Digitization by American Academy of Indic Studies. AAIS(USA)

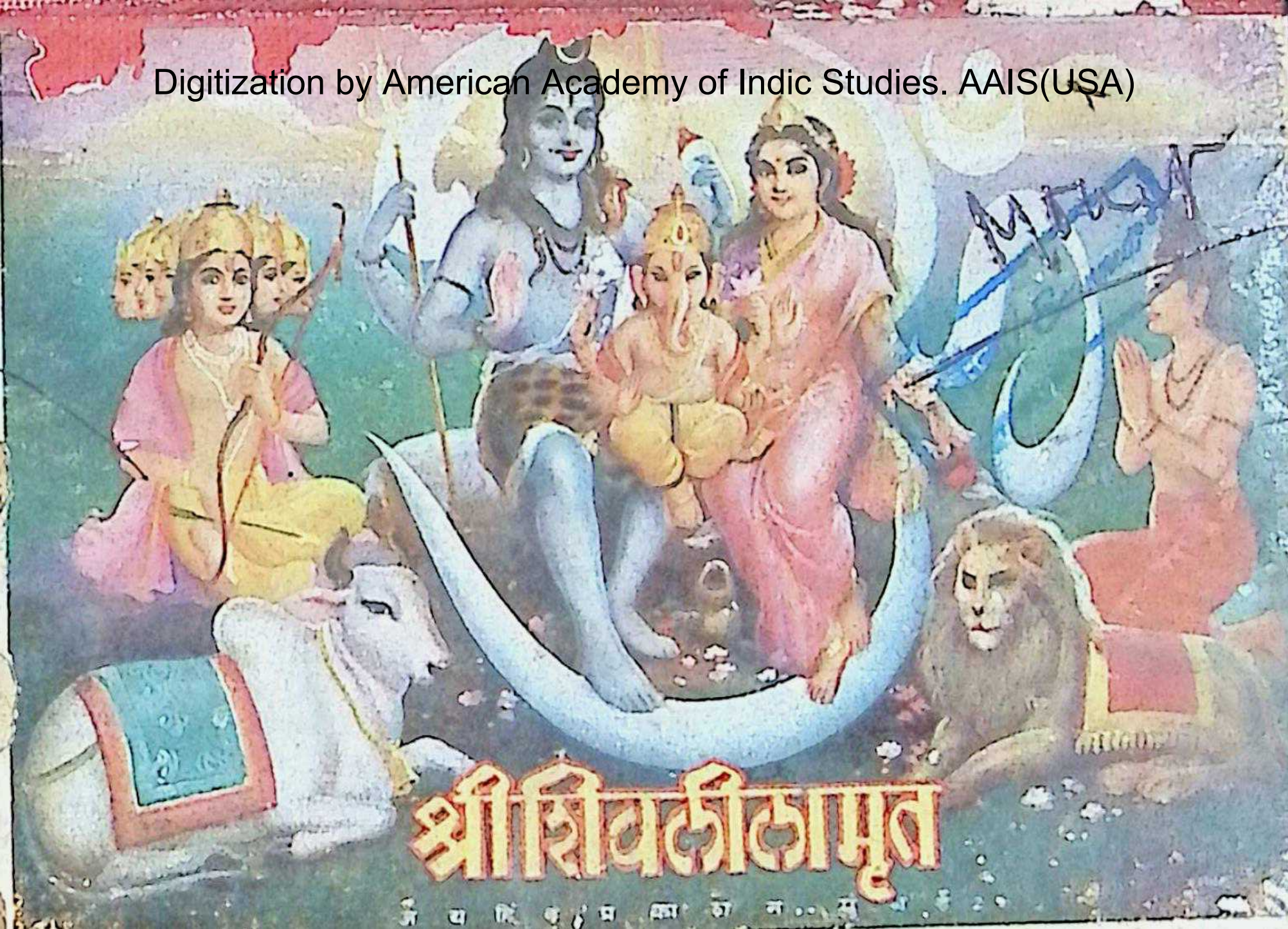

Digitization by American Academy of Indic Studies. AAIS(USA)

Digitization by American Academy of Indic Studies. AAIS(USA)

॥ श्रीशिवलीलामृत ॥

अध्याय १ ते १५

Scanned

Digitization by American Academy of Indic Studies. AAIS(USA)

अध्याय पहिला

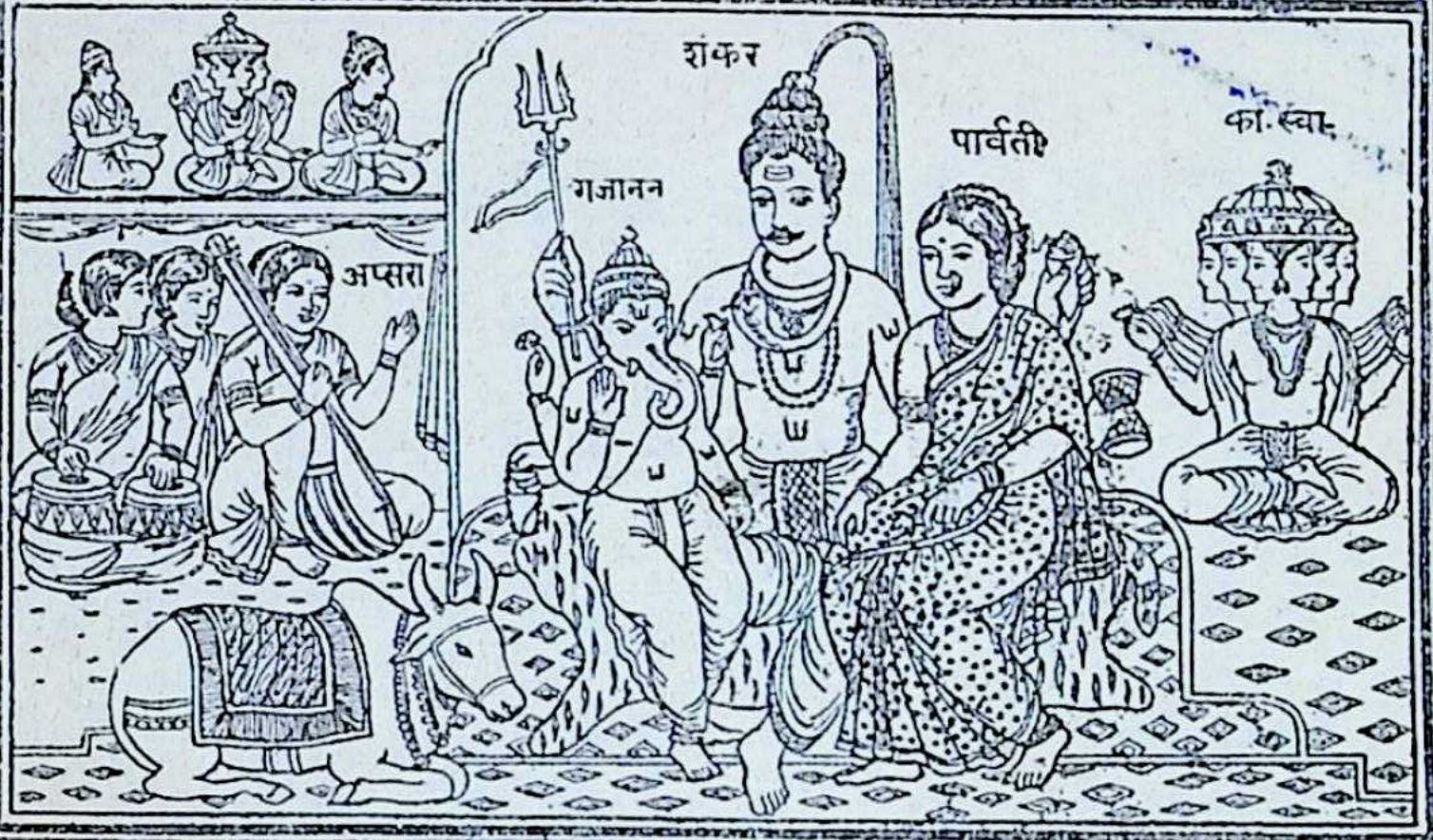

Digitization by American Academy of Indic Studies. AAIS(USA)

श्री शिव लीलामृत

श्रीगणेशाय नमः । श्रीसरस्वत्यै नमः । श्रीगुरुभ्योनमः । श्रीसांबसदाशिवाय नमः ॥ ॐ नमोजी शिवा अपरिमिता । आदि अनादि मायातीता । पूर्णब्रह्मानंदा शाश्वता । हेरंबताता जगद्गुरो ॥ १ ॥ ज्योतिर्मयस्वरूपा पुराणपुरुषा । अनादिसिद्धा आनंदवनविलासा । मायाचक्रचालका अविनाशा । अनंतवेषा जगत्पते ॥ २ ॥ जय जय विरूपाक्षा पंचवदना । कर्माध्यक्षा शुद्धचैतन्या । विश्वंभरा कर्ममोचकगहना । मनोजदहना मन-मोहन जो ॥ ३ ॥ भक्तवल्लभ तूं हिमनगजामात । भाललोचन

Digitization by American Academy of Indic Studies. AAIS(USA)

नीलग्रीव उमानाथ । मस्तकीं स्वर्धुनी विराजित । जाति-
सुमनहारवत जी ॥ ४ ॥ पक्षिरथप्रिय त्रिपुरांतक । यक्षपतिमित्र
प्रतापार्क । दक्षमखविध्वंसक मृगांक । निष्कलंक तव मस्तकीं
॥ ५ ॥ विशाळ भाळ कर्पूरगौरवर्ण । काकोलभक्षक निजभक्त-
रक्षण । विश्वसाक्षी भस्मलेपन । भयमोचन भवहारक जो ॥६॥
जो सर्गस्थित्यंतकारण । त्रिशूलपाणी शार्दूलचर्मवसन । स्कंदतात
सुहास्यवदन । मायाविपिनदहन जो ॥ ७ ॥ जो सच्चिदानंद
निर्मळ । शिव शांत ज्ञानघन अचळ । जो भानुकोटितेज
अढळ । सर्वकाळ व्यापक जो ॥ ८ ॥ सकलकलिमलदहन
कल्मषमोचन । अनंतब्रह्मांडनायक जगरक्षण । पद्मजतात-
मनरंजन । जेननमरणनाशक जो ॥ ९ ॥ कमलोद्भव कमला-
कर । दशशतमुख दशशतकर । दशशतनेत्र सुर भूसुर ।
अहोरात्र ध्याती जया ॥ १० ॥ भव भवांतक भवानीवर ।

Digitization by American Academy of Indic Studies. AAIS(USA)

श्मशानवासी गिरां अगोचर। जो स्वर्धुनीतीरविहार। विश्वेश्वर काशीराज जो ॥ ११ ॥ व्योमहरण व्यालभूषण। जो गजदमन अंधकमर्दन। ॐकार महाबलेश्वर आनंदघन। मदगर्वभंजन अज अजित जो ॥ १२ ॥ अमितगर्भ निगमागमनुत। जो दिगंबर अवयवरहित। उज्जयिनीमहाकाल कालातीत। स्मरणें कृतांतभय नाशी ॥ १३ ॥ दुरितकाननवैश्वानर। जो निजजनचित्तचकोरचंद्र। वेणुनृपवरमहत्पापहर। घृष्णेश्वर सनातन जो ॥ १४ ॥ जो उमाहृदयपंजरकीर। जो निजजनहृदयाब्जभ्रमर। जो सोमनाथ शशिशेखर। सौराष्ट्रदेशविहारी जो ॥ १५ ॥ कैरवलोचन करुणासमुद्र। रुद्राक्षभूषण रुद्रावतार। भीम भयानक भीमाशंकर। तपा पार नाहीं ज्याच्या ॥१६॥ नागदमन नागभूषण। नागेंद्रकुंडल नागचर्म परिधान। ज्योतिर्लिंग नागनाथ नागरक्षण। नागाननजनक जो

Digitized by American Academy of Indic Studies, AAIS (USA)

॥१७॥ वृत्रारिशत्रुजनकवरदायक। बाणगल्लम पंचबाणांतक। भवरोगवैद्य त्रिपुरहारक। वैजनाथ अत्यद्भुत जो॥१८॥ त्रिनयन त्रिगुणातीत। तित्रापशमन त्रिविधभेदरहित। त्र्यंबकराज त्रिदोषानलशांत। करुणाकर बलाहक जो॥ १९॥ कामसिंधुरविदारक कंठीरव। जगदानंदकंद कृपार्णव। हिमनगवासी हैमवतीधव। हिमकेदार अभिनव जो॥ २०॥ पंचमुकुट मायामलहरण। निशिदिन गाती आम्नाय गुण। नाहीं जया आदि मध्य अवसान। मल्लिकार्जुन श्रीशैलवासी॥२१॥ जो शक्रारिजनकांतकप्रियकर। भूजासंतापहरण जोडोनि कर। जेथें तिष्ठत अहोरात्र। रामेश्वर जगद्गुरु॥२२॥ ऐसिया शिवा सर्वोत्तमा। अजा अजिता ब्रह्मानंदधामा। तुझा वर्णावया महिमा। निगमागमां अतर्क्य॥ २३॥ ब्रह्मानंद म्हणे श्रीधर। तव गुणार्णव अगाध थोर। तेथें बुद्धि चित्त तर्क पोहणार। न

Digitization by American Academy of Indic Studies. AAIS(USA)

पावती पार तत्त्वतां ॥ २४ ॥ कनकाद्रिसहित मेदिनीचें वंजन । करावया ताजवा आणूं कोठून । व्योम सांठवे संपूर्ण । ऐसें सांठवण कोठून आणूं ॥ २५ ॥ मेदिनीवसनाचें जळ आणि सिकता । कोणत्या मापें मोजूं आतां । प्रकाशावया आदित्या । दीप सरता केवीं होय ॥ २६ ॥ धरित्रीचें करूनि पत्र । कुधर कज्जल जलधि मषीपात्र । सुरद्रुम लेखणी विचित्र । करूनि लिहित कंजकन्या ॥ २७ ॥ तेहि तेथें राहिली तटस्थ । तरी आतां केवीं करूं ग्रंथ । जरी तूं मनीं धरिसी यथार्थ । तरी काय एक न होय ॥ २८ ॥ द्वितीयेचा किशोर इंदु । त्यासी जीर्णदशी वाहाती दीनबंधु । तैसे तुझे गुण करुणासिंधु । वर्णीतसें अल्पमती ॥ २९ ॥ सत्यवतीहृदयरत्नमराळ । भेदीत गेला तव गुणनिराळ । अंत न कळेचि समूळ । तोही तटस्थ राहिला ॥ ३० ॥ तेथें मी मंदमति किंकर । केवीं क्रमूं शकें महिमांबर । परी

Digitization by American Academy of Indic Studies (AAIS)(USA)

आत्मसार्थक करावया साचार । तव गुणार्णवी मीन झाला ॥ ३१ ॥ ऐसे शब्द ऐकतां साचार । तोषला दाक्षायणीवर । म्हणे शिवलीलामृत ग्रंथ परिकर । आरंभीं रस भरीन मी ॥ ३२ ॥ जैसा धरूनि शिशूचा हात । अक्षरें लिहवी पंडित । तैसे तव मुखें मम गुण समस्त । सुरस अत्यंत बोलवीन मी ॥ ३३ ॥ श्रोतीं व्हावें सावधचित्त । स्कंदपुराणीं बोलिला श्रीशुकतात । अगाध शिवलीलामृत ग्रंथ । ब्रह्मोत्तरखंड जें ॥ ३४ ॥ नैमिषारण्यीं शौनकादि सुमती । सूताप्रती प्रश्न करिती । तूं चिदाकाशींचा रोहिणीपती । करीं तृप्ति श्रवण-चकोरां ॥ ३५ ॥ तुवां बहुत पुराणें सुरस । श्रीविष्णुलीला वर्णिल्या विशेष । अगाध महिमा आसमास । दशावतार वर्णिले ॥ ३६ ॥ भारत रामायण भागवत । ऐकतां श्रवण झाले तृप्त । परी शिवलीलामृत अद्भुत । श्रवणद्वारें प्राशन करूं

Digitization by American Academy of Indic Studies. AAIS(USA)

॥३७॥ यावरी वेदव्यासशिष्य सूत । म्हणे ऐका आतां देऊनि चित्त । शिवचरित्र परमाद्भुत । श्रवणें पातकपर्वत जळती॥३८॥ आयुरारोग्य ऐश्वर्य अपार । संतति संपत्ति ज्ञानविचार । श्रवण-मात्रें देणार । श्रीशंकर निजांगें ॥३९॥ सकळ तीर्थव्रतांचें फळ । महामखांचें श्रेय केवळ । देणार शिवचरित्र निर्मळ । श्रवणें कलिमल नासती ॥ ४० ॥ सकल यज्ञांमाजी जपयज्ञ थोर । म्हणाल जपावा कोणता मंत्र । तरी मंत्रराज शिवषडक्षर । बीजसहित जपावा ॥ ४१ ॥ दुजा मंत्र शिवपंचाक्षर । दोहींचें फळ एकचि साचार । उतरी संसारार्णव पार । ब्रह्मादिसुरऋषी हाचि जपती ॥ ४२ ॥ दारिद्र्य दुःख भय शोक । काम क्रोध द्वंद्व पातक । इतुक्यांसही संहारक । शिवतारक मंत्र जो ॥४३॥ तुष्टिपुष्टिधृतिकारण । मुनिनिर्जरांसी हाचि कल्याण । कर्ता मंत्रराज संपूर्ण । अगाध महिमा न वर्णवे ॥ ४४ ॥ नवग्रहांत

Digitization by American Academy of Indic Studies. AAIS(USA)

वासुदेव थोर । तैसा मंत्रांत शिवपंचाक्षर । कमलोद्भव कमलावर । अहोरात्र हाचि जपती ॥ ४५ ॥ शास्त्रांमाजी वेदान्त । तीर्थांमाजी प्रयाग अद्भुत । महाश्मशान क्षेत्रांत । मंत्रराज तैसा हा ॥ ४६ ॥ शस्त्रांमाजी पाशुपत । देवांमाजी कैलासनाथ । कनकाद्रि जैसा पर्वतांत । मंत्र पंचाक्षरी तेवीं हा ॥ ४७ ॥ केवळ परमतत्त्व चिन्मात्र । परब्रह्म हेंचि तारक मंत्र । तीर्थव्रतांचे संभार । ओंवाळूनि टाकावे ॥ ४८ ॥ हा मंत्र आत्मप्राप्तीची खाणी । कैवल्यमार्गींचा प्रकाशतरणी । अविद्याकाननदाहक ब्रह्माग्नी । सनकादिक ज्ञानी हाचि जपती ॥ ४९ ॥ स्त्री शूद्र आदिकरूनी । हाचि जप मुख्य चहूं वर्णीं । गृहस्थ ब्रह्मचारी आदिकरूनी । दिवसरजनीं जपावा ॥ ५० ॥ जागृतीं स्वप्नीं येतां जातां । उभें असतां निद्रा करितां । कार्या जातां बोलतां भांडतां । सर्वदाही जपावा ॥ ५१ ॥

Digitization by American Academy of Indic Studies. AAIS(USA)

शिवमंत्रध्वनिपंचानन । कर्णीं आकर्णितां दोषवारण । उभेचि सांडिती प्राण । न लागतां क्षण भस्म होती ॥५२॥ न्यास मातृकाविधि आसन । नलगे जपावा प्रीतीकरून शिव शिव उच्चारितां पूर्ण । शंकर येऊनि पुढें उभा ॥५३॥ अखंड जपती जे हा मंत्र । त्यांसी निजांगें रक्षी त्रिनेत्र । आपुल्या अंगाची साउली करी पंचवक्त्र । अहोरात्र रक्षी तयां ॥५४॥ मंत्रजपकांलागुनी । शिव म्हणे मी तुमचा ऋणी । परी तो मंत्र गुरुमुखेंकरूनी । घेइंजे आधीं विधीनें ॥५५॥ गुरु करावा मुख्यवर्ण । भक्ति वैराग्य दिव्यज्ञान । सर्वज्ञ उदार दयाळू पूर्ण । या चिन्हेंकरून मंडित जो ॥५६॥ मितभाषणी शांत दान्त अंगीं अमानित्व अदंभित्व । अहिंसक अतिविरक्त । तोचि गुरु करावा ॥५७॥ वर्णानां ब्राह्मणो गुरुः । हा वेदवचनें निर्धारु । हा त्यापासोनि मंत्रोच्चारु । करूनि घ्यावा प्रीतीनें ॥ ५८ ॥

Digitization by American Academy of Indic Studies. AAIS(USA)

जरी आपणासी ठावका मंत्र । तरी गुरुमुखें घ्यावा निर्धार । उगाचि जपे तो अविचार । तरी निष्फळ जाणिजे ॥ ५९ ॥ कामक्रोधमदयुक्त । जे कां प्राणी गुरुविरहित । त्यांनीं ज्ञान कथिलें बहुत । परी त्यांचें मुख न पहावें ॥ ६० ॥ वेदशास्त्रें शोधून । जरी झालें अपरोक्षज्ञान । करी संतांसीं चर्चा पूर्ण । तरी गुरूविण तरेना ॥ ६१ ॥ एक म्हणती स्वप्नीं आम्हांतें । मंत्र सांगितला भगवंतें । आदरें सांगे लोकांतें । परी तो गुरूविण तरेना ॥ ६२ ॥ प्रत्यक्ष येऊनियां देव । सांगितला जरी गुह्यभाव । तरी तो न तरेचि स्वयमेव । गुरूसी शरण न रिघतां ॥ ६३ ॥ मौंजीबंधनेंविण गायत्रीमंत्र । जपे तो भ्रष्ट अपवित्र । वराविण वऱ्हाडी समग्र । काय व्यर्थ मिळोनी ॥ ६४ ॥ तो वाचक झाला बहुवस । परी त्याचे न चुकती गर्भवास । म्हणोनि सांप्रदाययुक्त गुरूस । शरण जावें

Digitization by American Academy of Indic Studies. AAIS(USA)

निर्धारें ॥ ६५ ॥ जरी गुरु केला भलता एक । परी पूर्णसां-
प्रदाय नसे ठाऊक । जैसें गर्भांधास सम्यक । वर्णव्यक्त स्वरूप
न कळेचि ॥ ६६ ॥ असो त्या मंत्राचें पुरश्चरण । उत्तम क्षेत्रीं
करावें पूर्ण । काशी कुरुक्षेत्र नैमिषारण्य । गोकर्णक्षेत्र आदिक-
रूनी ॥ ६७ ॥ शिव-विष्णुक्षेत्र सुगम । पवित्र स्थळीं जपावा
सप्रेम । तरी येचिविषयीं पुरातन उत्तम । कथा सांगेन ते ऐका
॥६८॥ श्रवणीं पठणीं निजध्यास । आदरें धरावा दिवसेंदिवस ।
अनुमोदन देतां कथेस । सर्व पापास क्षय होय ॥ ६९ ॥ श्रवण
मनन निजध्यास । धरितां साक्षात्कार होय सरस । ब्रह्मघ्न
मार्गघ्न तामस । श्रवणें पावन सर्व होती ॥ ७० ॥ तरी मथुरा-
नाम नगर । यादववंशीं परम पवित्र । दाशार्हनामें राजेंद्र ।
अति उदार सुलक्षणी ॥ ७१ ॥ सर्व राजे देती करभार । कर
जोडोनि नमिती वारंवार । त्याच्या मुकुटरत्नकिरणें साचार ।

Digitization by American Academy of Indic Studies, AAIS(USA)

प्रपदें उभयांचीं उजळलीं ॥७२॥ मुकुटघर्षणेंकरूनी । किरणें पडलीं दिसती चरणीं । जेणें सत्तावसन पसरूनी । पालाणिली कुंभिनी हे ॥ ७३ ॥ उभारिला यशोध्वज । जेवीं शरत्काळींचा द्विजराज । सकल प्रजा आणि द्विज । चिंतिती कल्याण जयाचें ॥७४॥ जैसा शुद्धद्वितीयेचा हिमांश । तेवीं ऐश्वर्य चढे विशेष । जो दुर्बुद्धिदासीस । स्पर्श न करी कालत्रयीं ॥ ७५ ॥ सद्बुद्धिधर्मपत्नीसीं रत । स्वरूपासीं तुळिजे रमानाथ । दानशस्त्रें समस्त । याचकांचें दारिद्र्य निवटिलें ॥ ७६ ॥ भूभुजांवरी जामदग्न्य । समरांगणीं जेवीं प्रळयाग्न । ठाण न चळे रणींहून । कुठारघायें भूरुह जैसा ॥ ७७ ॥ चतुर्दश विद्या चौसष्टी कळा । आकळी जेवीं करतळींचा आंवळा । जेणें दानमेघें निवटिला । दारिद्र्यधुरोळा याचकांचा ॥ ७८ ॥ बोलणें अति मधुर । मेघ गर्जे जेवीं गंभीर । प्रजाजनांचे चित्तमयूर ।

Digitization by American Academy of Indic Studies. AAIS(USA)

नृत्य करिती स्वानंदें ॥ ७९ ॥ ज्याचा सेनासिंधु देखोनि अद्भुत । जलसिंधु होय भयभीत । निश्चळ अंबरींचा ध्रुव सत्य । वचन तेवीं न चळेचि ॥ ८० ॥ त्याची कांता रूपवती सती । काशीराजकुमारी नाम कलावती । जिचें स्वरूप वर्णी सरस्वती । विश्ववदनेंकरूनियां ॥ ८१ ॥ जे लावण्यसागरींची लहरी । खंजनाक्षी बिंबाधरी । मृदुभाषिणी पिकस्वरी । हंसगमना हरिमध्या ॥ ८२ ॥ शशिवदना भुजंगवेणी । अलंकारां शोभा जिची तनु आणी । दशन झळकती जेवीं हिरेखाणी । बोलतां सदनीं प्रकाश पडे ॥८३॥ सकलकलानिपुण । यालागीं कलावती नाम पूर्ण । जें सौंदर्यवैरागरींचें रत्न । जें निधान चातुर्यभूमीचें ॥ ८४ ॥ अंगींचा सुवास न माये सदनांत । जिचें मुखाब्ज देखतां नृपनाथ । नेत्रमिलिंद रुंजी घालित । धणी पाहतां न पुरेचि ॥८५॥ नूतन आणिली पर्णून । मनसिजें आकर्षिलें रायाचें

Digitization by Maharashtra Academy of Indic Studies (AAIS) USA

मन । बोलावूं मानसिकें प्रीतीकरून । परी ते न येचि आर्यितां ॥ ८६ ॥ स्वरूपशृंगारजाळें पसरून । आकर्षिला नृपमानसमीन । यालागीं दाशार्हराजा उठोन । आपणचि गेला तिजपाशीं ॥ ८७ ॥ म्हणे शृंगारवल्ली शुभांगी । मम तनुवृक्षासी आलिंगीं । उत्तम पुत्रफल प्रसवसी जगीं । अत्यानंदें सर्वां देखतां ॥ ८८ ॥ तंव ते शृंगारसरोवरमराळी । बोले सुहास्यवदना वेल्हाळी । म्हणे म्यां उपासिला शशिमौळी । सर्वकाळ व्रतस्थ असें ॥ ८९ ॥ जे स्त्री रोगिष्ठ अत्यंत । गर्भिणी किंवा ऋतुस्नात । अभुक्त अथवा व्रतस्थ । वृद्ध अशक्त न भोगावी ॥ ९० ॥ स्त्रीपुरुषें हर्षयुक्त । असावीं तरुण रूपवंत । अष्टभोगेंकरूनि युक्त । चिंताग्रस्त नसावीं ॥ ९१ ॥ पर्वकाळ व्रतदिन निरसून । उत्तमकाळीं षड्रस अन्नें भक्षून । मग ललना भोगावी प्रीतीकरून । राजलक्षण सत्य हें ॥ ९२ ॥

Digitization by American Academy of Indic Studies. AAIS(USA)

राव काममदें मत्त प्रचंड । रतिभरें पसरोनि दोर्दंड । आलिंगन देतां बळें प्रचंड । शरीर त्याचें पोळलें ॥ ९३ ॥ लोहार्गला तप्त अत्यंत । तैसी कलावतीची तनु पोळत । नृप वेगळा होऊनि पुसत । कैसा वृत्तान्त सांग हा ॥ ९४ ॥ शृंगार-सदनविलासिनी । मम हृदयानंदवर्धिनी । सकळ संशय टाकुनी । मुळींहूनि गोष्टी सांग ॥ ९५ ॥ म्हणे हे राजचक्रमुकुटावतंस । क्रोधें भरों नेदीं मानस । माझा गुरु स्वामी दुर्वास । अनुसूयात्मज महाराज ॥ ९६ ॥ त्या गुरूनें परम पवित्र । मज दिधला शिवपंचाक्षरी मंत्र । तो जपतां अहोरात्र । परम पावन पुनीत मी ॥ ९७ ॥ ममांग शीतळ अत्यंत । तव कलेवर पापसंयुक्त । अगम्यागमन केलें विचार-रहित । अभक्ष्य तितुकें भक्षिलें ॥ ९८ ॥ मज श्रीगुरुदयें-करून । राजेंद्रा आहे त्रिकाळज्ञान । तुज जप तप शिवार्चन ।

Digitization by American Academy of Indic Studies. AAIS(USA)

घडलें नाहीं सर्वथा ॥ ९९ ॥ घडलें नाहीं गुरुसेवन । पुढें राज्यांतीं नरक दारुण । ऐकतां राव अनुतापेंकरून । सद्गदित जाहला ॥ १०० ॥ म्हणे कलावती गुणगंभीरे । तो शिवमंत्र मज देई आदरें । ज्याचेनि जपें सर्वत्रें । महत्पापें भस्म होती ॥ १ ॥ ती म्हणे हे भूभुजेंद्र । मज सांगावया नाहीं अधिकार । मी वल्लभा तूं प्राणेश्वर । गुरु निर्धारें तूं माझा ॥ २ ॥ तरी यादवकुळीं गुरु वरिष्ठ । गर्गमुनि महाराज श्रेष्ठ । जो ज्ञानियां-माजी दिव्यमुकुट । विद्या वरिष्ठ तयाची ॥ ३ ॥ जैसे वसिष्ठ वामदेव ज्ञानी । तैसाच महाराज गर्गमुनी । त्यासी नृपश्रेष्ठा शरण जाऊनी । शिवदीक्षा घेइंजे ॥ ४ ॥ मग कलावतीसहित भूपाळ । गर्गाश्रमीं पातला तत्काळ । साष्टांग नमूनि कर-कमळ । जोडूनि उभा ठाकला ॥ ५ ॥ अष्टभावें दाटूनि हृदयीं । म्हणे शिवदीक्षा मज देई । म्हणूनि पुढती लागे

Digitization by American Academy of Indic Studies. AAIS(USA)

पायीं । मिती नाहीं भावार्था ॥ ६ ॥ यावरी तो गर्गमुनी । कृतान्तभगिनीतीरा येऊनी । पुण्यवृक्षातळीं बैसोनी । स्नान करवी यमुनेचें ॥ ७ ॥ उभयतांनीं करुनि स्नान । यथासांग केलें शिवपूजन । यावरी दिव्य रत्नें आणून । अभिषेक केला गुरूसी ॥ ८ ॥ दिव्याभरणें दिव्य वस्त्रें । गुरु पूजिला नृपें आदरें । गुरुदक्षिणेसी भांडारें । दाशार्हरायें समर्पिलीं ॥ ९ ॥ तनुमनधनेंसीं उदार । गर्गचरणीं लागे नृपवर । असोनि गुरूसी वंचिती जे पामर । ते दारुण निरय भोगिती ॥११०॥ श्रीगुरूचे घरीं आपदा । आपण भोगी सर्व संपदा । कैंचें ज्ञान त्या मतिमंदा । गुरुब्रह्मानंदा न भजे जो ॥११॥ एक म्हणती तनु मन धन । नाशिवंत गुरूसी काय अर्पून । परम चांडाळ त्याचें शठज्ञान । कदा वदन न पहावें ॥ १२ ॥ धिक् विद्या धिक् ज्ञान । धिक् वैराग्य धिक् साधन । चतुर्वेद शास्त्रें आला

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

पढून । विद्या पठण तयाचें ॥ १३ ॥ जैसा खरपुठीची संह-
षड्सीं दर्वी व्यर्थ फिरून । जेवीं मापें तंदुल मोजून । इकडून
तिकडे टाकिती ॥ १४ ॥ घाणा इक्षुरस गाळी । इतर सेविती
रस नव्हाळी । कीं पात्रांत शर्करा सांठविली । परी गोडी न
कळे तया ॥ १५ ॥ असो ते अभाविक खळ । तैसा नव्हे तो
दाशार्हनृपाळ । षोडशोपचारें निर्मळ । पूजन केलें गुरूचें ॥ १६ ॥
उभा ठाकला कर जोडून । मग तो गर्गें हृदयीं धरून । मस्तकीं
हस्त ठेवून । शिवपंचाक्षर मंत्र सांगे ॥ १७ ॥ हृदयआकाश
भुवनीं । उगवला निजबोधतरणी । अज्ञानतम तेच क्षणीं ।
निरसूनि नवल जाहलें ॥ १८ ॥ अद्भुत मंत्राचें महि-
मान । रायाचिया शरीरामधून । कोट्यवधि काक निघोन ।
पळते झाले तेधवां ॥ १९ ॥ कितीएकांचे पक्ष जळाले ।
चडफडतचि बाहेर आले । अवघेचि भस्म होऊन गेले । संख्या

Digitization by American Academy of Indic Studies. AAIS(USA)

नाहीं तयांत ॥ १२० ॥ जसा किंचित पडतां कृशान । दग्ध होय कंटकवन । तैसे काक गेले जळोन । देखोनि राव नवल करी ॥ २१ ॥ गुरूसी नमूनि पुसे नृप । काक कैंचे निघाले अमूप । माझें झालें दिव्य रूप । निर्जरांहूनि आगळें ॥ २२ ॥ गुरु म्हणे ऐक साक्षेपें । अनंत जन्मींचीं महापापें । बाहेर निघालीं काकरूपें । शिवमंत्रप्रतापें भस्म झालीं ॥ २३ ॥ निष्पाप झाला नृपवर । गुरुस्तवन करी वारंवार । धन्य पंचाक्षरी मंत्र । तूं धन्य गुरु पंचाक्षरी ॥ २४ ॥ पंचभूतांची झाडणी करून । सावध केलें मजलागून । चारी देह निरसून । केलें पावन गुरुराया ॥ २५ ॥ पंचवीस तत्त्वांचा मेळ । त्यांत सांपडलों बहुत काळ । क्रोधमहिषासुर सबळ । कामवेताळ धुसधुसी ॥ २६ ॥ आशा मनशा तृष्णा कल्पना । भ्रांति भुली इच्छा वासना । या जखिणी यक्षिणी नाना ।

Digitization by American Academy of Indic Studies. AAIS(USA)

विटवीत मज होत्या ॥ २७ ॥ ऐसा हा अवघा मायामळ । तुवां निरसिला तत्काळ । धन्य पंचाक्षरी मंत्र निर्मळ । गुरु दयाळ धन्य तूं ॥ २८ ॥ सहस्रजन्मपर्यंत । मज ज्ञान झालें समस्त । पापें जळालीं असंख्यात । काकरूपें देखिलीं म्यां ॥ २९ ॥ सुवर्णस्तेय अभक्ष्यभक्षक । सुरापान गुरुतल्पक । परदारागमन गुरुनिंदक । ऐसीं नाना महत्पापें ॥ १३० ॥ गोहत्या ब्रह्महत्या धर्मलोपक । स्त्रीहत्या गुरुहत्या ब्रह्मछळक । परनिंदा पशुहिंसक । वृत्तिहारक अगम्यस्त्रीगमन ॥३१॥ मित्रद्रोही गुरुद्रोही । विश्वद्रोही वेदद्रोही । प्रासादभेद लिंगभेद पाहीं । पंक्तिभेद हरिहरभेद ॥३२॥ ज्ञानचोर पुस्तक-चोर पक्षिघातक । पाखांडमति मिथ्यावादक । भेदबुद्धि भ्रष्टमार्गस्थापक । स्त्रीलंपट दुराचारी ॥३३॥ कृतघ्न परद्रव्याप-हारक । कर्मभ्रष्ट तीर्थमहिमाउच्छेदक । बकध्यानी गुरुछळक ।

Digitization by American Academy of Indic Studies (AAIS)(USA)

मातृहतक पितृहत्या ॥ ३४ ॥ दुर्बलघातक कर्ममार्गघ्न । दीन-
हत्यारी पाहती पैशून्य । तृणदाहक पीडिती सज्जन । गोत्रवध
भगिनीवध ॥ ३५ ॥ कन्याविक्रय गोविक्रय । हयविक्रय रस-
विक्रय । ग्रामदाहक आत्महत्या पाहें । भ्रूणहत्या महापापें ॥३६॥
हीं महापापें सांगितलीं । क्षुद्रपापें नाहीं गणिलीं । इतुकीं
काकरूपें निघालीं । भस्म झालीं प्रत्यक्ष ॥ ३७ ॥ कांहीं गांठीं
पुण्य होतें परम । म्हणोनि नरदेह पावलों उत्तम । गुरुप्रतापें
तरलों निःसीम । काय महिमा बोलूं आतां ॥३८॥ गुरुस्तवन
करूनि अपार । ग्रामासी आला दाशार्ह नृपवर । सर्वे कलावती
परम चतुर । केला उद्धार रायाचा ॥ ३९ ॥ जपतां शिवमंत्र
निर्मळ । राज्य वर्धमान झालें सकळ । अवर्षणदोष दुष्काळ ।
देशांतूनि पळाले ॥ १४० ॥ वैधव्य आणि रोग मृत्यू । नाहींच
कोठें देशांत । आलिंगितां कलावतीसी नृपनाथ । शशीऐसी

Digitized by American Academy of Indian Studies, AIST

शीतल वाटे ॥४१॥ शिवमंदिरीं लागिले सकळ जन । घरोघरीं होत शिवकीर्तन । रुद्राभिषेक शिवपूजन । ब्राह्मणभोजन यथाविधि ॥४२॥ दाशार्हरायाचें आख्यान । जे लिहिती ऐकती करिती पठण । प्रीतीकरूनि ग्रंथरक्षण । अनुमोदन देती जे ॥ ४३ ॥ सुफळ त्यांचा संसार । त्यांसी निजांगें रक्षी श्रीशंकर । धन्य धन्य तेचि नर । शिवमहिमा वर्णिती जे ॥ ४४ ॥ पुढें कथा सुरस सार । अमृताहूनि रसिक फार । ऐकोत पंडित चतुर । गुरुभक्त प्रेमळ ज्ञानी जे ॥ ४५ ॥ पूर्ण ब्रह्मानंद शूळपाणी । श्रीधरमुख निमित्त करूनी । तोचि बोलवीत विचारोनी । पाहावें मनीं निर्धारें ॥ ४६ ॥ श्रीधरवरद पांडुरंग । तेणें शिरीं धरिलें शिवलिंग । पूर्णब्रह्मानंद अभंग । नव्हे विरंग कालत्रयीं ॥ ४७ ॥ शिवलीलामृत ग्रंथ प्रचंड । स्कंदपुराण ब्रह्मोत्तरखंड । परिसोत सज्जन अखंड । प्रथमोध्याय गोड हा ॥ १४८ ॥

॥ श्रीसांबसदाशिवार्पणमस्तु ॥

Digitization by American Academy of Indic Studies. AAIS(USA)

अध्याय दुसरा

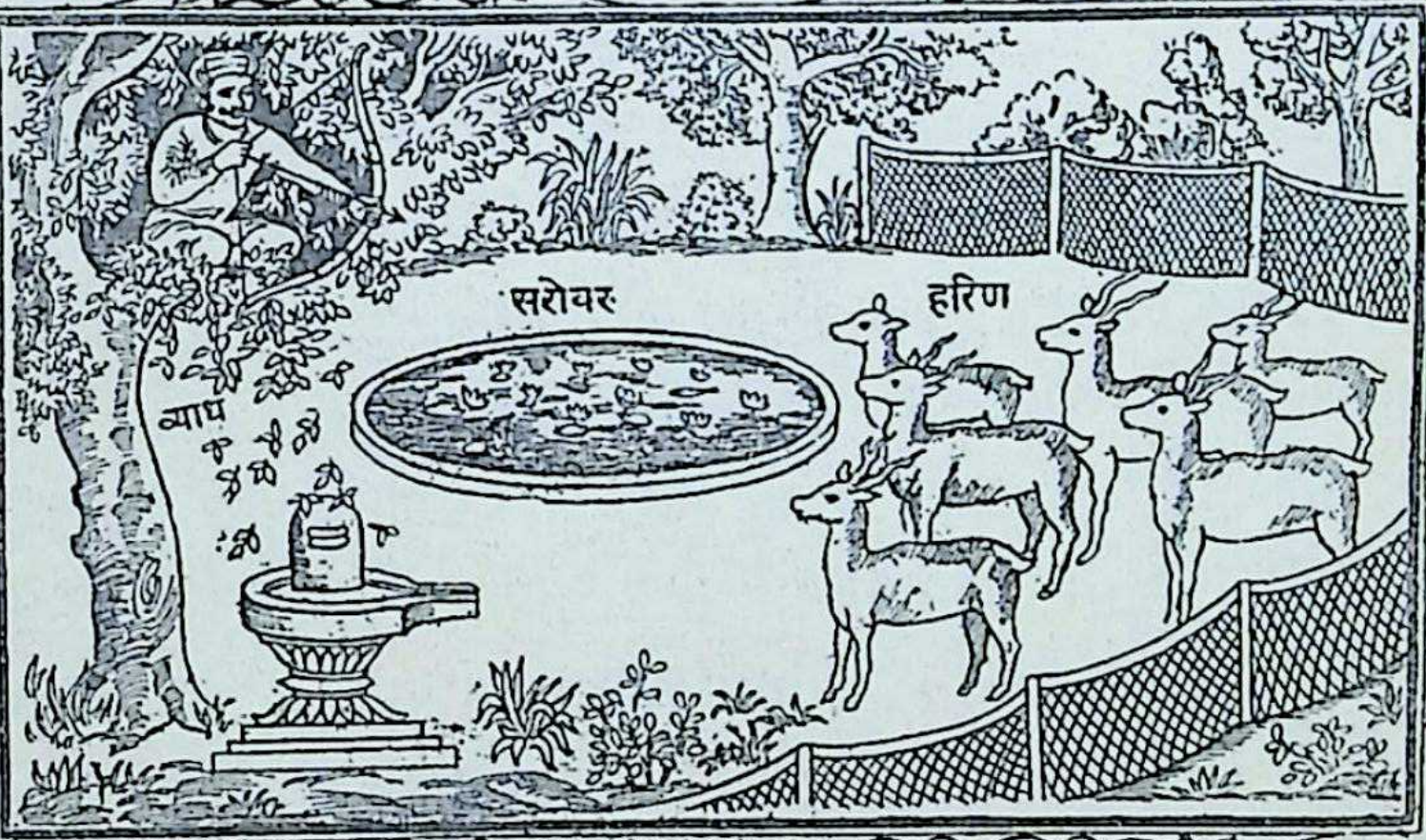

Digitization by American Academy of Indic Studies. AAIS(USA)

श्रीगणेशाय नमः ॥ जेथें सर्वदा शिवस्मरण । तेथें मुक्ति मुक्ति सर्वकल्याण । नाना संकटें विघ्नें दारुण । न बाधती कालत्रयीं ॥ १ ॥ संकेतें अथवा हास्येंकरून । भलत्या मिसें घडो शिवस्मरण । न कळतां परिसासी लोह जाण । संघटतां सुवर्ण करी कीं ॥ २ ॥ न कळतां प्राशिलें अमृत । परी अमर करी कीं यथार्थ । औषधी नेणतां भक्षीत । परी रोग सत्य हरी कीं ॥ ३ ॥ शुष्कतृणपर्वत अद्भुत । नेणतां बाळक अकस्मात । अग्निस्फुलिंग टाकीत । परी भस्म यथार्थ करी कीं ॥ ४ ॥ तैसें न कळतां घडे शिवस्मरण । परी सकळ दोषां होय दहन । अथवा विनोदेंकरोन । शिवस्मरण घडो कां ॥५॥ हें कां व्यर्थ हांका फोडिती । शिव शिव नामें आरडती । अरे कां हे उगे न राहाती । हरहर गर्जती वेळोवेळां ॥ ६ ॥ शिवनामाचा करिती कोल्हाळ । माझें उठविलें कपाळ । शिव

Digitization by American Academy of Indic Studies, AAIS(USA)

शिव म्हणतां वेळोवेळ । काय येत याच्या हातीं ॥ ७ ॥ ऐसी हेळणा करी क्षणक्षणीं । परी उमावल्लभनाम ये वदनीं । पुत्र-कन्यानामें करूनी । शिवस्मरण घडो कां ॥ ८ ॥ महाप्रीतीनें करितां शिवस्मरण । आदरें करितां शिवध्यान । शिवस्वरूप मानूनि ब्राह्मण । संतर्पण करी सदा ॥ ९ ॥ ऐसी शिवीं आवडी धरी । त्याहीमाजी आली शिवरात्री । उपवास जागरण करी । होय बोहरी महत्पापा ॥ १० ॥ ते दिवशीं बिल्वदळें घेऊन । यथासांग घडलें शिवार्चन । तरी सहस्रजन्मींचें पाप संपूर्ण । भस्म होऊन जाईल ॥ ११ ॥ नित्य बिल्वदळें शिवासी वाहत । त्याएवढा नाहीं पुण्यवंत । तो तरेल हें नवल नव्हे सत्य । त्याच्या दर्शनें बहुत तरती ॥ १२ ॥ प्रातःकाळीं घेतां शिवदर्शन । यामिनीचें पाप जाय जळोन । पूर्वजन्मींचें दोष गहन । माध्यान्हीं दर्शन घेतां नुरती ॥ १३ ॥ सायंकाळीं

Digitized by American Academy of Hindu Studies, AAHS (USA)

शिव पहातां संप्रेम । सकळ पापें होय भस्म । शिवरात्रीचा महिमा परम । शेषही वर्णूं शकेना ॥ १४ ॥ कपिलाषष्ठी अर्धोदय संक्रमण । महोदय गजच्छाया ग्रहण । इतुकेही पर्वकाळ ओंवाळून । शिवरात्रीवरून टाकावे ॥ १५ ॥ शिवरात्रि आधींच पुण्यदिवस । त्याहीवरी पूजन जागरण विशेष । त्रिकाळपूजा आणि रुद्रघोष । त्याच्या पुण्यासी पार नाहीं ॥ १६ ॥ वसिष्ठ-विश्वामित्रादि मुनीश्वर । सुरगण गंधर्व किन्नर । सिद्ध चारण विद्याधर । शिवरात्रिव्रत करिताती ॥ १७ ॥ यदर्थीं सुरस कथा बहुत । शौनकादिकां सांगे सूत । ती श्रोतीं ऐकावी सावचित्त । अत्यादरेंकरूनियां ॥ १८ ॥ तरी मासांमाजी माघमास । ज्याचा व्यास महिमा वर्णी विशेष । त्याहीमाजी कृष्णचतुर्दशीस । मुख्य शिवरात्र जाणिजे ॥१९॥ विंध्याद्रिवासी एक व्याध । मृगपक्षिघातक परमनिषिद्ध । महा-

Digitization by American Academy of Indic Studies. AAIS(USA)

निर्दय हिंसक निषाद । केले अपराध बहु तेणें ॥२०॥ धनुष्यबाण घेऊनि करीं । पारधीस चालिला दुराचारी । पाश वागुरा कक्षेसी धरी । कवच लेत हरितवर्ण ॥ २१ ॥ करीं गोधांगुलित्राण । आणिकही हातीं शस्त्रसामुग्री घेऊन । काननीं जातां शिवस्थान । शोभायमान देखिलें ॥ २२ ॥ तंव तो शिवरात्रीचा दिन । यात्रा आली चहूंकडून । शिवमंदिर शृंगारून । शोभा आणिली कैलासींची ॥ २३ ॥ शुद्धरजतगटवर्ण । देवालय झळके शोभायमान । गगनचुंबित ध्वज पूर्ण । रत्नजडित कळस तळपताती ॥ २४ ॥ मध्यें मणिमय शिवलिंग । भक्त पूजा करिती सांग । अभिषेकधारा अभंग । विप्र धरिती रुद्रघोषें ॥ २५ ॥ एक टाळ मृदंग घेऊन । सप्रेम करिती शिवकीर्तन । श्रोते करटाळी वाजवून । हरहर शब्दें घोष करिती ॥ २६ ॥ नाना परिमळद्रव्यसुवास । तेणें दशदिशा दुमदुमिल्या विशेष ।

Digitization by American Academy of Indic Studies. AAIS(USA)

लक्ष दीपांचे प्रकाश । जलजघोष घंटारव ॥ २७ ॥ असिमाला गर्जती भेरी । त्यांचा नाद न माये अंबरीं । एवं चतुर्विध वाद्यें नानापरी । भक्त वाजविती आनंदें ॥ २८ ॥ तों तेथें व्याध पातला । समोर विलोकी सर्व सोहळा । एक मुहूर्त उभा ठाकला । हांसत बोलिला विनोदें ॥२९॥ हे मूर्ख अवघे जन । येथें द्रव्य काय व्यर्थ नासोन । आंत दगड बाहेर पाषाण । देवपण येथें कैंचें ॥ ३० ॥ उत्तम अन्न सांडून । व्यर्थ कां करिती उपोषण । ऐसिया चेष्टा करीत तेथून । काननाप्रती जातसे ॥ ३१ ॥ लोक नामें गर्जती वारंवार । आपणही विनोदें म्हणे शिव हरहर । सहज सव्य घालूनि शिवमंदिर । घोर कांतार प्रवेशला ॥ ३२ ॥ वाचेसी लागला तोचि वेध । विनोदें बोले शिव शिव शब्द । नामप्रतापें दोष अगाध । झडत सर्व चालिले ॥ ३३ ॥ घोरांदर सेवतां वन । नाढळतीच

Digitization by American Academy of Indic Studies. AAIS(USA)

जीव लघु-दारुण । तों वरुणदिग्वधूचें सदन । वासरमणि प्रवेशला ॥ ३४ ॥ निशा प्रवर्तली सबळ । कीं ब्रह्मांडकरंडां भरलें काजळ । कीं विशाळ कृष्णकंबळ। मंडप काय उभारिला ॥ ३५ ॥ विगतधवा जेवीं कामिनी । तेवीं न शोभे कदा यामिनी । जरी मंडित दिसे उडुगणीं । परी पतिहीन रजनी ते ॥ ३६ ॥ जैसा पंडित गेलिया सभेंतून । मूर्ख जल्पती पाखंडज्ञान । जेवीं अस्ता जातां सहस्त्रकिरण । उडुगणें मागें झळकती ॥ ३७ ॥ असो ऐशी निशा दाटली सुबद्ध । अवघा वेळ उपवासी निषाद । तों एक सरोवर अगाध । दृष्टीं देखिलें शोधितां ॥ ३८ ॥ अनेक संपत्ति सभाग्यसदनीं । तेवीं सरोवरीं शोभती कुमुदिनी । तटीं बिल्ववृक्ष गगनीं । शोभायमान पसरला ॥ ३९ ॥ योगभ्रष्ट कर्मभूमीस पावती जनन । तेवीं बिल्वडाहाळिया गगनींहून । भूमीस लागल्या येऊन । साजी

Digitization by American Academy of Indic Studies (AAIS-USA)

रविशशिकिरण न दिसे ॥ ४० ॥ त्यांस वन दाटलें दारुण माजी बैसला व्याध जाऊन। शरासनीं शर लावून। कानाडी ओढोनि सावज लक्षी ॥ ४१ ॥ दृष्टीं बिल्वदळें दाटलीं बहुत। तीं दक्षिण हस्तें खुडोनि टाकीत। तों तेथें पद्मजहस्तें स्थापित। शिवलिंग दिव्य होतें ॥ ४२ ॥ त्यावरी बिल्वदळें पडत। तेणें संतोषला अपर्णानाथ। व्याधास उपवास जागरण घडत। सायास न करितां अनायसें ॥ ४३ ॥ वाचेसी शिवनामाचा चाळा। हर हर म्हणे वेळोवेळां। पापक्षय होत चालला। पूजन स्मरण सर्व घडलें ॥ ४४ ॥ एक याम झालिया रजनी। तों जलपानालागीं एक हरिणी। आली तेथें ते गर्भिणी। परम सुकुमार तेजस्वी ॥ ४५ ॥ व्याध तिनें लक्षिला दुरून। कृतान्तवत परम दारुण। आकर्ण ओढिला बाण। देखोनि हरिणी बोलतसे ॥ ४६ ॥ म्हणे महापुरुषा

Digitization by American Academy of Indic Studies. AAIS(USA)

अन्यायाविण । का मजवरी लाविला बाण । मी तव हरिणी आहें गर्भिण । वध तुवां न करावा ॥ ४७ ॥ उदरांत गर्भ सूक्ष्म अज्ञान । वधितां दोष तुज दारुण । एक रथभरी जीव वधितां सान । तरी एक बस्त बधियेला ॥ ४८ ॥ शत बस्त वधितां एक । वृषभहत्येचें पातक । शत वृषभ तैं गोहत्या देख । घडली शास्त्र वदतसे ॥ ४९ ॥ शत गोहत्यांचें पातक पूर्ण । एक वधितां होय ब्राह्मण । शत ब्रह्महत्यांचें पातक जाण । एक स्त्री वधिलिया ॥ ५० ॥ शत स्त्रियांहूनि अधिक । एक गुरुहत्येचें पातक । त्याहूनि शतगुणी देख । एक गर्भिणी वधिलिया ॥ ५१ ॥ तरी अन्याय नसतां ये अवसरीं । मज मारिसी कां वनांतरीं । व्याध म्हणे कुटुंब घरीं । उपवासी वाट पहात ॥ ५२ ॥ मीही आजि निराहार । अन्न नाहींच अणुमात्र । परी मृगी होऊनि सुंदर । गोष्टी वदसी

Digitization by American Academy of Indic Studies. AAIS(USA)

शास्त्राच्या ॥ ५३ ॥ मज आश्चर्य वाटतें पोटीं । नराएशी सांगसी गोष्टी । तुज देखोनियां दृष्टीं । दया हृदयीं उपजतसे ॥ ५४ ॥ पूर्वीं तूं होतीस कोण । तुज एवढें ज्ञान कोठून । तूं विशाळनेत्री रूपलावण्य । सर्व वर्तमान मज सांगें ॥ ५५ ॥ मृगी म्हणे ते अवसरीं । पूर्वीं मंथन करितां क्षीरसागरीं । चतुर्दश रत्नें काढिलीं सुरासुरीं । महाप्रयत्नेंकरूनियां ॥ ५६ ॥ त्यांमाजी मी रंभा चतुर । मज देखोनि भुलती सुरवर । नाना तपें आचरोनि अपार । तपस्वी पावती आम्हांतें ॥ ५७ ॥ म्यां नयनकटाक्षजाळें पसरून । बांधिले निर्जरांचे मनमीन । माझिया अंगसुवासा वेधून । मुनिभ्रमर धांवती ॥ ५८ ॥ माझें गायन ऐकावया सुरंग । सुधापानी धांवती कुरंग । मी भोगीं स्वर्गीचे दिव्य भोग । स्वरूपें न मानीं कोणासी ॥ ५९ ॥ मद अंगीं चढला बहुत । शिवभजन टाकिलें समस्त । शिवरात्रि

Digitization by American Academy of Indic Studies. AAIS(USA)

सोमवार प्रदोषव्रत । शिवार्चन सांडिलें म्यां ॥६०॥ सोडोनियां सुधापान । करूं लागलें मद्यप्राशन । हिरण्यनामा दैत्य दारुण । सुर सोडोनि रतलें त्यासीं ॥ ६१ ॥ ऐसा लोटला काळ अपार । मृगयेसी गेला तो असुर । त्या दुष्टासंगें अपर्णावर– । भजनपूजन विसरलें ॥६२॥ मनास ऐसें वाटलें पूर्ण । असुर गेला मृगयेलागून । इतक्यांत घ्यावें शिवदर्शन । म्हणोनि गेलें कैलासा ॥६३॥ मज देखतां हिमनगजामात । परम क्षोभोनि शाप देत । तूं परम पापिणी यथार्थ । मृगी होईं मृत्युलोकीं ॥ ६४ ॥ तुझ्या सख्या दोघीजणी । त्या होतील तुजसवें हरिणी । हिरण्य असुर माझिये भजनीं । असावध सर्वदा ॥ ६५ ॥ तोही मृग होऊनि सत्य । तुम्हांसींच होईल रत । ऐक व्याधा सावचित्त । मग म्यां शिव प्रार्थिला ॥ ६६ ॥ हे पंचवदना विरूपाक्षा । सच्चिदानंदा कर्माध्यक्षा । दक्षमखदलना सर्वसाक्षा । उःशाप

Digitization by American Academy of Indic Studies. AAIS (USA)

देई आम्हांतें ॥ ६७ ॥ भोळा चक्रवर्ती देवाळ । उशीर वदला पयःफेनधवल । द्वादश वर्षें भरतां तात्काळ । पावाल माझिया पदातें ॥ ६८ ॥ मग आम्ही मृगयोनीं । जन्मलों ये कर्मअवनीं । तरी मी गर्भिणी आहें हरिणी । प्रसूतकाल समीप असे ॥ ६९ ॥ तरी मी आपुल्या स्वस्थळा जाऊन । सत्वर येतें गर्भ ठेवून । मग तूं सुखें घेई प्राण । सत्य वचन हें माझें ॥ ७० ॥ ऐसें मृगी बोलिली सावचित्त । त्यावरी तो व्याध काय बोलत । तूं गोड बोलसी यथार्थ । परी विश्वास मज न वाटे ॥ ७१ ॥ नानापरी असत्य बोलोन । करावें शरीराचें संरक्षण । हें प्राणिमात्रास आहे ज्ञान । तरी तूं शपथ वदें आतां ॥ ७२ ॥ महत्पापें उच्चारून । शपथ वदें यथार्थ पूर्ण । यावरी ते हरिणी दीनवदन । वाहत आण ऐका ते ॥ ७३ ॥ ब्राह्मणकुळीं उपजोन । जो न करी वेदशास्त्राध्ययन ।

Digitization By American Academy of Indic Studies - AAIS(USA)

सत्यशौचवर्जित संध्याहीन । माझ शिरी पातक तें ॥ ७४ ॥ एक वेदविक्रय करिती पूर्ण । कृतघ्न परपीडक नावडे भजन । एक दानासी करिती विघ्न । गुरुनिंदाश्रवण एक करिती ॥ ७५ ॥ रमावर-उमावरांची निंदा । त्या पापाची मज होय आपदा । दान दिधलें जें ब्रह्मवृंदा । हिरोनि घेती माघारें ॥ ७६ ॥ एक यतिनिंदा करिती । एक शास्त्रें पाहती द्वैत निर्मिती । नाना भ्रष्टमार्ग आचरती । स्वधर्म आपुला सांडूनियां ॥७७॥ देवालयामाजी जाउनी । हरिकथापुराणश्रवणीं । जे बैसती विडा घेउनी । ते कोडी होती पापिये ॥ ७८ ॥ जे देवळांत करिती स्त्रीसंभोग । कीं स्त्री-भ्रतारांसी करिती वियोग । ते नपुंसक होऊनि अभाग्य । उपजती या जन्मीं ॥ ७९ ॥ वर्मकर्मे निंदा करीत । तो जगपुरीषभक्षक काग होत । शिष्यांसी विद्या अशोनि न सांगत । तो पिंगळा होत निर्धारें

Digitization by American Academy of Indic Studies, AAIS(USA)

॥ ८० ॥ अनुचित प्रतिग्रह ब्राह्मण घेती । त्यानिमित्त गंड-
माळा होती । परक्षेत्रींच्या गाई वळूनि आणिती । ते अल्पायुषी
होती या जन्मीं ॥ ८१ ॥ जो राजा करी प्रजापीडन । तो
या जन्मीं व्याघ्र कां सर्प होय दारुण । वृथा करी साधुछळण ।
निर्वंश पूर्ण होय त्याचा ॥ ८२ ॥ स्त्रिया व्रतनेम करीत ।
भ्रतारासी अव्हेरीत । धनधान्य असोनि वंचीत । त्या
वाघुळा होती या जन्मीं ॥ ८३ ॥ पुरुष कुरूप म्हणोनियां
त्यागिती । त्या या जन्मीं बालविधवा होती । तेथेंही जार-
कर्म करिती । मग त्या होती वारांगना ॥८४॥ ज्या भ्रतारासी
निर्भर्त्सिती । त्या दासी किंवा कुलटा होती । सेवक
स्वामीचा द्रोह करिती । ते जन्मा येती श्वानाच्या ॥ ८५ ॥
सेवकापासून सेवा घेऊन । त्यांचें न दे जो वेतन । तो अत्यंत
भिकारी होऊन । दारोदारीं हिंडतसे ॥ ८६ ॥ स्त्री-पुरुष गुज

Digitization by American Academy of Indic Studies. AAIS(USA)

बोलतां । जो जाऊनि एक तरवतां । त्याची स्त्री दुरावे हिंडतां । अन्न न मिळे तयातें ॥ ८७ ॥ जे जारण-मारण करिती । ते भूत प्रेत पिशाच होती । यती उपवासें पीडिती । त्यांतें दुष्काळ जन्मवरी ॥८८॥ स्त्री रजस्वला होऊनी । गृहीं वावरे जे पापिणी । पूर्वज रुधिरीं पडती पतनीं । त्या गृहीं देव-पितृगण न येती ॥ ८९ ॥ जे देवाच्या दीपाचें तेल नेती । ते या जन्मीं निपुत्रिक होती । ज्या रांधितां अन्न चोरोनि भक्षिती । त्या मार्जारी होती या जन्मीं ॥ ९० ॥ ब्राह्मणांस कदन्न घालून । आपण भक्षिती षड्रस पक्वान्न । त्यांचे गभ पडती गळोन । आपुलिया कर्मवशें ॥९१॥ जो माता-पित्यांसी शिणवीत । तो ये जन्मीं मर्कट होत । सासू-श्वशुरां स्नुषा गांजीत । तरी बाळक न वांचे तियेचें ॥ ९२ ॥ मृगी म्हणे व्याधालागून । जरी मी न यें परतोन । तरी हीं महत्पापें

Digitization by American Academy of Indic Studies. AAIS(USA)

संपूर्ण । माझ्या माथां बैसोत ॥ ९३ ॥ हे मिथ्या गोष्टि होय साचार । तरी घडो शिवपूजेचा अपहार । ऐसी शपथ ऐकतां निर्धार । व्याध शंकला मानसीं ॥ ९४ ॥ म्हणे पतिव्रते जाईं आतां । सत्वर येईं निशा सरतां । हरिणी म्हणे शिवपदासी तत्वतां । पुण्यवंता जाशील ॥ ९५ ॥ उदकपान करूनि वेगीं । निजाश्रमा गेली ते कुरंगी । इकडे व्याध दक्षिणभागीं । टाकी बिल्वदळें खुडूनियां ॥९६॥ दोन प्रहर झाली यामिनी । द्वितीय पूजा शिवें मानुनी । अर्धपाप जळालें मुळींहुनी । सप्तजन्मींचें तेधवां ॥९७॥ नामीं आवड जडली पूर्ण । व्याध करी शिवस्मरण । मृगीमुखें ऐकिलें निरूपण । सहज जागरण घडलें तया ॥ ९८ ॥ तों दुसरी हरिणी अकस्मात । पातली तेथें तृषाक्रांत । व्याधें बाण ओढितां त्वरित । करुणा भाकी हरिणी ते ॥ ९९ ॥ म्हणे

Digitization by American Academy of Indic Studies. AAIS(USA)

व्याध ऐकोनि समयीं । मज कामानळ पीडिलें पाहीं । पतीस भोग देऊनि लवलाहीं । परतोनि येतें सत्वर ॥ १०० ॥ व्याध आश्चर्य करी मनांत । म्हणे शपथ बोलोनी जाई त्वरित । धन्य तुमचें जीवित्व । सर्व शास्त्रार्थ ठावुका ॥ १ ॥ वापी तडाग सरोवर । जो पतित मोडी देवागार । गुरुनिंदक मद्यपानी दुराचार । तीं पापें समग्र मस्तकीं माझ्या ॥ २ ॥ महाक्षत्रिय आपण म्हणवीत । समरांगणीं मार्गें पळत । वृत्ति हरी सीमा लोटीत । ग्रंथ निंदीत महापुरुषांचे ॥ ३ ॥ वेदशास्त्रांची निंदा करी । संत-भक्तांसीं द्वेष धरी । हरि-हर-चरित्रें अव्हेरी । माझे शिरीं तीं पापें ॥ ४ ॥ धन धान्य असोनि पाहीं । पतीलागीं शिणवी म्हणे नाहीं । पति सांडोनि निजे परगृहीं । तीं पापें माझिया माथां ॥ ५ ॥ पुत्र स्नुषा सन्मार्गें वर्तता । त्यांसी व्यर्थचि गांजिती जे न पाहातां ।

Digitization by American Academy of Indic Studies. AAIS(USA)

ते कुरूप होती तत्त्वतां । हिंडतां भिक्षा न मिळेचि ॥ ६ ॥ बंधुबंधु जे वैर करिती । ते या जन्मीं मत्स्य होती । गुरुचें उणें जे पाहती । त्यांची संपत्ति दग्ध होय ॥ ७ ॥ जे मार्गस्थाचीं वस्त्रें हरिती । ते अतिशूद्र प्रेतवस्त्रें पांघरती । आम्ही तपस्वी म्हणोनियां अनाचार करिती । ते घुले होती मोकाट ॥ ८ ॥ दासी स्वामीची सेवा न करी । ती ये जन्मीं होय मगरी । जो कन्याविक्रय करी । हिंसकयोनीं निपजे तो ॥ ९ ॥ स्त्री भ्रताराची सेवा करीत । तीस जो व्यर्थचि गांजीत । त्याचा गृहभंग होत । जन्मजन्मांतरीं न सुटे ॥ ११० ॥ ब्राह्मण करी रसविक्रय । घेता देता मद्यपी होय । जो ब्रह्मवृंदा अपमानिताहे । तो होय ब्रह्मराक्षस ॥ ११ ॥ एकें उपकार केला । जो नष्ट नाठवी त्याला । तो कृतघ्न जंत झाला । पूर्वकर्मे जाणिजे ॥ १२ ॥ विप्र श्राद्धीं

Digitized by American Academy of Indic Studies. AAIS(USA)

जेतुलीं। स्त्रीभोग करी ते दिनीं। तो श्वानसूकरयोनीं। उपजेल निःसंशयें ॥ १३ ॥ व्यवहारीं दहांत बैसोन। खोटी साक्ष देई गर्जोन। पूर्वज नरकीं पावती पतन। असत्य साक्ष देतांचि ॥ १४ ॥ दोघी स्त्रिया करून। एकीचेंच राखी जो मन। तो गोचिड होय जाण। सारमेयशरीरीं ॥ १५ ॥ पूर्वजन्मीं कोंडी उदक। त्याचा मळमूत्रनिरोध देख। करितां साधुनिंदा आवश्यक। सत्वर दंत भग्न होती ॥ १६ ॥ देवालयीं करी भोजन। तरी ये जन्मीं होय क्षीण। पृथ्वीपतीची निंदा करितां जाण। उदरीं मंदाग्नि होय पैं ॥ १७ ॥ ग्रहणसमयीं करी भोजन। त्यासी पित्तरोग होय दारुण। परबाळें विकी परदेशीं नेऊन। तरी सर्वांगीं कुष्ठ भरे ॥ १८ ॥ जी स्त्री करी गर्भपातन। ती उपजे वंध्या होऊन। देवालय टाकी पाडोन। तरी अंगभंग होय त्याचा

Digitization by American Academy of Indic Studies. AAIS(USA)

॥ ११९ ॥ अपराधाविण स्त्री गाजिताहे । त्याचे ये जन्मी एक अंग जाये । ब्राह्मणाचें अन्न हरिती पापिये । त्यांचा वंश न वाढे कधीं ॥ १२० ॥ गुरु संत माता पिता । त्यांसी जो होय निर्भर्त्सिता । तरी वाचा जाय तत्त्वतां । अडखळे बोलतां क्षणक्षणां ॥ २१ ॥ जो ब्राह्मणांसी दंड मारी । त्यासी व्याधि-तिडका लागती शरीरीं । जो संतांसी वादविवाद करी । दीर्घ दंत होती त्याचे ॥ २२ ॥ देवद्वारींचे तरुवर । अश्वत्थादि वृक्ष साचार । तोडितां पांगुळ होय निर्धार । भिक्षा न मिळे हिंडतां ॥ २३ ॥ जो सुतकअन्न भक्षीत । त्याचे उदरीं नाना रोग होत । आपणचि परिमळद्रव्य भोगी समस्त । तरी दुर्गंधी सत्य सर्वांगीं ॥ २४ ॥ ब्राह्मणाचें ऋण न देतां । तरी बाळपणीं मृत्यु पावे पिता । जलवृक्षछाया मोडितां । तरी एकही स्थळ न मिळे त्यातें ॥२५॥ ब्राह्मणासी आशा लावून ।

Digitized by American Academy of Indic Studies, AAIS(USA)

लाकडी तोडी करा दान । तो ये जन्मी अन्न अन्न । करीत हिंडे घरोघरीं ॥ २६ ॥ जो पुत्रद्वेष करीत । आणि दरिद्रियाचें लग्न मोडीत । तरी स्त्रीस सल राहे पोटांत । वंध्या निश्चित संसारीं ॥२७॥ जेणें ब्राह्मण बांधिले निग्रहून । त्यासी सांडसें ताडी सूर्यनंदन । जो नायके कथाग्रंथ पावन । बधिर होय जन्मोजन्मीं ॥ २८ ॥ जो पीडी माता-पितयांस । त्याचा सर्वदा होई कार्यनाश । एकास भजे निंदी सर्व देवांस । तरी एकचि पुत्र होय त्यासी ॥ २९ ॥ जो चांडाळ गोवध करी । त्यासी मिळे कर्कशा नारी । वृषभ वधितां निर्धारीं । शतमूर्ख पुत्र होय त्यासी ॥ १३० ॥ उदकतृणेंवीण पशु मारीत । तरी मुक्याच प्रजा होती समस्त । जो पतिव्रतेसी भोगूं इच्छीत । तरी कुरूप नारी कर्कशा मिळे ॥ ३१ ॥ जो पारधी बहु जीव संहारी । तो फेंफरा होय संसारीं । गुरूचा त्याग जो चांडाळ

Digitization by American Academy of India Studies, AAIS(USA)

करी । तो उपजतांचि मृत्यु पावे ॥ ३२ ॥ नित्य अथवा रविवारीं सुते रवीसमोर । त्याचे बाळपणीं दंत भग्न केश शुभ्र । जे मृत बाळासाठीं रुदती निर्धार । त्यांस हांसतां निपुत्रिक होय ॥ ३३ ॥ हरिणी म्हणे व्याधालागून । मी सत्वर येतें पतीस भोग देऊन । न यें तरी हीं पापें संपूर्ण । माझ्या माथां बैसोत पैं ॥ ३४ ॥ व्याध मनांत शंकोन । म्हणे धन्य धन्य तुमचें ज्ञान । सत्वर येई गृहास जाऊन । सत्य संपूर्ण सांभाळीं ॥ ३५ ॥ जलपान करूनि वेगीं । आश्रमा गेली ते कुरंगी । तों मृगराज तेच प्रसंगीं । जलपानार्थ पातला ॥ ३६ ॥ व्याधें ओढिला बाण । तों मृग बोले दीनवदन । म्हणे माझ्या स्त्रिया पतिव्रता सगुण । त्यांसी पुसोन येतों मी ॥ ३७ ॥ शपथ ऐकें त्वरित । कीर्तन करिती प्रेमळ भक्त । तो कथारंग मोडितां निर्वंश होत । तें पाप सत्य मम माथां ॥ ३८ ॥ ब्रह्मकर्म वेदोक्त ।

Digitization by American Academy of Indic Studies, AAIS(USA)

शूद्र निजांगें आचरत । तो अधम नरकीं पडत । परधर्म आचरतां ॥ ३९ ॥ तीर्थयात्रेसी विघ्नें करी । वाटपाडी वस्त्र द्रव्य हरी । तरी सर्वांगीं व्रण अघोरी । नरकीं पडे कल्पपर्यंत ॥ १४० ॥ शास्त्रकोशीं नाहीं प्रमाण । कूटकविता करी क्षुद्र लक्षून । हरिती ब्राह्मणांचा मान । तरी संतान तयांचें न वाढे ॥ ४१ ॥ हरिदिनीं शिवदिनीं उपोषण । विधियुक्त न करी द्वादशी पूर्ण । तरी हस्त–पाद क्षीण । होती त्याचे निर्धारें ॥ ४२ ॥ एक शिवहरिप्रतिमा फोडिती । एक भगवद्भक्तां विघ्नें करिती । एक शिवमहिमा उच्छेदिती । नरकीं होती कीटक ते ॥ ४३ ॥ मातृद्रोही त्यासी व्याधी भरे । पितृद्रोही पिशाच विचरे । गुरुद्रोही तत्काळ मरे । भूतप्रेतगणीं विचरे तो ॥ ४४ ॥ विप्र आहार बहुत जेविती । त्यांस जो हांसे दुर्मती । त्याचे मुखीं अरोचक रोग निश्चिती । न सोडिती

Digitization by American Academy of Indic Studies. AAIS(USA)

अजमेरी ॥ ४५ ॥ एक गोविक्रय करिती । एक कन्याविक्रय अर्जिती । ते नर मार्जार मस्त होती । बाळें भक्षिती आपुलीं ॥ ४६ ॥ जो कन्या भगिनी अभिलाषी । कामदृष्टीं न्याहाळी पतिव्रतेसी । प्रमेह रोग होय त्यासी । कीं खडा गुह्यांत दाटत ॥४७॥ प्रासादभंग लिंगभंग करी । देवांचीं उपकरणें अलंकार चोरी । देवप्रतिष्ठा अव्हेरी । पंडुरोग होय तेथें ॥४८॥ एक मित्र-द्रोह विश्वासघात करिती । मातृ-पितृहत्या गुरूसी संकटीं पाडिती। ब्रह्मवध गोवध न वारिती । अंगीं सामर्थ्य असोनियां ॥४९॥ ब्राह्मण बैसवोनि बाहेरी । उत्तमान्न जेवी गृहांतरीं । सोय-र्‍यांची प्रार्थना करी । संग्रहणी पोटशूळ होती तया ॥१५०॥ एक कर्मभ्रष्ट पंचयज्ञ न करिती । एक ब्राह्मणांचीं सदनें जाळिती । एक दीनासी मार्गीं नागविती । एक संतांचा करिती अपमान ॥ ५१ ॥ एक करिती गुरुछळण । एक म्हणती पाहों

Digitization by American Academy of Indic Studies, AAIS (USA)

याचें लक्षण । नाना दोष आलेपिती अज्ञान । एवं तें संतान न
वाढे ॥५२॥ जो सदा पितृद्वेष करी । जो ब्रह्मवृंदासी अव्हेरी ।
शिवकीर्तन ऐकतां त्रासे अंतरीं । तरी पितृवीर्य नव्हे तो ॥५३॥
शिवकीर्तनीं नव्हे सादर । तरी कर्णमूळरोग निर्धार । नसत्याच
गोष्टी जल्पे अपार । तो दर्दुर होय निर्धारें ॥५४॥ शिवकीर्तन
किंवा पुराणश्रवण । तेथें शयन करितां सर्प होय दारुण । एक
अतिवादक छळक जाण । ते पिशाचयोनी पावती ॥ ५५ ॥
एका देवार्चनीं वीट येत । ब्राह्मण पूजावया कंटाळत । तीर्थ-
प्रसाद अव्हेरीत । त्याच्या आंखुडती अंगशिरा ॥ ५६ ॥ मृग
म्हणे ऐसीं पापें अपार । मम मस्तकीं होईल परम भार । मग
पारधी म्हणे सत्वर । जाईं स्वस्थाना मृगवर्या ॥ ५७ ॥ व्याध
शिवनामें गर्जे ते क्षणीं । कंठ सद्गदित अश्रु नयनीं । मागुती
बिल्वदळें खुडोनी । शिवावरी टाकीतसे ॥५८॥ चौंप्रहरांच्या पूजा

Digitization by American Academy of Indic Studies. AAIS(USA)

चारी। संपूर्ण झाल्या शिवजागरी। सप्तजन्मांचीं पापें निर्धारीं। मुळींहूनी भस्म झालीं ॥ ५९ ॥ तों पूर्वदिशा मुख प्रक्षाळीत। सुपर्णाग्रज उदय पावत। आरक्तवर्ण शोभा दिसत। तेंचि कुंकुम प्राचीचें ॥ १६० ॥ तों तिसरी मृगी आली अकस्मात। व्याध देखिला कृतान्तवत। म्हणे मारूं नको मज यथार्थ। बाळांसी स्तन देऊनि येतें मी ॥ ६१ ॥ व्याध अत्यंत हर्षभरित। म्हणे ही काय बोलेल शास्त्रार्थ। तो ऐकावया म्हणत। शपथ करूनि जाय तूं ॥ ६२ ॥ यावरी मृगी म्हणे व्याधा ऐक। जो तृणदाहक ग्रामदाहक। गोब्राह्मणांचें कोंडी उदक। क्षयरोग त्यासी न सोडी ॥ ६३ ॥ ब्राह्मणांचीं सदनें हरिती देख। त्यांचे पूर्वज नरकीं पडती निःशंक। मातृ-पुत्रां विघडती एक। स्त्री-पुरुषां विघड पाडिती ॥ ६४ ॥ देव-ब्राह्मण देखोन। खालती न करिती कदा मान। निंदिती बोलती

Digitization by American Academy of Indic Studies. AAIS(USA)

कठोर वचन । यम कर-चरण छेदी तयाचे ॥ ६५ ॥ परवस्तु चोरावया देख । अखंड लाविला असे रोंख । साधुसन्मानें मानी दुःख । त्यास नेत्ररोगतिडका न सोडिती ॥ ६६ ॥ पुस्तकचोर ते मुके होती । रत्नचोरांचे नेत्र जाती । अत्यंत गर्वी ते महिष होती । पारधी निश्चित श्येनपक्षी ॥ ६७ ॥ भक्तांची जो निंदा करीत । त्याचे मुखीं दुर्गंधी घाणित । जो माता-पितयांसी ताडीत । लुला होत यालागीं ॥ ६८ ॥ जो अत्यंत कृपण । धन न वेंची अणुप्रमाण । तो महाभुजंग होऊन । धुसधुसीत बैसे तेथें ॥ ६९ ॥ भिक्षेसी यतीश्वर आला । तो जेणें रिता दवडिला । शिव त्यावरी जाण कोपला । संतति संपत्ति दग्ध होय ॥ १७० ॥ ब्राह्मण बैसला पात्रावरी । उठवूनि घातला बाहेरी । त्याहूनियां दुराचारी । दुसरा कोणी नसेचि ॥ ७१ ॥ ऐसा धर्माधर्म ऐकोन ।

Digitization by American Academy of Indic Studies, AAIS(USA)

परस्पी सद्गद बोलें वचनें । स्वस्थळा जाई जलपान करून । बाळांसी स्तन देऊन येई ॥७२॥ ऐसें ऐकोनि मृगी लवलाह्यां । गेली जलप्राशन करूनियां । बाळें स्तनीं लावूनियां । तृप्त केलीं तियेनें ॥ ७३ ॥ वडील झाली प्रसूत । दुसरी पतीची कामना पुरवीत । मृगराज म्हणे आतां त्वरित । जाऊं चला व्याधापासीं ॥ ७४ ॥ मृगें पाडसांसहित सर्वही । व्याधापासीं आलीं लवलाहीं । मृग म्हणे ते समयीं । आधीं मज वधीं पारधिया ॥ ७५ ॥ मृगी म्हणे हा नव्हे विधी । आम्ही जाऊं पतीच्या आधीं । पाडसें म्हणती त्रिशुद्धी । आम्हांसी वधीं पारधिया ॥ ७६ ॥ त्यांचीं वचनें ऐकतां ते क्षणीं । व्याध सद्गद झाला मनीं । अश्रुधारा लोटल्या नयनीं । लागे चरणीं तयांच्या ॥ ७७ ॥ म्हणे धन्य जिणें माझें झालें । तुमचेनि मुखें निरूपण ऐकिलें । बहुतां जन्मींचें पाप जळालें । पावन

Digitization by American Academy of Indic Studies (AAIS, USA)

कल शरीर ॥७८॥ माता पिता गुरु देव । तुम्हीं माझें सर्व । कैंचा संसार मिथ्या वाव । पुत्र-कलत्र सर्व लटकें ॥७९॥ व्याध बोले प्रेमेंकरून । आतां कधीं मी शिवपद पावेन । तों अकस्मात आलें विमान । शिवगण बैसले त्यावरी ॥ ३८० ॥ पंचवदन दशभुज । व्याघ्रांबर नेसले महाराज । अद्भुत तयांचें तेज । दिक्चक्रामाजी न समाये ॥ ८१ ॥ दिव्य वाद्यें वाजविती किन्नर । आलाप करिती विद्याधर । दिव्य सुमनांचे संभार । सुरगण स्वयें वर्षती ॥ ८२ ॥ मृगें पावलीं दिव्य शरीर । व्याध करी साष्टांग नमस्कार । मुखें म्हणे जय जय शिव हर हर । तों शरीरभाव पालटला ॥ ८३ ॥ परिसीं झगटतां लोह होय सुवर्ण । तैसा व्याध झाला दशभुज पंचवदन । शिवगणीं बहुत प्रार्थून । दिव्य विमानीं बैसविला ॥८४॥ मृगें पावलीं दिव्य शरीर । तींही विमानीं आरूढलीं

Digitization by American Academy of Indic Studies, AAIS(USA)

समग्र । व्याधाची स्तुति वारंवार । करिती सुरगण सर्वही ॥८५॥ व्याध नेला शिवपदाप्रती । तारामंडळीं मृगें राहती । अद्यापि गगनीं झळकती । जन पाहाती सर्व डोळां ॥ ८६ ॥ सत्यवतीहृदयरत्नखाणी । रसभरित बोलिला लिंगपुराणीं । तें सज्जन ऐकोत दिनरजनीं । ब्रह्मानंदेंकरूनियां ॥८७॥ धन्य तें शिवरात्रिव्रत । श्रवणें पातक दग्ध होत । जे हें पठण करिती सावचित्त । धन्य पुण्यवंत नर तेचि ॥८८॥ सज्जन श्रोते निर्जर सत्य । प्राशन करोत शिवलीलामृत । निंदक असुर कुतर्की बहुत । त्यांस प्राप्त कैंचें हें ॥८९॥ कैलासनाथ ब्रह्मानंद । तयाचें पदकल्हार सुगंध । तेथें श्रीधर अभंग षट्पद । रुंजी घालीत शिवनामें । ॥१९०॥ शिवलीलामृत ग्रंथ प्रचंड । स्कंदपुराण ब्रह्मोत्तरखंड । परिसोत सज्जन अखंड । द्वितीयाध्याय गोड हा ॥ १९१ ॥

॥ श्रीसांबसदाशिवार्पणमस्तु ॥

Digitization by American Academy of Indic Studies. AAIS(USA)

अध्याय तिसरा

Digitization by American Academy of Indic Studies. AAIS(USA)

श्रीगणेशाय नमः ॥ जय जय शिव मंगलधामा । निजजन-
हृदयआराम चराचरफलांकितद्रुमा । नामाअनामातीत तूं
॥ १ ॥ इंदिरावरभगिनीमनरंजना । षडास्यजनका शफरीध्वज-
दहना । ब्रह्मानंदा भाललोचना । भवभंजना त्रिपुरांतका ॥२॥
हे शिव सद्योजात वामघोरा । तत्पुरुषा ईशान ईश्वरा ।
अर्धनारीनटेश्वरा । गिरिजारंगा गिरीशा ॥ ३ ॥ गंगाधरा
भोगिभूषणा । सर्वव्यापका अंधकमर्दना । परमातीता निरंजना ।
गुणत्रयविरहित तूं ॥ ४ ॥ हे पयःफेनधवल जगज्जीवन ।
द्वितीयाध्यायीं कृपा करून । अगाध सुरस आख्यान ।
शिवरात्रिमहिमा वर्णविला ॥ ५ ॥ यावरी कैसी कथेची रचना ।
वदवीं पंचमुकुट पंचानना । शौनकादिकां मुनिजनां । सूत
सांगे नैमिषारण्यीं ॥ ६ ॥ इक्ष्वाकुवंशीं महाराज । मित्रसह-
नामें भूभुज । वेदशास्त्रसंपन्न सतेज । दुसरा बिडौजा पृथ्वीवरी

Digitization by American Academy of Indic Studies, AAIS(USA)

॥ ७ ॥ पृतनावसर्नेकरून । घातले उवीस पालाण । प्रतापसूर्य उगवला पूर्ण । शत्रुभगणें मावळलीं ॥ ८ ॥ तो एकदां मृगयाव्याजेंकरून । निघाला धुरंधर चमू घेऊन । घोरांदर प्रवेशला विपिन । तों सावजें चहूंकडून ऊठलीं ॥ ९ ॥ व्याघ्र वृक रीस वनकेसरी । मृग मृगी वनगौ वानर वानरी । शशकजंबुकांच्या हारी । संहारीत नृपवर ॥ १० ॥ चातक मयूर बदक । कस्तुरीकुरंग जवादिबिडालक । नकुल राजहंस चक्रवाक । पक्षी श्वापदें धांवती ॥११॥ नृपें मारिले जीव बहुवस । त्यांत एक मारिला राक्षस । महाभयानक तामस । गतप्राण होऊनि पडियेला ॥ १२ ॥ त्याचा बंधु परम दारुण । तो लक्षिता झाला दुरोन । मनीं कापट्य कल्पून । म्हणे सूड घेईन बंधूचा ॥ १३ ॥ मित्रसह पातला स्वनगरास । असुरें धरिला मानववेष । कृष्णवसनवेष्टित विशेष । दर्वी स्कंधीं

Digitization by American Academy of Indic Studies, AAIS (USA)

घेऊनियां ॥१४॥ नृपाची भेटला येऊन । म्हणे मी सूपशास्त्रीं पण
निपुण । अन्न शाका सुवास करीन । देखोन सुर नर भूलती
॥१५॥ रायें ठेविला पाकसदनीं । त्यावरी पितृतिथी लक्षुनी ।
गुरु वसिष्ठ घरालागुनी । नृपश्रेष्ठें आणिला ॥ १६ ॥ भोजना
आला अब्जजनंदन । तों राक्षसें कापट्य स्मरून । शाकांत नरमांस
शिजवून । ऋषीस आणून वाढिलें ॥ १७ ॥ त्रिकालज्ञानी
वसिष्ठमुनी । सकळ ऋषींमाजी शिरोमणी । कापट्य सकळ
जाणुनी । मित्रसह शापिला ॥ १८ ॥ म्हणे तूं वनीं होई राक्षस ।
जेथें आहार न मिळे निःशेष । मी ब्राह्मण मज नरमांस ।
वाढिलें कैसें पापिया ॥ १९ ॥ राव म्हणे मी नेणें सर्वथा ।
बोलावा सूपशास्त्रीं जाणता । तंव तो पळाला क्षण न लागतां ।
गुप्तरूपें वना आपुल्या ॥ २० ॥ राव कोपला दारुण । मज
शापिलें काय कारण । मीही तुज शापीन म्हणोन । उदक

Digitization by American Academy of Indic Studies, AAIS(USA)

करी घेतले ॥ २१ ॥ तव रायाची पट्टराणी । मदयंती नामें पुण्यखाणी । रूपें केवळ लावण्यहरिणी । चातुर्य उपमे जेवीं शारदा ॥ २२ ॥ मदयंती म्हणे राया । दूरदृष्टीं पाहें विचारूनियां । शिष्यें गुरूसी शापावया । अधिकार नाहीं सर्वथा ॥ २३ ॥ गुरूसी शाप देतां निर्धारीं । आपण नरक भोगावे कल्पवरी । राव म्हणे चतुर सुंदरी । बोललीस साच तें ॥२४॥ म्हणे हें उदक खालीं टाकूं जरी । तरी पीक न पिके दग्ध होय धरित्री । मग आपुल्याच प्रपदांवरी । जल टाकी मित्रसह ॥ २५ ॥ तों जानूपर्यंत चरण । दग्ध झाले कृष्णवर्ण । कुष्ठ भरला मग तेथून । कल्माषपाद नाम त्याचें ॥ २६ ॥ वसिष्ठें जाणोनि वृत्तान्त । रायासी उःशाप देत । म्हणे द्वादशवर्षीं होशील मुक्त । येसी स्वस्थाना आपुल्या ॥ २७ ॥ गुरु पावला अंतर्धान । मग कल्माषपाद राक्षस होऊन ।

Digitization by American Academy of Indic Studies, AAIS(USA)

शुभ्रांत विशिष्टिम । वनीं भक्षी जीव सर्व ॥ २८ ॥ परम भयानक असुर । विशाळ देह कपाळीं शेंदुर । विक्राळ वदन बाहेर शुभ्र । दंतदाढा वाढलिया ॥ २९ ॥ जीव भक्षिले आसमास । वनीं हिंडतां तो राक्षस । एक ब्राह्मणकुमर डोळस । द्वादशवर्षी देखिला ॥३०॥ सर्वे त्याची ललना चिमणी । दोघें क्रीडती कौतुकें वनीं । तंव तो ब्राह्मणपुत्र राक्षसें धरूनी । भक्षावया सिद्ध झाला ॥३१॥ तंव त्याची वधू काकुळती येत । अरे तूं मित्रसह राजा पुण्यवंत । गोब्राह्मणप्रतिपाळक सत्य । माझा कांत मारूं नको ॥३२॥ गडबडां लोळे सुंदरी । करुणा भाकी पदर पसरी । सर्वेंचि जाऊनि चरण धरी । सोडीं झडकरी पति माझा ॥ ३३ ॥ पतीस भक्षूं नको राजेंद्रा । महत्पाप घेऊं नको एकसरां । स्वर्गमार्ग तरी चतुरा । कैसा पावसी अंतकाळीं ॥ ३४ ॥ ऐसी करुणा भाकितां कामिनी । निर्दयें

Digitization by American Academy of Indic Studies, AAIS (USA)

भक्षिला तेचि क्षणीं । अस्थिपंजर टाकुनी । तियेपुढें दिधला ॥३५॥ तंव ती दुःखेंकरूनी । आक्रोशें कपाळ पिटी धरणीं । मृत्तिका घेऊनि घाली वदनीं । कोण वनीं सांवरी तीतें ॥३६॥ मग तिनें शाप दिधला राजातें । जो अलोट विधिहरिहरांतें । म्हणे मदयंतीसंगसुरतें । प्राण जाईल तेचि क्षणीं ॥ ३७ ॥ कोणे एके स्त्रीचा संगसोहळा । तुज न घडो रे चांडाळा । ऐसा शाप वदोनि ते वेळां । केल्या गोळा अस्थी पतीच्या ॥ ३८ ॥ तात्काळ प्रवेशली अग्नीं । इकडे द्वादशवर्षीं शापमुक्त होऊनि । राव स्वनगरा येऊनी । वर्तमान सांगे स्त्रियेसी ॥३९॥ येरी कपाळ पिटी आक्रोशेंकरून । म्हणे झालें वंशखंडन । पतीस म्हणे ब्रह्मचर्य धरून । प्राण आपुला रक्षीं कां ॥४०॥ अनिवार अत्यंत मन । न करीं कोणे स्त्रियेसीं संभाषण । खदिरांगाराची सेज आजपासून । झाली तुजलागीं जाण पां

Digitization by American Academy of Indic Studies, AAIS (USA)

॥४१॥ परम तरुणी राजेंद्र । जैसा सांपडां कोंडिला व्याघ्र । कीं महाभुजंगाचे दंत समग्र । पाडोनि गारुडी दीन करी ॥४२॥ कीं नासिकीं वेसण घालून । महावृषभ करिती दीन । कीं वनीं निरंकुश वारण । धरून क्षीण करिती मग ॥ ४३ ॥ तैसा कल्माषपाद भूप । होऊनि राहिला दीनरूप । पुढें प्रकाशावया कुळदीप । आपण धर्मशास्त्र पाहातसे ॥ ४४ ॥ तेथींचें पाहोनि प्रमाण । वसिष्ठें मदयंतीस भोग देऊन । अमोघ वीर्य पडतां पूर्ण । दिव्य पुत्र जाहला ॥ ४५ ॥ तेणें पुढें वंश चालिला । असो तो राव मृगयेस निघाला । यथारण्य तथा गृह वाटे नृपाला । भोग त्यजिले सर्वही ॥ ४६ ॥ मनांत मनोजविकार उठत । विवेकांकुशें कामइभ आवरीत । म्हणे स्त्रीस वैधव्य मज मृत्य । तें कर्म सहसा न करावें ॥४७॥ आपुली कर्मगति गहन । प्राक्तन विचित्र दारुण । देवावरी काय बोल ठेवून ।

Digitization by American Academy of Indic Studies, AAIS (USA)

भागल्यावीण न सुटेचि ॥४८॥ ऐसा राव उदासयुक्त । वनीं हिंडतां मार्गें पाहात । तों पिशाच भयानक अत्यंत । रायापाठीं उभें सदा ॥ ४९ ॥ दंपत्यें पूर्वीं मारिलीं । ती ब्रह्महत्या पाठीसीं लागली । राजा तीर्थें हिंडतां सकळीं । परी कदाकाळीं न सोडी ॥ ५० ॥ न सोडी स्वप्नीं जागृतींत । महाविक्राळ दांत करकरां खात । रायें व्रतें केलीं बहुत । दान देत बहुसाल ॥ ५१ ॥ ऐसा हिंडता राव भागला । मिथुलानगरासमीप आला । वनश्री देखतां आनंदला । परी ब्रह्महत्या पाठीसीं उभी ॥ ५२ ॥ वृक्ष लागले बहुत । आम्रवृक्ष फळभारें डोलत । पोफळी रातांजन विराजित । केळी नारळी खर्जुरिया ॥ ५३ ॥ चंपक जाई जुई मालती । मोगरे पुन्नागराज शेवंती । मलयागर कृष्णागर जाती । जपा करवीर कोविदार ॥ ५४ ॥ वड पिंपळ औदुंबर । पारिजातक बकुल देवदार । कपित्थ

Digitization by American Academy of Indic Studies, AAIS (USA)

बिल्व अंजीर । अर्जुन पिचुमंद कदंब ॥ ५५ ॥ ऐसिया वनस्पती नृपती । क्षण एक पावला विश्रांती । परी ते पाठीसीं पापमती । ब्रह्महत्या उभी असे ॥ ५६ ॥ तों उगवला भाग्यवासरमणी । कीं निधान जोडे रंकालागुनी । कीं क्षुधितापुढें उचंबळोनी । क्षीराब्धि जैसा पातला ॥ ५७ ॥ कीं मरतियाच्या मुखांत । अकस्मात घातलें अमृत । कीं चिंताग्रस्तासी प्राप्त । चिंतामणी जाहला ॥५८॥ तैसा तापसियांमाजी मुकुटमणी । शिष्यमांदी सर्वें घेऊनी । महाराज तपस्वी गौतममुनी । तये स्थानीं पातला ॥५९॥ राये घातले लोटांगण । दाटला अष्टभावेंकरून । उभा ठाकला कर जोडून । करी स्तवन प्रीतीनें ॥६०॥ सहज होतां संतदर्शन । पापें संहारती संपूर्ण । तूं विलोकिसी जरी कृपा करून । तरी रंक सहस्रनयन होय ॥ ६१ ॥ यावरी तो महाराज गौतम । कल्मषपादा पुसे कुशलक्षेम । राज्य राष्ट्रज

Digitization by American Academy of Indic Studies AAIS(USA)

प्रजा अमात्य परम । सुखेंकरून नांदती कीं ॥ ६२ ॥ ब्राह्मण क्षत्रिय वैश्य शूद्र । स्वधर्म आचरती कीं समग्र । पशु सेवक पुत्र कलत्र । समस्त सुखरूप आहेत कीं ॥ ६३ ॥ राव म्हणे आपुले कृपेंकरून । समस्त आहेत क्षेमकल्याण । परंतु आलासी वाटतें दुरून । आनंदघन दिसतोसी ॥ ६४ ॥ तुझ्या दर्शनें मज वाटे सत्वर । ब्रह्महत्या दूर होईल समग्र । मग पूर्वकर्म आपुलें दुस्तर । ऋषीप्रती निवेदिलें ॥ ६५ ॥ गौतम म्हणे परम पवित्र । भूकैलास गोकर्णक्षेत्र । तेथूनि मी आलों अपार । महिमा तेथींचा न वर्णवे ॥ ६६ ॥ ॐकाररूपें कैलासनाथ । भवानीसहित तेथें नांदत । सुर असुर किन्नर सेवीत । अर्धमात्रापीठ जें ॥ ६७ ॥ त्या गोकर्णीचें शिवदर्शन । ब्रह्मादिकां दुर्लभ जाण । तेथें इंदिरेसहित जनार्दन । तप गहन आचरत ॥ ६८ ॥ कोटिसूर्याची प्रभा । मृडानीसहित शिव

Digitization by American Academy of Indic Studies, AAIS (USA)

उभा । कैवल्यगर्भीचा पूर्ण गाभा । तेथींची शोभा न वर्णवे ॥ ६९ ॥ इंद्र सनकादिक ब्रह्मपुत्र । तेथेंचि वसती अहोरात्र । जेथींचे पाषाण तरुवर । समग्र निर्जर अवतरले ॥ ७० ॥ सत्यवतीहृदयरत्न । जेथें करी अनुष्ठान । वसिष्ठ भृगु जामदग्न्य । गोकर्णक्षेत्रीं सदा वसती ॥ ७१ ॥ पाहावया मृडानीनायक । मंडपघसणी होतसे देख । नारद तुंबरु गायक । जेथें गाती शिवलीला ॥ ७२ ॥ गोकर्णाभोंवते समग्र । उभे अखंड देवांचे भार । मुखें गर्जती शिव हर हर । आनंद थोर होतसे ॥ ७३ ॥ ऋषि करिती वेदघोष । अष्टनायिकांचें नृत्य विशेष । किन्नर गंधर्व गायक सुरस । तोषविती महेशातें ॥ ७४ ॥ तें अति उत्तम स्थान । तेजोमय प्रकाश गहन । नाना वृक्ष लागले सघन । कैलासभुवन प्रत्यक्ष ॥ ७५ ॥ शुभ्र सिंहासन लखलखित । चारी द्वारें मणिमयखचित । ऐरावतारूढ अमर-

Digitization by American Academy of Indic Studies. AAIS(USA)

नाथ । पूर्वद्वारी तिष्ठतसे ॥ ७६ ॥ दक्षिणेसी रक्षी सूर्यनंदन । पश्चिमेसी वारुणीरमण । उत्तरेसी वैश्रवण । प्राणमित्र शिवाचा ॥ ७७ ॥ कर्पूरगौर भवानीसहित । घवघवीत तेजें विराजित । भूकैलास साक्षात । माहेर संत-साधकांचें ॥ ७८ ॥ त्या मूर्तीचें करावें ध्यान । त्याभोंवतें महासिद्धीचें पूजन । त्याभोंवतें कात्यायनीआवरण । अष्टभैरव पूजिजे ॥ ७९ ॥ द्वादश मित्र एकादश रुद्र । तेथेंचि वसती अहोरात्र । अष्टवसु दिक्पाळ समग्र । जोडोनि कर उभे तेथें ॥ ८० ॥ अष्टसिद्धि नवनिधि कर जोडुनी । अखंड आराधिती पिनाकपाणी । रायासी म्हणे गौतममुनी । मीही वसतों सदा तेथें ॥ ८१ ॥ वरकड क्षेत्रीं लक्ष वरुषें जाण । तप आचरला निर्वाण । गोकर्णीं एक दिन । होय प्रसन्न सदाशिव ॥८२॥ अमावास्या संक्रांति सोमवार । प्रदोष पर्व काळ शिववासर । समुद्रस्नान करितां समग्र । फळ होय सकळ

Digitization by American Academy of Indic Studies (AAIS-USA)

तीर्थाचें ॥ ८३ ॥ रावण कुंभकर्ण विभीषण । यांही पूर्वी केलें तेथें अनुष्ठान । तें निर्वाणलिंग दशाननें जाण । कैलासाहूनि आणिलें ॥ ८४ ॥ गणेशें स्थापिलें तें लिंग । ऋषी म्हणती सूतातें कथा सांग । ऐकावया लीला सुरंग । श्रवण वाट पाहती ॥ ८५ ॥ यावरी सूत वक्ता निपुण । रावणमातेसी कैकसी अभिधान । ती नित्य लिंगपूजनाविण जाण । उदक प्राशन न करीच ॥ ८६ ॥ पंचधान्यांचें पिष्ट करून । लिंग करी कामना धरून । व्हावें रावणाचें कल्याण । जय संपूर्ण प्राप्त व्हावा ॥ ८७ ॥ शक्रें तिचें लिंग नेऊन । समुद्रीं टाकिलें द्वेषेंकरून । त्यालागीं रात्रंदिन । रावणमाता अन्न न घे ॥ ८८ ॥ रावण म्हणे मातेलागून । मी मुख्य आत्मलिंग आणितों जाऊन । कैलासाप्रती द्विपंचवदन । जाता झाला साक्षेपें ॥ ८९ ॥ तप आचरला दारूण । जो चतुःषष्टिकलाप्रवीण । जेणें वेदांचीं खंडें करून ।

Digitization by American Academy of Indic Studies. AAIS(USA)

सारासार निवडिलें ॥ ९० ॥ चतुर्दशविद्यापारंगत । शिवासी आवडे अत्यंत । दशमुखें गायन अद्भुत । केलें त्यानें स्वामीपुढें ॥ ९१ ॥ आपुलें शिर छेदून स्वहस्तें । शिरांच्या तंती करूनि स्वरयुक्त । दशमुख गात प्रेमभरित । उमानाथ संतोषे जेणें ॥ ९२ ॥ राग उपराग भार्यासहित । मूर्च्छना शरीर कंपित । सप्तस्वर ताल संगीत । शास्त्रप्रमाण गातसे ॥ ९३ ॥ गद्यपद्यरचना नाना कळा गीत प्रबंध अखंड नाममाळा । गातां प्रीतीनें शिवलीला । शंभु तोषला अद्भुत ॥ ९४ ॥ म्हणे प्रसन्न झालों दशमुखा । इच्छित माग तुज प्रिय जें कां । दशकद्वयनयन म्हणे कामांतका । आत्म-लिंग मज देईं ॥ ९५ ॥ या त्रिभुवनांत जे सुंदर । ऐसी ललना देईं सुकुमार । ऐकूनि संतोषला कर्पूरगौर । भोळा उदारचक्रवर्ती ॥ ९६ ॥ कोटि चंद्र-सूर्याची प्रभा पूर्ण । ऐसें लिंग काढिलें [illegible]यांतून । कीं ब्रह्मानंदरस मुरोन । दिव्य लिंग ओतिलें

Digitization by American Academy of Indic Studies, AAIS/USA

तीर्थाचें ॥ ८३ ॥ रावण कुंभकर्ण विभीषण । यांही पूर्वी केलें तेथें अनुष्ठान । तें निर्वाणलिंग दशाननें जाण । कैलासाहूनि आणिलें ॥ ८४ ॥ गणेशें स्थापिलें तें लिंग । ऋषी म्हणती सूतातें कथा सांग । ऐकावया लीला सुरंग । श्रवण वाट पाहती ॥ ८५ ॥ यावरी सूत वक्ता निपुण । रावणमातेसी कैकसी अभिधान । ती नित्य लिंगपूजनाविण जाण । उदक प्राशन न करीच ॥ ८६ ॥ पंचधान्यांचें पिष्ट करून । लिंग करी कामना धरून । व्हावें रावणाचें कल्याण । जय संपूर्ण प्राप्त व्हावा ॥ ८७ ॥ शक्रें तिचें लिंग नेऊन । समुद्रीं टाकिलें द्वेषेंकरून । त्यालागीं रात्रंदिन । रावणमाता अन्न न घे ॥ ८८ ॥ रावण म्हणे मातेलागून । मी मुख्य आत्मलिंग आणितों जाऊन । कैलासाप्रती द्विपंचवदन । जाता झाला साक्षेपें ॥ ८९ ॥ तप आचरला दारूण । जो चतुःषष्टिकलाप्रवीण । जेणें वेदांचीं खंडें करून ।

Digitization by American Academy of Indic Studies. AAIS(USA)

सारासार निवडिलें ॥ ९० ॥ चतुर्दशविद्यापारंगत । शिवासी आवडे अत्यंत । दशमुखें गायन अद्भुत । केलें त्यानें स्वामीपुढें ॥ ९१ ॥ आपुलें शिर छेदून स्वहस्तें । शिरांच्या तंती करूनि स्वरयुक्त । दशमुख गात प्रेमभरित । उमानाथ संतोषे जेणें ॥९२॥ राग उपराग भार्यासहित । मूर्च्छना शरीर कंपित । सप्तस्वर ताल संगीत । शास्त्रप्रमाण गातसे ॥ ९३ ॥ गद्यपद्यरचना नाना कळा गीत प्रबंध अखंड नाममाळा । गातां प्रीतीनें शिवलीला । शंभु तोषला अद्भुत ॥९४॥ म्हणे प्रसन्न झालों दशमुखा । इच्छित माग तुज प्रिय जें कां । दशकद्वयनयन म्हणे कामांतका । आत्म-लिंग मज देईं ॥ ९५ ॥ या त्रिभुवनांत जे सुंदर । ऐसी ललना देईं सुकुमार । ऐकूनि संतोषला कर्पूरगौर । भोळा उदारचक्रवर्ती ॥ ९६ ॥ कोटि चंद्र-सूर्याची प्रभा पूर्ण । ऐसें लिंग काढिलें हृदयांतून । कीं ब्रह्मानंदरस मुरोन । दिव्य लिंग ओतिलें

Digitization by American Academy of Indic Studies. AAIS(USA)

॥ ९७ ॥ सहस्र बालसूर्य न पवती सरी । ऐसी प्रभा पडली दशदिशांतरीं । दिधलें रावणाचे करीं । जें अतर्क्य ब्रह्मादिकां ॥ ९८ ॥ जें मुनिजनांचें ध्येय ध्यान । जें सनकादिकांचें देवतार्चन । वेद शास्त्र पुराण । दिव्य लिंग वर्णिती ॥ ९९ ॥ जें त्रिगुणातीत परब्रह्म । जें अज अजित अनाम । सच्चिदानंद निर्वाणधाम । योगी आराम पावती जेथें ॥ १०० ॥ अनंत ब्रह्मांडें विचित्रें । जेणें रचिलीं इच्छामात्रें । ज्याकारणें भांडती वेदशास्त्रें । तें दिव्य लिंग पुरातन ॥ १ ॥ तें लिंग रावणें हातीं घेऊन । म्हणे हे त्रिलोचन त्रिदोषशमन । लावण्यसागरींचें निधान । त्रिभुवनसुंदर ललना दे ॥ २ ॥ जी अपर्णेची अपर प्रतिमा । ऐसी देई मज सर्वोत्तमा । सच्चिदानंद पूर्णब्रह्मा । नामाअनामातीत तूं ॥३॥ शिव म्हणे इची प्रतिमा विशेष । निर्मूं न शके विधीश । भोळा चक्रवर्ती महेश । म्हणे हेचि नेई अपर्णा तूं

Digitization by American Academy of Indic Studies AAIS(USA)

॥ ४ ॥ रावणें अवश्य म्हणोनी । स्कंधीं घेतली स्कंदजननी ।
दिव्यलिंग हातीं घेऊनी । लंकानाथ चालिला ॥ ५ ॥
दक्षिणपंथें जातां सत्वर । गजबजिले सकळ सुरवर । गजानन
स्कंद वीरभद्र । नंदिकेश्वर तळमळती ॥ ६ ॥ म्हणती हे सदा-
शिव त्रिनयन । हें कैसें तुझें उदारपण । भवानी वैसलासी
देऊन । पंचवदन हांसतसे ॥ ७ ॥ म्हणे तियेचा कैवारी वैकुंठ-
नाथ । तो धांवेल आतां स्नेहभरित । इकडे भवानी स्तवन
करीत । हे पद्मजतात धांव वेगीं ॥ ८ ॥ वारिजनयना इंदिरा-
वरा । निगमागमवंद्या सुहास्यवक्त्रा । हे नीलपयोधरगात्रा ।
धांव वेगीं सोडवीं मज ॥९॥ हे मधु-कैटभ-नरकासुरभंजना ।
हे दशावतारधरा पीतवसना । हे मदनांतकमानसरंजना । हे
जनार्दना जगद्गुरो ॥ ११० ॥ हे कोटिमनोजतात श्रीधर ।
असुरमर्दन परम उदार । ऐसें स्तवन ऐकतां सर्वेश्वर । विप्ररूपें

Digitization by American Academy of Indic Studies/AAIS(USA)

आडवा आला ॥ ११ ॥ म्हणे धन्य धन्य द्विपंचवदना । कोठें मिळविली ऐसी ललना । दशमुख म्हणे हे अपर्णा । सदाशिवें दीधली ॥ १२ ॥ विप्र म्हणे खालीं उतरून । न्याहाळूनि पाहें इचें वदन । रावण पाहे तंव ते कुलक्षण । अत्यंत कुरूप देखिली ॥१३॥ भुवयांस आंठी अमंगळ पूर्ण । वृद्ध गाल बैसले दंतहीन । गदगदां विप्र हांसे देखून । टाकोनि रावण चालिला ॥ १४ ॥ मग रमाधवें तये स्थळीं । स्थापिली माता भद्रकाळी । इकडे असुर शिवाजवळी । म्हणे स्त्री अमंगळ कैसी दीधली ॥ १५ ॥ शिव म्हणे सत्य वचन । ते तुज नाटोपे कौटाळीण । अनंत ब्रह्मांडें दावून । सर्वेंचि लपवील तत्त्वतां ॥ १६ ॥ मग श्रीधरें आंगींची मळी काढून । स्वहस्तें निर्मिली रूपसंपन्न । मयासुराचे उदरीं जाण । उत्पन्न झाली तेचि पैं ॥ १७ ॥ तिच्या स्वरूपाची प्रती । नाहीं नाहीं त्रिजगतीं । आंगींच्या सुवासें

Digitized by Ambedkar Academy of Indic Studies, Austin (USA)

पांगती । कादवेमाजीं मीतीचें ॥ १८ ॥ तिचें नाम मंदोदरी । तिची प्रतिमा नाहीं उर्वीवरी । विंशतिनेत्राचे चत्वरीं । पट्ट-महिषी पतिव्रता ॥ १९ ॥ मयासुर करील कन्यादान । वरी एक शक्ति देईल आंदण । सप्तकोटी मंत्रांचें गहन । सामर्थ्य असे जियेमाजी ॥ १२० ॥ ते निर्वाणसांगातीण शक्ती । तुज प्राप्त होईल लंकापती । महाशत्रूवरी निर्वाणीं ती । प्रेरावी त्वां सत्य पैं ॥ २१ ॥ ऐसें ऐकतांचि रावण । परतला लिंग घेऊन । पूर्वस्थळासी आला जाण । तों गजानन गाई राखी ॥ २२ ॥ गजाननाचें स्तवन । देव करिती कर जोडून । म्हणती दिव्य लिंग सोडवून । स्थापीं अक्षयी गणपती ॥ २३ ॥ ऐसा देवीं प्रार्थिला एकदंत । तंव रावणासी मूत्र लागलें बहुत । पुढें पाऊल न घालवत । चरफडीत मूत्रभरें ॥ २४ ॥ भूमीवरी लिंग न ठेवावें । ऐसें पूर्वीं सांगीतलें उमाधवें । हातीं घेऊनि

Digitization by American Academy of Indic Studies. AAIS(USA)

लघुशंकेस बसावें । हेंही कर्म अनुचित ॥ २५ ॥ तेव तो सिद्धीबुद्धींचा दाता । विप्रवेषें गाई राखितां । त्यासी लंकानाथ म्हणे तत्त्वतां । लिंग हातीं धरीं हें ॥ २६ ॥ विप्र म्हणे लंकापती । माझ्या गाई रानोरानीं पळती । तुझ्या मूत्रशंकेस वेळ किती । लागेल हें न कळे मज ॥ २७ ॥ रावण म्हणे न लागतां क्षण । येतों मूत्रशंका करून । विप्र म्हणे तीन वेळां वाहीन । न येसी तरी लिंग टाकीन भूमीवरी ॥२८॥ अवश्य म्हणे लंकापती । लिंग देत विप्राच्या हातीं । दूर जाऊन एकांतक्षितीं । लघुशंकेस बैसला ॥ २९ ॥ अगाध गजमुखाचें चरित्र । जो साक्षात अवतरला इंदिरावर । शिवउपासना करावया पवित्र । झाला पुत्र शंभूचा ॥ १३० ॥ असो रावणासी मूत्राचे पूर । लोटले न सांवरती अनिवार । एक घटिका लोटतां इभवक्त्र । हांक फोडी गर्जोनी ॥ ३१ ॥

Digitization by American Academy of Indic Studies, AAIS (USA)

माझ्या गाई घेऊन जाती । हें आपुलें लिंग घेईं करीं । रावण
बोलेचि निर्धारीं । हस्तसंकेतें थांब म्हणे ॥ ३२ ॥ दुसरी
घटिका झाली पूर्ण । हांक फोडी गजानन । एवं घटिका झाल्या
तीन । कदापि रावण न उठेचि ॥ ३३ ॥ जैसें पाखंडियाचें
कुमत । न सरेचि वारितां पंडित । तैसें रावणाचें मूत्र न सरे
सत्य । पुनः एकदंत हांक फोडी ॥ ३४ ॥ राक्षसा आपुलें लिंग
सांभाळीं । म्हणोनि ठेविलें भूमंडळीं । अक्षय स्थापिलें कदा-
काळीं । ब्रह्मादिकां उपटेना ॥३५॥ पृथ्वीसहित अभंग । एकचि
झालें दिव्य लिंग । रावण धांवे सवेग । अशौच अपवित्र क्रोधभरें
॥३६॥ लिंग उपटितां डळमळी कुंभिनी । महाबळें दशमुख पाहे
उपटोनी । परी न उपटे तयालागुनी । अखंड अभंग जाहलें
॥३७॥ गुप्त जाहला गजानन । गाई पृथ्वींत जाती लपोन ।
रावणें एक गाईचा कर्ण । धांवोनियां धरियेला ॥ ३८ ॥ तोही

Digitization by American Academy of Indic Studies, AAIS(USA)

न उपडे तयालागून । मग तेथेंच केलें लिंगपूजन । गोकर्ण-
महाबळेश्वर तेथून । नाम जाण पडियेलें ॥ ३९ ॥ रावणमाता
तेथें येऊन । ते नित्य करी शिवपूजन । आदिलिंग हें जाणोन ।
करिती अर्चन सुरऋषी ॥ १४० ॥ रावण कुंभकर्ण बिभीषण ।
तेथेंच करिती अनुष्ठान । त्याच्या बळेंकरून । देव जिंकिले
रावणें ॥ ४१ ॥ मयासुर मंदोदरी आणि शक्ती । देता झाला
रावणाप्रती । लक्ष पुत्र नातू गणती । सवा लक्ष जयाचे ॥४२॥
इंद्रजिताऐसा पुत्र । अष्टादशाक्षौहिणी सेनाभार । जेथींच्या
अनुष्ठानें अपार । रावण पावला संपत्ती ॥ ४३ ॥ गौतम म्हणे
राजोत्तमा । ऐसा गोकर्णींचा थोर महिमा । वर्णूं न शके
मघवा ब्रह्मा । येणें आम्हां तेथूनि जाहलें ॥ ४४ ॥ मिथुलेश्व-
राच्या यागाकारणें । आम्ही येत असतां त्वरेनें । अद्भुत एक
वर्तलें तुजकारणें । कथा तेचि सांगतों ॥ ४५ ॥ एक वृक्ष

Digitization by American Academy of Indic Studies. AAIS(USA)

न्यग्रोध विशाळ । त्याखालीं आम्हीं बैसलों सकळ । तों एक चांडाळीण अमंगळ । अति अपवित्र देखिली ॥ ४६ ॥ सर्वरोगवेष्टित पूर्ण । जन्मांध गलितकुष्ठ भरलें जाण । किडे पडले सर्वांगीं व्रण । दुर्गंधी उठली चहूंकडे ॥ ४७ ॥ रक्तपिती भरोन । हस्त-पादबोटें गेलीं झडोन । परम कुश्चित कुलक्षण । कैंचें अन्न उदक तियेतें ॥ ४८ ॥ दंतहीन कर्णहीन । गर्भींच तियेचे गेले लोचन । कर्ण नासिका झडोन । किडे पडले बुचबुचित ॥ ४९ ॥ अंगींचें चर्म गेलें झडोन । वस्त्र पडिलें गळोन । धुळींत लोळे चांडाळीण । पाप पूर्वींचें भोगीत ॥ १५० ॥ तिचा मरणकाळ जवळी आला जाण । वरतें पाहिलें आम्हीं विलोकून । तों शिवें धाडिलें दिव्य विमान । तियेलागीं न्यावया ॥ ५१ ॥ दशभुज पंचवदन । शिवदूत बैसले चौघेजण । कोटिसूर्यतेज विराजमान ।

Digitized by American Academy of Indian Studies (AAIS)

मग शशीसमान एकाची ॥ ५२ ॥ कोणी आमिषें निरपजत ।
भालचंद्र शोभिवंत । दिव्य विमान लखलखीत । वाद्यें वाजती
चतुर्विध ॥ ५३ ॥ अष्टनायिका नृत्य करिती । किन्नर गंधर्व
शिवलीला गाती । गौतम म्हणे ऐकें नृपती । मग तयांप्रती
पूसिलें ॥ ५४ ॥ हें दिव्य विमान घेऊन । कोणाचें करूं जातो
उद्धरण । ते म्हणती तया चांडाळिणीलागून । शिवें आणूं
पाठविलें निजपदा ॥ ५५ ॥ मग म्यां तयांसी पुसिलें । इणें
पूर्वीं काय तप केलें । मग ते शिवदूत बोलिले । पूर्वजन्मींचा
वृत्तांत ॥ ५६ ॥ पूर्वीं केकयनामा ब्राह्मण । त्याची कन्या
सुमित्रा जाण । आपुल्या सौंदर्यगर्वेंकरून । कोणासही मानीना
॥ ५७ ॥ ही बाळपणीं विधवा झाली । तारुण्यमदें स्वधर्म
विसरली । जारकर्म करूं लागली । बापें शिकविल्या नायके
॥ ५८ ॥ तों हे जाहली गरोदर । लोक निंदा करिती समग्र ।

Digitization by American Academy of Indic Studies AAIS(USA)

मग बापें केश धरूनि सत्वर । बाहिर घातिलें इयेसी ॥ ५९ ॥ मग ही हिंडतां देशांतर । कोणीएक सभाग्य शूद्र । त्यानें इतें स्त्री करूनि सत्वर । समग्र द्रव्य ओपिलें ॥ १६० ॥ तेथें अपत्यें झालीं बहुत । ही अत्यंत मद्य मांसीं रत । पुष्ट जाहली बहुत । घूर्णित लोचन उघडीना ॥ ६१ ॥ शूद्र घेवोनि दासी-दास । गेला क्षेत्रीं कृषिकर्मास । हे क्षुधित आठवूनि मांसास । शस्त्र घेवोनि चालिली ॥ ६२ ॥ मद्यें माजली नुघडी लोचन । हा बस्तचि आहे म्हणोन । गोवत्साचे कंठीं जाण । पापिणी सुरी घालीतसे ॥ ६३ ॥ तें अट्टहासें ओरडत । गाई हुंबरोनि अनर्थ करीत । इणें कंठ छेदोनि गृहांत । वत्स नेलें त्वरेनें ॥ ६४ ॥ डोळे उघडूनि पाहे पापिणी । मग गोवत्स ओळखिलें तेच क्षणीं । तेव्हां तिनें शिव शिव उच्चारूनी । म्हणे करणी न कळतां केली ॥ ६५ ॥ मग अर्ध

Digitization by American Academy of Indic Studies, AAIS(USA)

वत्समांस भक्षून । उरले टाकी बाहेर नेऊन । लोकांत उठविलें पूर्ण । गोवत्स मारिलें व्याघ्रानें ॥ ६६ ॥ त्यावरी ही काळें मृत्यु पावत । तों येऊनियां यमदूत । इयेस नेलें मारीत । बहुत जाचिती निर्दयपणें ॥ ६७ ॥ कुंभीपाकीं घालिती । असिपत्रवनीं हिंडविती । तप्तभूमीवरी लोळविती । स्तंभ कवटाळविती तप्त जे कां ॥ ६८ ॥ चित्रगुप्तासी पुसे सूर्यनंदन । इचें कांहीं आहे कीं नाहीं पुण्य । ते म्हणती शिवनाम उच्चारून । गोवत्सवध इणें केला ॥ ६९ ॥ मग यमें दिधलें लोटून । चांडाळयोनींत पावली जनन । गर्भांध कुश्चळ कुलक्षण । विष्ठामूत्रें भरली सदा ॥ १७० ॥ श्वानाचें उच्छिष्ट भक्षी जाण । तंव माय-बापें गेलीं मरोन । मग ही हातीं काठी घेऊन । गांवोगांवीं हिंडतसे ॥ ७१ ॥ तों शिवरात्र पर्वकाळ

Digitization by American Academy of Indic Studies, AAIS(USA)

लक्षून । गोकर्णक्षेत्राप्रती संपूर्ण । यात्रा चालिली घोष गहन । नानाविध वाद्यांचा होतसे ॥ ७२ ॥ शिवनामाचा घोष अपार । शिवभक्त करिती वारंवार । त्यांच्यासंगें ही दुराचार । चांडाळीही चालिली ॥ ७३ ॥ गोकर्णक्षेत्रा गेली चांडाळी । पडली भद्रकाळीच्या देवळाजवळी । म्हणे मज अन्न द्यावें ये वेळीं । बहुत पापिणी मी आहें ॥ ७४ ॥ हांका फोडीत हात पसरोन । तों प्रदक्षिणा करिती भक्तजन । एकें बिल्वपत्र नेऊन । तिचे हातीं घातलें ॥ ७५ ॥ तें त्रिदळ चांचपोन पाहात । मुखीं घालावयाची नाहीं वस्त । म्हणोनि रागें भिरकावीत । तें पडत शिवलिंगावरी ॥ ७६ ॥ शिवरात्रीस उपोषण । बिल्वदळें घडलें शिवपूजन । शिवभक्तांसवें जागरण । घडलें संपूर्ण चांडाळीस ॥ ७७ ॥ शिवनामें गर्जती जन । हेही

Digitization by American Academy of Indic Studies, AAIS(USA)

वत्समास भक्षून । उरले टाकी बाहेर नेऊन । लोकांत उठविलें पूर्ण । गोवत्स मारिलें व्याघ्रानें ॥ ६६ ॥ त्यावरी ही काळें मृत्यु पावत । तों येऊनियां यमदूत । इयेस नेलें मारीत । बहुत जाचिती निर्दयपणें ॥ ६७ ॥ कुंभीपाकीं घालिती । असिपत्रवनीं हिंडविती । तप्तभूमीवरी लोळविती । स्तंभ कवटाळविती तप्त जे कां ॥ ६८ ॥ चित्रगुप्तासी पुसे सूर्यनंदन । इचें कांहीं आहे कीं नाहीं पुण्य । ते म्हणती शिवनाम उच्चारून । गोवत्सवध इणें केला ॥ ६९ ॥ मग यमें दिधलें लोटून । चांडाळयोनींत पावली जनन । गर्भांध कुश्चळ कुलक्षण । विष्ठामूत्रें भरली सदा ॥ १७० ॥ श्वानाचें उच्छिष्ट भक्षी जाण । तंव माय-बापें गेलीं मरोन । मग ही हातीं काठी घेऊन । गांवोगांवीं हिंडतसे ॥ ७१ ॥ तों शिवरात्र पर्वकाळ

Digitization by American Academy of Indic Studies, AAIS(USA)

लक्षून । गोकर्णक्षेत्राप्रती संपूर्ण । यात्रा चालिली घोष गहन । नानाविध वाद्यांचा होतसे ॥ ७२ ॥ शिवनामाचा घोष अपार । शिवभक्त करिती वारंवार । त्यांच्यासंगें ही दुराचार । चांडाळीही चालिली ॥ ७३ ॥ गोकर्णक्षेत्रा गेली चांडाळी । पडली भद्रकाळीच्या देवळाजवळी । म्हणे मज अन्न द्यावें ये वेळीं । बहुत पापिणी मी आहें ॥ ७४ ॥ हांका फोडीत हात पसरोन । तों प्रदक्षिणा करिती भक्तजन । एकें बिल्वपत्र नेऊन । तिचे हातीं घातलें ॥ ७५ ॥ तें त्रिदळ चांचपोन पाहात । मुखीं घालावयाची नाहीं वस्त । म्हणोनि रागें भिरकावीत । तें पडत शिवलिंगावरी ॥ ७६ ॥ शिवरात्रीस उपोषण । बिल्वदळें घडलें शिवपूजन । शिवभक्तांसवें जागरण । घडलें संपूर्ण चांडाळीस ॥ ७७ ॥ शिवनामें गर्जती जन । हेही

Digitization by American Academy of Indic Studies, AAIS(USA)

करीत तसाचि स्मरण । तो ही वडाखालीं येऊन । पडली आहे चांडाळी ॥ ७८ ॥ ऐसा तिचा पूर्ववृत्तांत । शिवगणीं सांगितला समस्त । मग ती दिव्य देह पावोनि बैसत । शिवविमानीं तेधवां ॥ ७९ ॥ आपुलें पूर्वकर्म आठवून । करूं लागली शिवस्मरण । मग शिवगणीं नेऊन । शिवपदीं स्थापिली ॥ १८० ॥ गौतम म्हणे ऐक राया सादर । तूं गोकर्णाप्रती जाईं सत्वर । शिवरात्रीस पार्वतीपरमेश्वर । त्रिदळेंकरूनि अर्चीं कां ॥ ८१ ॥ ऐसें बोलोनि गौतममुनी । गेला जनकाच्या यागालागुनी । कल्माषपाद तेच क्षणीं । गोकर्णक्षेत्रीं पातला ॥ ८२ ॥ शिवरात्रीस दिव्य लिंग । मित्रसहरायें पूजिलें सांग । अंतरीं सप्रेम अनुराग । उमारंग संतोषला ॥ ८३ ॥ ब्रह्महत्येचें पातक विशेष । जाऊनि राव

Digitization by American Academy of Indic Studies (AAIS) (USA)

झाला निर्दोष । तो कैलासाहूनि आदिपुरुष । पाठवीत दिव्य विमान ॥ ८४ ॥ विमानीं बैसले शिवगण । परम तेजस्वी देदीप्यमान । अनंत विजांचे रस पिळोन । मूर्ति ओतिल्या वाटतें ॥ ८५ ॥ अनंत वाद्यें गर्जती एक वेळां । तेणें रंगसुरंग दाटला । दिव्य सुमनांच्या माळा । वर्षती वरूनि वृंदारक ॥ ८६ ॥ मित्रसह दिव्य देह पावोन । झाला दशभुज पंचानन । इंद्रचंद्रादिपदें ओलांडून । नेला मिरवत शिवपदा ॥ ८७ ॥ सरूपता मुक्ति पावोन । शिवरूपीं मिळाला आनंदघन । धन्य शिवरात्रिव्रत पावन । धन्य गोकर्ण शिवमंदिर ॥ ८८ ॥ गौतमऋषि परम धन्य । तेणें इतिहास सांगितला पावन । धन्य श्रोते तुम्ही सज्जन । श्रवणीं सादर बैसलां ॥ ८९ ॥ मानससरोवरवेष्टित । मराळ जैसे विराजित । कीं निधानाभोंवते

Digitization by American Academy of Indic Studies, AAIS(USA)

समस्त । साधक जैसें बैसतीं ॥ १९० ॥ तरी पंडित तुम्हीं चतुर । तुमचें अवधान दिव्यालंकार । देवोनि गौरवा श्रीधर । ब्रह्मानंदेंकरूनियां ॥ ९१ ॥ श्रीमद्धीमातटविलासा । ब्रह्मानंदा आदिपुरुषा । श्रीधरवरदा कैलासविलासा । कथारस वदवीं पुढें ॥ ९२ ॥ शिवलीलामृत ग्रंथ प्रचंड । स्कंदपुराण ब्रह्मोत्तरखंड । परिसोत सज्जन अखंड । तृतीयाध्याय गोड हा ॥ १९३ ॥

॥ श्रीसांबसदाशिवार्पणमस्तु ॥

Digitization by American Academy of Indic Studies. AAIS(USA)

अध्याय चौथा

Digitization by American Academy of Indic Studies AAIS USA

श्रीगणेशाय नमः ॥ चराचरेंद्रमंदिनीमानससरोवर । मराळ उदार कर्पूरगौर । अगम्य गुण अपार । तुझे वर्णिती सर्वदा ॥ १ ॥ न कळे जयाचें मूळ मध्य अवसान । आपणाचि सर्व कर्ता कारण । कोठें प्रकटेल ज्याचें आगमन । ठायीं न पडे ब्रह्मादिकां ॥ २ ॥ जाणोनि भक्तांचें मानस । तेथेंचि प्रकटे जगन्निवास । येचिविषयीं सूतें इतिहास । शौनकादिकांप्रती सांगितला ॥३॥ किरातदेशींचा राजा विमर्शन । परम प्रतापी शत्रुभंजन । मृगया करीत हिंसक दारुण । मद्य-मांसीं रत सदा ॥ ४ ॥ चतुर्वर्णाच्या स्त्रिया भोगीत । निर्दय अधर्मेंचि वर्तत । परी शिवभजनीं असे रत । विधीनें पूजित नित्य शिवासी ॥ ५ ॥ त्याचे स्त्रियेचें नाम कुमुद्वती । परम चतुर गुणवती । पतीप्रति पुसे एकांतीं । कापट्यरीति टाकोनियां ॥ ६ ॥ म्हणे शिवव्रतें आचरतां बहुवस । शिवरात्रि सोमवार प्रदोष । गीत-

Digitization by American Academy of Indic Studies. AAIS(USA)

नृत्य स्वयं करितां विशेष । शिवलीलामृत वर्णितां ॥ ७ ॥ दोषही घडती तुम्हांपासून । इकडे शिवभजनीं सावधान । मग तो राजा विमर्शन । वर्तमान सांगे पुरातन पैं ॥ ८ ॥ मी पूर्वीं पंपा नाम नगरीं । सारमेय होतों सुंदरी । तों माघ वद्य चतुर्दशी शिवरात्रीं । शिवमंदिरासमोर आलों ॥ ९ ॥ शिवपूजा पाहिली समस्त । द्वारीं उभे होते राजदूत । तिंहीं दंड मारितां त्वरित । सव्य पळत प्रदक्षिणा करीं ॥ १० ॥ आणीक आलों परतोनी । बलिपिंड प्राप्त होईल म्हणोनी । मागुती दटावितां त्यांनीं । प्रदक्षिणा केल्या शिवसदना ॥ ११ ॥ मागुती बैसलों येऊन । तंव तिंहीं क्रोधें मारिला बाण । म्यां शिवलिंग पुढें लक्षून । तेथेंचि प्राण सोडिला ॥ १२ ॥ त्या पुण्यकर्मेंकरून । आतां राजदेह पावलों जाण । परी श्वानाचे दुष्ट गुण । नाना दोष आचरें ॥ १३ ॥ कुमुद्वती म्हणे तुम्हांसी पूर्वज्ञान । तरी

Digitization by American Academy of Indic Studies, AAIS(USA)

मी कोण होते सांगा मजलागून । मग तो बोल विमशन । कपोती होतीस पूर्वी तूं ॥१४॥ मांसपिंड नेतां मुखीं धरून । पाठीं लागला पक्षी श्येन । शिवालयास प्रदक्षिणा तीन । करूनि शिखरीं बैसलीस ॥ १५ ॥ तूं भ्रमलीस अत्यंत । तुज श्येन पक्षी मारीत । शिवसदनासमोर शरीर पडत । ती राणी सत्य झालीस तूं ॥ १६ ॥ मग कुमुद्वती म्हणे रायास । तुम्ही त्रिकाळज्ञानी पुण्यपुरुष । तुम्ही-आम्ही जाऊं कोण्या जन्मास । सांगा समस्त वृत्तांत हा ॥१७॥ यावरी तो राव म्हणे । ऐकें मृगनेत्रे इभगमने । सिंधुदेशींचा नृप इंदुवदने । होईन पुढलिये जन्मीं मी ॥ १८ ॥ तूं जयानामें राजकन्या होसी । मजलागीं राजसे वरिसी । तिसरे जन्मीं सौराष्ट्रराव नेमेंसीं । होईन सत्य गुणसरिते ॥ १९ ॥ तूं कलिंगकन्या होऊन । मज वरिसी सत्य जाण । चौथे जन्मीं गांधारराव होईन । तूं मागधकन्या होऊन

Digitization by American Academy Of Indic Studies, AAIS(USA)

वरिसी मज ॥ २० ॥ पाचवे जन्मी अवंतीराज । दोशहि कन्या तूं पावसी मज । सहावे जन्मीं आनर्तपति सहज । तूं ययातिकन्या गुणवती ॥ २१ ॥ सातवे जन्मीं पांड्यराजा होईन । तूं पद्मराजकन्या वसुमती पूर्ण । तेथें मी बहुत ख्याति करून । शत्रु दंडीन शिवप्रतापें ॥ २२ ॥ महाधर्म वाढवीन । जन्मोजन्मीं शिवभजन करीन । मग त्या जन्मीं पुत्रास राज्य देऊन । तपास जाईन महावना ॥ २३ ॥ शरण रिघेन अगस्तीस । शैवदीक्षा घेऊन निर्दोष । शुभवदने तुजसमवेत कैलास । पद पावेन निर्धारें ॥ २४ ॥ सूत म्हणे शौनकादि-कांप्रती । तितुकेही जन्म घेवोनि तो भूपती । ब्रह्मवेत्ता होऊनि अंतीं । अक्षय शिवपद पावला ॥ २५ ॥ ऐसा शिवभजनाचा महिमा । वर्णूं न शके द्रुहिण सुत्रामा । वेदशास्त्रांसी सीमा । न कळे ज्याची वर्णावया ॥ २६ ॥ ऐकूनि शिवगुणकीर्तन ।

Digitization by American Academy of Indic Studies, AAIS(USA)

मी कोण होते सांगा मजलागून । मग तो बोले विमशन । कपोती होतीस पूर्वीं तूं ॥१४॥ मांसपिंड नेतां मुखीं धरून । पाठीं लागला पक्षी श्येन । शिवालयास प्रदक्षिणा तीन । करूनि शिखरीं बैसलीस ॥ १५ ॥ तूं भ्रमलीस अत्यंत । तुज श्येन पक्षी मारीत । शिवसदनासमोर शरीर पडत । ती राणी सत्य झालीस तूं ॥ १६ ॥ मग कुमुद्वती म्हणे रायास । तुम्ही त्रिकाळज्ञानी पुण्यपुरुष । तुम्ही-आम्ही जाऊं कोण्या जन्मास । सांगा समस्त वृत्तांत हा ॥१७॥ यावरी तो राव म्हणे । ऐकें मृगनेत्रे इभगमने । सिंधुदेशींचा नृप इंदुवदने । होईन पुढलिये जन्मीं मी ॥ १८ ॥ तूं जयानामें राजकन्या होसी । मजलागीं राजसे वरिसी । तिसरे जन्मीं सौराष्ट्रराव नेमेंसीं । होईन सत्य गुणसरिते ॥ १९ ॥ तूं कलिंगकन्या होऊन । मज वरिसी सत्य जाण । चौथे जन्मीं गांधारराव होईन । तूं मागधकन्या होऊन

Digitization by American Academy of Indic Studies, AAIS(USA)

वारसी मज ॥ २० ॥ पाचवे जन्मीं अवतीराज । दाशार्ह कन्या तूं पावसी मज । सहावे जन्मीं आनर्तपति सहज । तूं ययातिकन्या गुणवती ॥ २१ ॥ सातवे जन्मीं पांड्यराजा होईन । तूं पद्मराजकन्या वसुमती पूर्ण । तेथें मी बहुत ख्याति करून । शत्रु दंडीन शिवप्रतापें ॥ २२ ॥ महाधर्म वाढवीन । जन्मोजन्मीं शिवभजन करीन । मग त्या जन्मीं पुत्रास राज्य देऊन । तपास जाईन महावना ॥ २३ ॥ शरण रिघेन अगस्तीस । शैवदीक्षा घेऊन निर्दोष । शुभवदने तुजसमवेत कैलास । पद पावेन निर्धारें ॥ २४ ॥ सूत म्हणे शौनकादि-कांप्रती । तितुकेही जन्म घेवोनि तो भूपती । ब्रह्मवेत्ता होऊनि अंतीं । अक्षय शिवपद पावला ॥ २५ ॥ ऐसा शिवभजनाचा महिमा । वर्णूं न शके द्रुहिण सुत्रामा । वेदशास्त्रांसी सीमा । न कळे ज्याची वर्णावया ॥ २६ ॥ ऐकूनि शिवगुणकीर्तन ।

Digitization by American Academy of Indic Studies, AAIS(USA)

सद्गद न होय जयाचें मन । अश्रुधारा नयन । जयाचें कदा न वाहती ॥ २७ ॥ धिक् त्याचें जिणें धिक् कर्म । धिक् विद्या धिक् धर्म । तो वांचोनि काय अधम । दुरात्मा व्यर्थ संसारीं ॥ २८ ॥ ऐका शिवभजनाची थोरी । उज्जयिनी नामें महानगरी । राव चंद्रसेन राज्य करी । न्यायनीतीकरूनियां ॥२९॥ ज्योतिर्लिंग महाकाळेश्वर । त्याचे भजनीं रत नृपवर । मित्र एक नाम मणिभद्र । प्राणसखा रायाचा ॥ ३० ॥ मित्र चतुर आणि पवित्र । देशिक सर्वज्ञ दयासागर । शिष्य भाविक आणि उदार । पूर्वसुकृतें प्राप्त होय ॥ ३१ ॥ गृहिणी सुंदर आणि पतिव्रता । पुत्र भक्त आणि सभाग्यता । व्युत्पन्न आणि सुरस वक्ता । होय विशेष सुकृतें ॥ ३२ ॥ दिव्य हिरा आणि परीस । मुक्ताफळ सुढाळ सुरस । पिता ज्ञानी गुरु तोचि विशेष । हें अपूर्व त्रिभुवनीं ॥ ३३ ॥ ऐसा तो राव चंद्रसेन । मित्र माणि-

Digitization by American Academy of Indic Studies, AAIS(USA)

भद्र अति सुजाण । तेणें एक माण दिधला आणोनि । चंडकिरण दूसरा ॥ ३४ ॥ अष्टधातूंचा होतां स्पर्श । होय चामीकर बावनकस । सर्पव्याघ्रतस्करवास । राष्ट्रांत नसे त्याकरितां ॥ ३५ ॥ त्या मण्याचें होतां दर्शन । सर्व रोग जाती भस्म होऊन । दुर्भिक्ष शोक अवर्षण । दारिद्र्य नाहीं नगरांत ॥ ३६ ॥ तो कंठीं बांधितां प्रकाशवंत । राव दिसे जैसा पुरुहूत । समरांगणीं जय अद्भुत । न ये अपयश कालत्रयीं ॥३७॥ जे कराव्या येती वैर । ते आपणचि होती प्राणमित्र । आयुरारोग्य ऐश्वर्य अपार । चढत चालिलें नृपाचें ॥ ३८ ॥ भूप तो सर्वगुणीं वरिष्ठ । कीं शिवभजनीं गंगेचा लोट । कीं विवेकभावरत्नांचा मुकुट । समुद्र सुभट चातुर्याचा ॥३९॥ कीं वैराग्यसरोवरींचा मराळ । कीं शांतिउद्यानींचा तपस्वी निर्मळ । कीं ज्ञानामृताचा विशाळ । कूपचि काय उचंबळला ॥ ४० ॥

Digitization by American Academy of Indic Studies. AAIS(USA)

ऐश्वर्य वाढतां प्रबळ । द्वेष करिती पृथ्वीचे भूपाळ । मणि मागों पाठविती सकळ । स्पर्धा बळें वाढविती ॥ ४१ ॥ बहुतांसी असह्य झालें । अवनीचे भूभुज एकवटले । अपार दळ घेवोनि आले । वेढिलें नगर रायाचें ॥ ४२ ॥ इंदिरावर कमलदलनयन । त्याचे कंठीं कौस्तुभ जाण । कीं मृडानीवर-मौळीं रोहिणीरमण । प्रकाशघन मणि तैसा ॥ ४३ ॥ तो मणि आम्हांसी दे त्वरित । म्हणोनि नृपांनीं पाठविले दूत । मग राव विचारी मनांत । कैसा अनर्थ ओढवला ॥ ४४ ॥ थोर वस्तूंचें संग्रहरण । तेंचि अनर्थासी कारण । ज्याकारणें जें भूषण तेंचि विदूषणरूप होय ॥ ४५ ॥ अतिरूप अतिधन । अतिविद्या अतिप्रीति पूर्ण । अतिभोग अतिभूषण । विघ्नासी कारण तेंचि होय ॥ ४६ ॥ बोले राव चंद्रसेन । मणि जरी द्यावा यांलागून । तरी जाईल क्षात्रपण । युद्ध दारुण न करवे ॥ ४७ ॥ आतां

Digitization by American Academy of Indic Studies. AAIS(USA)

स्वामी महाकाळेश्वर । करुणासिंधु कर्पूरगौर । जो दीनरक्षण जगदुद्धार । वज्रपंजर भक्तांसी ॥ ४८ ॥ त्यासी शरण जाऊं ये अवसरीं । जो भक्तकाजकैवारी । जो त्रिपुरांतक हिमनगकुमारी । प्राणवल्लभ जगदात्मा ॥ ४९ ॥ पूजासामग्री सिद्ध करून । शिवमंदिरीं बैसला जाऊन । सकळ चिंता सोडोन । विधियुक्त पूजन आरंभिलें ॥५०॥ बाहेर सेना घेऊन प्रधान । युद्ध करीत शिव स्मरून । महायंत्रांचे नगरावरून । मार होती अनिवार ॥ ५१ ॥ सर्व चिंता सोडूनि चंद्रसेन । चंद्रचूड आराधी प्रीतीकरून । करी श्रौतमिश्रित त्र्यंबकपूजन । मानसध्यान यथाविधि ॥ ५२ ॥ बाहेर झुंजती पृथ्वीचे भूपाळ । परी चिंतारहित भूपति प्रेमळ । देवद्वारीं वाद्यांचा कल्लोळ । चतुर्विध वाद्यें वाजताती ॥ ५३ ॥ राव करीत महापूजन । पौरजन विलोकिती मिळोन । त्यांत एक गोपगृहिणी पतिहीन ।

Digitization by American Academy of Indic Studies. AAIS(USA)

कुमार कडिये घेऊन पातली ॥ ५४ ॥ सहा वर्षांचा बाळ । राजा पूजा करितां पाहे सकळ । निरखोनियां वाढवेळ । गोपगृहिणी आली घरा ॥ ५५ ॥ कुमार कडेखालता उतरोन । आपण करी गृहींचें कारण । शेजारीं उद्वस तृणसदन । बाळ जाऊनि बैसला तेथें ॥ ५६ ॥ लिंगाकृति पाषाण पाहून । मृत्तिकेची वेदिका करून । दिव्य शिवप्रतिमा मांडून । करी स्थापन प्रीतीनें ॥ ५७ ॥ कोणी दुजें नाहीं तेथ । लघुपाषाण आणोनि त्वरित । पद्मासनीं पूजा यथार्थ । पाषाणचि वाहे प्रीतीनें ॥ ५८ ॥ राजपूजा मनांत आठवून । पदार्थमात्रा-विषयीं वाहे पाषाण । धूप दीप नैवेद्य पूर्ण । तेणेंचिकरून करीतसे ॥ ५९ ॥ आर्द्र तृण पुष्प सुवासहीन । तेंचि वाहे आवडीकरून । नाहीं ठावुकें मंत्र ध्यान आसन । प्रेमभावें पूजीतसे ॥ ६० ॥ परीमळद्रव्यें कैंचि जवळी ।

Digitization by American Academy of Indic Studies (AAIS)

शिवावरी मृत्तिकाचा कलश । मृत्तिकाचा घेऊनि करकरीं । पुष्पांजळी समर्पीत ॥ ६१ ॥ एवं राया ऐसें केलें पूजन । मग मानसपूजा कर जोडून । ध्यान करी नेत्र झांकून । शंकरीं मन दृढ जडलें ॥६२॥ मातेनें स्वयंपाक करून । ये बा पुत्रा करीं भोजन । बहु वेळां हांक फोडोन । पाचारितां नेदी प्रत्युत्तर ॥ ६३ ॥ म्हणोनि बाहेर येवोनि पाहे । तंव शून्यगृहीं बैसला आहे । म्हणे अर्भका मांडिलें काये । चाल भोजना झडकरी ॥ ६४ ॥ परी नेदी प्रत्युत्तर । मातेनें क्रोधेंकरूनि सत्वर । त्याचें लिंग आणि पूजा समग्र । निरखूनियां झुगारिलीं ॥६५॥ चाल भोजना त्वरित । म्हणोनि हस्तकीं धरूनि ओढीत । बाळ नेत्र उघडोनि पाहात । तंव शिवपूजा विदारिली ॥६६॥ अहा शिव शिव म्हणोन । घेत वक्षःस्थळ बडवून । दुःखें पडला मूर्च्छा येऊन । म्हणे प्राण देईन मी आतां ॥ ६७ ॥

Digitization by American Academy of Indic Studies, AAIS(USA)

गालिप्रदानें देऊन । माता जाऊनि करी भोजन । जीर्ण वस्त्र पांघरून । तृणशेजे पहुडली ॥ ६८ ॥ इकडे पूजा भंगली म्हणून । बाळ रडे शिवनाम घेऊन । तंव दयाळ उमारमण । अद्भुत नवल पैं केलें ॥ ६९ ॥ तृणगृह होतें जें जर्जर । झालें रत्नखचित शिवमंदिर । हिऱ्यांचे स्तंभ वरी शिखर । नाना-रत्नांचे कळस झळकती ॥ ७० ॥ चारी द्वारें रत्नखचित । मध्यें मणिमय दिव्य लिंग विराजत । चंद्रप्रभेहूनि अमित । प्रभा ज्योतिर्लिंगाची ॥ ७१ ॥ नेत्र उघडोनि बाळ पाहात । तंव राजोपचारें पूजा दिसत । सिद्ध करोनि ठेविली समस्त । बाळ नाचत ब्रह्मानंदें ॥७२॥ यथासांग महापूजन । बाळें केलें प्रीतीकरून । षोडशोपचारें पूजा समर्पून । पुष्पांजळी वाहतसे ॥ ७३ ॥ शिवनामावली उच्चारीत । बाळ कीर्तनरंगीं नाचत । शिव म्हणे माग त्वरित । प्रसन्न झालों

Digitization by American Academy of Vedic Studies (AAVS USA)

बाळकास ॥ ७४ ॥ बाळक म्हणे ते वेळीं । मग मातेनें तुझी पूजा भंगिली । तो अन्याय पोटांत घालीं । चंद्रमौळी अवश्य म्हणे ॥ ७५ ॥ मातेसी दर्शना आणितों येथ । म्हणोनि गेला आपुले गृहांत । तंव तें देखिलें रत्नखचित । माता निद्रिस्त दिव्यमंचकीं ॥ ७६ ॥ पहिलें स्वरूप पालटून । झाली ते नारी पद्मीण । सर्वालंकारेंकरोन । शोभायमान पहुडली ॥ ७७ ॥ तीस बाळकें जागें करोन । म्हणे चाल घेई शिवदर्शन । तंव ती पाहे चहूंकडे विलोकून । अद्भुत करणी शिवाची ॥ ७८ ॥ हृदयीं धरूनि दृढ बाळ । शिवालया आली तात्काळ । म्हणे धन्य तूं शिव दयाळ । धन्य बाळ भक्त हा ॥ ७९ ॥ गोपदारा गेली राजगृहा धांवून । चंद्रसेना सांगे वर्तमान । राव वेगें आला प्रीतीकरून । धरी चरण बाळकाचे ॥ ८० ॥ शंकराची अद्भुत करणी । राव आश्चर्य करूनि पाहे नयनीं । नागरिक जनांच्या

Digitization by American Academy of Indic Studies. AAIS(USA)

श्रेणी । धांवती बाळ पाहावया ॥ ८१ ॥ दिगंतरीं गाजली हांक बहुत । बाळकासी पावला उमानाथ । अवंतीनगरा येती धांवत । जन अपार पाहावया ॥८२॥ चंद्रसेन रायाप्रती । नृप अवनीचे सांगोनि पाठविती । धन्य धन्य तुझी भक्ती । गिरिजावर प्रसन्न तूतें ॥८३॥ आम्ही टाकूनि द्वेष दुर्वासना । तुझ्या भेटीस येऊं चंद्रसेना । तो बाळ पाहूं नयना । कैलासराणा प्रसन्न ज्यासी॥८४॥ ऐसें ऐकतां चंद्रसेन । प्रधानासमवेत बाहेर येऊन । सकळ रायांस भेटून । आला मिरवत घेऊनी ॥ ८५ ॥ अवंतीनगरीची रचना । पाहतां आश्चर्य वाटे मना । सप्तपुरींत श्रेष्ठ जाणा । उज्जयिनी नाम तियेचें ॥ ८६ ॥ राजे सकळ कर जोडून । शिवमंदिरापुढें घालिती लोटांगण । त्या बालकासी वंदून । आश्चर्य करिती सर्वही ॥ ८७ ॥ म्हणती जें शिव प्रसन्न । तैं तृणकुटी होय सुवर्णसदन । शत्रु ते मित्र होऊन । वोळंगती

Digitization by American Academy of Indic Studies. AAIS (USA)

सर्वस्व ॥ ८८ ॥ गृहींच्या दासी सिद्धि होऊन । न करितां पुरविती इच्छिलें पूर्ण । आंगणींचे वृक्ष कल्पतरु होऊन । कल्पिलें फळ देती ते ॥ ८९ ॥ मुका होईल पंडित । पांगुळ पवनापुढें धांवत । जन्मांध रत्नें पारखीत । मूढ अत्यंत होय वक्ता ॥ ९० ॥ रंक-भणंगा भाग्य परम । तोचि होईल सार्वभौम । न करितां सायास दुर्गम । चिंतामणि येत हाता ॥ ९१ ॥ त्रिभुवनभरी कीर्ति होय । राजे समग्र वंदिती पाय । जेथें जेथें खणूं जाय । तेथें तेथें निधानें सांपडती ॥ ९२ ॥ अभ्यास न करितां बहुवस । सांपडे वेदांचा सारांश । सकळ कळा येती हातास । उमाविलास भेटे जेव्हां ॥ ९३ ॥ गोपति म्हणे गोरक्षबाळा । तुजसी गोवाहन प्रसन्न झाला । गोविप्र प्रतिपाळीं स्नेहाळा । धन्य नृपराज चंद्रसेन ॥ ९४ ॥ यात्रा दाटली बहुत । सर्व राजे आश्चर्य करीत । तों तेथें प्रकटला हनुमंत । वायुसुत अंजनीप्रिय जो

Digitization by American Academy of Indic Studies. AAIS(USA)

॥९५॥ जो राघवचरणारविंदभ्रमर । भृगभरत्नमानससंतापहर । वृत्रारिशत्रुजनकनगर । दहन मदनदमन जो ॥९६॥ द्रोणाचळ-उत्पाटन । उर्मिलाजीवनप्राणरक्षण । ध्वजस्तंभीं बैसोन । पाळी तृतीयनंदन पृथेचा ॥ ९७ ॥ ऐसा प्रकटतां मारुती । समस्त क्षोणीपाळ चरणीं लागती । राघवप्रियकर बाळाप्रती । हृदयीं धरोनि उपदेशी ॥ ९८ ॥ शिवपंचाक्षरी मंत्र । उपदेशीत साक्षात रुद्र । न्यास मातृका ध्यानप्रकार । प्रदोष सोमवार व्रत सांगे ॥ ९९ ॥ हनुमंतें मस्तकीं ठेविला हात । झाला चतुर्दशविद्यावंत । चतुःषष्टि कळा आकळीत । जैसा आमलक हस्तकीं ॥ १०० ॥ त्याचें नाम श्रीकर । ठेविता झाला वायु-कुमर । सकळ राव करिती जयजयकार । पुष्पें सुरवर वर्षती ॥१॥ यावरी अंजनीहृदयाब्जमिलिंद । श्रीकरास म्हणे तुज हो आनंद । तुझे आठवे पिढीस नंद । जन्मेल गोपराज गोकुळीं

Digitization by American Academy of Indic Studies, AAIS(USA)

॥२॥ त्याचा पुत्र पीतवसन । होईल श्रीकृष्ण कंसदमन । शिशु-
पालांतक कौरवमर्दन । पांडवपालक गोविंद ॥ ३ ॥ श्रीहरीच्या
अनंत अवतारपंक्ती । मागें झाल्या पुढेंही होती । जेंवी जपमाळेचे
मणी परतोन येती । अवतारस्थिति तैसीच ॥४॥ कीं संवत्सर
मास तिथि वार । तेचि परतती वारंवार । तैसा अवतार धरी
श्रीधर । श्रीकरा सत्य जाण पां ॥५॥ ऐसें हरिकुळभूषण बोलून ।
पावला तेथेंचि अंतर्धान । सर्व भूभुज म्हणती धन्य धन्य ।
सभाग्यपण श्रीकराचें ॥ ६ ॥ ज्याचा श्रीगुरु हनुमंत । त्यासी
काय न्यून पदार्थ । श्रीकर चंद्रसेन नृपनाथ । बोळवीत सर्व
भूपांतें ॥ ७ ॥ वस्त्रें भूषणें देऊनी । बोळविले पावले स्वस्थानीं ।
मग सोमवार प्रदोष प्रीतीकरूनी । श्रीकर चंद्रसेन आचरती
॥ ८ ॥ शिवरात्रिउत्साह करिती । याचकांचे आर्त पुरविती ।
शिवलीलामृत श्रवण करिती । अंतीं शिवपदाप्रती पावले

Digitization by American Academy of Indic Studies, AAIS(USA)

॥ ९ ॥ हा अध्याय करितां पठण । संतति-संपत्ति-आयुष्य-वर्धन । शिवार्चनीं रत ज्याचें मन । विघ्नें भीती तयासी ॥ ११० ॥ शिवलीलामृत ग्रंथ वासरमणी । देखोनि विकासती सज्जनकमलिनी । जीव-शिव चक्रवाकें दोनी । ऐक्यां येती प्रीतीनें ॥ ११ ॥ निंदक दुर्जन अभक्त । ते अंधारीं लपती दिवाभीत । शिवनिंदकांसी वैकुंठनाथ । महानरकांत नेऊनि घाली ॥ १२ ॥ विष्णुनिंदक जे अपवित्र । त्यांसी कुंभीपाकीं घाली त्रिनेत्र । एवं हरि-हरनिंदकांसी सूर्यपुत्र । नानाप्रकारें जाच करी ॥ १३ ॥ ब्रह्मानंदा यतिवर्या । श्रीभक्तकैलासाचलनिवासिया । श्रीधरवरदा मृडानीप्रिया । तुझी लीला वदवीं तूं ॥ १४ ॥ शिवलीलामृत ग्रंथ प्रचंड । स्कंदपुराण ब्रह्मोत्तरखंड । परिसोत सज्जन अखंड । चतुर्थाध्याय गोड हा ॥ ११५ ॥

॥ श्रीसांबसदाशिवार्पणमस्तु ॥

Digitization by American Academy of Indic Studies. AAIS(USA)

अध्याय पांचवां

Digitization by American Academy of Indic Studies. AAIS(USA)

श्रीगणेशाय नमः ॥ सदाशिव अक्षरें चारी । सदा उच्चारी ज्याची वैखरी । जो नित्य शिवार्चन करी । तो उद्धरी बहुतां जीवां ॥ १ ॥ बहुत प्रायश्चित्तांचे निर्धार । शास्त्रवक्ते करिती विचार । धरी जे शिवनामें शुद्ध साचार । कासया इतर साधनें त्यां ॥ २ ॥ नामाचा महिमा परमाद्भुत । त्यावरी प्रदोषव्रत आचरत । त्यासी सर्वसिद्धि प्राप्त होत । सत्य सत्य त्रिवाचा ॥ ३ ॥ तुष्टि पुष्टि धृति आयुष्यवर्धन । संतति संपत्ति दिव्य ज्ञान । पाहिजे तिंहीं प्रदोषव्रत पूर्ण । यथासांग करावें ॥ ४ ॥ प्रदोषव्रत भावें आचरतां । या जन्मीं प्रचीत पाहावी तत्त्वतां । दारिद्र्य आणि महाव्यथा । निःशेष पळती षण्मासांत ॥५॥ एक संवत्सरें होय ज्ञान । द्वादशवर्षीं महद्भाग्य पूर्ण । हें जो असत्य मानील व्यासवचन । त्यासीं बंधन कल्पांतवरी ॥ ६ ॥ त्याचा गुरु लटिकाच जाण । त्याची दांभिक भक्ति लटिकेंच ज्ञान ।

Digitization by American Academy of Indic Studies, AAIS(USA)

उमावल्लभचरणीं ज्याचें मन । त्याहूनि पावन कोणी नाहीं ॥ ७ ॥ मृत्यु गंडांतरें दारुण । प्रदोषव्रतें जाती निरसोन । येविषयीं इतिहास जाण । सूत सांगे शौनकादिकां ॥ ८ ॥ विदर्भदेशींचा भूभुज । सत्यरथनामें तेजःपुंज । सर्वधर्मरत पराक्रमी सहज । बंदीजन वर्णिती सदा ॥ ९ ॥ बहुत दिवस राज्य करीत । परी शिवभजनीं नाहीं रत । त्यावरी शाल्व देशींचा नृपनाथ । बळें आला चालूनियां ॥ १० ॥ आणिक त्याचे आप्त । क्षोणीपाळ साह्य झाले बहुत । सप्त दिवसपर्यंत । युद्ध अद्भुत जाहलें ॥ ११ ॥ हा एकला ते बहुत । समरभूमीसी सत्यरथ । धारातीर्थीं पावला मृत । शत्रू नगरांत प्रवेशले ॥ १२ ॥ राजपत्नी गरोदर राजस । पूर्ण झाले नवमास । एकलीच पायीं पळतां वनवास । थोर अनर्थ ओढवला ॥ १३ ॥ परम सुकुमार लावण्यहरिणी । कंटक-सराटे रुतती चरणीं ।

Digitization by American Academy of Indic Studies. AAIS(USA)

मूर्च्छना येऊनि पडे धरणीं । उठोनि पाहे मार्गपुढें ॥१४॥ शत्रु धरितील अकस्मात । म्हणोनि पुढती उठोनि पळत । किंवा ते विद्युल्लता फिरत । अवनीवरी वाटतसे ॥ १५ ॥ वस्त्रें-अलंकार-मंडित । हिऱ्यांऐसे दंत झळकत । जिचा मुखेंदु देखतां रतिकांत । तन्मय होवोनि नृत्य करी ॥ १६ ॥ अहा कर्माची गति गहन । जिच्या अंगुष्ठी न पडे सूर्यकिरण । ते गरोदर हिंडे विपिन । मृगनेत्री गजगामिनी ॥ १७ ॥ वनीं हिंडे महासती । जेवीं नैषधरायाची दमयंती । कीं भिल्लीरूपें हैमवती । दुस्तरवनीं तैसी हिंडे ॥ १८ ॥ कर्म-नदीच्या प्रवाहीं जाण । पडली तीस काढील कोण । असो एका वृक्षाखालीं येऊन । परम व्याकुळ पडियेली ॥ १९ ॥ शतांचीं शतें दासी । ओळंगती सदैव जियेपासीं । इंदुमती नाम जियेसी । ते भूमीवरी लोळत ॥ २० ॥ चहूंकडे पाहे

Digitization by American Academy of Indic Studies, AAIS(USA)

दीनवदनी । जिव्हा-मुख वाळलें न मिळे पाणी । तों प्रसूत झाली तेच क्षणीं । दिव्य पुत्र जन्मला ॥ २१ ॥ तृषेनें तळमळी अत्यंत । कोण उदक देईल तेथ । बाळ टाकूनि उठत बैसत । गेली एका सरोवरा ॥ २२ ॥ उदकांत प्रवेशली तेच क्षणीं । अंजुळी भरोनि घेतलें पाणी । तंव ग्राहें नेली ओढोनी । विदारुनी भक्षिली ॥ २३ ॥ घोर कर्माचें विंदान । वनीं एकला रडे राजनंदन । तंव उमानामक विप्रपत्नी जाण । विगतधवा पातली ॥ २४ ॥ माता पिता बंधु पाहीं । तियेलागीं कोणी नाहीं । एक वर्षाचा पुत्र तीसही । कडिये घेवोनि आली तेथें ॥ २५ ॥ तों नाहीं केलें नालच्छेदन । ऐसें बाळ उमा देखोन । म्हणे अहा रे ऐसें पुत्ररत्न । कोणीं टाकिलें दुस्तर वनीं ॥ २६ ॥ म्हणे कोण याती कोण वर्ण । मी कैसें नेऊं उचलून । जावें जरी टाकून । वृक व्याघ्र भक्षितील कीं ॥२७॥

Digitization by American Academy of Indic Studies. AAIS(USA)

स्तनीं दाटूनि फुटलीं पान्हा । नेत्रीं ढाळीत अश्रुजीवना । बाळ पुढें घेऊनि ते ललना । मुखकमळीं स्तन लावी ॥ २८ ॥ संशयसमुद्रीं पडली वेल्हाळ । म्हणे नेऊं कीं नको बाळ । तंव तो कृपाळु पयःफेनधवल । यतिरूप धरूनि पातला ॥ २९ ॥ उमेलागीं म्हणे त्रिपुरारी । बाळ नेईं संशय न धरीं । महद्भाग्य तुझें सुंदरी । क्षत्रिय राजपुत्र तुज सांपडला ॥ ३० ॥ कोणासी न सांगें हे मात । समान पाळीं दोघे सुत । भणंगासी परीस होय प्राप्त । तैसें तुज जाहलें ॥ ३१ ॥ अकस्मात निधि जोडत । कीं चिंतामणि पुढें येऊनि पडत । कीं मृताच्या मुखांत । पडे अमृत पूर्वदत्तें ॥ ३२ ॥ ऐसें बोलोनि त्रिपुरारी । गुप्त झाला ते अवसरीं । मग दोघे पुत्र घेवोनि ते नारी । देशग्रामांतरीं हिंडत ॥ ३३ ॥ ब्रह्मपुत्राचें नाम शुचिव्रत । राजपुत्राचें नाम ठेविलें धर्मगुप्त । घरोघरीं भिक्षा मागत । कडिये खांदीं घेऊ-

Digitization by American Academy of Indic Studies-AAIS(USA)

निया ॥ ३४ ॥ लोक पुसती उमा सांगत । माझे पोटीचे दोघ
सुत । ऐसी हिंडत हिंडत । एकचक्रनगरा पातली ॥ ३५ ॥
घरोघरीं भिक्षा मागत । शिवालय देखिलें अकस्मात । आंत
द्विज दाटले बहुत । शांडिल्य त्यांत मुख्य ऋषि ॥ ३६ ॥
शिवाराधना करिती विधियुक्त ॥ तों उमा आली
शिवालयांत । क्षण एक पूजा विलोकीत । तों शांडिल्य ऋषि
बोलिला ॥ ३७ ॥ अहा कर्म कैसें गहन । हा
राजपुत्र हिंडे दीन होऊन । कैसें विचित्र प्राक्तन ।
उमा वचन ऐकती जाहली ॥ ३८ ॥ ऋषीचे चरण उमा धरीत ।
म्हणे याचा सांगा पूर्ववृत्तांत । त्रिकाळज्ञानी महासमर्थ ।
भूतभविष्यज्ञान तुम्हां ॥ ३९ ॥ याचीं मातापिता कोण ।
आहेत कीं पावलीं मरण । यावरी शांडिल्य सांगे वर्तमान ।
याचा पिता जाण सत्यरथ ॥ ४० ॥ तो पूर्वीं होता नृप जाण ।

Digitization by American Academy of Indic Studies. AAIS(USA)

प्रदोषसमयीं करी शिवार्चन । तों शत्रु आले चहूंकडोन । नगर त्याचें वेढिलें ॥ ४१ ॥ शत्रूंची गजबज ऐकून । उठिला तैसीच पूजा सांडोन । तंव प्रधान आला पुढें धांवोन । शत्रु धरोनि आणिले ॥ ४२ ॥ त्यांचा शिरच्छेद करून । पूजा पूर्ण न करितां उन्मत्तपणें । तैसाच जाऊनि करी भोजन । नाहीं स्मरण विषयांधा ॥ ४३ ॥ त्याकरितां या जन्मीं जाण । सत्यरथ अल्पायुषी होऊन । अल्पवयांत गेला मरोन । म्हणोनि पूजन न सोडावें ॥ ४४ ॥ याच्या मातेनें सवत मारिली । ती जळीं विवशी झाली । पूर्ववैरें ओढोनि नेली । क्रोधें भक्षिली विदारुनी ॥ ४५ ॥ हा राजपुत्र धर्मगुप्त । याणें कांहींच केलें नाहीं शिवव्रत । म्हणोनियां मातापितारहित । अरण्यांत पडियेला ॥ ४६ ॥ याकरितां प्रदोषकाळीं । अव्यग्र पूजावा इंदुमौळी । पूजन सांडूनि कदाकाळीं । सर्वथाही न उठावें ॥ ४७ ॥

Digitization by American Academy of Indic Studies (AAIS)(USA)

भवानीस बैसवूनि कैलासनाथ । प्रदोषकाळीं पुढें नृत्य करीत । वाग्देवी वीणा वाजवीत । वेणु पुरुहूत वाजवीतसे ॥४८॥ अंबुज-संभव ताल सांवरी । भार्गवी गातसे मधुरस्वरीं ॥ मृदंग वाजवी मधुकैटभारी । नृत्यगती पाहूनियां॥४९॥यक्षपति शिवप्राणमित्र। हस्त जोडोनि उभा समोर । यक्षगण गंधर्व किन्नर । सुरासुर उभे असती ॥ ५० ॥ ऐसा प्रदोषकाळींचा महिमा । अगोचर निगमांगमां । मग काय बोले उमा । मम पुत्र दरिद्री कां झाला ॥ ५१ ॥ तुझ्या पुत्रें प्रतिग्रह बहुत । पूर्वीं घेतले दुष्ट अमित । दान केलें नाहीं किंचित । शिवार्चन न करी कदा ॥५२॥ परान्नें जिव्हा दग्ध यथार्थ । दुष्ट प्रतिग्रहें दग्ध हस्त । स्त्रीअभिलाषें नेत्र दग्ध होत । मंत्रासी सामर्थ्य मग कैंचें ॥ ५३ ॥ मग उमेनें पुत्र दोन्ही । घातले ऋषीचे चरणीं । तेणें पंचाक्षर मंत्र उपदेशुनी । प्रदोषव्रत उपदेशिलें ॥ ५४ ॥

Digitization by American Academy of Indic Studies. AAIS(USA)

पक्षप्रदोष शनिप्रदोष । महिमा वर्णिला अतिविशेष । निराहार असावें त्रयोदशीस । दिवसा सत्कर्म आचरावें ॥ ५५ ॥ तीन घटिका झालिया रजनी । प्रदोषपूजा आरंभावी प्रीतीकरूनी । गोमयें भूमि सारवूनी । दिव्य मंडप उभारिजे ॥ ५६ ॥ चित्रविचित्र वितान । कर्दळीस्तंभ इक्षुदंडेंकरून । मंडप कीजे शोभायमान । रंगमाळा नानापरी ॥ ५७ ॥ शुभ्र वस्त्र नेसावें आपण । शुभ्र गंध सुवाससुमन । मग शिवलिंग स्थापून । पूजा करावी विधियुक्त ॥५८॥ प्राणायाम करूनि देखा । अंतर्बाह्य न्यास मातृका । दक्षिणभागीं पूजावें मुरांतका । सव्यभागीं अग्नि तो ॥ ५९ ॥ वीरभद्र गजानन । अष्ट महासिद्धि अष्ट भैरव पूर्ण । अष्ट दिक्पालपूजन । सप्तावरणीं जिवपूजा ॥६०॥ यथासांग शिवध्यान । मग करावें पूजन । राजोपचारें सर्व समर्पून । करावें स्तवन शिवाचें ॥ ६१ ॥ जय जय गौरीनाथ

Digitization by American Academy of Indic Studies, AAIS(USA)

निर्मळ । जय जय कोटिचंद्र सुशीतळ । सच्चिदानंदघन अढळ । पूर्णब्रह्म सनातन ॥ ६२ ॥ ऐसें प्रदोषव्रत ऐकवून । बाळ उपदेशिले दोघेजण । मग ते एकमनेंकरून । राहते झाले एकचक्रीं ॥ ६३ ॥ चार महिनेपर्यंत । दोघेही आचरती प्रदोषव्रत । गुरुवचनें यथार्थ । शिवपूजन करिती पैं ॥ ६४ ॥ शिवपूजा न द्यावी सर्वथा । न द्यावें प्रसादतीर्था । शत ब्रह्महत्यांचें पाप माथां । होय सांगता शांडिल्य ॥ ६५ ॥ सर्व पापांहूनि पाप थोर । शिवपूजेचा अपहार । असो ते दोघे किशोर । सदा सादर शिवभजनीं ॥ ६६ ॥ ब्रह्मपुत्र शुचिव्रत । एकला नदीतीरीं क्रीडत । दरडी ढांसळतां अकस्मात । द्रव्यघट सांपडला ॥ ६७ ॥ घरासी आला घेऊन । माता संतोषली देखोन । म्हणे प्रदोषव्रताचा महिमा जाण । ऐश्वर्य चढत चालिलें ॥ ६८ ॥ राजपुत्रास म्हणे ते समयीं ।

Digitized by American Academy of Indic Studies, AAIS (USA)

अर्थ ब्रह्मविभाग घेई । येरू म्हणे सहसाही । विभाग न घेई अग्रजा ॥ ६९ ॥ या अवनींतील धन । अमुचेंच आहे संपूर्ण । असो ते दोघे शिवध्यान शिवस्मरण । न विसरती कदाही ॥ ७० ॥ यावरी एकदां दोघे जण । गेले वनविहारालागून । तों गंधर्वकन्या येऊन । क्रीडतां दृष्टीं देखिल्या ॥ ७१ ॥ दोघे पाहती दुरूनी । परम सुंदर लावण्यखाणी । शुचिव्रत म्हणे राजपुत्रालागोनी । परदारा नयनीं न पाहाव्या ॥ ७२ ॥ दर्शनें हरती चित्त । स्पर्शनें बळवीर्य हरीत । कौटिल्यदंभसंयुक्त । महाअनर्थकारिणी ॥ ७३ ॥ ब्रह्मसुतास तेथें ठेवून । राजपुत्र चालिला सुलक्षण । स्वरूप सुंदर मन्मथाहून । आकर्णनयन कोमलांग ॥७४॥ जवळी येवोनि पाहात । तंव मुख्य नायिका विराजित । अंशुमती नामें विख्यात । गंधर्वकन्या पद्मिनी ॥ ७५ ॥ कोद्रविण नामा गंधर्वपती ।

Digitization by American Academy Of Indic Studies. AAIS(USA)

त्याची कन्या अंशुमती । पिता पुत्र महेशाप्रती । हे कन्या अर्पूं कोणातें ॥ ७६ ॥ मग बोले हिमनगजामात । धर्मगुप्त सत्यरथाचा सुत । तो माझा परम भक्त । त्यासी देईं अंशुमती ॥ ७७ ॥ हें पूर्वींचें शिववचन । असो यावरी अंशुमती पाहे दुरोन । न्याहाळीत राजनंदन । वाटे पंचबाण दूसरा ॥ ७८ ॥ क्षीरसिंधूंत रोहिणीरमण । काय आला कलंक धुवोन । तैसें राजपुत्राचें वदन । अंशुमती न्याहाळी ॥ ७९ ॥ बत्तीसलक्षण-संयुक्त । आजानुबाहू चापशरमंडित । विशाळ वक्षःस्थळ चालत । करिनायक ज्यापरी ॥ ८० ॥ ऐसा तो गुणाढ्य देखूनि त्वरित । अंशुमती सखयांप्रती सांगत । तुम्हीं दुज्या वनाप्रती जाऊनि समस्त । सुमनें आणावीं सुवासें ॥ ८१ ॥ अवश्य म्हणोनि त्या ललना । जात्या झाल्या आणिका वना । अंशुमती एकली जाणा ।

Digitization by American Academy of Indic Studies, AAIS(USA)

अर्थ द्रव्यविभाग येई । येरू म्हणे सहसाही । विभाग न येई अग्रजा ॥ ६९ ॥ या अवनींतील धन । अमुचेंच आहे संपूर्ण । असो ते दोघे शिवध्यान शिवस्मरण । न विसरती कदाही ॥ ७० ॥ यावरी एकदां दोघे जण । गेले वनविहारालागून । तों गंधर्वकन्या येऊन । क्रीडतां दृष्टीं देखिल्या ॥ ७१ ॥ दोघे पाहती दुरूनी । परम सुंदर लावण्यखाणी । शुचिव्रत म्हणे राजपुत्रालागोनी । परदारा नयनीं न पाहाव्या ॥ ७२ ॥ दर्शनें हरती चित्त । स्पर्शनें बळवीर्य हरीत । कौटिल्यदंभसंयुक्त । महाअनर्थकारिणी ॥ ७३ ॥ ब्रह्मसुतास तेथें ठेवून । राजपुत्र चालिला सुलक्षण । स्वरूप सुंदर मन्मथाहून । आकर्णनयन कोमलांग ॥७४॥ जवळी येवोनि पाहात । तंव मुख्य नायिका विराजित । अंशुमती नामें विख्यात । गंधर्वकन्या पद्मिनी ॥ ७५ ॥ कोद्रविण नामा गंधर्वपती ।

Digitization by American Academy of Indic Studies. AAIS(USA)

त्याचा कन्या अंशुमती । पिता पुत्र महेशाप्रती । हे कन्या अर्पू कोणातें ॥ ७६ ॥ मग बोले हिमनगजामात । धर्मगुप्त सत्यरथाचा सुत । तो माझा परम भक्त । त्यासी देई अंशुमती ॥ ७७ ॥ हें पूर्वींचें शिववचन । असो यावरी अंशुमती पाहे दुरोन । न्याहाळीत राजनंदन । वाटे पंचबाण दूसरा ॥ ७८ ॥ क्षीरसिंधूंत रोहिणीरमण । काय आला कलंक धुवोन । तैसें राजपुत्राचें वदन । अंशुमती न्याहाळी ॥ ७९ ॥ बत्तीसलक्षण-संयुक्त । आजानुबाहू चापशरमंडित । विशाळ वक्षःस्थळ चालत । करिनायक ज्यापरी ॥ ८० ॥ ऐसा तो गुणाढ्य देखूनि त्वरित । अंशुमती सखयांप्रती सांगत । तुम्हीं दुज्या वनाप्रती जाऊनि समस्त । सुमनें आणावीं सुवासें ॥ ८१ ॥ अवश्य म्हणोनि त्या ललना । जात्या झाल्या आणिका वना । अंशुमती एकली जाणा ।

Digitized by American Academy of Studies (AAIS)

घातलें आसन । वरी वृक्षडाहाळिया भेदून । भूमीवरी पसरल्या ॥ ८३ ॥ असो तेथें बैसला येऊन । राजपुत्र सुहास्यवदन । विशाळभाळ आकर्णनयन । आरक्त ओष्ठ सुकुमार ॥ ८४ ॥ मंजुळभाषिणी नेत्रकटाक्षबाणीं । विंधिली ते लावण्यहरिणी । मनोजमूर्च्छना सांवरूनी । वर्तमान पुसे तयातें ॥ ८५ ॥ श्रृंगारसरोवरा तुजपासीं । मी वास करीन राजहंसी । देखतां तव वदन दिव्यशशी । मम मानसचकोर नृत्य करी ॥ ८६ ॥ तव मुखाब्ज देखतां आनंद । झेंपावती मम नेत्रमिलिंद । कीं तव वचन गर्जतां अंबुद । मम चित्तशिखी नृत्य करी ॥ ८७ ॥ कवि-गुरूंहून तेज विशाळ । आत्मकंठींची काढिली मुक्ताफळ-माळ । कंठीं सूदली तत्काळ । चरणीं भाळ ठेवीत ॥ ८८ ॥ म्हणे मी कायावाचामनेंकरून । तुझी ललना झालें पूर्ण ।

Digitization by American Academy of Indic Studies. AAIS (USA)

सावरी धर्मसुत वचन । काय बोलता जाहला ॥ ८९ ॥ ही जनकजननीविरहित । राज्यभ्रष्ट दरिद्री अत्यंत । तव पित्यासी कळतां मात । घडे कैसें वरानने ॥ ९० ॥ यावरी म्हणे अंशुमती । तीन दिवसां येईन या स्थळाप्रती । तुम्हीं यावें शीघ्रगती । लग्नसिद्धी साधावया ॥ ९१ ॥ ऐसें बोलूनि ते चातुर्यराशी । वेगें आली पितयापाशीं । झालें वर्तमान सांगे त्यासी । तो परम मानसीं संतोषला ॥ ९२ ॥ राजपुत्र गेला परतोन । बंधूप्रती सांगे सर्व वर्तमान । शांडिल्यगुरूचें वचन स्मरून । म्हणती प्रसाद पूर्ण त्याचा हा ॥९३॥ गुरुचरणीं ज्याचें मन । त्यासी ऐश्वर्यासी काय न्यून । काळमृत्युभयापासून । सर्वदा रक्षी देशिक तो ॥ ९४ ॥ यावरी ते दोघे बंधु येऊन । मातेसी सांगती वर्तमान । येरी म्हणे धन्य धन्य शिवभजन । फल देत चालिलें ॥ ९५ ॥ यावरी तिसरे दिवशीं । दोघेही गेले त्या

Digitization by American Academy of Indic Studies. AAIS(USA)

वनासी । गंधर्वराज सहपरिवारेंसीं । सर्व सामुग्री घेऊनि आला ॥ ९६ ॥ दृष्टीं देखतां जामात । गंधर्व आनंदसमुद्रीं पोहत । छत्र सेना सुखासन त्वरित । धाडूनि उमा आणविली ॥९७॥ यावरी यथासांग लग्न । चारी दिवस झालें पूर्ण । कांहीं एक पदार्थ न्यून । पडिला नाहीं तेधवां ॥ ९८ ॥ स्वर्गींच्या दिव्य वस्तु अमोलिक सतेज । विहिणीस देत गंधर्वराज । लक्ष रथ दहा सहस्र गज । तेजःपुंज एक लक्ष वाजी ॥ ९९ ॥ एक लक्ष दासदासी । अक्षय कोश रत्नराशी । अक्षय भाते देत शक्तीसी । दिव्य चाप बहुसाल ॥ १०० ॥ अपार सेना संगें देत । एक सेनापति गंधर्व बळिवंत । उमा दोघां पुत्रांसमवेत । मान देवोनि बोळविली ॥ १ ॥ सुखासनारूढ अंशुमती । पतीसवें चालिली शीघ्रगती । कनकवेत्रपाणी पुढें धांवती । वाहनासवें जियेच्या ॥ २ ॥ चतुर्विध वाद्यांचे गजर । चतुरंग चालिला

Digitization by American Academy of Indian Studies, AAIS (USA)

दळभार । येऊनि वेढिलें विदर्भनगर । सत्यरथाचिया चें ॥३॥ नगरदुर्गावरूनि अपार । उल्हाटयंत्रांचा होत भडिमार । परी गंधर्वाचें बळ फार । घेतलें नगर क्षणार्धें ॥४॥ जेणें पूर्वीं पिता मारिला जाण । त्याचें नाम दुर्मर्षण । तो जिताचि धरूनि जाण । आपला करून सोडिला ॥ ५ ॥ देशोदेशींचे प्रजाजन । धांवती करभार घेऊन । उत्तम मुहूर्त पाहून । सिंहासनारूढ जाहला ॥ ६ ॥ माता उमा बंधु शुचिव्रत । त्यांसमवेत राज्य करीत । दहा सहस्र वर्षेपर्यंत । यशवंत राज्य केलें ॥ ७ ॥ शांडिल्य गुरु आणून । शतपद्म अर्पिलें धन । रत्नाभिषेक करून । अलंकार वस्त्रें दीधलीं ॥८॥ दुर्भिक्ष जलशोष अवर्षण । आधि व्याधि वैधव्य मरण । दुःख शोक कलह विघ्न । राज्यांतूनि पळालीं ॥ ९ ॥ प्रजा भूदेव दायाद । देती रायासी आशीर्वाद । कोणासही नाहीं खेद । सदा आनंद घरोघरीं

Digitization by American Academy of Indic Studies. AAIS(USA)

॥११०॥ ऐसा अंशुमतीसमवेत । धर्मगुप्त राज्य करीत । यौवराज्य शुचिव्रतातें देत । पारिपत्य सर्व करी ॥ ११ ॥ ऐसें दहा सहस्र वर्षें राज्य करून । सुदत्तपुत्रासी राज्य देऊन । चिंतितां मनीं उमाधवचरण । दिव्य विमान धाडिलें ॥१२॥ दिव्य देह पावोनि नृपती । माता-बंधूंसमवेत अंशुमती । शिवविमानीं बैसती । करीत स्तुति शिवाची ॥ १३ ॥ कैलास-पदासी जाऊन । जगदात्मा शिव विलोकून । जयजयकार करून । लोटांगणें घालिती ॥ १४ ॥ दीनबंधु जगन्नाथ । पतितपावन कृपावंत । हृदयीं धरूनि समस्त । अक्षयपदीं स्थापिलीं ॥१५॥ हें धर्मगुप्ताचें आख्यान । करिती जे श्रवण पठन । लेखन रक्षण अनुमोदन । तरी पंचवदन रक्षी तयां ॥ १६ ॥ सकळ पापांचा होय क्षय । जेथें जाय तेथें विजय । धनधान्यवृद्धि होय । ऋण जाय निरसूनी ॥१७॥ प्रदोषमहिमा अद्भुत । जे आचरती

Digitization by American Academy of Indic Studies, AAIS(USA)

ऐकूनि ग्रंथ। तेथ कैचे दारिद्र्य मृत्य। सत्य सत्य त्रिवाचा ॥ १८॥ ज्याच्या घरीं शिवलीलामृत ग्रंथ। त्याची शिव पाठी राखीत। सदा हिंडे उमाकांत। अंतीं शिवपद प्राप्त तया ॥१९॥ हा ग्रंथ आम्रवृक्ष सुरस। पद्यरचनाफळें आलीं पाडास। कुतर्कवादी जे वायस। मुखरोग त्यांस नावडे ॥ १२० ॥ जय जय ब्रह्मानंदा त्रिरूपाक्षा। श्रीधरवरदा सर्वसाक्षा। दुष्टकर्म-मोचका कर्माध्यक्षा। न येसी लक्षा निगमागमां ॥ २१ ॥ शिवलीलामृत ग्रंथ प्रचंड। स्कंदपुराण ब्रह्मोत्तरखंड। परिसोत सज्जन अखंड। पंचमाध्याय गोड हा ॥ १२२ ॥ श्रीरस्तु ॥

॥ श्रीसांबसदाशिवार्पणमस्तु ॥

Digitization by American Academy of Indic Studies. AAIS(USA)

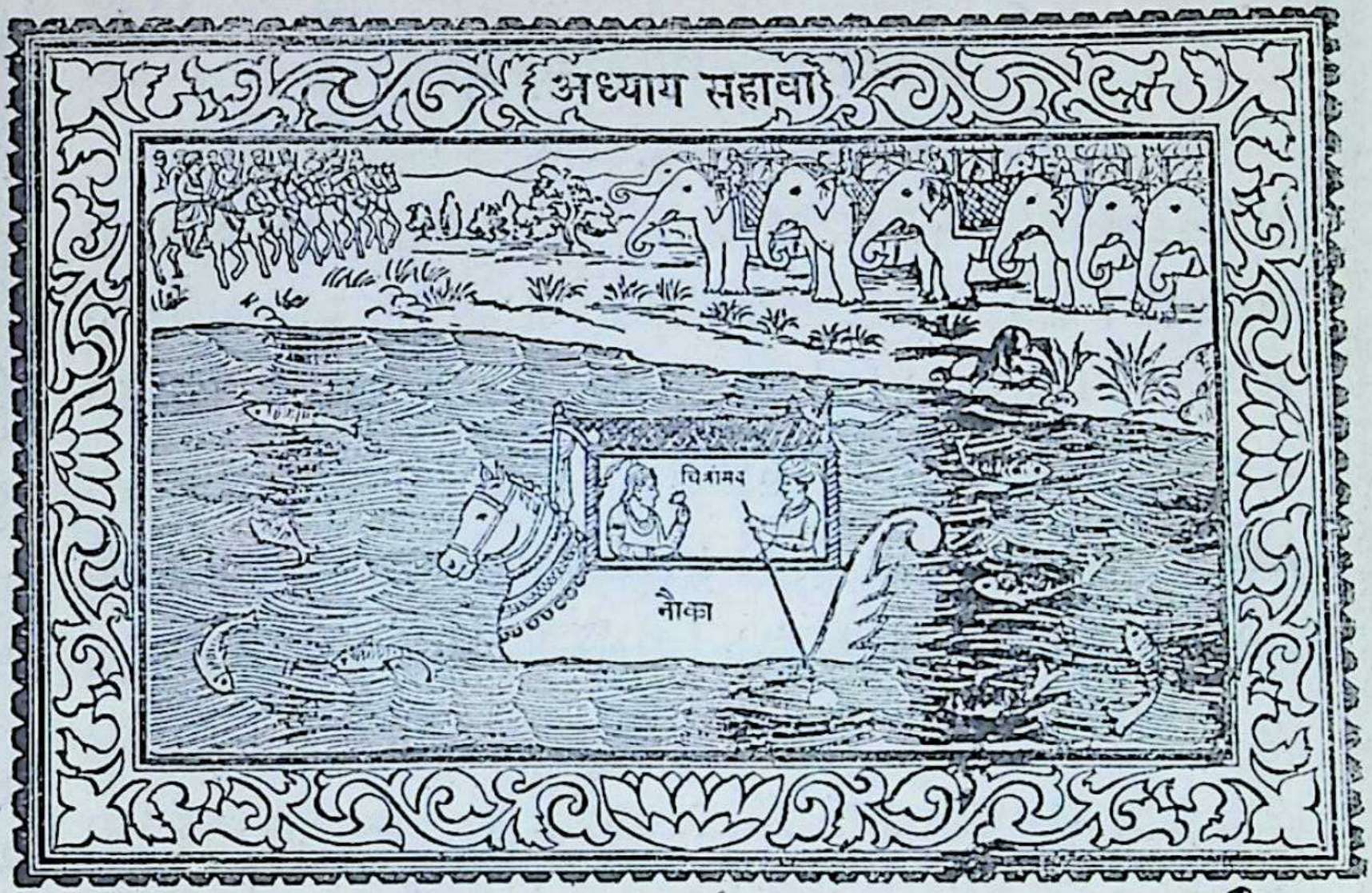

Digitization by American Academy of Indic Studies (AAIS USA)

श्रीगणेशाय नमः ॥ जयजय पद्मांतका पद्मोद्भवा । मत्स
त्सरकाननदहना । हे भयभयपाशनिकृंतना । भवानीरंजना
भयहारका ॥१॥ हिमाद्रिजामाता गंगाधरा । सिंधुरवदनजनका
कर्पूरगौरा । पद्मनाभमनरंजना त्रिपुरहरा । त्रिदोषशमना
त्रिभुवनेशा ॥ २ ॥ नीलग्रीवा सुहास्यवदना । नंदीवहना
अंधकमर्दना । गजांतका दक्षक्रतुदलना । दानवदमना दयानिधे
॥ ३ ॥ अमितभक्तप्रियकरा । ताटिकांतकपूज्य त्रितापहरा ।
तुझे गुण वर्णावया दशशतवक्त्रा । शक्ति नव्हेचि
सर्वथा ॥ ४ ॥ नित्य शांत निर्विकल्प निरंजना । आशा-
पाशरहित विरक्त पूर्णा । निजभक्तपाशविमोचना ।
जन्ममरणां मोचक जो ॥५॥ जे विषयकामनायुक्त । तुज स्वामी
अनन्य भजत । त्यांसी पुरविसी विषयपदार्थ । जे जे इच्छित
सर्वही ॥ ६ ॥ सकामासी कामना पुरवून । तूं निजध्यानीं

Digitization by American Academy of Indic Studies. AAIS(USA)

लाविसी मन तेचि परम विरक्त होऊन । पद निर्वाण पावती ॥ ७ ॥ सोमवार शिवरात्रि प्रदोष । आचरतां तरले असंख्य स्त्रीपुरुष । येचविषयीं कथा निर्दोष । सूत सांगे शौनकादिकां ॥ ८ ॥ आर्यावर्त देश पवित्र । तेथींचा चित्रवर्मा नाम नृपवर । जैसे पूर्वी नल हरिश्चंद्र । तैसा पुण्यशील प्रतापी ॥ ९ ॥ जैसा जनक रक्षी बाळ स्नेहाळ । तैसा गोविप्रपाळक नृपाळ । दुष्ट दुर्जन शत्रु खळ । त्यांसी काळ दंडावया ॥१०॥ प्रयत्नाविषयीं जैसा भगीरथ । बळासी उपमिजे वायुसुत । समरभूमीस भार्गव अजित । विरोचनात्मज दानाविषयीं ॥ ११ ॥ शिव आणि श्रीधर । यांच्या भक्तीसी तत्पर । त्यास झाले बहुत पुत्र । पितयातुल्य प्रतापी ॥ १२ ॥ बहुत नवस करितां पंचवदना । एक कन्या झाली शुभानना । सुलोचना नैषधअंगना । उपमेस तिच्या न पुरती ॥ १३ ॥ तारकारि-

Digitization by American Academy of Indic Studies, AAIS(USA)

जनकशत्रुप्रिया । वृत्रारिशत्रुजनकजाया । उपमा देतां द्विजराजभार्या । बहुत वाटती हळुवट ॥ १४ ॥ ते अपर प्रतिमा भार्गवीची । उपमा साजे हैमवतीची । कीं द्रुहिणजाया पुत्री मित्राची । उपमा साची द्यावी तीतें ॥ १५ ॥ कलंकरहित रोहिणीधव । तैसा मुखशशी अभिनव । त्रैलोक्यसौंदर्य गाळूनि सर्व । ओतिली वाटे कमलोद्भवें ॥ १६ ॥ तिच्या जन्मकाळीं द्विज सर्व । जातक वर्णिती अभिनव । चित्रवर्मा रायासी अपूर्व । सुख वाटलें बहुतचि ॥ १७ ॥ एक द्विज बोले सत्य वाणी । ही होईल पृथ्वीची स्वामिणी । दहा सहस्र वर्षे कामिनी । राज्य करील अवनीचें ॥ १८ ॥ ऐकतां तोषला राव बहुत । द्विजांस धन वस्त्रें अलंकार देत । ज्याणे जें मागितलें तें पुरवीत । नाहीं नेदीं न म्हणेचि ॥ १९ ॥ तिचें नाम सीमंतिनी । सीमा स्वरूपाची झाली तेथूनी । लावण्य

Digitization by American Academy of Indic Studies. AAIS(USA)

गंगा चातुर्यखाणी । शारदेसी जाणिजे ॥ २० ॥ राव सतीचे कोंदला बहुत । तों अमृतांत विषबिंदु पडत । तैसा एक पंडित । भविष्यार्थ बोलिला ॥ २१ ॥ चवदावे वर्षीं सीमंतिनीसी । वैधव्य येईल निश्चयेंसीं । ऐसें ऐकतां राव मानसीं । उद्विग्न बहुत जाहला ॥ २२ ॥ वाटे वज्र पडिलें अंगावरी । कीं सौदामिनी कोसळली शिरीं । किंवा काळिजीं घातली सुरी । तैसें झालें रायासी ॥ २३ ॥ पुढती बोले तो ब्राह्मण । राया शिवदर्येंकरून । होईल सौभाग्यवर्धन । सत्य सत्य त्रिवाचा ॥ २४ ॥ विप्र सदना गेले सवेग । रायासी लागला चिंतारोग । तंव ती शुभांगी उद्वेग-। रहित उपवर जाहली ॥ २५ ॥ सकळकळाप्रवीण । चातुर्यखाणीचें दिव्यरत्न । तिचें ऐकतां सुस्वर गायन । धरिती मौन कोकिळा ॥ २६ ॥ आंगींचा सुवास पाहून । कस्तूरीमृग घेती रान । पितयास

Digitization by American Academy of Indic Studies (AAIS) (USA)

अवघे प्राणांहून । पाहतां नयन न धाती ॥ २७ ॥ वदन पाहूनि रतिपति लज्जित । कटी देखोनि हरि वदन न दाखवीत । गमन देखोनि लपत । मराळ मानससरोवरीं ॥२८॥ क्षण एक चाले गजगती । देखोनि शंकला करिपती । कुरळ केश देखोनि भ्रमरपंक्ती । रुंजी घालिती सुवासा ॥२९॥ कमळ मृग मीन खंजन । लज्जित देखोनि जिचे नयन । वेणीची आकृती पाहून । भुजंग विवरीं दडाले ॥३०॥ या वृक्षावरूनि त्या वृक्षीं देख । शुक पळती पाहतां नासिक । बिंबफळें अति-सुरेख । लज्जित अधर देखतां ॥ ३१ ॥ पक्कदाडिंबबीज सुरंग बहुत । त्यांस लाजविती जिचे दंत । कुच देखोनि कमंडलु शंकित । स्वरूप अद्भुत वर्णू किती ॥ ३२ ॥ तनूचा सुवास अत्यंत । जाय दशयोजनपर्यंत । सूर्यप्रभेसम कांति भासत । शशिसम मनोरमा ॥ ३३ ॥ झाली असतां उपवर । तिच्या

Digitization by American Academy of Indic Studies (AAIS)

पद्मिणी सख्या सुंदर । किन्नरकन्या मनोहर । गायन करिती तिजपाशीं ॥३४॥ त्यांच्या मुखेंकरोनी । वार्ता ऐके सीमंतिनी । चतुर्दशवर्षीं आपणालागुनी । वैधव्य कथिलें ऋषीनें ॥३५॥ परम संताप पावली ते समयीं । याज्ञवल्क्याची स्त्री मैत्रेयी । तिचे पाय धरूनि लवलाहीं । पुसे सद्गद होवोनियां ॥ ३६ ॥ सौभाग्य-वर्धनव्रत । माये कोणतें सांग त्वरित । कोणतें पूजूं दैवत । कोणत्या गुरूसी शरण जाऊं ॥ ३७ ॥ सांगितला सकळ वृत्तांत । चौदावे वर्षीं वैधव्य यथार्थ । मग मैत्रेयी बोलत । धरीं व्रत सोमवार ॥ ३८ ॥ सांगे शिवमंत्र पंचाक्षरी । तांत्रिक क्रिया सर्व श्रुत करी । निशी झालिया पूजावा त्रिपुरारी । षोडशोपचारें सप्रेम ॥ ३९ ॥ म्हणे तुज दुःख झालें जरी प्राप्त । तरी न सोडीं हें व्रत । ब्राह्मणभोजन दंपत्य बहुत । पूजीं माये अत्यादरें ॥ ४० ॥ पडिले दुःखाचे पर्वत ।

Digitization by American Academy of Indic Studies AAIS (USA)

[illegible] । [illegible] परी मनांत । बोल न ठेवा व्रतातें ॥ ४१ ॥ त्यावरी नैषधराज नळ जाण । त्याचा पुत्र इंद्रसेन । त्याचा तनय चित्रांगद सुजाण । केवळ मदन दूसरा ॥ ४२ ॥ चतुःषष्टिकळायुक्त । जैसा पितामह नळ विख्यात । सर्वलक्षणीं दिसे मंडित । चित्रांगद तैसाचि ॥ ४३ ॥ कुंभिनी शोधिली समग्र । परी त्याहूनि नाहीं सुंदर । तो तीस योजिला वर । राशि नक्षत्र पाहूनी ॥ ४४ ॥ इकडे सीमंतिनी आचरे व्रत । सांगितल्याहूनि विशेष करीत । आठ दिवसां अकरा शत । दंपत्यें पूजीत वस्त्रालंकारें ॥ ४५ ॥ आणीकही ब्राह्मण भोजन । आल्या अतीता देत अन्न । सांग करी शिवपूजन । जागरण सोमनिशीं ॥ ४६ ॥ पंचसूत्री शिवलिंग । मणिमय शिवसदन सुरंग । कोणी एक न्यून प्रसंग । न घडे सीमंतिनी-पासूनी ॥ ४७ ॥ शिवास अभिषेकितां पापसंहार । शिवपूजनें

Digitization by American Academy of Indic Studies. AAIS(USA)

साम्राज्य अपार । गंधाक्षता माला परिकर । सौभाग्य-
वर्धन त्याकरितां ॥ ४८ ॥ शिवापुढें धूप जाळितां बहु-
वस । तेणें आंग होय सुवास । दीप चालवितां वंश । वर्धमान
होय पैं ॥ ४९ ॥ आणिकही दीपाचा गुण । कांति विशेष
आयुष्यवर्धन । नैवेद्यें भाग्य पूर्ण । वर्धमान लक्ष्मी होय
॥ ५० ॥ तांबूलदानें यथार्थ । सिद्ध चारी पुरुषार्थ । नमस्कारें
आरोग्य होत । प्रदक्षिणें भ्रम नासे ॥ ५१ ॥ जपें साधे महा-
सिद्धी । होमहवनें होय कोशवृद्धी । कीर्तन करितां कृपानिधी ।
सांब ठाके पुढें उभा ॥ ५२ ॥ ध्यानें होय महाज्ञान । श्रवणें
आधिव्याधिहरण । नृत्य करितां जन्ममरण । धूर्जटी दूर
करीतसे ॥ ५३ ॥ तंत वितंत घन सुस्वर । शिवप्रीत्यर्थ करितां
वाद्य समग्र । तेणें कंठ सुरस कीर्ति अपार । रत्नदानें नेत्र
दिव्य होती ॥ ५४ ॥ एवं सर्व अलंकार वाहतां । सर्वां ठायीं

Digitization by American Institute of Indian Studies, AAIS (USA)

जयलाभ बहुतां । महाभोजन करितां । वांछिल सर्व प्राप्त होय ॥ ५५ ॥ मैत्रेयीनें पूर्वीं व्रत । सीमंतिनीसी सांगितलें समस्त । त्याहूनि ते विशेष आचरत । शिव पूजित आदरें ॥ ५६ ॥ त्यावरी नैषधाचा पौत्र । चित्रांगद नामें गुणगंभीर । त्यासी आणोनियां सादर । सीमंतिनी दीधली ॥ ५७ ॥ चारी दिवसपर्यंत । सोहळा झाला जो अद्भुत । तो वर्णितां ग्रंथ यथार्थ । पसरेल समुद्राऐसा ॥ ५८ ॥ सहस्र अर्बुदें धन जाणा । रायें दिधली वरदक्षिणा । वस्त्रें अलंकार नवरत्नां । गणना कोणा न करवे ॥ ५९ ॥ अश्वशाळा गजशाळा । रत्नखचित यानें विशाळा । चित्रशाळा नृत्यशाळा । आंदण दिधलें जामाता ॥ ६० ॥ चारी दिवसपर्यंत । चारी वर्ण केले तृप्त । विप्रां दक्षिणा दिधली अपरिमित । नेतां द्विज

Digitization by American Academy of Indic Studies (AAIS/USA)

कंटाळती ॥ ६१ ॥ आश्रमा धन नेतां ब्राह्मण । वाटेस टाकिती
न नेववे म्हणून । याचकां मुखीं हेंचि वचन । पुरे पुरे किती
न्यावें ॥ ६२ ॥ रायाचा औदार्यकृशान । दारिद्र्यरान टाकी
जाळून । दुराशा दुष्कंटकवन । दग्ध झालें मुळींहुनी ॥ ६३ ॥
धनमेघ वर्षतां अपार । दारिद्र्यधुरोळा बैसला समग्र । याचक-
तृप्तितृणांकुर । टवटवीत विरूढले ॥ ६४ ॥ असो नैषधपुरींचे
जन । पाहती सीमंतिनीचें वदन । इंदुकळा षोडश चिरून ।
द्विज ओतिले बत्तीस ॥ ६५ ॥ कलंक काढूनी निःशेष । द्विज-
संधी भरल्या राजस । मुखींचे निघतां श्वासोच्छ्वास । सुगंध-
राज तोचि वाटे ॥ ६६ ॥ जलजमुखी जलकंठ । जलजमाला
तेज वरिष्ठ । जलजनिंबपत्रें करूनि एकवट । ओंवाळून टाकिती
शशिमुखा ॥ ६७ ॥ असो साडे झालिया पूर्ण । नैषधदेशा
गेला इंद्रसेन । सकल वऱ्हाडी अनुदिन । सौंदर्य वर्णिती

Digitization by American Academy of Indic Studies. AAIS(USA)

सीमंतिनीचें ॥ ६८ ॥ विजयादशमी दीपावळी लक्षून । जामात राहविला मानेंकरून । कितीएक दिवस घेतला ठेवून । चित्रवर्मा राजेंद्रें ॥ ६९ ॥ जैसा श्रीरंग आणि इंदिरा । तैसा जोडा दिसे साजिरा । नाना उपचार वधूवरां । समयोचित करी बहु ॥ ७० ॥ कोणे एके दिवशीं चित्रांगद । सर्वें घेऊनि सेवकवृंद । धुरंधर सेना अगाध । जात मृगयेलागूनी ॥ ७१ ॥ वनीं खेळतां श्रमला फार । घर्म आला तप्त शरीर । जाणोनि नौका सुंदर । यमुनाडोहीं घातली ॥ ७२ ॥ त्यांत मुख्य सेवक घेऊन । बैसला चित्रांगद गुणनिधान । आवले अवलोकिती चहूंकडून । कौतुकें भाषण करिताती ॥ ७३ ॥ कृतांत भगिनीचें उदक । कृष्णवर्ण भयानक । त्या उदकाचा अंत सम्यक । कधीं कोणीं न घेतला ॥७४॥ तों प्रभंजन सुटला अद्भुत । नौका तेथें डळमळीत । आवले आक्रोशें बोलत । नौका बुडाली म्हणोनियां

Digitization by American Academy of Indic Studies (USA)

॥ ७५ ॥ भयभीत झाल समस्त । नाकी बुडाली अकस्मात । एकचि वर्तला आकांत । नाहीं अंत महाशब्दा ॥ ७६ ॥ तीरीं सेना होती अपार । तिच्या दुःखासी नाहीं पार । चित्रांगदाचे पाठिराखे वीर । आकांत करिती एकसरें ॥ ७७ ॥ सेवक धांवती हांक फोडीत । चित्रवर्म्यासी जाणविती मात । राव वक्षःस्थळ बडवीत । चरणीं धांवत यमुनातीरीं ॥ ७८ ॥ शिबिकेमाजी बैसोनी । मातेसमवेत सीमंतिनी । धांवत आली तेच क्षणीं । पडती धरणीं सर्वही ॥ ७९ ॥ दुःखार्णवीं पडलीं एकसरी । तेथें कोणासी कोण सांवरी । सीमंतिनी पडली अवनीवरी । पिता सांवरी तियेसी ॥ ८० ॥ माता धांवोनि उठाउठीं । कन्येच्या गळां घाली मिठी । शोक करी तेणें सृष्टीं । आकांत एकचि वर्तला ॥ ८१ ॥ सीमंतिनीचा शोक ऐकोनी । डळमळूं लागली कुंभिनी । मेदिनीवसनाचें पाणी ।

Digitization by American Academy of Indic Studies, AAIS(USA)

तत झाले एकसरें ॥ ८२ ॥ पशु पक्षी वनचरें समस्त । वृक्ष गुल्म लता पर्वत । त्यांसही शोक अत्यंत । सीमंतिनीसी पाहतां ॥ ८३ ॥ शोकें मूर्च्छना येऊनी । निचेष्टित पडली सीमंतिनी । तों इंद्रसेनासहित गृहिणी । आली वार्ता ऐकोनियां ॥ ८४ ॥ अवघीं झालीं एकत्र । दुःखार्णवाचा न लागे पार । स्नुषेतें देखोनि श्वशुर । शोकाग्नीनें कवळिला ॥ ८५ ॥ चित्रांगदाची माता पडली क्षितीं । तिचें नाम लावण्यवती । सकळ स्त्रिया सांवरिती । नाहीं मिती शोकासी ॥ ८६ ॥ मृत्तिका घेवोनि हस्तकीं । लावण्यवती घाली मुखीं । म्हणे गहन पूर्वकर्म कीं । शोक झाला यथार्थ ॥ ८७ ॥ माझा एकुलता एक बाळ । चित्रांगद परम स्नेहाळ । पूर्वपापाचें हें फळ । कालिंदी काळ झाली आम्हां ॥ ८८ ॥ माझी अंधाची काठी पाहीं । कोणें बुडविली यमुनाडोहीं । मज अनाथाची गांठी पाहीं । कोणें सोडिली

Digitization by American Academy of Indic Studies, AAIS(USA)

निर्दयें ॥ ८९ ॥ माझा दावा गे राजहंस । कोणें नेलें गे माझें पाडस । माझा चित्रांगद डोळस । कोणें चोरूनि नेला गे ॥ ९० ॥ म्हणे म्यां पूर्वीं काय केलें । प्रदोषव्रत मध्येंच टाकिलें । कीं शिवरात्रीस अन्न घेतलें । कीं व्रत मोडिलें सोमवार ॥ ९१ ॥ कीं रमाधव उमाधव । यांत केला भेदभाव । कीं हरिहर-कीर्तनगौरव । कथारंग उच्छेदिला ॥ ९२ ॥ कीं पंक्तिभेद केला निःशेष । कीं संतमहंतां लाविला दोष । कीं परधनाचा अभिलाष । केला पूर्वीं म्यां वाटे ॥ ९३ ॥ कीं दान देतें म्हणवून । ब्राह्मणासी चाळविलें बहुत दिन । कीं दाता देतां दान । केलें विघ्न म्यां पूर्वीं ॥ ९४ ॥ कोणाच्या मुखींचा घांस काढिला । कीं गुरुद्रोह पूर्वीं मज घडला । कीं पात्रीं ब्राह्मण बैसला । तो बाहेर घातला उठवूनी ॥ ९५ ॥ कीं कुरंगी पाडसां बिघडविलें । कीं परिव्राजकाप्रती निंदिलें ।

Digitization by Advaita Academy of Indic Studies, AAIS(USA)

तरी ऐसें निधान गेलें । स्वयें दोघांस्तव घाटे ॥ ९६ ॥ असो प्रधानवर्गीं सांवरूनी । सहपरिवारें चित्रवर्मा सीमंतिनी । स्वनगरासी नेवोनी । निजसदनीं राहविलीं ॥ ९७ ॥ इंद्रसेन लावण्यवती । शोकें संतप्त नगरा जाती । तंव दायाद येऊनि पापमती । राज्य सर्व घेतलें ॥९८॥ मग इंद्रसेन लावण्यवती । देशांतरा पळूनि जाती । तेथूनिही शत्रु धरूनि आणिती । बंदीं घालिती दृढ तेव्हां ॥ ९९ ॥ इकडे सीमंतिनी व्रत । न सोडी अत्यादरें करीत । एकादशशत दंपत्य । पूजी संयुक्त विधीनें ॥ १०० ॥ सर्वही भोग वर्जून जाण । यामिनी-दिनीं नित्य करी शिवस्मरण । तीन वर्षें झालीं पूर्ण । यावरी वर्तमान ऐका पुढें ॥ १ ॥ इकडे चित्रांगद यमुनेंत बुडाला । नागकन्यांनीं पाताळीं नेला । नागभुवनींची पाहतां लीला । तटस्थ झाला राजपुत्र ॥२॥ दिव्य नारी देखिल्या नागिणी । पद्मिनी हस्तिनी

Digitization by American Academy of Indic Studies. AAIS(USA)

चित्रिणी। शंखिनी अतिचतुर भामिनी। सुवास अंगीं ज्यांचिया ॥ ३ ॥ ज्यांच्या पदनखीं निरंतर। गुंजारव करिती भ्रमर। ज्यांचा देखतां वदनचंद्र। तपस्वीचकोर वेधले ॥ ४ ॥ नवरत्नांचे खडे। पसरले तेथें चहूंकडे। स्वर्गसुखाहूनि आवडे। पाताळभुवन पाहतां ॥ ५ ॥ तक्षक नागराज प्रसिद्ध। त्यापुढें उभा केला चित्रांगद। साष्टांग नमीत सद्गद। होवोनि स्तुति करीतसे ॥ ६ ॥ निर्भय तेथें राजसुत। तक्षक वर्तमान पुसत। जें जें वर्तलें समस्त। केलें श्रुत चित्रांगदें ॥ ७ ॥ मागुती नागराज झाला बोलता। तुम्ही कोण्या दैवतासी भजतां। यावरी शिवमहिमा तत्त्वतां। झाला वर्णिता चित्रांगद ॥ ८ ॥ प्रकृति पुरुष दोघें जणें। निर्मिलीं इच्छामात्रें जेणें। अनंत ब्रह्मांडें प्रीतीनें। रचियेलीं हेळामात्रें ॥ ९ ॥ इच्छा परततां जाण। अनंत ब्रह्मांडें टाकी मोडून। प्रकृतिपुरुषांत

Digitization by American Academy of Indic Studies, AAIS(USA)

होतो लीन। पंचभूत तत्त्वांसहित ॥११०॥ मग दोघें एकप्रीतीं। आदिपुरुषामाजी सामावती। तो सदाशिव निश्चितीं। आम्हीं भजतों तयातें ॥ ११ ॥ ज्याच्या मायेपासून। झाले हे त्रिमूर्ति त्रिगुण। त्या सत्त्वांशेंकरून। विष्णु जेणें निर्मिला ॥ १२ ॥ रजांशें केलें विरंचीस। तमांशें रुद्र तामस। तो शिव पुराणपुरुष। आम्ही भजतों सर्वदा ॥ १३ ॥ पाताळ अंतरिक्ष दशदिशा त्रिभुवन। पंचतत्त्व सरिता मेदिनीवसन। भस्म लोष्ट अष्टधातु व्यापून। उरला तो शिव भजतों आम्ही ॥ १४ ॥ अष्टादश वनस्पती सर्व बीजें। आकारा आलीं सहजें। व्यापिलें जेणें कैलासराजें। त्याचे उपासक आम्ही असों ॥१५॥ ज्याचे नेत्र सूर्य जाण। रोहिणीवर ज्याचें मन। रमारमण ज्याचें अंतःकरण। बुद्धि द्रुहिण जयाची ॥ १६ ॥ अहंकार ज्याचा रुद्र। पाणी जयाचे पुरंदर। कृतांत दाढा तीव्र। विराटपुरुष सर्वही जो

Digitization by Arshavidya Research Centre of Indic Studies, AARS (USA)

॥ १७ ॥ एवं जितुकें देवतानाम । ते शिवाचे अवयव समय ।
एकादश रुद्र द्वादश मित्र । उभे त्यापुढें कर जोडूनी ॥ १८ ॥
ऐसे ज्याचे गुण अपार । मी काय वर्णूं मानव पामर । त्याच्या
दासांचे दास किंकर । आम्ही असों कश्यपात्मजा ॥ १९ ॥
ऐसें वचन ऐकूनि सतेज । परम संतोषला दंदशूकराज । क्षेमा-
लिंगन देऊनि कद्रुतनुज । नाना कौतुकें दाखवी तया ॥१२०॥
म्हणे देवास जे दुर्लभ वस्त । ते येथें आहे समस्त । तूं मज
आवडसी बहुत । राहावें स्वस्थ मजपासीं ॥ २१ ॥ चित्रांगद
म्हणे महाराजा । शिवकर्णभूषणा सतेजा । जननी-जनकांसी
वेध माझा । एवढाच मी पोटीं तयांच्या ॥२२॥ चौदा वर्षांची
सीमंतिनी । गुणनिधान लावण्यखाणी । प्राण देईल ते नितं-
बिनी । बोलतां नयनीं अश्रु आले ॥ २३ ॥ मातापितयांचे
चरण । खंती वाटते कधीं पाहीन । माझी माता मजविण कष्टी

Digitized by American Academy of Indic Studies, AAIS(USA)

जाणा । तेणें प्राण उल्लास ॥ २४ ॥ तरी मज घालवी नऊन । म्हणोनि धरिले नागेंद्राचे चरण । तक्षक होऊन प्रसन्न । देत अपार वस्तूंतें ॥ २५ ॥ म्हणे द्वादशसहस्र नागांचें बळ । दिधलें तुज होईल सुफळ । तैसाचि झाला तत्काळ । चित्रांगद वीर तो ॥ २६ ॥ तूं करशील जेव्हां स्मरण । तेव्हां तुज संकटीं पावेन । मनोवेग वारू आणून । चिंतामणी सवें दिधला ॥ २७ ॥ दुर्लभ रत्नें भूमंडळीं । देत अमूल्य तेजागळीं । पर्वताकार मोट बांधिली । शिरीं दिधली राक्षसाच्या ॥ २८ ॥ देत दिव्य वस्त्रें अलंकार । सवें एक दिधला फणिवर । मनोवेगें यमुनातीर । क्रमूनि बाहेर निघाला ॥ २९ ॥ झाले तीन संवत्सर । चहूंकडे पाहे राजपुत्र । तेच समयीं सीमंतिनी स्नानासी सत्वर । कालिंदीतीरा पातली ॥१३०॥ एकाकडे एक पाहती । आश्चर्य वाटे ओळख न देती ।

Digitization by American Academy of Indic Studies, AAIS(USA)

दिव्यरत्नमंडित नृपति । चित्रांगद दिसतसे ॥ ३१ ॥ कर्णिम-
स्तकींचीं मुक्तें सतेज विशेष । भुजेपर्यंत डोले अवतंस ।
गजमुक्तांच्या माळा राजस । गळां शोभती जयाच्या ॥ ३२ ॥
पाचा जडल्या कटिमेखलेवरी । तेणें हिरवी झाली धरित्री ।
मृगपशु धांवती एकसरी । नवें तृण वाढलें म्हणोनियां ॥३३॥
मुक्ताफळें देखोनि तेजाळ । धांवतचि येती मराळ । देखोनि
आरक्त रत्नांचे ढाळ । कीर धांवती भक्षावया ॥ ३४ ॥ अंगीं
दिव्य चंदनसुगंध । देखोनि धांवती मिलिंद । दशदिशा
व्यापल्या सुबद्ध । घ्राणदेवता तृप्त होती ॥३५॥ विस्मित झाली
सीमंतिनी । भ्रमचक्रीं पडली विचार मनीं । चित्रांगदही तटस्थ
होऊनी । क्षणक्षणां न्याहाळीत ॥ ३६ ॥ कंठभूषणें रहित
मंगलसूत्र । हरिद्राकुंकुमविरहित वक्त्र । अंजनविव-
र्जित नेत्र । राजपुत्र पाहातसे ॥ ३७ ॥ न्याहाळितां तटस्थ

Digitization by American Academy of Indic Studies, AAIS(USA)

स्वरूपासी । वाटती रंभा उर्वशी दासी । कुचकमंडलु यासी । उपमा नाहीं द्यावया ॥ ३८ ॥ तप्तचामीकरवर्ण डोळस । चिंताक्रांत अंग झालें कृश । कीं चंद्रकळा राजस । ग्रहणकाळीं झांकोळती ॥ ३९ ॥ मग तियेपासीं येऊन । पुसे साक्षेपें वर्तमान । म्हणे तूं आहेस कोणाची कोण । मुळापासून सर्व सांग ॥ १४० ॥ मग आपुल्या जन्मापासून । सांगितलें चरित्र संपूर्ण । बोलतां आसुवें नयन । भरूनियां चालिले ॥ ४१ ॥ अश्रुधारा स्रवती खालत्या । लाविल्या पयोधरलिंगास गळत्या । दंत जियेचे बोलतां । नक्षत्रांऐसे लखलखती ॥ ४२ ॥ सीमंतिनीच्या सख्या चतुर । राजपुत्रा सांगती समाचार । तीन वर्षें झालीं इचा भ्रतार । बुडाला येथें यमुनाजळीं ॥ ४३ ॥ इचीं सासूश्वशुर दोनी । शत्रूंनीं घातलीं बंदिखानीं । हे शुभांगी लावण्यखाणी । ऐसी गती इयेची ॥ ४४ ॥ कंठ दाटला

Digitization by American Academy of Indic Studies, AAIS(USA)

समुद्रित । विभंगद कानीं मदान । आरक्त नेत्रांकित नेत्र । वस्त्रें पुसीत वेळोवेळां ॥ ४५ ॥ सीमंतिनी सख्यांस सांगे खूण । कोण कोठील पुसा वर्तमान । सख्या पुसती येणें कोठून । झालें खूण नाम सांगा ॥ ४६ ॥ तो म्हणे आम्ही सिद्धपुरुष । जातों चिंतिलिया ठायास । क्षणें स्वर्ग क्षणें पाताळास । गमन आमुचें त्रिलोकीं ॥ ४७ ॥ कळतें भूत–भविष्य-वर्तमान । मग सीमंतिनीस हातीं धरून । कानीं सांगे अमृतवचन । भ्रतार तुझा जिवंत असे ॥ ४८ ॥ आजि तीन दिवसां भेटवीन । लटिकें नव्हे कदापि जाण । श्रीसदा शिवाची आण । असत्य नव्हे कल्पांतीं ॥ ४९ ॥ सौभाग्यगंगे चातुर्यविलासिनी । तुझें ऐश्वर्य चढेल येथूनी । परी ही गोष्टी कोणालागूनी । दिवसत्रय प्रकटवूं नको ॥ १५० ॥ ऐसें सांगोनि परमस्नेहें । येरी चोरदृष्टीं मुख पाहे । म्हणे वाटतें

Digitization by American Academy of Indic Studies, AAIS (USA)

चित्रांगद होय। ऐसें काय बहू शंके ॥ ५१ ॥ मृत्यु पावल्या तो येईल कैसा । मग आठवी भवानीमहेश । करुणाकरा पुराणपुरुषा । न कळे लीला अगम्य तुझी ॥ ५२ ॥ हा परपुरुष जरी असता । तरी मज कां हातीं धरिता । स्नेह उपजला माझिया चित्ता । परम आप्त वाटतसे ॥ ५३ ॥ काय प्राशूनि आला अमृत । कीं काळें गिळोनि उगळिला सत्य । हे मदनांतक षडास्यतात । तुझें कर्तृत्व न कळे मज ॥ ५४ ॥ जगन्निवासा हें करशील सत्य । तरी अकरा लक्ष पूजीन दंपत्य । तितुक्याच वाती यथार्थ । बिल्वदळें अर्पीन ॥ ५५ ॥ यावरी बोले राजपुत्र । सुकुमारे सदनासी जाई सत्वर । तुझी सासू आणि श्वशुर । त्यांसी सांगूं जातों आतां ॥ ५६ ॥ तुमचा पुत्र येतो म्हणोन । शुभ समाचार त्यांस सांगेन । येरी करून हास्यवदन । निजसदनाप्रती

Digitization by Anusaya Academy of Indian Studies (AAIS)(USA)

गेली ॥ ५७ ॥ सत्य बोलती आम वाडून । तुम्हा भयकर होय पूर्ण । ऐसा पुरुष आहे कोण । जो तुझा हात धरूं शके ॥ ५८ ॥ तुझीं वचनें ऐकून । त्याच्या नेत्रीं आलें जीवन । सीमंतिनी म्हणे वर्तमान । फोडूं नका गे उग्या रहा ॥ ५९ ॥ सीमंतिनीच्या मुखकमळीं । सौभाग्यकळा दिसूं लागली । सुखासनारूढ सदना गेली । कोठें कांहीं न बोले ॥ १६० ॥ मनोवेगाच्या वारूवरी त्वरित । आरूढला सीमंतिनीकांत । निजनगराबाहेर उपवनांत । जारूनियां उतरला ॥६१॥ नागें मनुष्यवेष धरून । शत्रूंस सांगे वर्तमान । द्वादशसहस्र नागांचें बळ घेऊन । चित्रांगद आला असे ॥ ६२ ॥ तुम्ही कैसे वांचाल सत्य । तंव ते समस्त झाले भयभीत । येरू म्हणे इंद्रसेन लावण्यवती यथार्थ । सिंहासनीं स्थापा वेगीं ॥ ६३ ॥ मग नाग जाऊन । मातापितयांसी सांगे

Digitization by American Academy of Indic Studies. AAIS(USA)

वर्तमान । त्यांसी आनंद झाला पूर्ण । त्रिभुवनांत न समाये ॥ ६४ ॥ तों शत्रु होवोनि शरणागत । उभयतांसी सिंहासनीं स्थापीत । दायाद कर जोडोनि समस्त । म्हणती आम्हां रक्षा सर्वस्वें ॥ ६५ ॥ मग सर्व दळभार सिद्ध करून । भेटीस निघाला इंद्रसेन । वाद्यनादें संपूर्ण । भूमंडळ डळमळी ॥६६॥ माता पिता देखोन । सप्रेम धांवे चित्रांगद सुजाण । धरूनि पितयाचे चरण । क्षेमालिंगनीं मिसळला ॥ ६७ ॥ मग लावण्यवती धांवत । चित्रांगदाच्या गळां मिठी घालीत । जैसा कौसल्येसी रघुनाथ । चतुर्दश वर्षानंतरें ॥ ६८ ॥ हारपलें रत्न सांपडलें । कीं जन्मांधासी नेत्र आले । कीं प्राण जातां पडलें । मुखामाजी अमृत ॥ ६९ ॥ करभार घेऊनि अमूप । धांवती देशोदेशींचे भूप । पौरजनांचे भार समीप । येऊनियां भेटती ॥ १७० ॥ हनुमंतें आणिला गिरिद्रोण ।

Digitization by American Academy of Indic Studies (AAIS)(USA)

जेवीं उठविला उर्मिलारमण । आनंदमय झालें त्रिभुवन । तैसेंच पूर्ण पें झालें ॥ ७१ ॥ मातापितयांसमवेत । चित्रांगद चालिला मिरवत । नैषधपुर समस्त । शृंगारिलें तेधवां ॥७२॥ चित्रवर्म्यासी सांगावया समाचार । धांवताती सेवकभार । महाद्वारीं येतां साचार । मात फुटली चहूंकडे ॥ ७३ ॥ हेर जाऊनि रायास वंदीत । उठा जी तुमचे आले जामात । राव गजबजिला धांवत । नयनीं लोटत आनंदाश्रु ॥ ७४ ॥ कंठ झाला सद्गदित । रोमांच अंगीं उभे ठाकत । समाचार आणिला त्यांसी आलिंगीत । धन वस्त्र देत सीमेहूनि ॥ ७५ ॥ अपार भरूनि रथ । शर्करा नगरांत वांटीत । मंगळतुरें अद्भुत । वाजों लागलीं एकसरें ॥ ७६ ॥ धांवले अपार भूसुर । रायें कोश दाविले समग्र । आवडे तितुकें धन न्यावें सत्वर । सुखासी पार नाहीं माझ्या ॥ ७७ ॥ जय जय शिव उमानाथ ।

Digitized by American Academy of Indic Studies - AAIS(USA)

[illegible] उत्तर [illegible] उपायमें [illegible] धांवत । प्रजाजन नगरींचे ॥ ७८ ॥ सीमंतिनीसी बोलावून । दिव्य अलंकार लेववून । जयजयकार करून । मंगळसूत्र बांधिलें ॥ ७९ ॥ दिव्य कुंकुम नेत्रीं अंजन । हरिद्रा सुमनहार चंदन । सौभाग्य लेवविती जाण । त्रयोदशगुणी विडे देती ॥१८०॥ एक शृंगार सांवरिती । एक पीकपात्र पुढें करिती । नगरींच्या नारी धांवती । सीमंतिनीसी पहावया ॥ ८१ ॥ माता धांवली सद्गदित । सीमंतिनीसी हृदयीं धरीत । माये तुझा सौभाग्य-पर्वत । असंभाव्य उचंबळला ॥ ८२ ॥ ऐश्वर्यद्रुम गेला तुटोन । पुढती विरूढला भेदीत गगन । तुझी सौभाग्यगंगा भरून । अक्षय चालिली उतरेना ॥ ८३ ॥ धन्य धन्य सोमवारव्रत । अकरा लक्ष पूजिलीं दंपत्य । जितवन करावयास जामात । बोलावूं धाडिलें त्वरेनें ॥८४॥ मातापितयांसमवेत । चित्रांगद

Digitization by American Academy of Indic Studies, AAIS(USA)

नगरा येत । चित्रवर्मा नृपती त्वरित । सामोरा येत तयांसी ॥ ८५ ॥ जामाताच्या कंठीं । धांवोनि श्वशुरें घातली मिठी । ब्रह्मानंदें भरली सृष्टी । पुष्पवृष्टी करिती देव ॥ ८६ ॥ नगरामाजी आणिलीं मिरवत । पुनः विवाह केला अद्भुत । मग एकांतीं चित्रांगद नृपनाथ । बोलावीत सीमंतिनीसी ॥ ८७ ॥ पाताळींचे अलंकार अद्भुत । सीमंतिनीलागीं लेववीत । नवरत्नप्रभा फांकली अमित । पाहतां तटस्थ नारीनर ॥ ८८ ॥ पाताळींचा सुगंधराज निगुती । आत्महस्तें लेववी सीमंतिनीप्रती । नाना वस्तु अपूर्व क्षितीं । श्वशुरालागीं दीधल्या ॥८९॥ सासूश्वशुरांच्या चरणीं । मस्तक ठेवी सीमंतिनी । माये तुझा सौभाग्योदधि उचंबळोनी । भरला असो बहु काळ ॥१९०॥ पुत्र सीमंतिनीसहित । इंद्रसेन नैषधपुरा जात । अवनीचे राजे मिळोनि समस्त । छत्र देत चित्रांगदा ॥९१॥ समस्त राज्यभार

Digitization by American Academy of Indic Studies. AAIS(USA)

समर्पून । तपासी गेला इंद्रसेन । तेथ करूनियां शिवाचन । शिवपदासी पावला ॥ ९२ ॥ आठ पुत्र पितयासमान । सीमंतिनीसी झाले जाण । दहा सहस्र वर्षें निर्विघ्न । राज्य केलें नैषधपुरीं ॥ ९३ ॥ जैसा पितामह नळराज । परमपुण्य-श्लोक तेजःपुंज । तैसाच चित्रांगद भूभुज । न्यायनीतीं वर्ततसे ॥ ९४ ॥ शिवरात्री सोमवार प्रदोषव्रत । सीमंतिनी चढतें करीत । तिची ख्याती अद्भुत । सूत सांगे शौनकादिकां ॥ ९५ ॥ सीमंतिनीआख्यान सुरस । ऐकतां सौभाग्यवर्धन स्त्रियांस । अंतरला भ्रतार बहुत दिवस । तो भेटेल परतोनी ॥ ९६ ॥ विगतधवा ऐकती । त्या जन्मांतरीं दिव्य भ्रतार पावती । शिवचरणीं धरावी प्रीती । सोमवारव्रत न सोडावें ॥ ९७ ॥ ऐसें ऐकतां आख्यान । अंतरला पुत्र भेटेल मागुतेन । आयुरारोग्य ऐश्वर्य पूर्ण । होय ज्ञान विद्या बहु ॥ ९८ गंडांतरें

Digitization by American Academy of Indic Studies, AAIS(USA)

मृत्यु निरसोनि जाय । गतधन प्राप्त शत्रुपराजय । श्रवण पठणें सर्व कार्य । भावें सिद्धी येणेंचि ॥ ९९ ॥ सीमंतिनी-आख्यान प्रयाग पूर्ण । भक्तिमाघमासीं करितां स्नान । त्रिविध दोष जाती जळोन । शिवपद प्राप्त शेवटीं ॥२००॥ सीमंतिनी-आख्यान सुधारस । प्राशन करिती सज्जनत्रिदश । निंदक असुर तामस । अहंकारमद्य सेविती ॥ १ ॥ अपर्णाहृदयार-विंदमिलिंद । श्रीधरस्वामी पूर्ण ब्रह्मानंद । अभंग अक्षय अभेद-न चळे न ढळे कदाही ॥ २ ॥ शिवलीलामृत ग्रंथ प्रचंड । स्कंद-पुराण ब्रह्मोत्तरखंड । परिसोत सज्जन अखंड । षष्ठाध्याय गोड हा ॥ २०३ ॥ ❋ ❋

॥ श्रीसांबसदाशिवार्पणमस्तु ॥

Digitization by American Academy of Indic Studies. AAIS(USA)

अध्याय सातवां

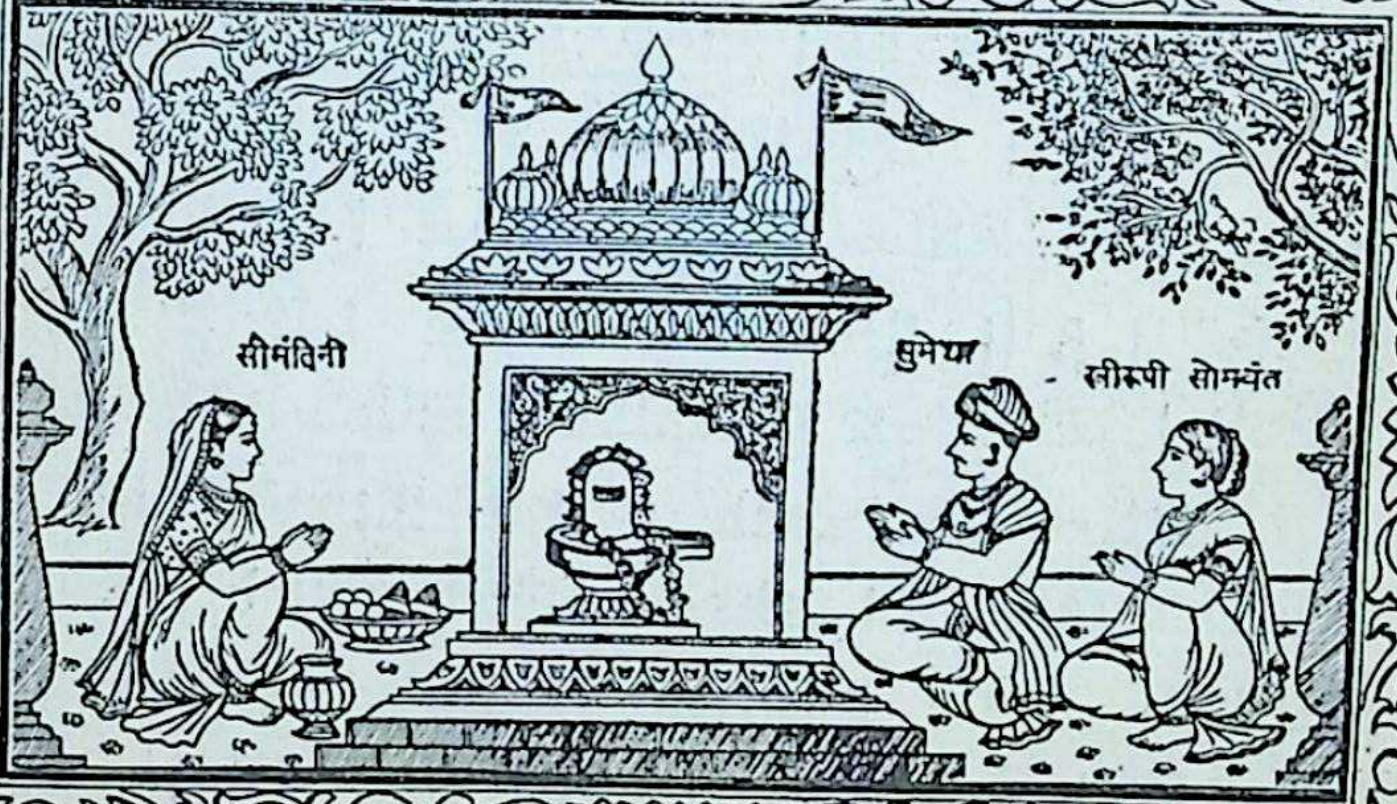

Digitization by American Academy of Indic Studies. AAIS(USA)

श्रीगणेशाय नमः ॥ जय जय किशोरचंद्रशेखरा । उवाधरद्र-
नंदिनीवरा । भुजगभूषणा सप्तकरनेत्रा । लीला विचित्रा
तूझिया ॥ १ ॥ भानुकोटितेज अपरिमिता । विश्वव्यापका
विश्वनाथा । रमाधवप्रिया भूतादिपते अनंता । अमूतमूर्ता
विश्वपते ॥ २ ॥ परमानंदा पंचवक्त्रा । परात्परा पंचदशनेत्रा ।
परमपावना पयःफेनगात्रा । परममंगला परब्रह्मा ॥ ३ ॥
मंदस्मितवदन दयाळा । षष्ठाध्यायीं अतिनिर्मळा । सीमंतिनी-
आख्यानलीला । स्नेहाळा तूं वदलासी ॥ ४ ॥ श्रीधरमुख
निमित्त करून । तूंचि वदलासी आपुले गुण । व्यासरूपें
सूतास स्थापून । रसिक पुराण सांगविसी ॥ ५ ॥ ऐसें ऐकतां
दयाळ । वदता झाला श्रीगोपाळ । विदर्भनगरीं एक सुशीळ ।
वेदमित्रनामें द्विज होता ॥ ६ ॥ तो वेदशास्त्रसंपन्न । त्याचा
मित्र सारस्वतनामें ब्राह्मण । वेदमित्रास पुत्र सगुण । सुमेधा

Digitized by American Academy of Indic Studies (AAIS/USA)

नामें ब्राह्मण ॥ ७ ॥ सारस्वतसुत सोमवंत । उभयतांचें मित्रत्व अत्यंत । दशग्रंथी ज्ञान बहुत । मुखोद्गत पुराणें ॥८॥ संहिता पद क्रम अरण ब्राह्मण । छंद निघंटु शिक्षा जाण । ज्योतिष कल्प व्याकरण । निरुक्त पूर्ण दशग्रंथी ॥ ९ ॥ ऐसा विद्याभ्यास करितां । षोडश वर्षें झालीं तत्त्वतां । दोघांचे पिते म्हणती आतां । भेटा नृपनाथा वैदर्भासी ॥१० ॥ विद्या दावूनि अद्भुत । मेळवावें द्रव्य बहुत । मग वधू पाहूनि यथार्थ । लग्नें करूं तुमचीं ॥११ ॥ यावरी ते ऋषिपुत्र । विदर्भरायासी भेटले सत्वर । विद्याधनाचें भांडार । उघडोनि दाविती नृपश्रेष्ठा ॥ १२ ॥ विद्या पाहतां तोषला राव । परी विनोद मांडिला अभिनव । म्हणे मी एक सांगेन भाव । धरा तुम्ही दोघेही ॥ १३ ॥ नैषधपुरीचा नृपनाथ । त्याची पत्नी सीमंतिनी विख्यात । मृत्युंजयमृडानीप्रीत्यर्थ । दांपत्यपूजा करी बहु

Digitization by American Academy of Indic Studies. AAIS(USA)

॥ १४ ॥ तरी तुम्हीं एक पुरुष एक नितंबिनी । होऊनि जावें ये क्षणीं । दिव्य अलंकार बहुत धनीं । पूजील तुम्हांकारणें ॥ १५ ॥ तेथोनि यावें परतोन । मग मीही देईन यथेष्ट धन । मातापितागुरुनृपवचन । कदा अमान्य करूं नये ॥१६॥ तंव बोलती दोघे किशोर । हें अनुचित कर्म निंद्य फार । पुरुषास स्त्रीवेष देखतां साचार । सचैल स्नान करावें ॥ १७ ॥ पुरुषासी नारीवेष देखतां । पाहणार जाती अधःपाता । वेष घेणारही तत्त्वतां । जन्मोजन्मीं स्त्री होय ॥१८॥ हेंही परत्रीं कर्म अनुचित । तैसेंचि शास्त्र बोलत । त्याहीवरी आम्ही विद्यावंत । धन अमित मेळवूं ॥ १९ ॥ आमुची विद्यालक्ष्मी सतेज । तोषवूं अवनीचे भूभुज । आमुचे नमूनि चरणांबुज । धन देती प्रार्थूनियां ॥ २० ॥ पंडितांची विद्या माय सद्गुणी । विद्या अकाळीं फळदायिनी । विद्या कामधेनु सांडुनी । निंद्य कर्म

Digitization by American Academy of Indic Studies. AAIS(USA)

न करू कदा ॥ २१ ॥ मातापित्यांहूनि विद्या आगळी । संकटीं प्रवासीं प्रतिपाळी । पृथ्वीचे प्रभु सकळी । देखोनियां जोडिती कर ॥ २२ ॥ विद्याहीन तो पाषाण देख । जिताचि मृत तो शतमूर्ख । त्याचें न पाहावें मुख । जननी व्यर्थ श्रमविली ॥ २३ ॥ राव म्हणे दोघांलागून । माझें मान्य करावें एवढें वचन । परम संकट पडलें म्हणून । अवश्य म्हणती तेधवां ॥ २४ ॥ रायें वस्त्रें अलंकार आणून । एकासी स्त्रीवेष देऊन । सोमवारीं यामिनीमाजी जाण । पूजासमयीं पाठविलें ॥ २५ ॥ जे सकळ प्रमदांची ईश्वरी । जिची प्रतिमा नाहीं कुंभिनीवरी । जीस देखोनि नृत्य करी । पंचशर प्रीतीनें ॥ २६ ॥ रंभा उर्वशी चातुर्यखाणी । परी लज्जा पावती जीस देखोनी । रेणुका जानकी श्रीकृष्णभगिनी । उपमा शोभे जियेसी ॥ २७ ॥ तिणें हें दंपत्य देखोनी । कृत्रिम

Digitization by American Academy of Indic Studies (AAIS(USA))

पाहूनि हासे मनी । परी भावार्थ धरूनि चातुर्यखाणी । हरभवानी म्हणोनि पूजीत ॥ २८ ॥ अलंकार वस्त्रें यथेष्ट धन । षड्रसअन्नें देत भोजन । शिवगौरी म्हणोन । नमस्कार करून बोळवी ॥ २९ ॥ जातां ग्रामपंथ लक्षूनी । पुढें भ्रतार मार्गें कामिनी । नाना विकार चेष्टा भाषणीं । बहुत बोले तयासी ॥ ३० ॥ म्हणे आहे हें एकांतवन । वृक्ष लागले निविड सघन । मी कामानळेंकरून । गेलें आहाळून प्राणपति ॥ ३१ ॥ तूं वर्षोनि सुरतमेघ । शीतळ करीं ममांग । मी नितंबिनी झालें अभंग । जवळी पाहें येऊनियां ॥ ३२ ॥ तो म्हणे कां चेष्टा करिसी विशेष । फेडीं वस्त्र होय पुरुष । विनोद करिसी आसमास । हांसती लोक मार्गींचे ॥ ३३ ॥ तंव ते कामें होवोनि मूर्च्छित । मेदिनीवरी आंग टाकीत । म्हणे प्राणनाथा धांव त्वरित । करीं शांत कामज्वरातें ॥ ३४ ॥ तंव

Digitization by American Academy of Indic Studies, AAIS(USA)

तो परतोनि आला सवेग । म्हणे हें नसत काय मांडिलें सोंग । तुम्ही आम्ही गुरुबंधु निःसंग । ब्रह्मचारी विद्यार्थी ॥ ३५ ॥ येरी म्हणे बोलसी काये । माझे अवयव चांचपोनि पाहें । गेलें पुरुषत्व लवलाहें । भोगीं येथें मज आतां ॥ ३६ ॥ हातीं धरूनि तयासी । आडमार्गें नेलें एकांतासी । वृक्ष गेले गगनासी । पल्लव भूमीसी पसरले ॥३७॥ साल तमाल देवदार । आम्र कंद-बादि तरुवर । त्या वनीं नेऊनि सत्वर । म्हणे शंका सांडीं सर्वही ॥३८॥ मी स्त्री तूं भ्रतार निर्धार । नाहीं येथें दुसरा विचार । येरू म्हणे हें न घडे साचार । तुम्ही आम्ही गुरुबंधु ॥ ३९ ॥ शास्त्र पढलासी सकळ । त्याचें काय हेंचि फळ । परत्रसाधन सुकृत निर्मळ । विचार करूनि पाहें पां ॥ ४० ॥ आधींच स्त्री वरी तारुण्य । परम निर्लज्ज एकांतवन । मिठी घाली गळां धांवून । देत चुंबन बळेंचि ॥ ४१ ॥ घेऊनियां त्याचा

Digitization by American Academy of Indic Studies, AAIS(USA)

हात । म्हणे पाहे हे पयोधर कमंडलुवत । तंव तो झिडकारूनि मागें सारीत । नसता अनर्थ करूं नको ॥ ४२ ॥ धन्य धन्य ते पुरुष जनीं । परयोषिता एकान्त वनीं । सभाग्य सधन तरुणी । प्रार्थितां मन चळेना ॥ ४३ ॥ वृत्तीस नव्हे विकार । तरी तो नर केवळ शंकर । त्यापाशीं तीर्थें समग्र । येवोनि राहती सेवेसी ॥ ४४ ॥ जनरहित घोर वनीं । द्रव्यघट देखिला नयनीं । देखतां जाय ओसंडोनी । तरी तो शंकर निर्धारें ॥ ४५ ॥ सत्यवचनीं सत्कर्मीं रत । निगमागमविद्या मुखोद्गत । इतुकें असोनि गर्वरहित । तरी तो शंकर निर्धारें ॥ ४६ ॥ आपणा देखतां वर्म काढूनी । निंदक विंधिती वाग्बाणीं । परी खेदरहित आनंद मनीं । तरी तो शंकर निर्धारें ॥ ४७ ॥ दुसरियाचे कूटदोषगुण । देखे ऐके जरी अनुदिन । परी ते मुखास नाणी गेलिया प्राण । तरी तो

Digitization by American Academy of Indic Studies. AAIS(USA)

शंकर निर्धारें ॥ ४८ ॥ न दिसे स्त्रीपुरुषभान । गुरुरूप पाहे चराचर संपूर्ण । न सांगे आपुलें सुकृत तप दान । तरी तो शंकर निर्धारें ॥ ४९ ॥ पैल मूर्ख हा पंडित । निवडूं नेणे समान पाहत । कीर्ति वाढवावी नावडे मनांत । तरी तो शंकर निर्धारें ॥ ५० ॥ अभ्यासिलें न मिरवी लोकांत । शिष्य करावे हा नाहींच हेत । कोणाचा संग नावडे आवडे एकान्त । तरी तो शंकर निर्धारें ॥ ५१ ॥ विरोनि गेल्या चित्तवृत्ती । समाधी अखंड गेली भ्रांती । अर्थ बुडालियाची नाहीं खंती । तरी तो शंकर निर्धारें ॥ ५२ ॥ श्रीधर म्हणे ऐसे पुरुष । ते ब्रह्मानंद परमहंस । त्यांच्या पायींच्या पादुका निःशेष । होऊनि राहावें सर्वदा ॥ ५३ ॥ वेदमित्रपुत्र साधु परम । धैर्य-शस्त्रें निवटोनि काम । म्हणे ग्रामास चला जाऊं उत्तम । विचार करूं या गोष्टीचा ॥ ५४ ॥ ऐसें बोलोनि सारस्वतपुत्र ।

Digitized by Advaita Academy of India Studies (AAIS)(IGA)

स्त्रीरत्नें सदमा आणिला सत्वर । श्रुत केला समाचार । यातकथार्थ वर्तला जो ॥५५॥ सारस्वतें मांडिला अनर्थ । रायाजवळी आला वक्षःस्थळ बडवीत । म्हणे दुर्जना तुवां केला घात । हत्या करीन तुजवरी ॥ ५६ ॥ वेदशास्त्रसंपन्न । येवढाच पुत्र मजलागून । अरे तुवां निर्वंश केला पूर्ण । काळें वदन झालें तुझें ॥ ५७ ॥ विदर्भ अधोगतमुख पाहात । म्हणे कृत्रिम केवीं झालें सत्य । शिवमाया परम अद्भुत । अघटित कर्तृत्व तियेचें ॥ ५८ ॥ रायें मिळवूनि सर्व ब्राह्मण । म्हणे सतेज करा अनुष्ठान । द्यावें यासी पुरुषत्व आणून । तरीच धन्य होईन मी ॥ ५९ ॥ विप्र म्हणती हे ईश्वरी कळा । आमुचेनि न पालटे भूपाळा । तेव्हां विदर्भराव तये वेळां । आराधिता झाला देवीतें ॥ ६० ॥ हवन मांडिलें दुर्धर । राव सप्तदिन निराहार । देवी प्रसन्न झाली म्हणे माग वर । मग बोले विदर्भ तो

Digitization by American Academy of Indic Studies. AAIS(USA)

॥ ६१ ॥ म्हणे हा सोमवंत स्त्रीवेष । यासी पुनः करीं पुरुष ॥ देवी म्हणे ही गोष्ट निःशेष । न घडे सहसा कालत्रयीं ॥६२॥ निःसीम पतिव्रता सीमंतिनी । परम भक्त सद्गुणखाणी । तिचें कर्तृत्व माझेनी । न मोडवे सहसाही ॥ ६३ ॥ या सारस्वतासी दिव्य नंदन । होईल सत्य वेदपरायण । ईस सुमेधा वर जाण । लग्न करूनि देइंजे ॥ ६४ ॥ देवीच्या आज्ञेकरून । त्यासींच दिधलें लग्न करून । अंबिकेचें वचनें जाण । पुत्र जाहला सारस्वता ॥ ६५ ॥ धन्य सीमंतिनीची शिवभक्ती । उपमा नाहीं त्रिजगतीं । जिचें कर्तृत्व हैमवती । मोडूं न शके सर्वथा ॥ ६६ ॥ सूत म्हणे ऐका सावधान । अवंतीनगरीं एक ब्राह्मण । अत्यंत विषयी नाम मदन । शृंगारसुगंधमाल्य-प्रिय ॥ ६७ ॥ पिंगलानामें वेश्या विख्यात । तिसीं झाला सदा रत । सांडूनि ब्रह्मकर्म समस्त । मातापिता त्यागिलीं

Digitization by American Academy of Indic Studies. AAIS(USA)

॥६८॥ धर्मपत्नी टाकूनि दुराचारी । तिच्याच घरीं वास करी । मद्यमांसरत अहोरात्रीं । कामकर्दमीं लोळत ॥ ६९ ॥ करावया जगदुद्धार । आपणचि अवतरला शंकर । ऋषभनामें योगीश्वर । होवोनि विचरत महीवरी ॥ ७० ॥ आपुले जे जे निर्वाणभक्त । त्यांचीं दुःखें संकटें निवारीत । पिंगलेच्या सदना अकस्मात । पूर्वपुण्यास्तव पातला ॥ ७१ ॥ तो शिवयोगींद्र दृष्टीं देखोन । दोघेंही धांवती धरिती चरण । षोडशोपचारेंकरून । सप्रेम होऊन पूजिती ॥७२॥ शुष्क सुपक्क स्निग्ध विदग्ध । चतुर्विध अन्नें उत्तम स्वाद । भोजन देऊनि बहुविध । अलंकारवस्त्रें दीधलीं ॥ ७३ ॥ करूनियां दिव्य शेज । निजविला तो शिवयोगिराज । तळहातें मर्दिती दोघें चरणांबुज । सुवर्णाग्रजउदय होय तों ॥ ७४ ॥ एक निशी क्रमोनि जाण । शिवयोगी पावला अंतर्धान । दोघें म्हणती उमारमण । देऊनि दर्शन गेला आम्हां ॥ ७५ ॥

Digitization by American Academy of Indic Studies. AAIS(USA)

मग पिंगला आणि मदन । कालांतरीं पावलीं मरण । परी गांठीस होतें पूर्वपुण्य । शिवयोगीपूजनाचें ॥ ७६ ॥ दाशार्ह-देशींचा नृपती । वज्रबाहुनामें विशेषकीर्ती । त्याची पट्टराणी नामें सुमती । जेंवी दमयंती नळाची ॥ ७७ ॥ तो मदननामें ब्राह्मण । तिच्या गर्भीं राहिला जाऊन । सीमंतिनीच्या पोटीं कन्यारत्न । पिंगला वेश्या जन्मली ॥ ७८ ॥ कीर्तिमालिनी तिचे नांव । पुढें कथा ऐका अभिनव । इकडे सुमतीचे पोटीं भूदेव । असतां विचित्र वर्तलें ॥ ७९ ॥ तिच्या सवती होत्या अपार । ही पट्टराणी ईस होईल पुत्र । त्यांहीं तीस विष दुर्धर । गर्भिणी असतां घातलें ॥ ८० ॥ तीस तत्काळ व्हावा मृत्यू । परी रोग लागला झाली प्रसूत । विष अंगावरी फुटलें बहुत । बाळकासहित जननीच्या ॥ ८१ ॥ क्षतें पडलीं झाले व्रण । रक्त पू गळे रात्रंदिन । रायें बहुत वैद्य आणून । औषधें देतां

Digitization by American Academy of Indic Studies, AAIS(USA)

बरे नाहि ॥ ८२ ॥ रात्रंदिवस रडे बाळ । सुमती राणी शोकें विव्हळ । मृत्यूही नोहे व्यथा सबळ । बरी नव्हेचि सर्वथा ॥ ८३ ॥ लेंकरूं सदा करी रुदन । रायासी निद्रा न लागे रात्रंदिन । कंटाळला मग रथावरी घालून । घोर काननीं सोडिलीं ॥ ८४ ॥ जेथें मनुष्याचें नाहीं दर्शन । वसती व्याघ्र सर्प दारुण । सुमती बाळ कडे घेऊन । सव्य-अपसव्य हिंडतसे ॥ ८५ ॥ कंटक पाषाण रुतती चरणीं । मूर्च्छा येऊनि पडे धरणीं । आक्रंदे रडे परी न मिळे पाणी । व्रणेंकरूनी अंग तिडके ॥ ८६ ॥ म्हणे जगदात्मा कैलासपती । जगद्वंद्या ब्रह्मानंदमूर्ती । भक्तवज्रपंजरा तुझी कीर्ती । सदा गाती निगमागम ॥ ८७ ॥ जयजय त्रिदोषशमना त्रिनेत्रा । जगदंकुरकंदा पंचवक्त्रा । अज अजिता पयःफेनगात्रा । जन्मयात्रा चुकवीं कां ॥ ८८ ॥ अनादिसिद्धा अपरिमिता । मायाचक्रचालका

Digitization by American Academy of Indic Studies. AAIS(USA)

सद्गुणभरिता । विश्वव्यापका गुणातीता । धांव आतां जगद्गुरो ॥ ८९ ॥ ऐसा धांवा करितां सुमती । तंव वनीं सिंह व्याघ्र गर्जती । परम भयभीत होऊनि चित्तीं । बाळासहित क्षितीं पडें ॥ ९० ॥ श्रावणारितनयें नेऊन । वनीं सांडिलें उर्वीगर्भरत्न । कीं वीरसेनस्नुषा घोर कानन । पतिवियोगें सेवी जैसें ॥ ९१ ॥ सुमतीची करुणा ऐकून । पशुपक्षी करिताती रुदन । धरणीं पडतां मूर्च्छा येऊन । वृक्ष पक्षी छाया करिताती ॥ ९२ ॥ चंचु भरूनियां जळ । बाळावरी शिंपिती वेळोवेळ । एकीं मधुर रस आणोनि स्नेहाळ । मुखीं घालोनि तोषविती ॥ ९३ ॥ वनगाई स्वपुच्छें करूनी । वारा घालिती रक्षिती रजनीं । असो यावरी ते राजपत्नी । हिंडतां अपूर्व वर्तलें ॥ ९४ ॥ तों वृषभभार वणिक घेवोनी । पंथें जातां देखे नयनीं । त्याचिया संगें करूनी । वैश्यनगरा पातली ॥ ९५ ॥

Digitization by American Academy of Indic Studies. AAIS(USA)

तथील अधिपति वैश्य सांचार । त्याचें नांव पद्माकर । परम सभाग्य उदार । रक्षक नाना वस्तूंचा ॥ ९६ ॥ तेणें सुमतीस वर्तमान । पुसिलें तूं कोठील कोण । तिणें जें वर्तलें मुळींहून । श्रुत केलें तयातें ॥ ९७ ॥ तें ऐकूनि पद्माकर । त्याचे अश्रुधारा स्रवती नेत्र । श्वासोच्छ्वास टाकूनि घोर । म्हणे गति थोर कर्माची ॥ ९८ ॥ वज्रबाहूची पट्टराणी । पतिव्रता अवनीची स्वामिनी । अनाथापरी हिंडे वनीं । दीनवदन आली येथें ॥ ९९ ॥ मग पद्माकर म्हणे सुमती । तूं माझी धर्मकन्या निश्चितीं । शेजारीं घर देऊनि अहोरात्रीं । परामर्श करी तियेचा ॥१००॥ बहुत वैद्य आणून । देता झाला रसायन । केले बहुत प्रयत्न । परी व्याधि न राहेचि ॥१॥ सुमती म्हणे ताता । श्रीशंकर वैद्य न होतां । कवणासही हे व्यथा । बरी न होय कल्पांतीं ॥ २ ॥ असो पुढें व्यथा होतां कठिण ।

Digitization by American Academy of Indic Studies, AAIS(USA)

गेला राजपुत्राचा प्राण । सुमती शोक करी दीनवदन । म्हणे रत्न गेलें माझें ॥ ३ ॥ पद्माकर शांतवी बहुतां रीतीं । नगरजन मिळाले सभोंवतीं । तों निशांतीं उगवला गभस्ती । तेवीं शिवयोगी आला तेथें ॥ ४ ॥ जैसें दुर्बळाचें सदन शोधीत । चिंतामणि ये अकस्मात । कीं क्षुधेनें प्राण जात । तों क्षीराब्धि पुढें धांविन्नला ॥ ५ ॥ पद्माकरें धरिले चरण । पूजिला दिव्यासनीं बैसवून । त्यावरी सुमतीप्रति दिव्य निरूपण । शिवयोगी सांगता झाला ॥ ६ ॥ म्हणे वत्से सुमती ऐक । कां हो रडसी करिसी शोक । तुझे पूर्वजन्मींचे पति पुत्र जनक । कोठें आहेत सांग पां ॥ ७ ॥ आलीस चौऱ्यायशीं लक्ष योनी फिरत । तेथींचे स्वजन सोयरे आप्त । आले कोठून गेले कोठें त्वरित । सांग मजपाशीं वृत्तान्त हा ॥ ८ ॥ तूं नानायोनी फिरशी । पुढेंही किती फेरे घेसी ।

Digitization by American Academy of Indic Studies, AAIS(USA)

कोणाचे पुत्र तूं कां रडसी । पाहें मानसीं विचारूनी ॥ ९ ॥ शरीर धरावें ज्या ज्या वर्णीं । त्या त्या कुलाभिमानें नाचती प्राणी । परी आपण उत्पन्न कोठूनी । तें विचारूनी न पाहती ॥ ११० ॥ त्वां पुत्र आणिला कोठून । कोण्या स्थळा गेला मृत्यु पावोन । तूं आणि हे अवघे जन । जातील कोठें कवण्या-देहा ॥ ११ ॥ आत्मा शिव शाश्वत । शरीर क्षणभंगुर नाशवंत । तरी तूं शोक करिसी व्यर्थ । विचारूनि मनीं पाहें पां ॥१२॥ आत्मा अविनाशी शाश्वत । तो नव्हे कोणाचा बंधु सुत । शरीराकारणें शोक करिसी व्यर्थ । तरी पडलें प्रेत तुजपुढें ॥ १३ ॥ जळीं उठती तरंग अपार । सर्वेंचि फुटती क्षणभंगुर । मृगजळचि मिथ्या समग्र । तरी बुडबुडे सत्य कैसेनी ॥ १४ ॥ चित्रींच्या वृक्षच्छाये बैसला कोण । चित्राग्नीनें कोणाचें जाळिलें सदन । तेथें गंगा

Digitization by American Academy of Indic Studies. AAIS(USA)

लिहिली सहित मीन । कोण वाहोनि गेला तेथें ॥ १५ ॥ वंध्यासुतें द्रव्य आणून । भीष्मकन्या मारुतीस देऊन । गंधर्वनगरींचे वऱ्हाडी आणून । लग्न कोणें लाविलें ॥ १६ ॥ वाऱ्याचा मंडप शिवून । सिकतादोरें बांधिला आंवळून । शुक्तिकारजताचें पात्र करून । खपुष्पें कोणीं भरियेलें ॥१७॥ कांसवीचें घालूनि घृत । मृगजळींचे मीन पाजळती पोत । ते चरणीं नूपुरें बांधोनि नाचत । जन्मांध पाहात बैसले ॥ १८ ॥ अहिकर्णींचीं कुंडलें हिरोनी । चित्रींचे चोर आले घेवोनी । हा प्रपंच लटिका मुळींहूनी । तो साच कैसा जाणावा ॥ १९ ॥ मुळींच लटिकें अशाश्वत । त्याचा शोक करणें व्यर्थ । केशतरूचें उद्यान समस्त । शरीर हें उद्भवलें ॥१२०॥ सकल रोगांचें भांडार । कृमिकीटकांचें माहेर । कीं पापाचा समुद्र । कीं अंबर भ्रांतीचें ॥ २१ ॥ मूत्र श्लेष्म मांस रक्त । अस्थींची

Digitization by American Academy of Indic Studies, AAIS(USA)

माळी चर्मवेष्टित । मातेचा विटाळ पितृरेत । अपवित्र असत्य मुळींच हें ॥ २२ ॥ ऐसें हें शरीर अपवित्र । तें पशुमूत्रें झालें पवित्र । क्षुरें मूर्धज छेदिले समग्र । इतुकेनि पावन केंवि होय ॥ २३ ॥ शरण न जाती देशिकाप्रती । तरी कैसेनि प्राणी तरती । कल्पकोटी फेरे घेती । मुक्त होती कधीं हे ॥ २४ ॥ सुमती तूं सांगें सत्वर । तुझे जन्मोजन्मींचे कोठें आहेत भ्रतार । अवघा हा मायापूर । सावध सत्वर होई कां ॥२५॥ जयाचें हें सकळ लेणें । मागतां देतां लाजिरवाणें । तनुघर बांधिलें त्रिगुणें । पांच वांसे आणोनियां ॥ २६ ॥ याचा भरंवसा नाहीं जाण । केधवां लागेल न कळे अग्न । कीं हें झालें वस्त्र जीर्ण । ऋणानुबंध तंव तगे ॥ २७ ॥ मिथ्या जैसें मृगजळ । कीं स्वप्नींचें राज्य ढिसाळ । अहा प्राणी पापी सकळ । धन धान्य पुत्र इच्छिती ॥ २८ ॥ गंगेमाजी काष्ठें मिळती ।

Digitization by American Academy of Indic Studies. AAIS(USA)

एकवट होती मागुती विघडती । तैसीं स्त्रीपुरुषें बोलिजेती । खेळ मुळींच असत्य हां ॥ २९ ॥ वृक्षावरी पक्षी येती । कितीएक बैसती कितीएक जाती । आणिक्या तरूवरी बैसती । अपत्यें तैसीं जाण पां ॥१३०॥ पथिक वृक्षातळीं बैसत । उष्ण सरलिया उठूनि जात । सोयरे बंधु आप्त । तैसेच जाण निर्धारें ॥ ३१ ॥ मायामय प्रपंचवृक्षीं । जीव शिव बैसले दोन पक्षी । शिव सावधान सर्वसाक्षी । जीव भक्षी विषयफळें ॥३२॥ तीं भक्षितांच भुलोनि गेला । आपण आपणासी विसरला । ऐसा अपरिमित जीव भ्रमला । जन्ममरण भोगीतसे ॥३३॥ त्यांमाजी एकादा पुण्यवंत । सद्गुरूसी शरण रिघत । मग तो शिव होवोनि भजत । शिवालागीं अत्यादरें ॥ ३४ ॥ ऐसें ऐकतां दिव्य निरूपण । पद्माकर सुमती उठोन । अष्टभावें दाटोन । वंदिती चरण तयाचे ॥३५॥ म्हणती येवढें तुझें ज्ञान । काय न करिसी इच्छेंकरून । तूं

Digitization by American Academy of Indic Studies, AAIS(USA)

साक्षात उमारमण । भक्तरक्षणा धावलासी ॥ २६ ॥ मग मृत्युंजय-
मंत्र राजयोगी । सुमतीस सांगे शिवयोगी । मंत्रूनि भस्म
लावितां अंगीं । व्यथारहित जाहली ते ॥ ३७ ॥ रंभाउर्वशीं-
हूनि वहिलें । दिव्य शरीर तिचें झालें । मृत्युंजयमंत्रें भस्म
चर्चिलें । बाळ उठिलें तत्काळ ॥ ३८ ॥ व्रणव्यथा जावोनि
सकळ । बत्तीसलक्षणी झाला बाळ । मग शिवध्यान उपासना
निर्मळ । सुमतीबाळ उपदेशिलें ॥ ३९ ॥ परीस झगडतां पूर्ण ।
लोह तत्काळ होय सुवर्ण । तैसीं दोघें दिव्यरूप जाण । होतीं
झालीं ते काळीं ॥ १४० ॥ आश्चर्य करी पद्माकर । म्हणे धन्य
गुरु धन्य मंत्र । काळमृत्युभय अपार । त्यापासूनि रक्षी गुरु-
नाथ ॥ ४१ ॥ गुरुचरणीं रत होती सदा । त्यांसी कैंची भव-
भयआपदा । धन्यधान्यांसी नाहीं मर्यादा । भेद-खेदां वारिलें
॥४२॥ बाळ चरणांवरी घालोनी । सुमती लागे सप्रेम चरणीं ।

Digitization by American Academy of Indic Studies. AAIS(USA)

म्हणे सद्गुरु तुजवरूनी । शरीर सांडणें हें माझें ॥ ४३ ॥ यां
शरीराच्या पादुका करून । तुझिया दिव्यचरणीं लेववीन ।
तरी मी नव्हें उत्तीर्ण । उपकार तुझे गुरुमूर्ति ॥ ४४ ॥ मग
शिवयोगी बोलत । आयुरारोग्य ऐश्वर्य अद्भुत । तुझिया
पुत्रासी होईल प्राप्त । राज्य पृथ्वीचें करील हा ॥ ४५ ॥
त्रिभुवनभरी होईल कीर्ती । निजराज्य पावेल पुढती । भद्रायु
नाम निश्चितीं । याचें ठेविलें मी जाण ॥ ४६ ॥ थोर होय
भद्रायु बाळ । तंववरी क्रमीं येथेंचि काळ । मृत्युंजयमंत्र जप
त्रिकाळ । निष्ठा धरूनि करीत जा ॥ ४७ ॥ हा राजपुत्र
निश्चित । लोकांत प्रकटों नेदीं मात । हा होईल विद्यावंत ।
चतुःषष्टिकळाप्रवीण ॥४८॥ ऐसें शिवयोगी बोलोन । पावला
तेथेंचि अंतर्धान । गुरुपदांबुज आठवून । सुमती सद्गद क्षणक्षणां
॥ ४९॥ पद्माकरासी सुख अत्यंत । सुनय पुत्राहूनि बहुत ।

Digitization by American Academy of Indic Studies, AAIS(USA)

भद्रायु त्यासी आवडत । सदा पुरवीत लाड त्याचा ॥१५०॥ पद्माकरें आपुली संपत्ती वेंचून । दोघांचें केलें मेखलाबंधन । दोघांसी भूषणें समान । केलें संपन्न वेदशास्त्रीं ॥५१॥ द्वादश वर्षांचा झाला बाळ । धीर गंभीर परम सुशीळ । मातेच्या सेवेसी सदाकाळ । जवळी तिष्ठत सादर ॥ ५२ ॥ पदरीं पूर्वसुकृताचे पर्वत । शिवयोगी प्रकटला अकस्मात । सुमती भद्रायु धांवत । पाय झाडीत मुक्तकेशीं ॥ ५३ ॥ नयनोदकें चरणक्षालन । केशवसनें पुसिले पूर्ण । जें सुगंधभरित जाण । स्नेह तेंचि लाविलें ॥ ५४ ॥ वारंवार करिती प्रदक्षिणा । दाटती अष्टभावेंकरून । षोडशोपचारें पूजन । सोहळा करिती अपार ॥ ५५ ॥ स्तवन करीतसे तेव्हां सुमती । तुझिया प्रसादेंकरून मी पुत्रवंती । यावरी भद्रायूसी नीती । शिवयोगी शिकवितसे ॥ ५६ ॥ श्रुतिस्मृतिपुराणोक्त पाहीं । धर्मनीतीं

Digitization by American Academy of Indic Studies. AAIS(USA)

वर्तत जाईं । मातापितागुरुपायीं । निष्ठा असों दे सर्वदा ॥ ५७ ॥ गोभूदेवप्रजापाळण । सर्वांभूतीं पहावा उमारमण । वर्णाश्रमस्वधर्माचरण । सहसाही न सांडावें ॥ ५८ ॥ विचार केल्यावांचूनियां । सहसा न करावी आन क्रिया । मागें पुढें पाहोनियां । शब्द बोलावा कुशलत्वें ॥ ५९ ॥ काळ कोण मित्र किती । कोणी द्वेषी शत्रु किती । आय काय खर्च किती । पाहावें चित्तीं विचारूनियां ॥ १६० ॥ माझें बळ किती काय शक्ती । आपुले सेवक कैसे वर्तती । यश कीं अपयश देती । पहावें चित्तीं विचारूनी ॥ ६१ ॥ अतिथी देव मित्र । स्वामी वेद अग्निहोत्र । पशु कृषि धन विद्या सर्वत्र । घ्यावा समाचार क्षणक्षणां ॥ ६२ ॥ लेंकरूं भार्या अरि दास । सदन गृहवार्ता रोगविशेष । येथें उपेक्षा करितां निःशेष । हानि क्षणांत होत पैं ॥ ६३ ॥ ज्या पंथें गेले

Digitized by American Academy in Indian Studies (USA)

यतिर्निंदा जाण । प्राणांतींही न करावी ॥ ६४ ॥ वैश्वदेवसमयीं अतिथी । आलिया त्यासी न पुसावी याती । अन्न वस्त्र सर्वांभूतीं । द्यावें प्रीत्यर्थ शिवाचिया ॥ ६५ ॥ परोपकार करावा पूर्ण । परपीडा न करावी जाण । करावें गोब्राह्मणरक्षण । सत्य सुजाण म्हणती तया ॥ ६६ ॥ निंदा वाद टाकोन । सर्वदा कीजे शिवस्मरण । तेंच म्हणावें मौन । शिवसेवन तप थोर ॥ ६७ ॥ परदारा आणि परधन । हें न पहावें जेवीं वमन । करावें शास्त्रश्रवण । शिवपूजन यथाविधी ॥ ६८ ॥ स्नान होम जपाध्ययन । पंचयज्ञ गोविप्रसेवन । श्रवण मनन निजध्यास पूर्ण । अनालस्यें करावीं ॥६९॥ सुरत निद्रा भोजन । येथें असावें प्रमाण । दान सत्कर्म अभ्यास श्रवण । आळस येथें न करावा ॥१७०॥ काम पूर्ण धर्मपत्नीसी ।

Digitization by American Academy of Indic Studies. AAIS(USA)

निषिद्ध जाण परयोषितेसीं । क्रोधें दंडावें शत्रूंसी । साधुविप्रांसी नमिजे सदा ॥ ७१ ॥ द्वेषियांसीं धरावा मद । संत-भक्तांसीं नम्रता अभेद । संसाररिपूसीं मत्सर प्रसिद्ध । असावें निर्मत्सर सर्वांभूतीं ॥ ७२ ॥ दुर्जनासी दंभ दाविजे । भल्याचे पदरज वंदिजे । अहंकारें पृथ्वी जिंकिजे । निरहंकार द्विजासीं ॥७३॥ वाचा सावध शिवस्मरणीं । पाणी सार्थक दानेंकरूनी । पाद पावन देवालययात्रागमनीं । नित्य शिवध्यानीं बैसावें ॥७४॥ पुराणश्रवणीं श्रोत्र सादर । त्वचा संतआलिंगनीं पवित्र । सार्थक शिवध्यानीं नेत्र । जिव्हेनें स्तोत्र वर्णावें ॥७५॥ शिवनिर्माल्य-वास घेइजे घ्राणीं । ये रीतीं इंद्रियें लावावीं भजनीं । दीन अनाथ अज्ञान देखोनी । तयांवरी कृपा कीजे ॥ ७६ ॥ ईश्वरीं प्रेम संतांसीं मैत्री । देवांचे द्वेषी त्यांची उपेक्षा करीं । युक्तनिद्रा युक्ताहारी । मृगया करीं परम नीतीनें ॥ ७७ ॥ अतिविद्या

Digitized by American Academy of Studies. (USA)

अतिवैरी । अतिनिपुण अतिकृती । उत्साह धैर्य दान धृती वर्धमान असावीं ॥ ७८ ॥ आपुलें वित्त आयुष्य गृहच्छिद्र । मैथुन औषध सुकृत मंत्र । दान मान अपमान हीं सर्वत्र । गुप्त असावीं जाणिजे॥७९॥ नष्ट पाखंडी शठ धूर्त । पिशुन तस्कर जार पतित । चंचळ कपटी नास्तिक अनृत । ग्राम्य सभेसी नसावे । ॥ १८० ॥ निंदक शिवभक्तिउच्छेदक । मद्यपानी गुरुतल्पक । मार्गपाडक कृतघ्न धर्मलोपक । त्यांचें दर्शन न व्हावें ॥ ८१ ॥ दारा धन आणि पुत्र । यांसीं आसक्त नसावें अणुमात्र । अलिप्तपणें संसार । करोनि असक्त असावें ॥ ८२ ॥ बंधु सोयरे श्वशुर स्वजन । यांसीं स्नेह असावा साधारण । भलता विषय देखोन । आसक्ती तेथें न करावी ॥८३॥ करावें रुद्राक्षधारण । मस्तकीं कंठीं दंडीं करभूषण । गेलिया प्राण शिवपूजन । सर्वथाही न सांडावें ॥ ८४ ॥ शिवकवच सर्वांगीं । लेऊं

Digitization by American Academy of Indic Studies. AAIS(USA)

शिकवी शिवयोगी । भस्म चर्चितां रणरंगीं । शस्त्रास्त्रबाधा न होय ॥ ८५ ॥ काळमृत्युभयापासून । रक्षी मृत्युंजय-औपासन । आततायी मार्गघ्न ब्रह्मघ्न । यांसी जीवें मारावें ॥ ८६ ॥ सोमवार व्रत शिवरात्र प्रदोष । विधियुक्त आचरावें विशेष । शिवहरिकीर्तन निर्दोष । सर्व सांडूनि ऐकावें ॥८७॥ महापर्व कुयोग श्राद्धदिनीं । व्यतीपात वैधृति संक्रमणीं । न प्रवर्तावें मैथुनीं । ग्रहणीं भोजन न करावें ॥ ८८ ॥ सत्पात्रीं देतां दान । होय ऐश्वर्य वर्धमान । अपात्रीं दानें दारिद्र्य पूर्ण । शास्त्रप्रमाण जाणिजे ॥ ८९ ॥ वेद शास्त्र पुराण कीर्तन । गुरुब्राह्मणमुखें करावें श्रवण । दान दिधल्याचें पाळण । करितां पुण्य त्रिगुण होय ॥ १९० ॥ अपूज्याचें पूजन । पूज्य त्याचा अपमान । तेथें भय दुर्भिक्ष मरण । होतें जाण विचारें ॥९१॥ महाडोहीं उडी घालणें । महापुरुषासीं विग्रह करणें । बलवंतासीं

Digitization by Ambedkar Academy of Indic Studies, AAIS (USA)

स्वर्थ वाचणें । हीं सर्वें अनर्थांचीं ॥ ९२ ॥ दानें शोभे सदा हस्त । कंकण मुद्रिका भार समस्त । श्रवणीं कुंडलें काय व्यर्थ । श्रवणसार्थक श्रवणेंचि ॥ ९३ ॥ ज्याची वाचा रसवंती । भार्या रूपवती सती । औदार्य गुणसंपत्ती । सफळ जीवित्व तयाचें ॥ ९४ ॥ देईन अथवा नाहीं सत्य । हें वाचेसी असावें व्रत । विद्यापात्रें येती अमित । सद्यः दान त्यां दीजे ॥ ९५ ॥ विपत्तिकाळीं धैर्य धरीं । वादीं जयवंत वैखरी । युद्धामाजी पराक्रम करीं । याचकांसी पृष्ठी न दाविजे ॥ ९६ ॥ ब्राह्मणमित्रपुत्रांसमवेत । तेंच भोजन उत्तम यथार्थ । गजतुरंगांसहित पंथ । चालणें तेंचि श्रेष्ठ होय ॥ ९७ ॥ ज्या लिंगाचें नाहीं पूजन । तेथें साक्षेपें पूजा करावी जाऊन । अनाथप्रेतसंस्कार जाण । करणें त्या पुण्यासी पार नाहीं ॥ ९८ ॥ ब्रह्मद्वेषाएवढें विशेष । मारक नाहीं कदा विष । सत्समागम रात्रंदिवस । तुच्छ

Digitization by American Academy of Indic Studies. AAIS(USA)

सुधारस त्यापुढें ॥ ९९ ॥ प्रतापें न व्हावें संतप्त । परसौख्यें हर्षभरित । सद्वार्ता ऐकतां सुख अत्यंत । तोचि भक्त शिवाचा ॥ २०० ॥ पाषाण नाम रत्न व्यर्थ । चार रत्नें आहेत पृथ्वींत । अन्न उदक सुभाषित । औदार्य रत्न चौथें पैं ॥ १ ॥ वर्म कोणाचें न बोलावें । सद्भक्तांचे आशीर्वाद घ्यावे । भाग्या-भाग्य येत स्वभावें । स्वधर्मध्रुव न ढळावा ॥ २ ॥ पूर्वविरोधी विशेष । त्याचा न धरावा विश्वास । गर्भिणी पाळी गर्भास । तेवीं प्रजा पाळीं कां ॥ ३ ॥ गुरु आणि सदाशिव । यांसीं न करावा भेदभाव । भाग्य-विद्यागर्व सर्व । सोडोनि द्यावा जाण पां ॥ ४ ॥ नराची शोभा स्वरूप पूर्ण । स्वरूपाचें सद्गुण आभरण । गुणाचे अलंकार ज्ञान । ज्ञानाचें भूषण क्षमा शांति ॥ ५ ॥ कुल शील विद्या धन । राज्य तप रूप यौवन । या अष्टमदेंकरून । मन भुलों न द्यावें ॥ ६ ॥ ऐसा नानापरी

Digitization by American Academy of Vedic Studies (AAVS) (USA)

शिवयोगी । बोधिला झाला भद्रायूलागीं । हे नीति ऐकतां जगीं । सांकडें न पडे सर्वथा ॥ ७ ॥ सातवा अध्याय गिरी कैलास । यावरी वास्तव्य करी उमाविलास । पारायण प्रदक्षिणा करिती विशेष । निर्दोष यश जोडे तयां ॥८॥ कीं हा अध्याय हिमाचल । भक्तिभवानी कन्या वेल्हाळ । तिसी वरोनि पयः-फेनधवल । श्वशुरगृहीं राहिला ॥ ९ ॥ पुढिले अध्यायीं कथा सुरस । शिवयोगी दया करील भद्रायूस । ब्रह्मानंद निशि-दिवस । श्रवण करोत विद्वज्जन ॥ २१० ॥ भवगजविदारक मृगेंद्र । श्रीधरवरद आनंदसमुद्र । तो शिव ब्रह्मानंद यतींद्र । जो जगद्गुरू जगदात्मा ॥ ११ ॥ शिवलीलामृत ग्रंथ प्रचंड । स्कंदपुराण ब्रह्मोत्तरखंड । पारसोत सज्जन अखंड । सप्तमाध्याय गोड हा ॥ २१२ ॥ ॥ ॥ ॥

॥ श्रीसांबसदाशिवार्पणमस्तु ॥ शुभं भवतु ॥

Digitization by American Academy of Indic Studies. AAIS(USA)

अध्याय आठवा

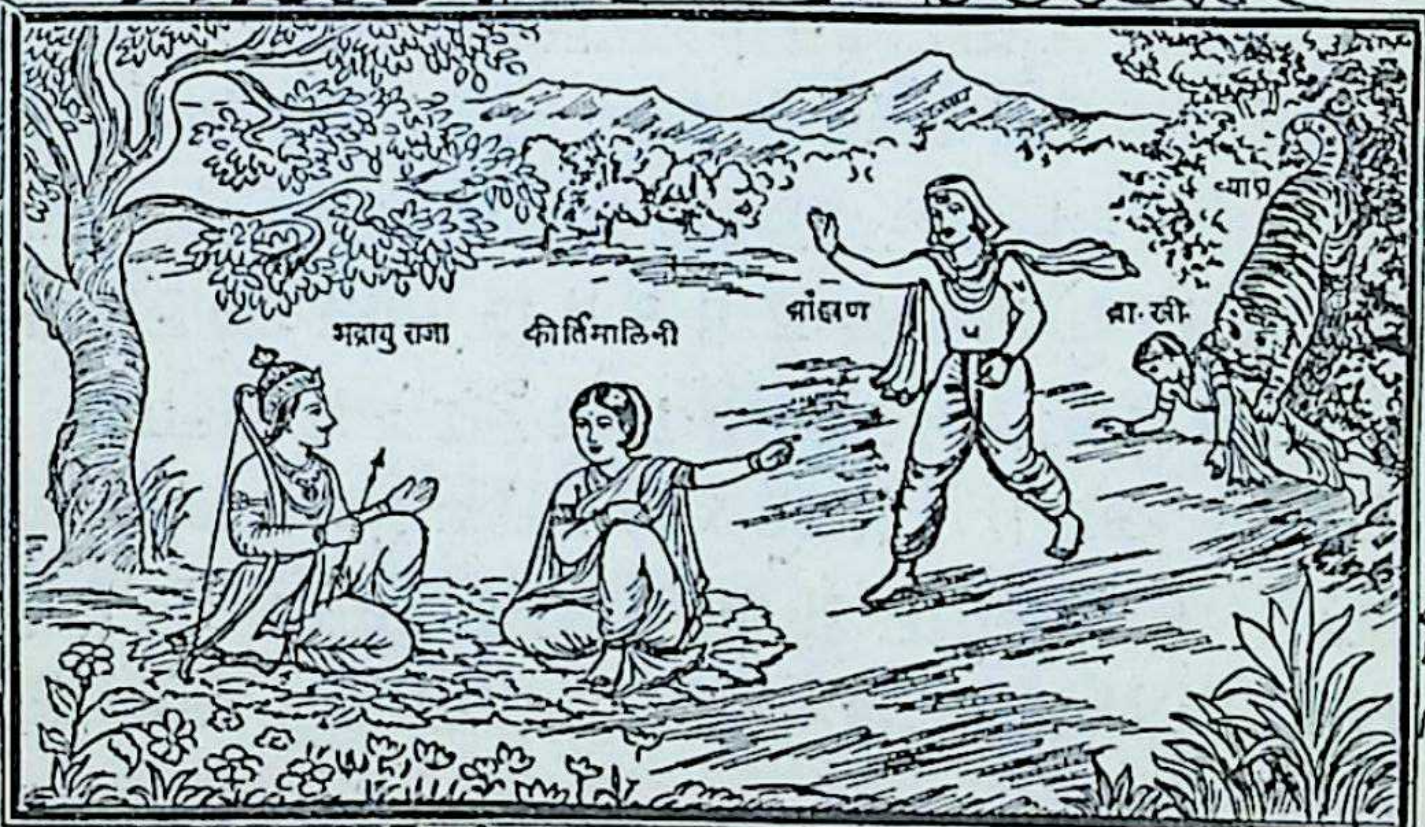

Digitization by American Academy of Indic Studies (AAIS)

श्रीगणेशाय नमः ॥ जयजय शिव ब्रह्मांडमूर्ती । वेदज्ञ तूं भोळा चक्रवर्ती । शिवयोगिरूपें भद्रायूप्रती । अगाध नीति प्रकटविली ॥ १ ॥ तुझिया बळें विश्वव्यापका । सूत सांगे शौनकादिकां । भद्रायूसी शिकवच देखा । श्रीगुरूनें शिकविलें ॥ २ ॥ मृत्युंजयमंत्र उत्तम । सर्वांगीं चर्चिलें भस्म । रुद्राक्ष-धारण सप्रेम । करी भद्रायु बाळ तो ॥ ३ ॥ एक शंख उत्तम देत । ज्याच्या नादें शत्रु होती मूर्च्छित । खड्ग दिधलें अद्भुत । त्रिभुवनांत ऐसें नाहीं कीं ॥ ४ ॥ तें शस्त्र शत्रूतें दावितां नम्र । जाती एकदांच भस्म होऊन । द्वादशसहस्र इभबळ गहन । तत्काळ दिधलें कृपेनें ॥ ५ ॥ देणें शिवाचें अद्भुत । म्हणे होई ऐश्वर्य-वंत । आयुरारोग्य विख्यात । सर्व रायांत श्रेष्ठ तूं ॥ ६ ॥ चिरकाल विजयी होऊनी । संतोषरूपें पाळीं मेदिनी । निष्काम दानेंकरूनी । माजेल त्रिभुवनीं कीर्तिघोष ॥ ७ ॥

Digitization by American Academy of Indic Studies. AAIS(USA)

भाग्यलक्ष्मी असो तव सदनीं । भूतकारुण्यलक्ष्मी हृदयभुवनीं । दानलक्ष्मी येवोनी । करकमळीं राहो सदा ॥ ८ ॥ सर्वांगीं वसो लक्ष्मी सौम्य । दोर्दंडीं वीरलक्ष्मी उत्तम । दिगंतरीं कीर्ति परम । सर्वदाही वसो तुझी ॥ ९ ॥ शत्रुलक्ष्मी खड्गाग्रीं वसो । साम्राज्यलक्ष्मी सदा असो । विद्यालक्ष्मी विलसो । सर्वदाही तुजपाशीं ॥ १० ॥ ऐसें शिवयोगी बोलोन । तेथेंचि पावला अंतर्धान । भद्रायु सुमती गुरुचरण । सर्वदाही न विसंबती ॥ ११ ॥ इकडे भद्रायूचा पिता निरुती । दाशार्ह-देशींचा नृपती । वज्रबाहु महामती । शत्रु त्यावरी पातले ॥ १२ ॥ मगधदेशाधिपति हेमरथ । तेणें देश नागविला समस्त । धन धान्य हरूनि नेत । सर्व करीत गोहरण ॥ १३ ॥ स्त्रिया पुरुष धरोनि समस्त । बळें नेऊनि बंदीं घालीत । मुख्य राजग्राम वेष्टीत । बाहेर निघत वज्रबाहु ॥ १४ ॥ युद्ध झालें दशदिन-

Digitization by American Academy of Indian Studies (AAIS) (USA)

यथेत । हा एकला शत्रु बहुत । मग त्वरेसी धरोनियां जिव-
रथीं बांधिती आकर्षोनी ॥ १५ ॥ वज्रबाहूचे अमात्य धरोन ।
तेही चालविले बांधोन । सर्व ग्रामप्रजा लुटून । राजस्त्रिया
धरियेल्या ॥१६॥ ऐसें हरोनि समस्त । घेवोनि चालिला हेमरथ ।
वज्रबाहु सचिवांसहित । मागें पुढें पाहातसे ॥१७॥ पुत्र ना बंधु
आम्हांस । कोण कैवारी या समयास । आम्हीं पहावी कवणाची
आस । सोडवील कोण दुःखार्णवीं ॥ १८ ॥ तो समाचार
कळला भद्रायूसी । कीं शत्रु नेती पितयासी । गुरुस्मरण करूनि
मानसीं अंगीं कवच लेइलें ॥ १९ ॥ मृत्युंजयमंत्र परम ।
सर्वांगीं । चर्चिलें भस्म । शंख खड्ग घेऊनि उत्तम । मातेलागीं
नमस्कारी ॥ २० ॥ म्हणे माते शत्रु बहुत । ग्राम हरूनि
पितयास नेत । तरी मी गुरुदास तुझा सुत । संहारीन सम-
स्तांतें ॥ १२१ ॥ माते तुझ्या सुकृतेंकरून । कृतांत समरीं

Digitization by American Academy of Indic Studies. AAIS(USA)

करीन चूर्ण। पृथ्वीचे राजे जितचि धरून। आणीन तुझिया दर्शना ॥ २२ ॥ निर्दोष यशाचा ध्वज। उभवीन आज तेजःपुंज। शरत्काळींचा द्विजराज। सोज्ज्वळ जैसा शोभत ॥ २३ ॥ पद्माकरपुत्र सुनय वीर। सर्वें घेतला सत्वर। सर्पाचा माग काढी विनतापुत्र। तैसे दोघे धांवती ॥ २४ ॥ इभ आहे कोणते कांतारीं। शोधीत धांवती दोघे केसरी। कीं जनकजेचे कैवारी। लहु-कुश पुत्र जैसे ॥ २५ ॥ पायीं क्रमिती भूमि सत्वर। शोभती धाकुटे वयें किशोर। जवळी देखोनि शत्रूंचे भार। सिंहनादें गर्जिन्नले ॥ २६ ॥ म्हणती उभे रहा रे तस्कर समस्त। वज्रबाहूऐसी दिव्य वस्त। चोरोनि नेतां त्वरित। शिक्षा लावीन तुम्हांतें ॥ २७ ॥ तस्करांसी हेचि शिक्षा जाण। छेदावे कर्ण नासिक कर चरण। एवढा अन्याय करून। कैसे वांचून जाल तुम्ही ॥ २८ ॥ अवघे माघारे जंव पाहती।

Digitization by American Academy of Indic Studies, AAIS, USA

सव दोघे किशोर धांवती । म्हणती एक रमापती । एक उमापती । येती निजभक्तकैवारें ॥ २९ ॥ एक मृगांक एक मित्र । एक वसिष्ठ एक विश्वामित्र । एक वासुकी एक भोगींद्र । तेवीं दोघे भासती ॥ ३० ॥ असंख्यात सोडिती बाण । जैशा धारा वर्षे घन । वीर खिळिले संपूर्ण । मयूरा-ऐसे दीसती ॥ ३१ ॥ परतले शत्रूंचे भार । वर्षती शस्त्रास्त्रें समग्र । वाद्यें वाजती भयंकर । तेणें दिशा व्यापिल्या ॥३२॥ तों जलज वाजविला अद्भुत । धाकें उर्वी डळमळित । पाताळीं फणिनाथ । सांवरात कुंभिनीतें ॥ ३३ ॥ दिशा कोंदल्या समस्त । दिग्गज थरथरां कांपत । शत्रु पडिले मूर्च्छित । रिते रथ धांवती ॥ ३४ ॥ त्यांतील दिव्य रथ घेवोनि दोनी । दोघे आरूढले तेच क्षणीं । चापीं बाण लावूनी । सोडिती प्रलयविद्युद्वत ॥ ३५ ॥ वज्रबाहूचे वीर बहुत ।

Digitization by American Academy of Indic Studies. AAIS(USA)

मारासमवेत गज रथ । भद्रायूभोंवतें मिळत । कैवारी आपुला म्हणवूनी ॥ ३६ ॥ वाद्यें वाजवूनियां दळ । भद्रायूभोंवतें मिळालें सकळ । म्हणती हा कैवारी या वेळ । आला न कळे कोठोनी ॥ ३७ ॥ पाठिराखा देखोनि समर्थ । वीरांस बळ चढलें अद्भुत । हेमरथाची सेना बहुत । संहारिली ते काळीं ॥३८॥ वज्रबाहूसहित प्रधान । रथीं बांधले पाहती दुरून । म्हणती त्रिपुरारी मुरारी दोघेजण । किशोरवेषें पातले ॥ ३९ ॥ एका गुरूनें शिकविलें पूर्ण । दिसे दोघांची विद्या समान । त्यांत मुख्य राजनंदन । देखोनि स्नेह वाटतो ॥४०॥ कोण आहेत न कळे सत्य । मज वाटती परम आप्त । हृदयीं धरूनि यथार्थ । द्यावे चुंबन आवडीने ॥४१॥ मांडिलें घोरांदर रण । रक्तपूर चालिले जाण । वज्रबाहू दुरून । प्रधानासहित पाहातसे ॥ ४२ ॥ अनिवार भद्रायूचा मार । शत्रु केले तेव्हां जर्जर । समरभूमि माजली

Digitization by American Academy of Indic Studies. AAIS(USA)

थोर । बाणें अंबर कोंदलें ॥४३॥ ऐसें देखोनि हेमरथ । लोटला तेव्हां कृतांतवत । दोघांसीं युद्ध अद्भुत । चार घटिका जाहलें ॥४४॥ शत्रु थरथरां कांपत । म्हणती भीम कीं हनुमंत किंवा आला रेवतीनाथ । मुसळ नांगर घेऊनी ॥४५॥ शत्रूचा देखोनि उत्कर्ष बहुत । भद्रायूनें शिवयोगिदत्त । खड्ग काढिलें तेज अद्भुत । सहस्रमार्तंडा समान ॥ ४६ ॥ काळाग्नीची जिव्हा कराळ । कीं प्रळय विजांचा मेळ । कीं काळसर्पाची गरळ । तेवीं खड्ग झळकतसे ॥ ४७ ॥ तें शस्त्र झळकतां तेजाळ । मागधदळ भस्म झालें सकळ । मागें होता हेमरथ तत्काळ । समाचार श्रुत जाहला ॥ ४८ ॥ कीं काळशास्त्र घेतां हातीं । देखतांचि दळें संहारती । मग पळूं लागला पवनगती । उरल्या दळासमवेत ॥ ४९ ॥ प्रधानासहित वज्रबाहूसी टाकून । पळती शत्रु घेतलें रान । तें भद्रायूनें

Digitization by American Academy of Indic Studies. AAIS(USA)

दखान । धरिला धावून हेमरथ ॥५०॥ धरिला तो दृढ केशीं । ओढूनि पाडिला भूमीसी । लत्ताप्रहार देतां हृदयदेशीं । अशुद्ध ओकीत भडभडां ॥ ५१ ॥ रथीं बांधिला आकर्षोन । मंत्रिप्रधानां-सहित जाण । क्षुरमुखशर घेऊन । पांच पाट काढिले ॥ ५२ ॥ अर्धखाड धर्ममिशी भादरून । माघारें चालवी संपूर्ण । राजस्त्रिया अपार कोश धन । घेत हिरोन तेधवां ॥ ५३ । देश नागविला होता सकळ । वस्तुमात्र आणविल्या तत्काळ । गोभार परतविला सकळ । जेथींचा तेथें स्थापिला ॥५४॥ अमात्यसमवेत पिता । सोडवोनि पायीं ठेविला माथा । वज्रबाहु होय बोलता । त्याजकडे पाहूनि ॥ ५५ ॥ नयनीं लोटल्या अश्रुधारा । तूं कोण आहेस सांग कुमारा । मज अपयशसमुद्रांतून त्वरा । काढिलें उडी घालुनी ॥५६॥ जळतां शत्रुदावाग्नींत । वर्षलासी जलद अद्भुत । मज वाटे तूं कैलासनाथ । बाळवेषें आलासी

Digitization by American Academy of Indic Studies. AAIS(USA)

॥५७॥ कीं वाटे वैकुंठनायकें । रूप धरिलें बाळकाचें कौतुकें । कीं सहस्राक्षें येणें एकें । केलें धांवणें वाटतसे ॥५८॥ सकळ राजस्त्रिया धांवोन । उतरिती मुखावरूनि निंबलोण । म्हणती बाळा तुजवरून । जाऊं ओंवाळून सर्वही ॥ ५९ ॥ भद्रायु म्हणे नगरांत । चला शत्रु घेवोनि समस्त । बंदीं घालूनि रक्षा बहुत । परमयत्नेंकरोनियां ॥६०॥ नगरांत पिता नेऊनी । बैसविला दिव्य सिंहासनीं । जयवाद्यांचा ध्वनी । अपार वाजों लागला ॥६१॥ नगर शृंगारिलें एकसरां । रथीं भरूनि वांटिती शर्करा । नगरजन धांवती त्वरा । वज्रबाहूसी भेटावया ॥ ६२ ॥ वज्रबाहु म्हणे सद्गद होऊन । जेणें मज सोडविलें धांवून । त्या कैवारियाचे चरण । धरा जाऊन ये वेळां ॥६३॥ भद्रायु म्हणे पितयालागून । शत्रूंस करा बहुत जतन । तीन दिवसां मी येईन । परतोनि जाणा तुम्हांपासीं ॥ ६४ ॥ मी

Digitized by American Academy of Indic Studies, AAIS(USA)

आहें मोठा प्रश्न कोण । कळेल सकळ वर्तमान । ऐसें बोलोनि दोघे जण । रथारूढ पैं झाले ॥ ६५ ॥ मनोवेगेंकरून । येऊनि वंदिले मातेचे चरण । मग तिनें करूनि निंबलोण । सुखावे पूर्ण पद्माकर ॥ ६६ ॥ असो यावरी शिवयोगी दयाघन । चित्रांगदसीमंतिनींसी भेटोन । जन्मादारभ्य वर्तमान । त्यांसी सांगे भद्रायूचें ॥ ६७ ॥ पिता सोडवूनि पुरुषार्थ । केला तो ऐकिला कीं समस्त । तरी तो तुम्हीं करावा जामात । कीर्ति-मालिनी देऊनियां ॥ ६८ ॥ ऐकतां ऐसा मधुर शब्द । सीमंतिनी आणि चित्रांगद । दृढ धरिती चरणारविंद । पूजिती मग षोडशोपचारें ॥ ६९ ॥ म्हणती तुझें वचन प्रमाण । वर आणावा आतांचि आहे लग्न । मग दळभार वाहनें पाठवून । दिधलीं वैश्यनगराप्रती ॥७०॥ सुनयपुत्रासहित समग्र । नाना संपत्ति घेऊनि अपार । लग्नासी चालिला पद्माकर । वाद्यें अपार

Digitization by American Academy of Indic Studies, AAIS(USA)

बाजती ॥७१॥ भद्रायु बैसला सुखासनी । तैसाच माता शिविका-यानीं । चित्रांगद सामोरा येवोनी । घेऊनि गेला मिरवीत ॥७२॥ वर पाहूनि जन तटस्थ । म्हणती कायसा यापुढें रतिनाथ । पृथ्वीचे राजे समस्त । आणविले लग्नासी ॥७३॥ त्यांत वज्रबाहू सहपरि-वारें । लग्नालागीं पातला त्वरें । वराकडे पाहे सादरें । तंव तो कैवारी ओळखिला ॥ ७४ ॥ पाय त्याचे धरावया धांविन्नला । भद्रायूनें वरच्यावरी धरिला । आलिंगन देतां वेळोवेळां । कंठ दाटले उभयतांचे ॥ ७५ ॥ नयनीं चालिल्या विमलांबुधारा । अभिषेक करिती येरयेरां । मग वज्रबाहु पुसे वरा । देश तुझा कवण सांग ॥ ७६ ॥ फेडीं संशय तत्त्वतां । सांग कवण माता-पिता । गोत्र ग्राम गुरु आतां । सर्व सांग मजप्रती ॥ ७७ ॥ मग भद्रायूनें एकांतीं नेऊन । सांगितलें साद्यंत वर्तमान । हा शिवयोगियाचा महिमा पूर्ण । उपासना शिवाची ॥ ७८ ॥

Digitization by American Academy of Indic Studies. AAIS(USA)

अगस्तुन कोट्यनुकोटी । तें शिवयोगियाचा होय भेटी । तो साक्षात धूर्जटी । त्याचे चरित्र जाण हें ॥७९॥ मग ते सुमति पट्टराणी । भेटविली एकांतीं नेऊनी । वज्रबाहु खालतें पाहुनी । रुदन करी तेधवां ॥ ८० ॥ म्हणे ऐसीं निधानें वरिष्ठें । म्यां घोरवनीं टाकिलीं नष्टें । मजएवढा अन्यायी कोठें । पृथ्वी शोधितां नसेल ॥८१॥ सुमति मागील दुःख अद्भुत । आठवूनि रडे सद्गदित । म्हणे शिवयोगी गुरुनाथ । तेणें कृतार्थ केलें आम्हां ॥८२॥ मग सीमंतिनी चित्रांगद । उभयतांशीं करूनि ऐक्यवाद । वज्रबाहु बोले सद्गद । धन्य सुमति राणी तूं ॥८३॥ बिंदूचा सिंधु करून । मज त्वां दाविला आणोन । सर्षप कनकाद्रिहून । श्रेष्ठ केला गुणसरिते ॥८४॥ त्वां माझा केला उद्धार । मज अभाग्यास कैंचा पुत्र । हें राज्य तुझेंचि समग्र । सुतासहित त्वां दीधलें ॥ ८५ ॥ ऐसें बोलोनि त्वरित । वज्रबाहु बाहेर येत । भद्रायु

Digitization by American Academy of Indic Studies, AAIS(USA)

श्रीचीनि सद्गदित । साष्टांग नमीत पितयातें ॥८६॥ वज्रबाहु देत आलिंगन । जेंवी भेटती शिव आणि षडानन । कीं वाचस्पति आणि कच निधान । संजीवनी साधितां आलिंगिती ॥८७॥ मस्तक अवघ्राणून झडकरी । सप्रेम बैसविला अंकावरी । कीर्तिमालिनी स्नुषासुंदरी । दक्षिणांकीं बैसविली ॥८८॥ तंव राजे समस्त आश्चर्य करिती । धन्य वज्रबाहु नृपती । मग पद्माकर सुनय यांप्रती । भद्रायु भेटवी पितयातें ॥८९॥ गगनीं न समाये ब्रह्मानंद । ऐसा झाला सकळां मोद । मग चारी दिवस सानंद । यथासांग लग्न झालें ॥९०॥ आंदण दिधलें अपार । दोन लक्ष बाजी अयुत कुंजर । दास दासी भांडार । भरूनि द्रव्य दीधलें ॥९१॥ सर्वें घेऊनि कीर्तिमालिनी । पद्माकरासहित जनक–जननी । निजनगरा तेच क्षणीं । जातीं झालीं तेधवां ॥९२॥ गगनगर्भीं न समाये हरिख । ऐसें

Digitization by American Academy of Indic Studies. AAIS(USA)

मातापितयांसी झाले सुख । पट्टराणी सुमति देख । केले आधीन सर्व तिच्या ॥ ९३ ॥ मग सकळ शत्रु सोडोन । प्रतिवर्षी करभार नेमून । करूनि आपणांआधीन । जीवदान दिधलें तयां ॥ ९४ ॥ भद्रायूऐसा पुत्र प्राप्त । होय असल्या पुण्य बहुत । जरी जन्मोजन्मीं हिमनगजामात । पूजिला असेल प्रेमभरें ॥ ९५ ॥ स्त्री पतिव्रता चतुर सुंदर । पुत्र पंडित सभाग्य पवित्र । गुरू सर्वज्ञ उदार थोर । पूर्वदत्तें प्राप्त होय ॥ ९६ ॥ मग त्या भद्रायूवरी छत्र । वज्रबाहूनें उभवूनि सत्वर । स्त्रीसुमतिसहित तप अपार । हिमकेदारीं करिता झाला ॥ ९७ ॥ करितां शिवआराधन । त्रिकाळ ज्योतिर्लिंगाचें पूजन । मागें भद्रायु बहुत दिन । राज्य करीत पृथ्वीचें ॥ ९८ ॥ शिवकवच भस्मधारण । रुद्राक्षमहिमा अपार पूर्ण । धन्य गुरू शिवयोगी सुजाण । शिष्य भद्रायु धन्य तो ॥ ९९ ॥ असो भद्रायु नृपनाथ ।

Digitization by American Academy of Indic Studies, AAIS(USA)

कीर्तिमालिनीसमवेत । चालिला वनविहारार्थ । अवलोकीत वनश्रियेतें ॥१००॥ छाया सघन शीतळ । पाट वाहती जल निर्मळ । तेथें बैसतां सूर्यमंडळ । वरी कदापि दिसेना ॥ १ ॥ नारळी केळी पोफळी रातांजन । मलयागर सुवास चंदन । अशोकवृक्ष खर्जूरी सघन । आंबे जांभळी खिरणिया ॥ २ ॥ वट पिंपळ कडवे निंब । डाळिंब सेवरी मंदार कदंब । अंजीर औदुंबर पारिभद्र नभ । भेदीत गेले गगनमार्गें ॥ ३ ॥ चंपक मोगरे जाई जुई । मालती सेवंती बकुळ ठायीं ठायीं । शतपत्र जपा अगस्ति वृक्ष पाहीं । वेष्टोनि वरी चालिले ॥ ४ ॥ कनकवेली नागवेली परिकर । पोंवळवेली नाना लता सुवासकर । द्राक्षद्वीप द्राक्षतरु सुंदर । जायफळी डोलती फळभारें ॥ ५ ॥ बदकें चातक मयूर । कस्तूरीमृग जवादी मार्जार । चक्रवाक नकुळ मराळ परिकर । सरोवरतीरीं क्रीडती ॥ ६ ॥

Digitization by American Academy of Indian Studies - AAIS (USA)

अकस्मात । एक अपूर्व वर्तलें ॥ ७ ॥ दूरवरी भद्रायु विलोकीत । तों स्त्रीपुरुष येती धांवत । ऊर्ध्व करोनियां हस्त । दीर्घस्वरें बोभाती ॥ ८ ॥ पाठी लागला महाव्याघ्र । आक्रोशें बोभात विप्र । म्हणे नृपा स्त्री पतिव्रता थोर । मार्गें सुकुमार राहिली ॥ ९ ॥ गजबजोनि धांविन्नला नृप । शर लावोनि ओढिलें चाप । तंव तो व्याघ्र काळरूप । स्त्रियेसी नेत धरूनियां ॥ ११० ॥ रायें शर सोडिले बहुत । परी तो न गणी तैसाचि जात । विजूऐसे शर अद्भुत । अंगीं भेदिले तयाच्या ॥ ११ ॥ गिरिकंदरें ओलांडून । व्याघ्र गेला स्त्रीस घेऊन । विप्र रायापुढें येऊन । शोक करी आक्रोशें ॥ १२ ॥ अहा ललने तुजविण । गृह वाटतें महा अरण्य । रायासी म्हणे ब्राह्मण । धिक् क्षत्रियपण धिक् जिणें ॥ १३ ॥ तुज देखतां

Digitization by American Academy of Indic Studies, AAIS(USA)

सत्य । माझ्या स्त्रीनें केला आक्रान्त । अहा कांत पडलें व्याघ्र-
मुखांत । सोडवीं मज यापासूनी ॥१४॥ तुजही हांका फोडिल्या
बहुत । धांव धांव हे जगतीनाथ । धिक् तुझीं शस्त्रें समस्त ।
खड्ग व्यर्थ गुरूनें दीधलें ॥१५॥ द्वादश सहस्र नागांचें बळ ।
धिक् मंत्र अस्त्रजाळ । क्षतापासोनि सोडवी तत्काळ । शरणागता
रक्षी तोचि क्षत्रिय ॥१६॥ धिक् आश्रम धिक् ग्राम । जेथें नाहीं
सत्समागम । धिक् श्रोता धिक् वक्ता सप्रेम । नाहीं कीर्तन शिवाचें
॥१७॥ धिक् संपत्ति धिक् संतती । द्विज न रक्षी न भजे उमापती ।
ते धिक् नारी पापमती । पतिव्रता जे नव्हे ॥ १८ ॥ माता-
पितयांसी शिणबीत । धिक् पुत्र वांचला व्यर्थ । धिक् शिष्य
जो गुरुभक्त । नव्हेचि मतवादी पैं ॥ १९ ॥ गुरूची झांकोनि
पदवी । आपुला महिमा विशेष मिरवी । धिक् पार्थिव जो न
सोडवी । संकटीं प्राण गेलिया ॥ १२० ॥ भद्रायु बोले

Digitization by American Academy of Indic Studies. AAIS(USA)

उद्विग्न । मी तुज इच्छिलें देईन । करीं पुढती उत्तम लग्न । अथवा राज्य दान घे माझें ॥ २१ ॥ विप्र म्हणे कासया लग्न । स्त्रीहीनास कासया धन । जन्मांधासी दर्पण । व्यर्थ काय दावूनी ॥ २२ ॥ मूढास कासया उत्तम ग्रंथ । तरुणास संन्यास देणें हें अनुचित । जरेनें कवळिला अत्यंत । त्याचें लग्न व्यर्थ जैसें ॥ २३ ॥ तृषाक्रांतासी पाजिलें घृत । क्षुधातुरासी माळा गंधाक्षत । चिंतातुरापुढें व्यर्थ । गायन नृत्य कासया ॥ २४ ॥ यालागीं नलगे तुझें राज्य धन । दे माझी स्त्री आणोन । राव म्हणे जा कीर्तिमालिनी घेवोन । दिधली म्यां तुजप्रती ॥ २५ ॥ रायाचें सत्त्व पाहे ब्राह्मण । म्हणे दे कीर्तिमालिनी मज दान । माझें तप मेरुपर्वताहुन । उंच असे न सरे कधीं ॥२६॥ मी पापासी भीत नाहीं जाण । अंगिकारिलें तुझें स्त्रीरत्न । सागरीं ढेंकुळ पडलें येऊन । तरी सागर काय

Digitization by American Academy of Indic Studies, AAIS(USA)

उकळ ॥ २७ ॥ पुळीनें न मळे आकाश । तसा मी सदा निर्दोष । राव म्हणे हें अपयश । थोर आलें मजवरी ॥२८॥ माझें बळ गेलें तेच क्षणा । व्याघ्रें नेली विप्रललना । आतां स्त्री देवोनि ब्राह्मणा । अग्निकाष्ठें भक्षीन मी ॥ २९ ॥ विप्रापुढें संकल्प करूनी । दान दिधली कीर्तिमालिनी । विप्र गुप्त झाला तेच क्षणीं । रायें अग्नी चेतविला ॥ १३० ॥ ज्वाळा चालिल्या आकाशपंथें । मग स्नान केलें नृपनाथें । भस्म चर्चिलें सर्वांगातें । रुद्राक्षधारण पैं केलें ॥ ३१ ॥ आठवूनि गुरुचरण । शिवमंत्र शिवध्यान । प्रदक्षिणा करूनि तीन । अग्निकुंडाभोंवत्या ॥ ३२ ॥ जयजय शंकर उमारंगा । मदनांतका भक्तभवभंगा । विश्वव्यापका आराध्यलिंगा । नेई वेगें तुजपाशीं ॥ ३३ ॥ उडी टाकों जातां ते वेळीं । असंभाव्य चेतला ज्वालामाळी । तंव त्यामधून कपालमौळी ।

Digitization by American Academy of Indic Studies. AAIS(USA)

अपर्णसहित प्रकटला ॥ ३४ ॥ दशभुज पंचवदन । कर्पूरगौर पंचदशनयन । पंचविंशतितत्त्वांहून । पंचभूतांवेगळा जो ॥३५॥ भद्रायूसी हृदयीं धरूनि सत्वर । म्हणे सखया इच्छित माग वर । तुझी भक्ति निर्वाण थोर । देखोनि प्रकट झालों मी ॥ ३६ ॥ भद्रायु बोले सद्गदित । म्हणे विप्रस्त्री आणूनि दे त्वरित । तें ऐकोनि हांसिन्नला गजमुखतात । विप्र तो मीच झालों होतों ॥ ३७ ॥ व्याघ्र मीच होऊन । गेलों भवानीस घेऊन । तुझी भक्ति पहावया निर्वाण । दोघेंही आम्ही प्रकटलों ॥ ३८ ॥ तुझी हे घे कीर्तिमालिनी । म्हणोनि उभी केली तेच क्षणीं । देव सुमनें वर्षती गगनीं । राव चरणीं लागतसे ॥ ३९ ॥ शिव म्हणे रे गुणवंता । अपेक्षित वर मागें आतां । येरू म्हणे वज्रबाहु पिता । सुमति माता महासती ॥ १४० ॥ पद्माकर गुणवंत । कैलासीं न्यावा स्त्रीसमवेत । इतुक्यांस ठाव

Digitization by American Academy of Indic Studies, AAIS(USA)

अर्थार्थ । तुजसमीप देईज ॥ ४१ ॥ तुझिया पार्श्वभागीं सकळ । असोत स्वामी अक्षयी अढळ । यावरी बोले पयःफेनधवल । कीर्तिमालिनी तूं माग आतां ॥४२॥ ती म्हणे माता सीमंतिनी । पिता चित्रांगद पुण्यखाणी । तुजसमीप राहोत अनुदिनीं । शूलपाणी तथास्तु म्हणे ॥४३॥ तुम्हीं उभयतांनीं मागितलें । तें म्यां सर्व दीधलें । माझें चित्त गुंतलें । तुम्हांपासीं सर्वदा ॥ ४४ ॥ मग कीर्तिमालिनीसमवेत । दहा सहस्र वर्षेपर्यंत । भद्रायु राजा राज्य करीत । हरिश्चंद्रासारिखें ॥ ४५ ॥ मग त्यावरी सकळी । दिव्यदेह अवघीं झालीं । दिव्य विमानीं कपालमौली । नेता झाला संनिध ॥४६॥ चित्रांगद सीमंतिनी । वज्रबाहु सुमति राणी । अवघीं विमानारूढ होवोनी । पावलीं शिवपद शाश्वत ॥ ४७ ॥ स्त्रीपुत्रांसमवेत पद्माकर । भद्रायु कीर्तिमालिनी सुकुमार । त्यांसी विमान धाडूनि श्रीशंकर ।

Digitization by American Academy of Indic Studies. AAIS(USA)

आपुल्या स्वरूपीं मेळविलें ॥ ४८ ॥ हें भद्रायुआख्यान । परम यशोदायक आयुष्यवर्धन । ऐकतां लिहितां जाण । विजय कल्याण सर्वदा ॥४९॥ हें आख्यान जे म्हणत । ते सर्वदा वादीं जयवंत । विजय धैर्य अत्यंत । कीर्तिवंत सर्वांठायीं।१५०। भद्रायु-आख्यानपुण्य आगळें । पदरचना हीं बिल्वदळें । उमावल्लभा वाहती भावबळें । ते तरती संसारीं ॥ ५१ ॥ भद्रायुआख्यान कैलासगिरी। जो कां पारायणप्रदक्षिणा करी। त्याचा बंध तोडोनि मदनारी । निष्पाप करी सर्वदा ॥ ५२ ॥ ब्रह्मानंदा सुख-दायका । श्रीधरवरदा कैलासनायका । भक्तकामकल्पद्रुम गजांतका । न येसी तर्का निगमागमा ॥ ५३ ॥ शिवलीला-मृतग्रंथ प्रचंड । स्कंदपुराण ब्रह्मोत्तरखंड । परिसोत सज्जन अखंड । अष्टमाध्याय गोड हा ॥ १५४ ॥

॥ श्रीसांबसदाशिवार्पणमस्तु ॥ शुभं भवतु ॥

Digitization by American Academy of Indic Studies, AAIS(USA)

अध्याय नववा

Digitized by American Academy of Indic Studies, AAIS(USA)

श्रीगणेशाय नमः ॥ जेथ शिवनामघोष निरंतर । तेथ कैंचे जन्ममरणसंसार । तिंहीं कळिकाळ जिंकिला समग्र । शिवाशिव-छंदें करूनियां ॥ १ ॥ पाप जळावया निश्चितीं । शिवनामीं आहे ज्याची आसक्ती । त्यासी नाहीं पुनरावृत्ती । तो केवळ शिवरूप ॥ २ ॥ जैसें प्राणियाचें चित्त । विषयीं गुंतलें अत्यंत । तैसें शिवनामीं होतां रत । तरी बंधन कैंचें तया ॥ ३ ॥ धन-इच्छा धरूनि चित्तीं । धनाढ्याची करिती स्तुती । तैसे शिवनामीं प्रवर्तती । तरी जन्ममरण कैंचें तयां ॥ ४ ॥ राज्य-भांडारीचें धन । साधावया करिती यत्न । तैसें शिवचरणीं जडलें मन । तरी संकट विघ्न कैंचें तयां ॥ ५ ॥ धन्य ते शिवध्यानीं रत । येचिविषयीं कथा अद्भुत । नैमिषारण्यीं सांगत । सूत शौनकादिकांप्रती ॥६॥ वामदेव नामें महाज्ञानी । शिवध्यानीं रत विचरे काननीं । एकाकी निर्भय शांत । तैसें पापी

Digitization by American Academy of Indic Studies AAIS(USA)

जनीं । त्रिविधभेदरहित जो ॥ ७ ॥ दिशा जयाचें
भस्मचर्चित दिगंबर । निराहार निरंतर । एकलाचि हिंडतो
॥ ८ ॥ काय करावें कोठें जावें । काय घेवोनि काय त्यजावें ।
विश्व शिवमय आघवें । खेद मोह भेद नाहीं ॥ ९ ॥ अक्रोध
वैराग्य इंद्रियदमन । क्षमा दया कृपा समान । निर्लोभ दाता
भय शोक मान । काळत्रयीं न धरीच ॥ १० ॥ गृहापत्य-
दारावर्जित । कोणी एक परिग्रह नाहीं सत्य । काया-वाचा-
मनोदंडयुक्त । मौनी न बोले इतरांसीं ॥ ११ ॥ ज्ञानचर्चा
शिवस्मरण । त्यावीण नेणेचि भाषण । या नांव बोलिजे मौन ।
भेदाभेदरहित जो ॥ १२ ॥ सर्वांच्या अनुग्रहास्तव । तें
स्वरूप धरोनि विचरे शिव । जडजीव तारावया सर्व । विचरे
सृष्टीं स्वइच्छें ॥ १३ ॥ कार्याकार्य सारूनि कारण । आत्म-
स्वरूपीं पावला समाधान । देहत्रयरहित विधिनिषेधहीन ।

Digitization by American Academy of Indic Studies. AAIS(USA)

प्रवृत्तिनिवृत्तीवेगळा ॥ १४ ॥ निरंकुश जो निःसंग । जैसा ब्रह्मारण्यीं विचरे मातंग । तयाची रीति अभंग । वेदशास्त्रें वर्णिती ॥ १५ ॥ तो स्वरूपीं सदा समाधिस्थ । गगन तेंही अंगासी रुतत । म्हणूनि तेंही परतें सारीत । हेतुदृष्टांतवर्जित जो ॥ १६ ॥ तेणें तेजाचें दाहकत्व जाळिलें । उर्वीचें कठिनत्व मोडिलें । चंचलत्व हिरोनि घेतलें । प्रभंजनाचें तेणें पैं ॥ १७ ॥ आर्द्रत्व पूर्ण निरसोन । धुवोनि शुद्ध केलें जीवन । एवं पिंडब्रह्मांड जाळून । भस्म अंगीं चर्चिलें ॥ १८ ॥ ऐसा तो अमूर्तामूर्त । केवळ शुक्र कीं जडभरत । क्रौंचारण्यीं विचरत । सर्वही देखत शिवरूप ॥ १९ ॥ तों एक ब्रह्मराक्षस धांवत । महाभयानक शरीर अद्भुत । कपाळीं शेंदूर जिव्हा लळलळित । भयानक मुखाबाहेरी ॥ २० ॥ खदिरांगार तैसे नेत्र । बहुत जीव भक्षिले अपरिमित । क्षुधित तृषित पापी

Digitization by American Academy of Indic Studies, AAIS(USA)

कृपान । अकस्मात पावला ॥ २१ ॥ महाहिंसक सर्वभक्षक । तेणें वामदेव देखिला पुण्यश्लोक । धांवोनियां एकाएक । कंठीं घालीत मिठी त्याच्या ॥ २२ ॥ लोह परिसासी झगटतां पूर्ण । तत्काळ होय दिव्य सुवर्ण । तेवीं त्याच्या अंगस्पर्शेंकरून । मति पालटली तयाची ॥ २३ ॥ वामदेव-अंगींचें भस्म । त्याच्या अंगीं लागलें उत्तम । सत्त्ववृत्ति झाली परम । असुरभाव पालटला ॥ २४ ॥ आपुल्या अंगीं झगटोन । उद्धरला पिशिताशन । हें त्यासी नाहींच भान । समाधिस्थ सर्वदा ॥ २५ ॥ नेणे सुखदुःख शीतोष्ण । लोक निंदिती कीं वंदिती पूर्ण । शरीरीं भोग कीं रोग दारुण । हेंही नेणे कदा तो ॥ २६ ॥ मी हिंडतों देशीं कीं विदेशीं । हेंही स्मरण नाहीं त्यासी । तो ब्रह्मानंद सौख्य-राशी । विधिनिषेधीं स्पर्शेना ॥ २७ ॥ ऐसा तो योगींद्र

Digitization by American Academy of Indic Studies. AAIS(USA)

निःसीम । त्याच्या अंगस्पर्शें पापें झालीं भस्म । दिव्यरूप होवोनि सप्रेम । चरणीं लागला तयाच्या ॥ २८ ॥ सहस्त्र-जन्मींचें झालें ज्ञान । त्यासी आठव झाला संपूर्ण । मानस-सरोवरीं उदकपान । करितां काक हंस होय ॥ २९ ॥ कीं हाटकनदीतीरीं देख । पडतां पाषाण काष्ठादिक । दिव्य कार्तस्वर होय सुरेख । तेवीं राक्षस पैं झाला ॥ ३० ॥ कीं करितां सुधारसपान । तेथें सहजचि आलें देवपण । कीं शशि-किरणस्पर्शेंकरून । द्रवे जैसा चंद्रकांत ॥३१॥ कीं रवि उगवतां निःशेष । निशा सरे प्रकटे प्रकाश । तैसा उद्धरला राक्षस । स्तवन करी तयाचें ॥ ३२ ॥ म्हणे गुरुवर्या ऐक पूर्ण । मी तव दर्शनें झालों पावन । तुजसीं करितां संभाषण । वाटतें पावेन शिवपदा ॥ ३३ ॥ मज सहस्त्रजन्मींचें झालें ज्ञान । परी पंचवीस जन्मांपासून । पापें घडलीं जीं दारुण ।

Digitization by American Academy of Indic Studies, AAIS(USA)

सी अनुक्रमें सांगतों ॥३४॥ पूर्वी मी राजा दुर्जय । यौवनमदें अति निर्दय । परम दुराचरी होय । ब्राह्मण प्रजा पीडीत ॥ ३५ ॥ प्रजेसी नित्य करीं मार । आवडे तैसा विचरें स्वेच्छाचार । वेद पुराण शास्त्र । कैसें आहे मी नेणें ॥ ३६ ॥ स्वप्नींही नेणें कदा धर्म । ब्रह्महत्यादि पापें केलीं परम । नारी अपूर्व आणून उत्तम । नित्य नूतन भोगीं मी ॥ ३७ ॥ ऐशा स्त्रिया असंख्य भोगून । बंदीं घालोनि केलें रक्षण । सर्व देश धुंडोन । स्त्रिया नूतन आणवीं ॥ ३८ ॥ एकदां भोग देऊन । दुसऱ्यानें तिचें न पाहें वदन । त्या बंदीं रडती आक्रंदून । शाप देती मजलागीं ॥ ३९ ॥ विप्र पळाले राज्यांतून । पट्टणें ग्रामें खेटकें जाण । इतुकींही धुंडोन । स्त्रिया धरून आणिल्या ॥ ४० ॥ भोगिल्या तीन शतें द्विजनारी । चार शतें क्षत्रिय-कुमारी । वैश्यस्त्रिया सुंदरी । दहा शतें भोगिल्या ॥ ४१ ॥

Digitization by American Academy of Indic Studies. AAIS(USA)

शूद्रांच्या सहस्र ललना । चांडाळ नारी चार शतें जाणा । त्यावरी अपवित्र मातंगकन्या । सहस्र एक भोगिल्या ॥४२॥ चर्मककन्या पांच शत । रजकांच्या चार शतें गणित । वारांगना असंख्यात । मिती नाहीं तयांतें ॥४३॥ पांच शतें महारिणी । तितक्याच वृषली नितंबिनी । यांवेगळ्या कोण गणी । इतर वर्ण अष्टादश ॥४४॥ इतुक्या कामिनी भोगून । तृप्त नव्हे कदा मन । नित्य करीं मद्यपान । अभक्ष्य तितुकें भक्षिलें ॥ ४५ ॥ ऐसे भोगितां पापभोग । मज लागला क्षयरोग । मृत्यु पावलों सवेग । कृतांतदूत धरोनि नेती ॥ ४६ ॥ यमपुरींचें दुःख अपार । भोगिलें म्यां अतिदुस्तर । तप्तताम्रभूमि त्यावर । मजलागीं चालविलें ॥ ४७ ॥ लोहस्तंभ तप्त करून । त्यासी नेऊन देवविती आलिंगन । माझें घोर कर्म जाणून । असिपत्र-वनीं हिंडविती ॥ ४८ ॥ कढईत तेल झालें तप्त । त्यांत नेऊन

Digitization by Shri Parshvanath Academy of Indic Studies AAIS(USA)

बुडवीत । तोंडीं मारिती मारक सूत्र । पाप बहुत जाणोनि ॥ ४९ ॥ महाक्षार कटुरस आणोनी । मुखीं घालिती पासलें पाडुनी । तीक्ष्ण चंचूचे गृध्र येवोनी । नेत्र फोडिती एकसरें ॥ ५० ॥ कुंभीपाकीं घालोनि शिजविती । कर्णीं तप्त लोहदंड दडपिती । अहा तेथींची जाचणी किती । सांगों आतां गुरुवर्या ॥ ५१ ॥ तेथें रक्तकुंड रेतकुंड दारुण । त्यांत पचविती कित्येक दिन । मांस तोडिती सांडसेंकरून । वरी शिंपिती क्षारोदक ॥ ५२ ॥ जिव्हा नासिक आणि कर्ण । तीक्ष्ण शस्त्रें टाकिती छेदून । हस्त पाद खंडून । पोट फोडिती क्रूर शस्त्रें ॥ ५३ ॥ अंगाचा काढिती भाता । तप्त शस्त्रें रोंविती माथां । शिश्न छेदून गुदद्वारीं अवचितां । तप्त अर्गळा घालिती ॥ ५४ ॥ सर्वांगासीं टिपऱ्या लावून । सर्वेंच करिती पाशबंधन । पृष्ठीकडे वांकवून । चरणीं ग्रीवा बांधिती ॥५५॥

Digitization by American Academy of Indic Studies. AAIS(USA)

बोटीं बोटीं सुया रोंवून । पाषाणें वृषण करिती चूर्ण । हस्तपायीं आणून । पाषाणबेडी घालिती ॥ ५६ ॥ सहस्र वर्षे नलगे अंत । ऐशिया नरकीं बुडवीत । एक येवोनि पाडिती दांत । पाश घालिती ग्रीवेसी ॥ ५७ ॥ आपुलीं विष्ठामूत्र । बळेंच भक्षविती यमदूत । सर्वेंच अंगाचे तुकडे पाडीत । दोष अमित जाणोनियां ॥ ५८ ॥ श्याम–शबल श्वान लावून । चरचरां टाकिती फाडून । एक शिरास्थी काढिती ओढून । एक मांस उकरिती ॥ ५९ ॥ लोहार्गळा उष्ण तीव्र । पृष्ठीं हृदयीं करिती मार । उखळीं घालोनि सत्वर । लोहतप्तमुसळें चेंचिती ॥ ६० ॥ तीक्ष्ण औषधींचे रस आणिती । नासिकद्वारें आंत ओतिती । सर्वेंचि वृश्चिक-कूपीं टाकिती । बहुत विपत्ती भोगिल्या ॥ ६१ ॥ ज्यांचें विष परम दुर्धर । ऐसे अंगास डसविती विखार । अग्निशिखा

Digitization by American Academy of Indic Studies. AAIS(USA)

लोवोनि सत्वरे । हें शरीर मोजिले ॥६२॥ अंतरिक्ष असिधारें बैसवून । पायीं बांधिती जड पाषाण । सर्वेंचि पर्वतावरी नेऊन । ढकलूनि देती निर्दयपणें ॥ ६३ ॥ आंतडीं काढून निश्चितीं । ज्याचीं त्याजकडोन भक्षविती । ऊर्ध्व नेवोनि टांगिती । आपटिती क्रोधभरें ॥६४॥ लोहकंटकीं उभें करून । करिती इंगळांचें आंथरूण । मस्तकीं घालूनियां पाषाण । फोडोनि टाकिती मस्तक ॥६५॥ लोहचणक करूनि तप्त । खा खा म्हणोनि दूत मारीत । ओष्ठ धरोनि फाडीत । तप्त सळया नाकीं खोंविती ॥ ६६ ॥ उफराटें टांगून । ग्रीवेसी बांधोनि थोर पाषाण । रीस व्याघ्रादिक आणोन । विदारिती त्यांहातीं ॥ ६७ ॥ गजपदाखालीं चूर्ण । करविती तप्तनीर-प्राशन । अष्टांगें कर्वतून । वेगळालीं टाकिती ॥ ६८ ॥ भया-नक भूतें भेडसाविती । लिंग छेदूनि खा म्हणती । सांधे ठायीं

Digitization by American Academy of Indic Studies. AAIS(USA)

ठायीं मोडिती । तीक्ष्णशस्त्रेंकरूनियां ॥ ६९ ॥ भूमींत रोवोनियां शरीर । करिती बहुत शरमार । सर्वेंचि शूळ परम तीव्र । त्यावरी पालथें घालिती ॥ ७० ॥ वरी मारिती मुसळघायें । मग पाषाण बांधोनि लवलाहें । नरकवापींत टाकिती पाहें । अंत न लागे उतरतां ॥ ७१ ॥ कांचा शिसें यांचा रस करून । बळेंचि करविती प्राशन । तेथें जात नाहीं कदा प्राण । यातना दारुण भोगितां ॥ ७२ ॥ ऐशा तीन सहस्र वर्षेंपर्यंत । नरकयातना भोगिल्या बहुत । त्यावरी मज ढकलोनि देत । व्याघ्रजन्म पावलों ॥ ७३ ॥ दुसरे जन्मीं झालों अजगर । तिसरे जन्मीं वृक भयंकर । चौथे जन्मीं सूकर । सरडा झालों पांचवा ॥ ७४ ॥ सहावे जन्मीं सारमेय सबळ । सातवे जन्मीं शृगाल । आठव्यानें गवय विशाळ । गुरुवर्या मी झालों ॥ ७५ ॥ नववे जन्मीं मर्कट

Digitization by American Academy of Indic Studies. AAIS(USA)

प्रसिद्ध । दहावे जन्मीं झालों गर्दभ निषिद्ध । त्यावरी नकुळ मग वायस विविध । तेरावे जन्मीं बक झालों ॥ ७६ ॥ चौदावे जन्मीं वनकुक्कुट । त्यावरी गीध झालों पापिष्ठ । मग मार्जारयोनी दुष्ट । मंडूक त्यावरी जाण पां ॥ ७७ ॥ अठरावे जन्मीं झालों कूर्म । त्यावरी मत्स्य झालों दुर्मग । सर्वेंचि पावलों मूषकजन्म । उलूक त्यावरी झालों मी ॥ ७८ ॥ बाविसावे जन्मीं वनद्विरद । त्यावरी उष्ट्रजन्म प्रसिद्ध । मग दुरात्मा निषाद । आतां राक्षस जन्मलों ॥ ७९ ॥ सहस्रजन्मींचें ज्ञान । झालें स्वामी मज पूर्ण । तव दर्शनाच्या प्रतापेंकरून । पावन झालों स्वामिया ॥ ८० ॥ गंगास्नानें जळे पाप । अत्रिनंदन हरी ताप । सुरतरु दैन्य अमूप । हरीत दर्शनेंकरूनियां ॥८१॥ पाप ताप आणि दैन्य । संतसमागमें जाय जळून । यावरी वामदेव योगींद्र वचन ।

Digitization by American Academy of Indic Studies. AAIS(USA)

बोलतां झाला तेधवां ॥ ८२ ॥ एक विप्र होता महाअमंगळ। शूद्रस्त्रियेसीं रतला बहुत काळ। तिच्या भ्रतारें साधूनि वेळ। जिवें मारिलें द्विजातें ॥८३॥ ग्रामाबाहेर टाकिलें प्रेत। कोणी संस्कार न करीत। तो यमदूतीं नेला मारीत। जाच बहुत भोगीतसे ॥ ८४ ॥ इकडे शिवसदन उत्तम। त्यापुढें पडिलें असे भस्म। महाशिवरात्रिदिवशीं सप्रेम। भक्त पूजना बैसले ॥८५॥ त्या भस्मांत श्वान सवेग। येऊनि बैसलें पाहे शिवलिंग। भस्मचर्चित त्याचें अंग। जात मग त्वरेनें ॥८६॥ पडिलें होतें विप्रप्रेत। त्यावरी गेलें अकस्मात। कुणपास भस्म लागत। पापरहित झाला तो ॥ ८७ ॥ तों यमदूतीं नरकांतूनि काढिला। शिवदूतीं विमानीं वाहिला। कैलासासी जावोनि राहिला। संहारला पापसमूह ॥ ८८ ॥ ऐसें हें पवित्र शिव-भूषण। त्याचें न वर्णवे महिमान। राक्षस पुसे कर जोडून।

Digitization by American Academy of Indic Studies (AAIS-USA)

भस्ममहिमा सांगा कैसा ॥ ८९ ॥ परम कोणते उत्तम । शिवभक्तीं लावावें कैसा नेम । यावरी वामदेव उत्तम । चरित्र सांगे शिवाचें ॥ ९० ॥ मंदरगिरी परम पवित्र । उंच योजनें अकरा सहस्त्र । त्यावरी एकदां त्रिनेत्र । देवांसहित पातला ॥ ९१ ॥ यक्षगण गंधर्व किन्नर । चारण पिशाच गुह्यक समग्र । देव उपदेव पवित्र । महेशा वेष्टून बैसले ॥ ९२ ॥ मरुद्गण पितृगण समस्त । एकादश रुद्र द्वादशादित्य । अष्ट वसु अष्ट भैरव सत्य । अष्ट दिक्पाळ पातले ॥९३॥ अठ्यायशीं सहस्त्र ऋषीश्वर । साठ सहस्त्र वालखिल्य ब्रह्मपुत्र । पाताळनाग पृथ्वीचे नृपवर । शंकरा वेष्टित बैसले ॥ ९४ ॥ विष्णु विधि पुरंदर । शिवध्यान पाहती समग्र । भूतांचे मेळे अपार । मंदराचळीं मिळाले ॥ ९५ ॥ सिंधूरवदन वीरभद्रकुमार । साठ कोटि गण समग्र । पुढें विराजे नंदिकेश्वर । दुसरा मांदार शुभ्र

Digitization by American Academy of Indic Studies. AAIS(USA)

दिसे ॥९६॥ तथ आले सनत्कुमार । साष्टांग करूनि नमस्कार । स्तवन करूनि अपार । विभूतिधारणविधि पुसती ॥९७॥ यावरी बोले जाश्वनीळ । विभूति जाणा तेचि निर्मळ । शुद्ध करूनि गोमयगोळ । मृत्तिकाकणविरहित ॥९८॥ ते वाळवूनि उत्तम । मग करावें त्यांचें भस्म । शुद्ध विभूति मज परम । शिवगायत्रीनें मंत्रिजे ॥ ९९ ॥ आधीं अंगुष्ठें लाविजे ऊर्ध्व । मग मस्तकाभोंवतें वेष्टिजे शुद्ध । तर्जनी न लाविजे निषिद्ध । कनिष्ठिका वेगळी करावी ॥ १०० ॥ दों बोटांनीं लाविजे भाळीं । अंगुष्ठें मध्यरेखा तेजागळी । ऐसें त्रिपुंड्रधारण चंद्रमौळी । सनत्कुमारां सांगत ॥ १ ॥ तर्जनी न लावितां सर्वांगीं विभूती । त्रिबोटीं लाविजे निश्चितीं । येणें महत्पापें भस्म होती । शिवभूषणप्रसादें ॥२॥ अगम्यागमन सुरापान । ब्रह्महत्या गोहत्या अभक्ष्यभक्षण । महत्पापांचे पर्वत जाण ।

Digitization by American Academy of Indic Studies. AAIS(USA)

भस्मचर्चनें भस्म होती ॥३॥ ऐसा भस्माचा महिमा वामदेव। ब्रह्मराक्षसा सांगे सर्व । विमान आलें अपूर्व । दिव्यरूप असुर झाला ॥ ४ ॥ कैलासाप्रती जाऊन । राहिला शिवरूप होऊन । वामदेव पृथ्वीपर्यटन । स्वेच्छें करीत चालिला ॥५॥ सत्संगाचा महिमा थोर । वामदेवसंगें तरला असुर । भस्मलेपनें भालनेत्र । सदा सुप्रसन्न भक्तांसी ॥६॥ मंत्र तीर्थ द्विज देव । गुरु यज्ञ ज्योतिषी औषधी सर्व । येथें जैसा धरिती भाव । सिद्धि तैसी तयांसी ॥७॥ पांचाळदेशीं नृपनाथ । नाम जयाचें सिंहकेत । जैसा शक्रनंदन कीं तृतीय सुत । पृथादेवीचा पुरुषार्थी ॥८॥ मृगयेस गेला तो भूपाळ । मार्गें चालत धुरंधर दळ । शबरांचेही मेळ । बहुसाल निघती तयासवें ॥९॥ वनोवनीं हिंडतां भूपाळक । शबर एक परम भाविक । भग्न शिवालय एक । गेला त्यांत निषाद तो ॥११०॥ उन्मळोनि पडलें दिव्य लिंग । पंचसूत्री

Digitization by American Academy of Indic Studies, AAIS(USA)

तेधवां ॥ ११ ॥ राजा म्हणे लिंग चांगलें । परी पाहिजे भावें पूजिलें । उगेंचि देवार्चन मांडिलें । दंभेंकरूनि लौकिकीं ॥१२॥ लौकिकीं मिरवावया थोरपण । प्रतिमा ठेविल्या सोज्ज्वळ करून । जेवीं कासारें मांडिलें दुकान । प्रतिमाविक्रय करावया ॥ १३ ॥ ब्राह्मणवेष घेवोनि शुद्ध । यात्रेंत हिंडती जैसे मैंद । कीं मार्गघ्न वाटेंत साधुसिद्ध । वेष धरूनि बैसले ॥१४॥ काळनेमी साधुवेष धरून । वाटेंत बैसला करावया विघ्न । एवं भावेंवीण देवतार्चन । व्यर्थ काय दांभिक ॥ १५ ॥ शबरासी म्हणे नृपसत्तम । तुज हें लिंग सांपडलें उत्तम । निषाद म्हणे पूजनक्रम । कैसा आहे सांग पां ॥१६॥ विनोदें बोले नृपवर । पूजेचे आहेत बहुत प्रकार । परी चिताभस्म पवित्र । नित्य नूतन आणावें ॥ १७ ॥ चिताभस्मावीण । नैवेद्य करूं नये समर्पण ।

Digitization by American Academy of Indic Studies. AAIS(USA)

हेंचि मुख्य वर्म जाण । शैवलक्षण निष्ठेचें ॥ १८ ॥ नृपवचन मानूनि यथार्थ । शबर लिंग घरा आणीत । शबरीस सांगे वृत्तान्त । हर्षभरित ते झाली ॥ १९ ॥ सुमुहूर्तें शिवलिंग स्थापून । दोघें पूजिती एकनिष्ठें करून । चिताभस्म नित्य नूतन । आणिती मेळवून साक्षेपें ॥ १२० ॥ एकार्ती होतांचि सुंदरी । नैवेद्या आणीत झडकरी । उभयतां जोडल्या करीं । शिवस्तवनीं सादर ॥ २१ ॥ ऐसें नित्य करितां पूजन । लोटले कित्येक दिन । त्यांची निष्ठा पहावया पूर्ण । केलें नवल पंचवदनें ॥ २२ ॥ ऐसें एकदां घडोनि आलें । चिताभस्म कोठें न मिळे । शबरें बहुत शोधिलें । अपार क्रमिलें भूमंडळ ॥ २३ ॥ परतोनि सदनासी येत । शबरीस सांगे वृत्तान्त । तेही झाली चिंताक्रांत । म्हणे पूजन केवीं होय ॥ २४ ॥ केलें शिवपूजन उत्तम । परी न मिळतां चिताभस्म । तो शबर भक्तराज परम । नैवेद्य शिवासी अर्पीना

Digitization by American Academy of Indic Studies. AAIS(USA)

॥ २५ ॥ शिवदीक्षा परम कठिण । निष्ठा पाहे उमारमण । शबरी म्हणे प्रियालागून । मी आपुलें भस्म करितें आतां ॥ २६ ॥ पाकसदनीं बैसोन । लावोनि घेतें आतां अग्न । तें चिताभस्म चर्चून । सांबपूजन करावें ॥ २७ ॥ मग शुचिर्भूत होवोनि शबरी । शिवध्यान स्मरण करी । अग्नि लावोनि झडकरी । भस्म करी कलेवर ॥ २८ ॥ शबर घेवोनि तें भस्म । चर्चीं सदाशिवासी सप्रेम । परी नैवेद्य आणावया उत्तम । दुसरें कोणी नसेचि ॥ २९ ॥ भोळा चक्रवर्ती उदार । तारावया धैर्य पाहे शंकर । आसन घालोनि शबर । परम सादर शिवार्चनीं ॥ १३० ॥ शबरी उत्तम पाक करून । नित्य येत नैवेद्य घेवोन । शबर एकार्ती करोन । पूर्वाभ्यासें बोलावीत ॥ ३१ ॥ एकार्ती होतांचि सदाशिवा । त्रुटी न वाजतां नैवेद्य दावावा । विलंब होतां महादेवा । क्षोभ अत्यंत पैं होय

Digitization by American Academy of Indic Studies. AAIS(USA)

॥३२॥ सर्व अन्याय क्षमा करी शंकर । परी नवद्यासी होती उशीर । क्षोभोनि जातो श्रीशंकर । उशीर अणुमात्र सोसेना ॥ ३३ ॥ शबर आनंदमय शिवार्चनीं । स्त्रियेनें शरीर जाळिलें हें नाठवे मनीं । म्हणे ललने नैवेद्य आणीं । तंव पाठीसीं उभी घेवोनियां ॥ ३४ ॥ रंभा उर्वशी मेनका सुंदरी । त्यांहूनि दिव्यरूप झाली शबरी । चतुर्विध नैवेद्य करी । देत पतीच्या तेधवां ॥ ३५ ॥ नैवेद्य अर्पूनि शबर । पूजा झाली षोडशोपचार । दोघें जोडोनियां कर । स्तवन करिती शिवाचें ॥ ३६ ॥ जय जय अनंतब्रह्मांडनायका । जय जय शिव मायाचक्रचालका । दुर्जनदमना मदनांतका । भवहारका भवानीपते ॥ ३७ ॥ पूजन झालें संपूर्ण । शबर पाहे स्त्री विलोकून । अलंकारमंडित सद्गुण । आपणही शिवरूप जाहला

Digitization by American Academy of Indic Studies. AAIS(USA)

॥ ३८ ॥ एक नीळकंठ वेगळा करून । शिवभक्त शिवसमान । तंव आलें दिव्य विमान । वाद्यें अपार वाजती ॥ ३९ ॥ येत दिव्यसुमनांचे परिमळ । आश्चर्य करी सिंहकेत नृपाळ । विमानीं बैसवूनि तत्काळ । शिवपद पावलीं दोघेंही ॥ १४० ॥ राव म्हणे विनोदेंकरून । म्यां सांगितलें चिताभस्मपूजन । परी धन्य शबराचें निर्वाण । उद्धरोनि गेला कैलासा ॥ ४१ ॥ धन्य ते शबरी कामिनी । देह समर्पिला शिवार्चनीं । एवं एकनिष्ठा देखिल्यावांचोनी । पिनाकपाणी प्रसन्न नव्हे ॥४२॥ सिंहकेतासी लागला तोचि छंद । सर्वदा शिवभजनाचा वेध । शिवलीलामृत प्रसिद्ध । श्रवण करी सर्वदा॥४३॥शिवरात्रि प्रदोष सोमवार । व्रतें आचारे प्रीतीं नृपवर । शिवप्रीत्यर्थ उदार । धनें वांटी सत्पात्रीं ॥४४॥ ऐसें करितां शिवभजन । सिंहकेत शिव-

Digitized by American Academy of Indic Studies, AAIS(USA)

सुख होतोन । शिवपदीं राहिला जावोन । धन्य भजन निष्ठेचें ॥ ४५ ॥ शिवलीलामृतमंडपीं सुरवाडली । चढत जात श्रीधरवाग्वल्ली । अहळबहळ पसरली । ब्रह्मानंदेकरूनियां ॥४६॥ ते छाया सघन अत्यंत । तेथें बैसोत शिवभक्त । प्रेमद्राक्षफळें पक्व बहुत । सदा सेवोत आदरें ॥ ४७ ॥ श्रीधरवरदा ब्रह्मानंदा । मृडानीहृदयाब्जमिलिंदा । कैवल्यपददायका अभेदा । लीला अगाध बोलवीं पुढें ॥ ४८ ॥ शिवलीलामृत ग्रंथ प्रचंड । स्कंदपुराण ब्रह्मोत्तरखंड । परिसोत सज्जन अखंड । नवमाध्याय गोड हा ॥ १४९ ॥

॥ श्रीसांबसदाशिवार्पणमस्तु ॥ शुभं भवतु ॥

Digitization by American Academy of Indic Studies. AAIS(USA)

Digitized by American Academy of Indic Studies, AAIS(USA)

श्रीगणेशाय नमः ॥ कामगजविदारकपंचानना । क्रोधजलद-
विध्वंसप्रभंजना । मदतमहारका चंडकिरणा । चंद्रशेखरा
वृषभध्वजा ॥ १ ॥ मत्सरदुर्धरविपिनदहना । दंभनगच्छेदका
सहस्रनयना । अहंकारअंधकासुरमर्दना । धर्मवर्धना भालनेत्रा
॥ २ ॥ आनंदकैलासनगविहारा । निगमागमवंद्या सुहास्य-
वक्त्रा । दक्षमखदलना आनंदसमुद्रा । ब्रह्मानंदा दयानिधे
॥ ३ ॥ नवमाध्यायाचे अंतीं । उद्धरिला शबर सिंहकेतनृपती ।
यावरी सूत शौनकादिकांप्रती । नैमिषारण्यीं सांगत ॥ ४ ॥
आनर्तदेशीं वास्तव्य करीत । एक द्विज नामें देवरथ । वेदाध्य-
यनी शास्त्ररत । पंडित आणि वंशज होय ॥ ५ ॥ त्याची
कन्या चातुर्यखाणी । शारदानामें कमलनयनी । जिचें
स्वरूप देखोनी । जन होती तटस्थ ॥ ६ ॥ तंव ते झाली
द्वादशवर्षी । पित्यानें लग्न करूनि संभ्रमेंसीं । पद्मनाभद्विजासी ।

Digitization by American Academy of Indic Studies. AAIS(USA)

देता झाला विधियुक्त ॥ ७ ॥ तोही परम अधीत ब्राह्मण । सभाग्य आणि वेदसंपन्न । जयाची विद्या पाहोन । राजे होती तटस्थ ॥ ८ ॥ लग्नसोहळा जाहलियावरी । कांहीं दिवस होता श्वशुरघरीं । सायंकाळीं नदीतीरीं । संध्यावंदनासी तो गेला ॥ ९ ॥ परतोन येतां अंधार । पायास झोंबला दुर्धर विखार । तेथेंच पडिलें कलेवर । नगरांत हांक जाहली ॥ १० ॥ मातापितासमवेत । शारदा धांवोनि आली तेथ । गतप्राण देखोनि प्राणनाथ । शरीर घालीत धरणीवरी ॥ ११ ॥ म्हणे विद्याधनाचें सतेज । आजि बुडालें माझें जहाज । वोस पडली सेज । बोलों गुज कोणासीं ॥ १२ ॥ माझें बुडालें भांडार । सर्परूपें वरी पडला तस्कर । दग्ध झालीं आभरणें समग्र । म्हणोनि टाकी तोडोनियां ॥ १३ ॥ देखोनि शारदेची करुणा । अश्रु आले जनांचियां नयनां । म्हणती अहा पशुपते भाल-

Digitization by American Academy of Indic Studies AAIS (USA)

सदनाचा । हे आता करील काय ॥ १४ ॥ मग त्या विप्रांचें करूनि दहन । माता पिता बंधु आप्तजन । शारदेसी संगें घेऊन । सदनाप्रती गेले ते ॥ १५ ॥ कित्येक दिवस जाहलियावरी । घरचीं कार्यास गेलीं बाहेरी । शारदा एकली मंदिरीं । तंव एक अपूर्व वर्तलें ॥ १६ ॥ नैध्रुव नामें ऋषीश्वर । वृद्ध तपस्वी गेले नेत्र । शिष्य हातीं धरोनि पवित्र । सदनां आला शारदेच्या ॥ १७ ॥ शारदा आसन देऊनि सत्वर । पूजन करोनि करी नमस्कार । नैध्रुव स्हणे सौभाग्य वाढो अपार । हो तुज पुत्र वेदवक्ता ॥ १८ ॥ विप्रास न दिसे केवळ अंध । अमोघ वदला आशिर्वाद । हांसोनि शारदा करी खेद । शोक करी दुःखभरें ॥ १९ ॥ म्हणे हें अघटित घडे केवीं पूर्ण । सांगितलें पूर्ववर्तमान । नैध्रुव म्हणे माझें वचन । असत्य नोहे कल्पांतीं ॥ २० ॥ माझे जिव्हेबाहेर आलें । तें माघारें न सरे कदाकाळें ।

Digitization by American Academy of Indic Studies. AAIS(USA)

माझें तपानुष्ठान वेगळें । अघटित तेंचि घडवीन ॥ २१ ॥ घरींचीं बाहेरूनि आलीं त्वरित । माता पिता बंधु समस्त । समूळ कळला वृत्तान्त । म्हणती विपरीत केवीं घडे ॥ २२ ॥ ऋषीचा आशीर्वाद अमोघ पवित्र । क्षणें रंकाचा करी सहस्रनेत्र । शापें न लगतां क्षणमात्र । कुळासहित संहारीत ॥ २३ ॥ शापबळेंचि विशेष । सर्प केला राजा नहुष । यादवकुळ निःशेष । भस्म झालें ब्रह्मशापें ॥ २४ ॥ ब्राह्मणीं क्षोभोनि निर्धारीं । शक्राची संपत्ति घातली सागरीं । ब्रह्मशापें मुरारी । अंबऋषीचे जन्म घेत ॥ २५ ॥ विधि-हरि-हर चित्तीं । ब्रह्मशापाचें भय वाहती । विप्रशापें राव परीक्षिती । भस्म झाला क्षणार्धें ॥ २६ ॥ जमदग्नीचा क्रोध परम । चौघे पुत्र केले भस्म । स्त्रिया असतां पांडुराजसत्तम । भोग नाहीं सर्वदा ॥ २७ ॥ विप्रशापाची नवलगती । साठ सहस्र सागर जळती । कुबेरपुत्र वृक्ष होती ।

Digitization by American Academy of Indic Studies, AAIS(USA)

नारदशापेकरोनियां ॥ २८ ॥ कृष्णासहित यादवकुळ । ब्रह्मशापें भस्म झालें सकळ । दंडकाऐसा नृपाळ । क्षणमात्रें दग्ध केला ॥ २९ ॥ ब्रह्मशाप परम दृढ । नृगराज केला सरड । धराधरशत्रु बळ प्रचंड । सहस्र भगें त्या अंगीं ॥ ३० ॥ क्षयरोगी केला अत्रिनंदन । मेदिनीवसनाचें केलें आचमन । शाप देवोनि सूर्यनंदन । दासीपुत्र केला पैं ॥३१॥ पाषाणाचे करिती देव । रंकाचेही करिती राव । मंत्राक्षता टाकितां नवपल्लव । कोरड्या काष्ठा फुटले कीं ॥ ३२ ॥ ब्राह्मण थोर त्रिजगतीं । हें ब्रह्मांड मोडोनि पुन्हां घडती । यावरी नैध्रुव तियेप्रती । बोलता झाला तें ऐका ॥ ३३ ॥ म्हणे ऐकें शारदे यथार्थ । तूं धरीं उमामहेशव्रत । षडक्षर मंत्र विधियुक्त । नित्य जप करावा ॥ ३४ ॥ म्हणे या व्रताचें फळ होय पूर्ण । तंववरी मी येथेंचि राहीन । मग त्याच्या अंगणांत मठ करून । राहता

Digitization by American Academy of Indic Studies. AAIS(USA)

झाला नैध्रुव तो ॥ ३५ ॥ म्हणे व्रताचा आरंभ प्रेमेंसीं । करावा जाण चैत्रमासीं । अथवा मार्गशीर्षेंसीं । शुद्धपक्षीं करावा ॥३६॥ पाहोनि सुमुहूर्त सोमवार । अष्टमी चतुर्दशी परिकर । पूजावा उमामहेश्वर । एक संवत्सर नेमेंसीं ॥ ३७ ॥ गुरुवचन शारदा ऐकोन । तैसेंचि करी न पडे न्यून । नैध्रुवगुरूपासून । षडक्षर मंत्र घेतला ॥ ३८ ॥ दिव्य शिवमंदिर करून । वरी दिधलें शुभ्रवितान । चारी स्तंभ शोभायमान । नानाफळें शोभताती ॥ ३९ ॥ अष्टगंधें सुवाससुमनें । भूमि शोधूनि रंगमाळा आस्तरणें । षोडशवर्ण यंत्रकरणें । अष्टदळें तयामाजी ॥ ४० ॥ तयामाजी चतुर्दळ । त्यावरी घालोनि तांदुळ । वरी घट स्थापोनि अढळ । शोभा बहुत आणिजे ॥ ४१ ॥ उमा-महेश प्रतिमा दोन्ही । स्थापिजे सुवर्णाच्या करोनी । मग एकनिष्ठा धरूनी । षोडशोपचारीं पूजिजे ॥ ४२ ॥ यथासांग ब्राह्मण-

Digitization by American Academy of Indic Studies, AAIS(USA)

संतर्पण । सुवासिनी पूजिजे प्रीतीकरून । षड्रस चतुर्विध अन्न । द्यावें भोजन तृप्तीवरी ॥ ४३ ॥ पुराणश्रवण कीर्तन । येणेंच करावें जागरण । गुरुवचनीं विश्वास पूर्ण । धरूनि वर्तणें सर्वदा ॥ ४४ ॥ कुंदेंदुवर्ण केवळ । कर्पूरगौर पयःफेनधवल । ज्योतिर्मय शुभ्र तेजाळ । रजतवर्ण निर्मळ जो ॥ ४५ ॥ सूर्यकोटिसम तेज विराजत । शुभ्र आभरणीं भूषित । जगदानंदकंद गुणातीत । स्वर्धुनी विराजत मस्तकीं ॥ ४६ ॥ शुभ्र जटामुकुटमंडित । सर्प मणियुक्त विराजत । किशोरचंद्र भाळीं मिरवत । भस्मचर्चित शुभ्र दिसे ॥४७॥ उन्मीलित भाललोचन । केयूरांगद शुभ्र वीरकंकण । मुंडमाळा शोभायमान । दिसती लोचन सूर्येंदुवत ॥ ४८ ॥ दिव्य गरुडपाचूहूनि वरिष्ठ । विराजमान दिसे नीलकंठ । दशभुज आयुधें सघट । झळकती प्रळयचपळेऐसीं ॥ ४९ ॥ खट्वांग

Digitization by American Academy of Indic Studies. AAIS(USA)

त्रिशूळ कपाल डमरू । अंकुश पाश घंटा नागधरू । पिनाक पाशुपत कमल तेजाकारू । शुभ्रवर्ण आयुधें ॥ ५० ॥ शुभ्र तेजस्वी शार्दूलचर्मवसन । शुभ्र स्फटिकवर्ण गजाजिन । मणिमय शुभ्र सिंहासन । नाना रत्नें विराजत ॥ ५१ ॥ कैलासगिरी शुभ्रवर्ण । वरी मंडप शुभ्र सहस्रयोजन । स्तंभविरहित सहस्रकिरण । गगनीं जेवी प्रकाशे पैं ॥ ५२ ॥ ऐरावताहूनि विशाळ शुभ्र । पुढें शोभे नंदिकेश्वर । मणिमय कुंडलें सुंदर । शेष तक्षक झळकती ॥ ५३ ॥ ब्रह्मानंदसुख मुरोन । ओतिलें शिवस्वरूप सगुण । आतां भवानीचें ध्यान । शारदा ध्यानीं आणीत ॥ ५४ ॥ बाला तन्वंगी सुंदर । विराजमान चंद्रशेखर । चतुर्भुज पाशांकुशधर । गदापद्मयुक्त जे ॥ ५५ ॥ सुरतरुसुमनमाळायुक्त । मल्लिका-बकुळ-कमळीं विराजित । इभमुक्तावतंस डोलत । शोभा अद्भुत कोण वर्णी ॥ ५६ ॥ हरिमध्या भुजंग-

Digitization by American Academy of Indic Studies, AAIS(USA)

वर्णी । जलजपद्मा आकर्णनयनी । द्वादशादित्यशोभा जघनी ।
कांची वरी झळकतसे ॥ ५७ ॥ मागें स्त्रिया वर्णिल्या बहुत ।
निःसीमरूपलक्षणयुक्त । ओंवाळूनि टाकाव्या समस्त । जिच्या
पादांगुष्ठावरूनी ॥ ५८ ॥ कोटिमन्मथशोभा साजिरी । त्रिभुवन-
जननी त्रिपुरसुंदरी । ब्रह्मांड फोडोनियां वरी । अंगींचा सुवास
धांवत ॥ ५९ ॥ पदमुद्रा जेथें उमटती । तेथें आरक्त कमळें
उगवती । द्विजपंक्तीचा रंग पडतां क्षितीं । खडे होती दिव्यमणी
॥ ६० ॥ या ब्रह्मांडमंडपांत देख । ऐसें स्वरूप नाहीं आणिक ।
शशि मित्र द्विमुख । जिच्या तेजें शोभती ॥ ६१ ॥ विधि-शक्रादि
बाळें अज्ञान । स्नेहें निजगर्भीं करी पाळण । समस्त त्रिभुवन-
लावण्य । ओतिलें स्वरूप देवीचें ॥ ६२ ॥ विशाळ ताटंकें
प्रभाघन । ओतिलीं शशिमित्रतेज गाळून । गंडस्थळीं प्रभा पूर्ण ।
पडली झळके अत्यंत ॥ ६३ ॥ बिंबाधर अतिरक्त । नासिकींचें

Digitization by American Academy of Indic Studies. AAIS(USA)

वरी डोलतां मुक्त । प्रवाळचि केवळ भासत । तेज अमित न वर्णवे ॥ ६४ ॥ नेत्रांजनप्रभा पडली मुक्तशिरीं । तो गुंजेऐसें दिसे क्षणभरी । जगन्माता हास्य करी । तो रंग दिसे शुभ्र मागुती ॥ ६५ ॥ ओळीनें बैसल्या हंसपंक्ती । तैसे द्विज हांसतां झळकती । मुक्त शुभ्रवर्ण मागुती । हैमवतीचे झळकती ॥ ६६ ॥ दंतपंक्ती शुभ्र अत्यंत । अधरप्रभेने आरक्त भासत । डाळिंबबीज पक्व शोभत । क्षणैक तैसे दीसती ॥ ६७ ॥ कंठींचे मुक्ताहार संपूर्ण । दिसती इंद्रनीळासमान । श्यामलांगप्रभा देदीप्यमान । मुक्तांमाजी चिंबली ॥ ६८ ॥ कमंडलु तेजस्वी सुंदर । तेवीं विश्वजननीचे पयोधर । कुमार आणि इभवक्त्र । ज्यांतील अमृत प्राशिती ॥ ६९ ॥ प्रळयचपळा गाळोनि समग्र । रंगविलें वाटे देवीचें अंबर । मुक्तलग कंचुकी प्रभाकर । बाहु-भूषणें झळकती ॥ ७० ॥ इंद्रनीलकीलवर्णी । लीलावेषधारिणी ।

Digitized by Sarayu Trust. Funded by Google.
Digitized by American Academy of Indic Studies. AAIS(USA)

वेणी । जलजदळा आकर्णनयनी । चंद्रादित्यशोभा जघनीं । कांची वरी झळकतसे ॥ ५७ ॥ मागें स्त्रिया वर्णिल्या बहुत । निःसीमरूपलक्षणयुक्त । ओंवाळूनि टाकाव्या समस्त । जिच्या पादांगुष्ठावरूनी ॥ ५८ ॥ कोटिमन्मथशोभा साजिरी । त्रिभुवन-जननी त्रिपुरसुंदरी । ब्रह्मांड फोडोनियां वरी । अंगींचा सुवास धांवत ॥ ५९ ॥ पदमुद्रा जेथें उमटती । तेथें आरक्त कमळें उगवती । द्विजपंक्तीचा रंग पडतां क्षितीं । खडे होती दिव्यमणी ॥ ६० ॥ या ब्रह्मांडमंडपांत देख । ऐसें स्वरूप नाहीं आणिक । शशि मित्र द्विमुख । जिच्या तेजें शोभती ॥ ६१ ॥ विधि-शक्रादि बाळें अज्ञान । स्नेहें निजगर्भीं करी पाळण । समस्त त्रिभुवन-लावण्य । ओतिलें स्वरूप देवीचें ॥ ६२ ॥ विशाळ ताटंकें प्रभाघन । ओतिलीं शशिमित्रतेज गाळून । [illegible]शकीं प्रभा पूर्ण । पडली झळके अत्यंत ॥ ६३ ॥ बिंबाधर अतिरक्त । नासिकींचें

Digitization by American Academy of Indic Studies. AAIS(USA)

वरी डोलतां मुक्त । प्रवाळचि केवळ भासत । तेज अमित न वर्णवे ॥ ६४ ॥ नेत्रांजनप्रभा पडली मुक्तशिरीं । तो गुंजेऐसें दिसे क्षणभरी । जगन्माता हास्य करी । तो रंग दिसे शुभ्र मागुती ॥ ६५ ॥ ओळीनें बैसल्या हंसपंक्ती । तैसे द्विज हांसतां झळकती । मुक्त शुभ्रवर्ण मागुती । हैमवतीचे झळकती ॥ ६६ ॥ दंतपंक्ती शुभ्र अत्यंत । अधरप्रभेने आरक्त भासत । डाळिंबबीज पक्व शोभत । क्षणैक तैसे दीसती ॥ ६७ ॥ कंठींचे मुक्ताहार संपूर्ण । दिसती इंद्रनीळासमान । श्यामलांगप्रभा देदीप्यमान । मुक्तांमाजी बिंबली ॥ ६८ ॥ कमंडलु तेजस्वी सुंदर । तेवीं विश्वजननीचे पयोधर । कुमार आणि इभवक्त्र । ज्यांतील अमृत प्राशिती ॥ ६९ ॥ प्रळयचपळा गाळोनि समग्र । रंगविलें वाटे देवीचें अंबर । मुक्तलग कंचुकी प्रभाकर । बाहु-भूषणें झळकती ॥ ७० ॥ इंद्रनीलकीलवर्णी । लीलावेषधारिणी ।

Digitization by American Academy of Indic Studies (AAIS) (USA)

भक्तानुग्रहकारिणी । प्रलयरूपिणी अनादिमहा ॥ ७१ ॥
आदिपुरुषाची ज्ञानकळा । घडी मोडी ब्रह्मांडमाळा । जिचें
स्वरूप पाहतां डोळां । जाश्वनीळा धणी न पुरे ॥ ७२ ॥
कृतिकापुंज झळके गगनीं । तैसे जलजघोंस डोलती कर्णीं ।
अरुणसंध्यारागा उणें आणी । कुंकुमरेखा आरक्तपणें ॥ ७३ ॥
विश्वप्रळयीं शिव सगुणपण । टाकोनि होतां तत्काळ निर्गुण ।
परी तिचें सौभाग्य गहन । ताटंककुंकुममहिमा हा ॥ ७४ ॥
दोन वेळां वरिलें कर्पूरगौरा । भवानीनें लाविला कपाळीं
बिजवरा । तांबूलरेखांकित वदनचंद्रा । अपार कवि वर्णिती
॥ ७५ ॥ प्रयागीं त्रिवेणी जैसी । अंबेची वेणी शोभे तैसी ।
कृष्णवर्ण कुरळ निश्चयेंसीं । आदित्यनंदिनी होय ते ॥ ७६ ॥
शुभ्र हार गुंफिला दिव्यसुमनीं । तेचि ब्रह्मांडावरूनि स्वर्धुनी ।
माजी आरक्तपुष्पें दिसती नयनीं । पद्मजनंदिनी गुप्त ते ॥ ७७ ॥

Digitization by American Academy of Indic Studies. AAIS(USA)

मूद-राखडी मच्छकच्छादि अलंकार । हे प्रयागीं तळपती जळचर । केशाग्रीं गुच्छ विशाळ थोर । सागराकार शोभती ॥ ७८ ॥ काय ब्रह्मांडें गुंफिलीं सकळ । तेचि डोलत मोहनमाळ । जीव शिव दोन्ही स्तन तेजाळ । आवरोनि धरिले दोन पक्षी ॥ ७९ ॥ अक्षय सौभाग्य नव्हे खंडन । म्हणून वज्रचूडेमंडित कर जाण । दशांगुळीं मुद्रिका बंधु जनार्दन । दशावतार नटलासे ॥ ८० ॥ पायीं नेपुरें पैंजण । गर्जतां शिव समाधि विसरून । पाहे मुखचंद्र सावधान । नेत्रचकोरेंकरूनियां ॥ ८१ ॥ भक्त जे कां एकनिष्ठ । पायीं दोल्हारे जोडवीं अनुवट । ऐसें स्वरूप वरिष्ठ । शारदा ध्यात ब्रह्मानंदें ॥ ८२ ॥ ऐसें एक संवत्सरपर्यंत । आचरली उमामहेश्वरव्रत । नैध्रुव उद्यापन करवीत । यथाविधिप्रमाण ॥ ८३ ॥ अकरा शतें दंपत्य । वस्त्र-अलंकार-दक्षिणायुक्त । पूजोनि शारदा हर्षभरित । तंव

Digitization by American Academy of Indic Studies (AAIS)

रवि अस्त पावला ॥ ८४ ॥ जन ध्यान कीर्तन करीत । शारदा

गुरूजवळी बैसत । अर्धयामिनी झालिया अकस्मात । भवानी तेथें प्रकटली ॥ ८५ ॥ असंभाव्य तेज देखोनी । नैध्रुवासी नेत्र आले तेचि क्षणीं । नैध्रुव शारदा लागती चरणीं । प्रेमभावें-करूनियां ॥ ८६ ॥ देवीचें करिती स्तवन । उभे ठाकती कर जोडून । परी त्या दोघांवांचून । आणिक कोणी न देखती ॥८७॥ जय जय भवानी जगदंबे । मूळप्रकृति प्रणवस्वयंभे । ब्रह्मानंदपद दायिनी सर्वारंभे । चिद्विलासिनी तूं माये ॥८८॥ धराधरेंद्रनंदिनी । सौभाग्यसरिते हेरंबजननी । भक्तहृदयारविंदचिन्मयखाणी । वेदपुराणीं वंद्य तूं ॥८९॥ तुझिये कृपें निश्चितीं । गर्भांधासी नेत्र येती । मार्गें सांडून पवनगती । पांगुळ धांवती कृपें तुझ्या ॥९०॥ मुके होतील वाचाळ । मूर्ख पंडित होती तात्काळ । रत्नें होती सिकताहरळ । गारा होती चिंतामणी ॥ ९१ ॥ भवभयहारके

Digitization by American Academy of Indic Studies. AAIS(USA)

भवानी । भक्तपालके मनोल्हासिनी । वेदमाते द्विजजनरंजनी । वेधले ध्यानीं ब्रह्मादिक ॥ ९२ ॥ त्रिपुरसुंदरी त्रिभुवनजननी । दोषत्रयहारके त्रितापशमनी । त्रिकाळ जे सादर तव ध्यानीं । त्रिदेहविरहित ते ॥ ९३ ॥ शिवमानससरोवरमराळिके । जय जय विज्ञानचंपककलिके । सकळ ऐश्वर्यकल्याणदायके । सर्वव्यापके मृडानी ॥ ९४ ॥ ऐसें ऐकतां सुप्रसन्न । देवी म्हणे माग वरदान । नैध्रुवें वृत्तांत मुळींहून । शारदेचा सांगीतला ॥ ९५ ॥ मम मुखांतून वचन आलें । तें अंबे पाहिजे सत्य केलें । तुवां जरी मनीं धरिलें । तरी काय एक न करिसी ॥९६॥ यावरी शिवजाया बोले वचना । हे शारदा पूर्वी शुभानना । द्रविडदेशीं विप्रकन्या । नाम भामिनी इयेचें ॥ ९७ ॥ इच्या भ्रतारासी स्त्रिया दोघीजणी । ही धाकुटी प्रिया मृदुभाषिणी । इणें वर वश करोनी । वडील कामिनी बिघडविली ॥९८॥ शेजारीं

Digitization by American Academy of Indic Studies, AAIS(USA)

एक जार होता । तो ईस बहुत दिवस जपत असतां । एकान्त पाहोनि इच्या हाता । धरिता झाला दुर्बुद्धी ॥ ९९ ॥ इणें नेत्र करोनि आरक्त । झिडकारिला तो जार पतित । मग तो होवोनि खेदयुक्त । गृहासी गेला दुरात्मा ॥ १०० ॥ इचें त्यास लागलें ध्यान । सुरतआलिंगन आठवून । इच्या ध्यासेंकरून । तो जार मृत्यु पावला ॥१॥ ईस विधवा हो म्हणून । इच्या सवतीनें शापिलें दारुण । मग तीही पावली मरण । इच्या दुःखेंकरूनियां ॥२॥ मग हेही काळें मृत्यु पावली । तेचि शारदा हे जन्मली । पूर्वींच्या जारें ईस वरिली । जन्मीं जाण निर्धारें ॥ ३ ॥ तोचि पद्मनाभ ब्राह्मण । गेला इसीं दावा साधून । इचा पूर्वजन्मींचा भ्रतार जाण । द्रविडदेशीं आहे आतां ॥ ४ ॥ तीनशेंसाठ योजन । येथोनि दूर आहे तो ब्राह्मण । स्त्रीहीन इचें स्वरूप आठवून । तळमळीत सर्वदा ॥ ५ ॥ तो ईस स्वप्नामध्यें नित्य येवोन ।

Digitization by American Academy of Indic Studies. AAIS(USA)

भोग देईल प्रीतीकरून । जागृतीहूनि विशेष जाण । सुख होईल इयेतें ॥ ६ ॥ ऐसे लोटतां बहुत दिवस । पुत्र एक होईल शारदेस । शारदानंदन नाम तयास । लोकीं विख्यात जाण पां ॥ ७ ॥ ईस नित्यभोगीं होईल जो हरिख । तैसाच विप्र पावेल सुख । स्वप्नानंदें विशेष देख । तृप्ति होईल निर्धारें ॥ ८ ॥ ऐसें तयासी सांगोन । अंबा पावली अंतर्धान । त्यावरी शारदा नित्य स्वप्न । देखती झाली तैसेंचि ॥ ९ ॥ तंव ती झाली गरोदर । जन निंदा करिती समग्र । दीर भावे सासू श्वशुर । आप्त सोयरे सर्व आले ॥ ११० ॥ देवीचें करणें अघटित । खदखदां जन हांसत । म्हणती हें केवीं घडे विपरीत । अंबा ईस भेटली कधीं ॥ ११ ॥ एक म्हणती कर्ण नासिक छेदून । बाहेर घाला खरारोहण करून । तों आकाश-वाणी बोले गर्जोन । सत्य गर्भ शारदेचा ॥ १२ ॥ जन परम

Digitized by American Academy of Indic Studies, AAIS(USA)

जगंतर । म्हणती हे कापट्यवाणी सकळ । त्यांत एक वृद्ध होता पुण्यशीळ । वदता झाला तें ऐका ॥१३॥ ईश्वरी मायेचें अगम्य चरित्र । अघटित घडवी निर्धार । स्तंभेंवीण धरिलें अंबर । कुंभिनी तरे जळावरी ॥१४॥ ग्रहगण भगणें वधु मित्र । यांस आहे कोणाचा आधार । सर्वदेहीं व्यापक परमेश्वर । परी शोधितां ठायीं न पडे ॥१५॥ परस्परें पंचभूतांसी वैर । तीं एकरूपें चालती कौतुक थोर । जननीगर्भीं जीव समग्र । रक्षितो कैसा पहा हो ॥१६॥ काय एक न करी जगन्नाथ । राजा पूर्वी यूपकेत । त्याचें जळीं पडलें रेत । तें जळ प्राशीत वेश्या एक ॥१७॥ तितुकेनि झाली ते गर्भिणी । पुत्र प्रसवली उत्तम-गुणी । विभांडकाचें रेत जळीं पडोनी । तें जळ हरिणी प्राशीत ॥ १८ ॥ तोचि झाला ऋषिशृंगी । तेणें ख्याती केली दशरथयागीं । सौराष्ट्रराजा स्पर्शतां करें मृगी । दिव्य पुत्र

Digitization by American Academy of Indic Studies, AAIS(USA)

प्रसवली ॥१९॥ सत्यवती मत्स्यगर्भसंभूत । तो मत्स्य राजपुत्र होत । महिषासुर दैत्य । महिषीगर्भीं जन्मला ॥१२०॥ कित्येक ऋषि करुणावंत । वचनमात्रें गर्भ राहात । रेवतीरमण जन्मत । रोहिणीपोटीं कैसा पां ॥ २१ ॥ सांबाचे पोटीं मुसळ झालें । तें कोणीं कैसें घातलें । कुंतीपोटीं पांडव जन्मले । पांच देवांसमागमें ॥२२॥ ऐसें बोलती वृद्ध जन । तरी निंदा करिती दुर्जन । मागुती देववाणी झाली पूर्ण । ऐका वचन मूर्ख हो ॥२३॥ शारदेस कोणी असत्य म्हणती । तरी जिव्हा चिरोनि किडे पडती । ऐसें ऐकतां सात्त्विक सुमती । सत्य सत्य म्हणती त्रिवाचा ॥२४॥ कित्येक दुर्जन पुन्हां बोलत । हें सर्वही कापट्य असत्य । तों जिव्हा चिरोनि अकस्मात । किडे गळों लागले ॥२५॥ हें देखोनि सर्व जन । शारदेसी घालिती लोटांगण । म्हणती माते तूं सत्य पूर्ण । जानकी–रेणुकेसारखी ॥ २६ ॥ मग तीस पुत्र झाला सतेज ।

Digitization by American Academy of Indic Studies. AAIS(USA)

लोक म्हणती शारदात्मज। वाढत जैसा द्विजराज। शुद्धद्वितीये पासूनी॥२७॥ उपनयन झालिया पूर्ण। आठवे वर्षीं वेदाध्ययन। चारी वेद षटशास्त्रें जाण। मुखोद्गत पुराणें॥२८॥ नवग्रहांत जैसा वासरमणी। तेवीं पंडितांत अग्रगणी। जेणें अनुष्ठानें पिनाकपाणी। प्रसन्न केला सर्वस्वें॥२९॥ यावरी शारदा पुत्रसमवेत। लक्षूनि शिवरात्रिव्रत अद्भुत। गोकर्णक्षेत्राप्रति जात। यात्रा बहुत मिळाली॥ १३०॥ तों द्रविडदेशीचा ब्राह्मण। तोही आला यात्रेलागून। परस्परें पाहून। कष्टी होती अंतरीं॥३१॥ परस्परां कळली खूण। पूर्वीं देवी बोलिली वचन। उमामहेश्वरव्रताचें पुण्य। अर्ध देईं पतीसी॥ ३२॥ पुत्र देईं त्याचा त्यास। तूं त्यापासीं राहें चार मास। समागम न करीं निःशेष। शिवपदासी पावसी॥ ३३॥ मग शिवरात्रियात्रा करून। भ्रतारासी केलें नमन। म्हणे हा घ्या आपुला नंदन। म्हणोनि

Digitization by American Academy of Indic Studies (AAIS/USA)

करीं दीधला ॥ ३४ ॥ उमामहेश्वरव्रत । त्याचें अर्धपुण्य देत । मग शारदा सर्वें जात । द्रविडदेशाप्रती तेव्हां ॥३५॥ शारदा व्रतस्थ पूर्ण । दुरून पतीचें घे दर्शन । विख्यात झाला शारदा-नंदन । महापंडित पृथ्वीवरी ॥ ३६ ॥ तप आचरला अपार । मातृपितृभजीं सादर । माता भवानी पिता शंकर । हेचि भावना तयाची ॥ ३७ ॥ जो न करी जनकजननींचें भजन । धिक् त्याचें तप ज्ञान । धिक् विद्या धिक् थोरपण । धिक् भाग्य तयाचें ॥ ३८ ॥ घरीं सांठवीं स्त्रियेचें गोत । आणि मायबापां शिणवीत । अन्न नेदी बाहेर घालीत । शब्दबाणें हृदय भेदी ॥ ३९ ॥ तो जरी पढला षट्शास्त्र । परी अनामिका हूनि अपवित्र । तयाचें न पहावें वक्त्र । विटाळ कदा न व्हावा ॥ १४० ॥ यद्यपि झाला स्पर्श जाण । तरी करावें सचैल स्नान । महादोषी तो कृतघ्न । यम दारुण गांजीत ॥ ४१ ॥

Digitization by American Academy of Indic Studies. AAIS(USA)

यावरी शारदेचा भ्रतार । महातपस्वी योगीश्वर । शरीर ठवोनि परत्र । पावला तो शिवपदा ॥४२॥ शारदाही चिंतूनि मदन-दहन । करी विधियुक्त सहगमन । पतिसमवेत कैलासभुवन । पावोनि सुखें राहिली ॥४३॥ शिवलीलामृत सुरस पूर्ण । किंवा हें दिव्य रसायन । भवरोगी सेवितां जाण । आरोग्य होऊन शिव होती ॥४४॥ जे मृत्युनें कवळिले सहज । त्यांसीं नावडे हा रसराज ।ज्यांचीं सुकृतें तेजःपुंज । तेचि अधिकारी येथींचे ॥४५॥ ब्रह्मानंदें श्रीधर । श्रोतयां विनवी जोडोनि कर । शिवलीलामृत निर्जर । तुम्ही सेवा आदरें ॥४६॥ पुढील अध्यायीं सुरस कथा । पावन होय श्रोता वक्ता । मृडानीसहित शिव तत्त्वतां । पाठी राखी सर्वार्थी ॥ ४७ ॥ शिवलीलामृत ग्रंथ प्रचंड । स्कंदपुराण ब्रह्मोत्तरखंड । परिसोत सज्जन अखंड । दशमाध्याय गोड हा ॥१४८॥

॥ श्रीसांबसदाशिवार्पणमस्तु शुभं भवतु ॥

Digitization by American Academy of Indic Studies. AAIS(USA)

Digitization by American Academy of Indic Studies. AAIS(USA)

श्रीगणेशाय नमः ॥ धन्य धन्य तेचि जन । जे शिवभजनीं परायण । सदा शिवलीलामृत श्रवण । अर्चन सदा शिवाचें ॥ १ ॥ सूत म्हणे शौनकादिकांप्रती । जे रुद्राक्षधारण भस्म चर्चिती । त्यांच्या पुण्यास नाहीं मिती । त्रिजगतीं तेचि धन्य ॥ २ ॥ जो सहस्र रुद्राक्ष करी धारण । त्यासी वंदिती शक्रादि सुरगण । तो शंकरचि त्याचें दर्शन । घेतां तरती जीव बहु ॥ ३ ॥ अथवा षोडश षोडश दंडीं जाण । बांधावे रुद्राक्ष सुलक्षण । शिखेमाजीं एक बांधावा पूर्ण । शिवस्वरूप म्हणवुनी ॥ ४ ॥ त्यावरोनि करितां स्नान । तरी त्रिवेणीस्नान केल्यासमान । असो द्वादश द्वादश मनगटीं पूर्ण । रुद्राक्ष बांधिजे आदरें ॥ ५ ॥ कंठीं बांधावे बत्तीस । मस्तकाभोंवते चोवीस । सहा सहा कर्णीं पुण्य विशेष । बांधितां निर्दोष सर्वदा ॥६॥ अष्टोत्तरशतमाळा । सर्वदा असावी गळां । एकमुखी रुद्राक्ष

Digitization by American Academy of Indic Studies. AAIS(USA)

आगळा। पूजितां भाग्य विशेष ॥७॥ पंचमुख षण्मुख अष्टमुख। चतुर्दशमुख लक्ष्मीकारक। सकळ मंत्र सुफळ देख। रुद्राक्षजप नित्य करितां ॥ ८ ॥ नित्य रुद्राक्षपूजन। तरी केलें जाणिजे शिवार्चन। रुद्राक्षमहिमा परम पावन। इतिहास ऐका येविषयीं ॥ ९ ॥ काश्मीरदेशींचा नृप पावन। नामाभिधान भद्रसेन। विवेकसंपन्न प्रधान। परम चतुर पंडित ॥१०॥ प्रजा दायाद भूसुर। धन्य म्हणती तोचि राजेश्वर। लांच न घे न्याय करी साचार। अमात्य थोर तोचि पैं ॥११॥ सुंदर पतिव्रता मृदुभाषिणी। पूर्वदत्तें ऐसी लाधिजे कामिनी। सुत सभाग्य विद्वान गुणीं। विशेष सुकृतें पाविजे ॥१२॥ गुरु कृपावंत सर्वज्ञ थोर। शिष्य प्रज्ञावंत गुरुभक्त उदार। वक्ता क्षमाशील शास्त्रज्ञ सुरस फार। विशेष सुकृतें लाहिजे ॥१३॥ श्रोता सप्रेम चतुर सावधान। यजमान साक्षेपी उदार पूर्ण। काया आरोग्य सुंदर

Digitization By American Academy of Indian Studies (AAIS USA)

कुलीन । पूर्वसुकृतें प्राप्त होय ॥ १४ ॥ असो तो मुख्य आणि प्रधान । बहुत करितां अनुष्ठान । दोघांसी झाले नंदन । शिवभक्त उपजतांचि ॥ १५ ॥ राजपुत्र नाम सुधर्म । प्रधानात्मज तारक नाम । दोघे शिवभक्त निःसीम । सावधान शिवध्यानीं ॥ १६ ॥ बाळें होऊनि सदा प्रेमळ । अनुराग चित्तीं वैराग्यशीळ । लौकिकसंगें ध्रुव अमंगळ । त्यांची संगती नावडे त्यां ॥१७॥ पंचवर्षी दोघे कुमर । लेवविती वस्त्रें अलंकार । गजमुक्तमाळा मनोहर । नानाप्रकारें लेवविती ॥ १८ ॥ तंव ते बाळ दोघेजण । सर्वालंकारउपाधी टाकून । करिती रुद्राक्षधारण । भस्म चर्चिती सर्वांगी ॥ १९ ॥ आवडे सर्वदा एकान्त । श्रवण करिती शिवलीलामृत बोलती शिव-नामावळी सत्य । पाहणें शिवपूजा सर्वदा ॥ २० ॥ आश्चर्य करिती राव प्रधान । यांस कां नावडे वस्त्रभूषण । करिती

Digitization by American Academy of Indic Studies. AAIS(USA)

रुद्राक्षभस्मधारण । सदा स्मरण शिवाचें ॥२१॥ विभूति पुसोनि रुद्राक्ष काढिती । मागुती वस्त्रेंभूषणें लेववितो । तें सर्वेंचि ब्राह्मणांसी अर्पिती । घेती मागुती शिवदीक्षा ॥ २२ ॥ शिक्षा करितां बहुत । परी ते न सांडिती आपुलें व्रत । राव प्रधान चिंताग्रस्त । म्हणती करावें काय आतां ॥ २३ ॥ तों उगवला सुकृतमित्र । घरासी आला पराशर । सर्वें वेष्टित ऋषींचे भार । अपर सूर्य तेजस्वी ॥ २४ ॥ जो कृष्णद्वैपायनाचा जनिता । त्रिकाळज्ञानी प्रतिसृष्टिकर्ता । जो वसिष्ठाचा नातू तत्त्वतां । राक्षससत्र जेणें केलें ॥ २५ ॥ जेवीं मनुष्यें वागती अपार । तैसेच पूर्वी होते रजनीचर । ते पितृकैवारें समग्र । जाळिले सत्र करूनियां ॥ २६ ॥ जनमेजयें सर्पसत्र केलें । तें आस्तिकें मध्येंच राहविलें । पराशरासी पुलस्तीनें प्रार्थिलें । मग वांचले रावणादिक ॥ २७ ॥ विरंचीस दटावूनि क्षणमात्रें । प्रतिसृष्टि

Digitization by American Academy of Indic Studies, AAIS(USA)

केला विश्वामित्र । तेवां पितृकवारे पराशरें । वादी जजरें ये केले ॥ २८ ॥ ते सांगावी समूळ कथा । तरी विस्तार होईल ग्रंथा । यालागीं ध्वनितार्थ बोलिलों आतां । कळलें पाहिजे निर्धारें ॥ २९ ॥ ऐसा महाराज पराशर । ज्याचा नातू होय शुकयोगींद्र । तो भद्रसेनाचा कुळगुरु निर्धार । घरा आला जाणोनि ॥ ३० ॥ राव प्रधान सामोरे धांवती । साष्टांग नमूनि घरासी आणिती । षोडशोपचारीं पूजिती । भाव चित्तीं विशेष ॥३१॥ समस्तां वस्त्रें भूषणें देऊन । राव विनवी कर जोडून । म्हणे दोघे कुमर रात्रंदिन । ध्यान करिती शिवाचें ॥ ३२ ॥ नावडती वस्त्रें अलंकार । रुद्राक्ष-भस्मांवरी सदा भर । वैराग्यशील अणुमात्र । भाषण न करिती कोणासीं ॥ ३३ ॥ इंद्रियभोगावरी नाहीं भर । नावडे राजविलास अणुमात्र । गजवाजियानीं समग्र । आरूढावें आवडेना ॥ ३४ ॥ पुढें हे

Digitization by American Academy of Indic Studies. AAIS(USA)

कैसें राज्य करिती । हें आम्हांसी गूढ पडिलें चित्तीं । मग ते दोघे कुमर आणोनि गुरूप्रती । दाखविले भद्रसेनें ॥ ३५ ॥ गुरूनें पाहिले दृष्टीसीं । जैसे मित्र आणि शशी । तैसे तेजस्वी उपमा तयांसी । नाहीं कोठें शोधितां ॥ ३६ ॥ यावरी बोले शक्तिसुत । म्हणे हे कां झाले शिवभक्त । यांची पूर्वकथा समस्त । ऐक तुज सांगतों ॥ ३७ ॥ पूर्वी काश्मीरदेशांत उत्तम । महापट्टण नंदिग्राम । तेथील वारांगना मनोरम । महानंदा नाम तियेचें ॥ ३८ ॥ त्या ग्रामींचा तोचि भूप । पृथ्वीमाजी निःसीम स्वरूप । ललिताकृती पाहोनि कंदर्प । तन्मय होवोनि नृत्य करी ॥ ३९ ॥ जैसा उगवला पूर्णचन्द्र । तैसें तिजवरी विराजे छत्र । रत्नखचित यानें अपार । भाग्या पार नाहीं तिच्या ॥ ४० ॥ रत्नमय दंडयुक्त । चामरें जीवरी सदा ढळत । मणिमय पादुका रत्नखचित । चरणीं जिच्या

Digitization by American Academy of Indic Studies, AAIS(USA)

सर्वदा ॥ ४१ ॥ विचित्र वस्त्रें दिव्य सुवास । हिरण्मय रत्न-पर्यंक राजस । चंद्ररश्मिसम प्रकाश । शय्या जिची अभिनव ॥ ४२ ॥ दिव्याभरणीं संयुक्त । अंगीं सुगंध विराजित । गो-महिषीखिल्लारें बहुत । वाजी गज घरीं बहुवस ॥४३॥ दास दासी अपार । घरीं माता सभाग्य सहोदर । जिचें गायन ऐकतां किन्नर । तटस्थ होती कोकिळा ॥ ४४ ॥ जिच्या नृत्याचें कौशल्य देखोन । सकळ नृप डोलविती मान । तिचा भोगकाम इच्छून । भूप सभाग्य येती घरा ॥ ४५ ॥ वेश्या असोनि पतिव्रता । नेमिला जो पुरुष तत्त्वतां । त्याचा दिवस न सरतां । इंद्रासही वश्य नव्हे ॥ ४६ ॥ परम शिवभक्त विख्यात । दानशीळ उदार बहुत । सोमवार प्रदोषव्रत । शिवरात्र करी नेमेंसीं ॥ ४७ ॥ अन्नछत्र सदा चालवीत । नित्य लक्षत्रिदळें शिव पूजीत । ब्राह्मणहस्तें

Digitization by American Academy of Indic Studies. AAIS(USA)

अद्भुत । अभिषेक करवी शिवासी ॥ ४८ ॥ याचक मनीं जें जें इच्छीत । तें तें महानंदा पुरवीत । कोटि लिंगें करवीत । श्रावणमासीं अत्यादरें ॥ ४९ ॥ ऐक भद्रसेना सावधान । कुक्कुट मर्कट पाळिले प्रीतीकरून । त्यांच्या गळां रुद्राक्ष बांधोन । नाचूं शिकविलें कौतुकें ॥ ५० ॥ आपुलें जें कां नृत्यागार । तेथें शिवलिंग स्थापिलें सुंदर । कुक्कुट मर्कट त्यासमोर । तेथेंचि बांधी प्रीतीनें ॥५१॥ करी शिवलीलापुराण-श्रवण । तेही ऐकती दोघेजण । सर्वेंचि महानंदा करी गायन । नृत्य करी शिवापुढें ॥ ५२ ॥ महानंदा त्यांसी सोडून । नृत्य करवी कौतुकेंकरून । त्यांच्या गळां कपाळीं जाण । विभूति चर्ची स्वहस्तें ॥ ५३ ॥ एवं तिच्या संगतीकरून । त्यांसही घडतसे शिवभजन । असो तिचें सत्त्व पहावयालागोन । सदाशिव पातला ॥ ५४ ॥ सौदागराचा वेष धरिला । महानं-

Digitization by American Academy of Indic Studies - AAIS(USA)

देव्या सदना आली । त्याचें स्वरूप देखोनि ते अबला । तन्मय झाली तेधवां ॥ ५५ ॥ पूजा करोनि स्वहस्तकीं । त्यास बैसविलें रत्नमंचकीं । तों पृथ्वीमोलाचें हस्तकीं । कंकण त्याच्या देखिलें ॥ ५६ ॥ देखतां गेली तन्मय होऊन । म्हणे स्वर्गींची वस्तु वाटे पूर्ण । विश्वकर्म्यानें निर्मिली जाण । मानवी कर्तृत्व हें नव्हे ॥ ५७ ॥ सौदागरें तें काढून । तिच्या हस्तकीं घातलें कंकण । येरी होवोनि आनंदघन । नेम करी तयासीं ॥ ५८ ॥ पृथ्वीचें मोल हें कंकण । मीही बत्तीसलक्षणी पद्मिण । तीन दिवस संपूर्ण । दासी तुमची झालें मी ॥ ५९ ॥ तयासी ते मानलें । सर्वेंचि त्यानें दिव्यलिंग काढिलें । सूर्यप्रभेहून आगळें । तेज वर्णिलें नवजाय ॥ ६० ॥ लिंग देखोनि ते वेळीं । महानंदा तन्मय झाली । म्हणे जय जय चंद्रमौळी । म्हणोनि वंदो लिंगातें ॥ ६१ ॥ म्हणे या

Digitization by American Academy of Indic Studies. AAIS(USA)

लिंगाच्या प्रभेवरूनी । कोटि कंकणें टाकावीं ओंवाळूनी । सौदागर म्हणे महानंदेलागुनी । लिंग ठेवीं जतन हें ॥६२॥ म्हणे या लिंगापाशीं माझा प्राण । भंगलें कीं गेलें दग्ध होऊन । तरी मी अग्निप्रवेश करीन । महाकठिण व्रत माझें ॥ ६३ ॥ येरीनें अवश्य म्हणोन । ठेविलें नृत्यागारीं नेऊन । मग दोघें करिती शयन । रत्नखचित मंचकीं ॥६४॥ तिचें कैसें आहे सत्त्व । धैर्य पाहे सदाशिव । भक्त तारावया अभिनव । कौतुकचरित्र दाखवी ॥ ६५ ॥ त्याच्या आज्ञेंकरून । नृत्यशाळेस लागला अग्नि । जन धांवों लागले चहूंकडोन । एकचि हांक जाहली ॥ ६६ ॥ तीस सावध करी मदनारी । म्हणे अग्नि लागला ऊठ लवकरी । येरी उठली घाबरी । तंव वातात्मज चेतला ॥ ६७ ॥ तैशामाजी उडी घालून । कंठपाश त्यांचे काढून । कुक्कुट मर्कट दिधले सोडून । गेले पळोन

Digitized by Amrita Academy of Indian Studies, AMS (USA)

झाला सप्तकर । यावरी पुसे सौदागर । महानंदेप्रती तेधवां ॥ ६९ ॥ माझें दिव्यलिंग आहे कीं जतन । महानंदा घाबरी ऐकोन । वक्षःस्थळ घेत बडवून । म्हणे दिव्यलिंग दग्ध जाहलें ॥ ७० ॥ सौदागर बोले वचन । नेमाचा आजि दुसरा दिन । मी आपुला देतों प्राण । लिंगाकारणें तुजवरी ॥ ७१ ॥ मग त्रिचरण चेतविला । आकाशपंथें जाती ज्वाला । सौदागर सिद्ध झाला । समीप आला कुंडाच्या ॥ ७२ ॥ अति लाघवी उमारंग । जो भक्तजनभवभंग । उडी घातली सवेग । ॐ नमः शिवाय म्हणवुनी ॥ ७३ ॥ ऐसें देखतां महानंदा । बोलाविलें सर्व ब्रह्मवृंदा । लुटविली सर्व संपदा । कोशसमवेत सर्वही ॥ ७४ ॥ अश्वशाळा गजशाळा संपूर्ण । सर्वसंपत्तिसहित करी गृहदान । महानंदेनें स्नान करून । भस्म अंगीं चर्चिलें ॥ ७५ ॥

Digitization by American Academy of Indic Studies. AAIS(USA)

रुद्राक्ष सर्वांगीं लेऊन । हृदयीं चिंतिलें शिवध्यान । हर हर शिव म्हणून । उडी निःशंक घातली ॥ ७६ ॥ सूर्यबिंब निघे उदयाचळीं । तैसा प्रकटला कपाळमौळी । दशभुज पंचवदन चंद्रमौळी । संकटीं पाळी भक्तांतें ॥ ७७ ॥ माथां जटांचा भार । तृतीयनेत्रीं वैश्वानर । शिरीं झुळझुळ वाहे नीर । अभयंकर महाजोगी ॥७८॥ चंद्रकळा तयाचे शिरीं । नीळकंठ खट्वांगधारी । भस्म चर्चिलें शरीरीं । गजचर्म पांघुरला ॥७९॥ नेसलासे व्याघ्रांबर । गळां मनुष्यमुंडांचे हार । सर्वांगीं वेष्टित फणिवर । दशभुजा मिरवती ॥ ८० ॥ वरचेवरी कंदुक झेलीत । तेवीं दहा भुजा पसरोनि अकस्मात । महानंदेस झेलूनि धरीत । हृदयकमळीं परमात्मा ॥ ८१ ॥ म्हणे जाहलों मी सुप्रसन्न । महानंदे माग वरदान । ती म्हणे हें नगर उद्धरुन । विमानीं बैसवीं दयाळा ॥ ८२ ॥ माताबंधूंसमवेत । महानंदा विमानीं

Digitization by American Academy of Indic Studies, AAIS(USA)

बसत । दिव्यरूप पावोनि त्वरित । नगरासमवेत चालिली ॥ ८३ ॥ पावलीं सकळ शिवपदीं । जेथें नाहीं आधिव्याधी । क्षुधातृषाविरहित त्रिशुद्धी । भेदबुद्धि कैंचि तेथें ॥ ८४ ॥ नाहीं काम-क्रोध-द्वंद-दुःख । मद मत्सर नाहीं निःशंक । जेथींचें गोड उदक । अमृताहून कोटिगुणें ॥ ८५ ॥ जेथें सुरतरूंचीं वनें अपारें । सुरभींचीं बहुत खिल्लारें । चिंतामणींचीं धवलागारें । भक्तांकारणें निर्मिलीं ॥ ८६ ॥ जेथें वोसणतां बोलती शिवदास । तें तें प्राप्त होय तयांस । शिवपद सर्वदा अविनाश । महानंदा तेथें पावली ॥ ८७ ॥ हे कथा परम सुरस । पराशर सांगे भद्रसेनास । म्हणे हे कुमर दोघे निःशेष । कुक्कुट मर्कट पूर्वींचे ॥ ८८ ॥ कंठीं रुद्राक्षधारण । भाळीं विभूति चर्चून । त्याच पूर्वपुण्येंकरून । सुधर्म तारक उपजले ॥ ८९ ॥ हे पुढें राज्य करितील निर्दोष । बत्तीसलक्षणी

Digitization by American Academy of Indic Studies. AAIS(USA)

डोळस । शिवभजनीं लावितील बहुतांस । उद्धरतील तुम्हांतें ॥ ९० ॥ अमात्यसहित भद्रसेन । गुरूसी घाली लोटांगण । म्हणे इतुकेनी मी धन्य । सुपुत्र उदरीं जन्मले ॥९१॥ भद्रसेन बोलत पुढती । हे राज्य किती वर्षे करिती । आयुष्यप्रमाण किती । सांगा यथार्थ गुरुवर्या ॥ ९२ ॥ बहुत करितां नवस । येवढाच पुत्र आम्हांस । परम प्रियकर राजस । प्राणांहून आवडे बहु ॥ ९३ ॥ तुमच्या आगमनेंकरून । स्वामी मज समाधान । तरी या पुत्राचें आयुष्यप्रमाण । सांगा स्वामी मज तत्त्वतां ॥ ९४ ॥ ऋषि म्हणे मी सत्य बोलेन देख । परी तुम्हांसी ऐकतां वाटेल दुःख । हे सभा सकळिक । दुःखार्णवीं पडेल पैं ॥ ९५ ॥ प्रत्ययसदृश बोलावें वचन । नातरी आंगास येतें मूर्खपण । तुम्हां वाटेल विषाहून । विशेष कठिण ते गोष्टी ॥९६॥ भद्रसेन म्हणे सत्य वचन । बोलावया न करावा अनमान ।

Digitized by American Academy of Indic Studies, AAIS(USA)

झाली पुरुषा पुत्रासी बारा वर्षे पूर्ण । झाली असती जाण पां ॥९७॥ आजपासोनि सातवे दिवशीं । मृत्यु पावेल या समयासी । राव ऐकतां धरणीसी । मूर्छा येऊनि पडियेला ॥ ९८ ॥ अमात्यसहित त्या स्थानीं । दुःखाग्नींत गेले आहाळोनी । अंतःपुरीं सकळ कामिनी । आकांत करिती आक्रोशें ॥९९॥ करूनियां हाहाकार । वक्षःस्थळ पिटी नृपवर । मग रायासी पराशर । सावध करोनी गोष्ट सांगे ॥ १०० ॥ नृपश्रेष्ठा न सोडीं धीर । ऐक एक सांगतों विचार । जें पंचभूतें नव्हतीं समग्र । शशि-मित्र नव्हते तैं ॥ १ ॥ नव्हता मायामय विकार । केवळ ब्रह्ममय साचार । तेथें झालें स्फुरण जागर । अहंब्रह्म म्हणोनियां ॥ २ ॥ ते ध्वनि माया सत्य । तेथोनि जाहलें महत्तत्त्व । मग त्रिविध अहंकार होत । शिवइच्छेंकरूनियां ॥ ३ ॥ सत्त्वांशें निर्मिला पीतवसन । रजांशें सृष्टिकर्ता

Digitization by American Academy of Indic Studies. AAIS(USA)

द्रुहिण । तमांशें रुद्र परिपूर्ण । सर्गस्थित्यंत करविता ॥ ४ ॥ विधीस म्हणे सृष्टि रचीं पूर्ण । येरू म्हणे मज नाहीं ज्ञान । मग शिवें तयालागून । चारी वेद उपदेशिले ॥ ५ ॥ चहूं वेदांचें सार पूर्ण । तो हा रुद्राध्याय परम पावन । त्याहूनि विशेष गुह्यज्ञान । भुवनत्रयीं असेना ॥ ६ ॥ बहुत करीं हा जतन । त्याहूनि आणिक थोर नाहीं साधन । हा रुद्राध्याय शिवरूप म्हणून । श्रीशंकर स्वयें बोले ॥ ७ ॥ जे रुद्राध्याय ऐकती पढती । त्यांच्या दर्शनें जीव उद्धरती । मग कमलोद्भव एकांतीं । सप्तपुत्रां सांगे रुद्र हा ॥ ८ ॥ मग सांप्रदायें ऋषीपासोन । भूतळीं आला अध्याय जाण । थोर जप तप ज्ञान । त्याहूनि अन्य नसेचि ॥ ९ ॥ जो हा अध्याय जपे संपूर्ण । त्याचेनि दर्शनें तीर्थें पावन । स्वर्गींचे देव दर्शन । त्याचें घेऊं इच्छिती ॥ ११० ॥ जप तप शिवार्चन । याहूनि

Digitization by American Academy of Indic Studies. AAIS(USA)

थोर नाहीं जाण । रुद्रमहिमा अगाध पूर्ण । किती म्हणोनि वर्णावा ॥ ११ ॥ रुद्रमहिमा वाढला फार । ओस पडिलें भानुपुत्रनगर । पाश सोडोनि यमकिंकर । रिते हिंडों लागले ॥ १२ ॥ मग यमें विधीलागीं पुसोन । अभक्तिकृत्या निर्मिली दारुण । तिणें कुतर्कवादी भेदी लक्षून । त्यांच्या हृदयीं संचरली ॥ १३ ॥ त्यांसी मत्सर वाढविला विशेष । वाटे करावा शिवद्वेष । तेणें ते जावोनि यमपुरीस । महानरकीं पडले सदा ॥ १४ ॥ यम सांगे दूतांप्रती । शिवद्वेषी जे पापमती । ते अल्पायुषी होती । नाना रीतीं जाचणी करा ॥ १५ ॥ शिव थोर विष्णु लहान । हरि विशेष हर गौण । ऐसें म्हणती जे त्यांलागून । आणोनि नरकीं घालावें ॥१६॥ रुद्राध्याय नावडे ज्यांसी । कुंभीपाकीं घालावें त्यांसी । रुद्रानुष्ठानें आयुष्यासी । वृद्धि होय निर्धारें ॥ १७ ॥ याक-

Digitization by American Academy of Indic Studies. AAIS(USA)

रितां भद्रसेना अवधारीं । अयुत रुद्रावर्तनें करीं । शिवावरी अभिषेकधार धरीं । मृत्यु दूरी होय साच ॥ १८ ॥ अथवा शत घट स्थापून । दिव्य वृक्षांचे पल्लव आणून । रुद्रें उदक अभिमंत्रून । अभिषिंचन पुत्रा करीं ॥ १९ ॥ नित्य दहा सहस्र आवर्तनें पूर्ण । क्षोणीपाळा करीं सप्तदिन । रायें धरिले दृढ चरण । सद्गद होवोनि बोलत ॥ १२० ॥ सकलऋषिरत्नमंडित पदक । स्वामी तूं त्यांत मुख्य नायक । काळ मृत्यु भय शोक । गुरु रक्षी त्यांपासुनी ॥ २१ ॥ तरी त्वां आचार्यत्व करावें पूर्ण । तुजसवें जे आहेत ब्राह्मण । आणीक सांगसी ते बोलावून । आतांचि आणितों आरंभीं ॥ २२ ॥ मग सहस्र विप्र बोलावून । ज्यांची रुद्रानुष्ठानीं भक्ति पूर्ण । न्यासध्यानयुक्त पढून । गुरूपासून जे आले ॥ २३ ॥ परदारा आणि परधन । ज्यांस वमनाहूनि नीच पूर्ण । विरक्त

Digitization by American Academy of Indic Studies. AAIS(USA)

सुशील मेलिया मग । दुराग्रहित न येती ॥ २४ ॥ जे शापानुग्रहसमर्थ । सामर्थ्यें चालों न देती मित्ररथ । किंवा साक्षात उमानाथ । पुढें आणोनि उभा करिती ॥ २५ ॥ ऐसे लक्षणयुक्त ब्राह्मण । बैसला व्यासपिता घेऊन । सहस्र घट मांडून । अभिमंत्रोनि स्थापिले ॥ २६ ॥ स्वर्धुनीचें सलिल भरलें पूर्ण । त्यांत आम्रपल्लव घालून । रुद्रघोषें गर्जिन्नले ब्राह्मण । अनुष्ठान दिव्य मांडिलें ॥ २७ ॥ शास्त्रसंख्या झाले दिवस । सातवे दिवशीं माध्यान्हीं आला चंडांश । मृत्युसमय येतां धरणीस । बाळ मूर्च्छित पडियेला ॥ २८ ॥ एक मुहूर्त निचेष्टित । चलनवलन राहिलें समस्त । परम घाबरला नृपनाथ । गुरु देत नाभीकारा ॥ २९ ॥ रुद्रोदक शिंपोन । सावध केला राजनंदन । त्यासी पुसती वर्तमान । वर्तलें तेंचि सांगत ॥ १३० ॥ एक काळपुरुष भयानक

Digitization by American Academy of Indic Studies. AAIS(USA)

थोर । ऊर्ध्वजटा कपाळीं शेंदूर । विक्राळ दाढा भयंकर । नेत्र खदिरांगारासारिखे ॥ ३१ ॥ तो मज घेऊनि जात असतां । चौघे पुरुष धांवोनि आले तत्त्वतां । पंचवदन दशभुज त्यांची साम्यता । कमळभवांडीं दुजी नसे ॥ ३२ ॥ ते तेजें जैसे गभस्ती । दिगंततम संहारिती । भस्म अंगीं व्याघ्रांबर दिसती । दशहस्तीं आयुधें ॥ ३३ ॥ ते महाराज येऊन । मज सोडविलें तोडोनि बंधन । त्या काळपुरुषासी धरून । करीत ताडण गेले ते ॥ ३४ ॥ ऐसें पुत्रमुखींचें ऐकतां उत्तर । भद्रसेन करी जयजयकार । ब्राह्मणांसी घाली नमस्कार । आनंदाश्रु नेत्रीं आले ॥ ३५ ॥ अंगीं रोमांच दाटले । मग विप्रचरणीं गडबडां लोळे । शिवनाम गर्जत तये वेळे । देव सुमनें वर्षती ॥ ३६ ॥ अनेक वाद्यांचे गजर । डंका गर्जे अवघ्यांत थोर । मुखद्वयाचीं महासुस्वर । मृदंगवाद्यें गर्जती

Digitization by American Academy of Indic Studies, AAIS(USA)

॥ ३७ ॥ अनेक वाद्यांचे गजर । शिवलीला गाती अपार । शृंगें भृंगें काहाळ थोर । सनया अपार वाजती ॥ ३८ ॥ चंद्रानना धडकती भेरी । नाद न माये नभोदरीं । असो भद्रसेन यावरी । विधियुक्त होम करीतसे ॥ ३९ ॥ षड्रस अन्नें शोभिवंत । अलंकार दिव्य वस्त्रें देत । अमोलिक वस्तु अद्भुत । आणोनि अर्पी ब्राह्मणांसी ॥१४०॥ दक्षिणेलागीं भांडारें । मुक्त केलीं राजेंद्रें । म्हणे आवडे तितुकें भरा एकसरें । मागें पुढें पाहूं नका ॥ ४१ ॥ सर्व याचक केले तृप्त । पुरे पुरे हेचि ऐकिली मात । धनभार झाला बहुत । म्हणोनि सांडिती ठायीं ठायीं ॥ ४२ ॥ ब्राह्मण देती मंत्रक्षता । विजय कल्याण हो तुझिया सुता । ऐसा अति आनंद होत असतां । तों अद्भुत वर्तलें ॥ ४३ ॥ वसंत येत सुगंधवनीं । कीं काशीक्षेत्रावरी स्वर्धुनी । कीं श्वेतोत्पलें मृडानी–। रमणलिंग अर्चिजे

Digitization by American Academy of Indic Studies. AAIS(USA)

॥ ४४ ॥ कीं निर्दैवास सांपडे चिंतामणी । क्षुधितापुढें क्षीराब्धी ये धांवुनी । तैसा कमलोद्भवनंदन ते क्षणीं । नारदमुनि पातला ॥ ४५ ॥ वाल्मीक सत्यवतीनंदन । औत्तानपादी कयाधुहृदयरत्न । हे शिष्य ज्याचे त्रिभुवनीं जाण । वंद्य जे कां सर्वांतें ॥ ४६ ॥ जो चतुःषष्टिकळाप्रवीण निर्मळ । चतुर्दशविद्या करतलामळ । ज्याचें स्वरूप पाहतां केवळ । नारायण दुसरा कीं ॥ ४७ ॥ हें कमलभवांड मोडोनी । पुनः सृष्टि करणार मागुतेनी । अन्याय विलोकितां नयनीं । दंडें ताडील शक्रादिकां ॥ ४८ ॥ तो नारद देखोनि तेच क्षणीं । कुंडांतूनि मूर्तिमंत तिघे अग्नि । दक्षिणाग्नि गार्हपत्य आहवनी । उभे ठाकले देखतां ॥ ४९ ॥ पराशरादि सकळ ब्राह्मण । प्रधानासहित भद्रसेन । धांवोनि धरिती चरण । ब्रह्मानंदें उचंबळले ॥ १५० ॥ दिव्य गंध दिव्य सुमनीं । षोडशोपचारें

Digitization by American Academy of Indic Studies (AAIS(USA)

पुजिला नारदमुनी । सत्र उभा राहे कर जोडोनी । म्हणे
स्वामी अतींद्रियद्रष्टा तूं ॥ ५१ ॥ त्रिभुवनीं गमन तुझें सर्व ।
कांहीं देखिलें सांग अपूर्व । नारद म्हणे मार्गीं येतां शिव-।
दूत चौघे देखिले ॥ ५२ ॥ दशभुज पंचवदन । तिंही मृत्यु
नेला बांधोन । तुझ्या पुत्राचें चुकलें मरण । रुद्रानुष्ठानें धन्य
केलें ॥ ५३ ॥ तव पुत्ररक्षणार्थ ते वेळां । शिवें वीरभद्र मुख्य
पाठविला । मज देखतां मृत्यूस पुसूं लागला । शिवसुत ऐका
तें ॥ ५४ ॥ तूं कोणाच्या आज्ञेंकरून । आणीत होतासी
भद्रसेननंदन । त्यास दहा सहस्र वर्षें पूर्ण । आयुष्य असे
निश्चयें ॥ ५५ ॥ तो सार्वभौम होईल तत्त्वतां । रुद्रमहिमा
तुज ठाऊक असतां । शिवमर्यादा उल्लंघूनि तत्त्वतां । कैसा
आणीत होतासी ॥ ५६ ॥ मग चित्रगुप्ता पुसे सूर्यनंदन ।
पत्रिका पाहिली वाचून । तंव द्वादशवर्षीं मृत्युचिन्ह । गंडांतर

Digitization by American Academy of Indic Studies. AAIS(USA)

थोर होतें ॥ ५७ ॥ तें महत्पुण्यें निरसूनि सहज । दहा सहस्र वर्षें करावें राज्य । मग तो सूर्यनंदन महाराज । स्वापराधें कष्टी बहू ॥ ५८ ॥ मग उभा ठाकून कृतांत । कर जोडूनि स्तवन करीत । हे अपर्णाधव हिमनगजामात । अपराध न कळतां घडला हा ॥ ५९ ॥ ऐसें नारदें सांगतां ते क्षणीं । रायें पायांवर घातली लोळणी । आणिक सहस्र रुद्र करूनी । महोत्साह करीतसे ॥१६०॥ शतरुद्र करितां निःशेष । शतायुषी होय तो पुरुष । हा अध्याय पढतां निर्दोष । तो शिवरूप याच देहीं ॥ ६१ ॥ तो येथेंचि झाला मुक्त । त्याच्या तीर्थें तरती बहुत । असो यावरी ब्रह्मसुत । अंतर्धान पावला ॥ ६२ ॥ आनंदमय शक्तिनंदन । रायें शतपद्म धन देऊन । तोषविला गुरु संपूर्ण । ऋषींसहित जाता झाला ॥ ६३ ॥ हें भद्रसेनआख्यान जे पढती । त्यांस होय आयुष्य संतती ।

Digitization by American Academy of Indic Studies. AAIS(USA)

त्यांसी काळ न बाधे अंतीं । वंदोनि नेती शिवपदा ॥ ६४ ॥ दशशत कपिलादान । ऐकतां पढतां घडे पुण्य । केलें असेल अभक्ष्यभक्षण । सुरापान ब्रह्महत्या ॥ ६५ ॥ एवं महापापपर्वत तत्त्वतां । भस्म होती श्रवण करितां । हा अध्याय त्रिकाळ वाचितां । गंडांतरें दूर होती ॥ ६६ ॥ यावरी कलियुगीं निःशेष । शिवकीर्तनाचा महिमा विशेष । आयुष्यहीन लोकांस । अनुष्ठान हेंचि निर्धारें ॥ ६७ ॥ मग तो राव भद्रसेन । सुधर्म पुत्रास राज्य देऊन । युवराज्य तारकालागून । देता झाला ते काळीं ॥ ६८ ॥ मग प्रधानासमवेत राव जाणा । जाता झाला तपोवना । शिवअनुष्ठान रुद्रध्याना । करितां महारुद्र तोषला ॥ ६९ ॥ विमानीं बैसवूनि त्वरित । राव प्रधान नेले मिरवीत । विधिलोक वैकुंठीं वास बहुत । स्वेच्छेंकरूनि राहिले ॥ १७० ॥ शेवटीं शिवपदासी पावून । राहिले

Digitization by American Academy of Indic Studies. AAIS(USA)

शिवरूप होऊन। हा अकरावा अध्याय जाण। स्वरूप एकादश रुद्रांचे ॥ ७१ ॥ हा अध्याय करितां श्रवण। एकादश रुद्रां समाधान। कीं हा कल्पद्रुम संपूर्ण। इच्छिलें फल देणार ॥ ७२ ॥ मृत्युंजयजप रुद्रानुष्ठान। त्यास न बाधे ग्रह-पीडा विघ्न। पिशाचबाधा रोग दारुण। न बाधीच सर्वथाही ॥ ७३ ॥ येथें जो मानील अविश्वास। तो होईल अल्पायुषी तामस। हें निंदी तो चांडाळ निःशेष। त्याचा विटाळ न व्हावा ॥ ७४ ॥ त्यास प्रसवोनि वांझ झाली माता। त्याची संगती न धरावी तत्त्वतां। त्यासीं संभाषण करितां। महा-पातक जाणिजे ॥ ७५ ॥ ते आपल्या गृहास न आणावे। आपण त्यांच्या सदनास न जावें। ते त्यजावे जीवेंभावें। जेवीं सुशीळ हिंसकगृह ॥ ७६ ॥ जो प्रत्यक्ष भक्षितो विष। जे मूर्ख वैसती त्याचे पंक्तीस। त्यांसी मृत्यु आला या

Digitization by American Academy of Indic Studies. AAIS(USA)

गोष्टीस । संदेह कांहीं असेना ॥ १७९ ॥ असो सर्वभावें निश्चित । अखंड पहावें शिवलीलामृत । हें न घडे जरी त्वरित । हा अध्याय तरी वाचावा ॥ ७८ ॥ या अध्यायाचें करितां अनुष्ठान । तयासी नित्य रुद्र केल्याचें पुण्य । त्याचे घरीं अनुदिन । ब्रह्मानंद प्रकटेल ॥ ७९ ॥ अपर्णाहृदयाब्जमिलिंद । श्रीधरस्वामी तो ब्रह्मानंद । जो जगदानंदमूळकंद । अभंग न विटे कालत्रयीं ॥ १८० ॥ शिवलीलामृत ग्रंथ प्रचंड । स्कंदपुराण ब्रह्मोत्तरखंड । परिसोत सज्जन अखंड । एकादशाध्याय गोड हा ॥ १८१ ॥ * *

॥ श्रीसांबसदाशिवार्पणमस्तु ॥ शुभं भवतु ॥

Digitization by American Academy of Indic Studies. AAIS(USA)

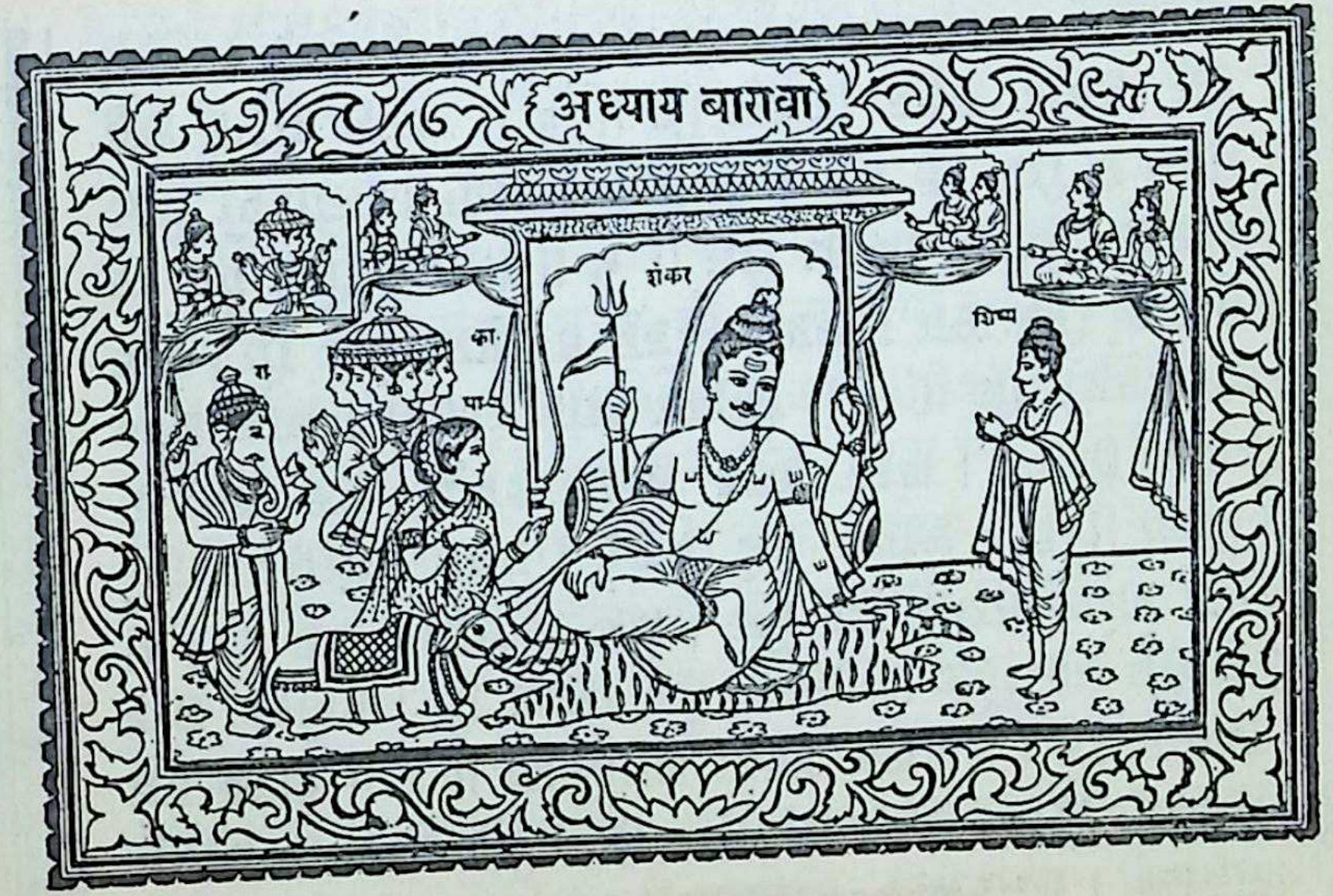

Digitized by American Academy of Indic Studies. AAIS(USA)

श्रीगणेशाय नमः ॥ ब्राह्मण क्षत्रिय वैश्य शूद्रवर्ण । ब्रह्मचारी गृहस्थ वानप्रस्थ पूर्ण । स्त्री बाल वृद्ध तरुण । सर्वी शिवकीर्तन करावें ॥ १ ॥ शिवस्मरण नावडे अणुमात्र । तो अंत्यजाहूनि अपवित्र । तो लेइला वस्त्रें अलंकार । जेवीं प्रेत शृंगारिलें ॥ २ ॥ तेणें भक्षिलें जें अन्न । जैसें पशु भक्षिती यथेष्ट तृण । जैसे मयूराअंगीं नयन । तैसेच नेत्र तयाचे ॥ ३ ॥ वल्मीक छिद्रवत कर्ण । द्रुमशाखावत हस्त चरण । त्याची जननी व्यर्थ जाण । विऊनि वांझ जाहली ॥ ४ ॥ जो शिवभजनावीण । तो जावो समुद्रांत बुडोन । अथवा भस्म करो वडवाग्न । कां सर्प डंखो तयासी ॥ ५ ॥ तरी श्रवणीं धरावी आवडी । जैसी पिपीलिका गुळासी न सोडी । अर्ध तुटे परी न काढी । मुख तेथूनि सर्वदा ॥ ६ ॥ कीं चुकला बहुत दिवस सुत । तेवढाच पोटीं प्रीतिवंत । त्याची शुभवार्ता ऐकतां अकस्मात ।

Digitization by American Academy of Indic Studies, AAIS(USA)

धांवती मातापिता जेवीं ॥७॥ अमृताहूनि वाड । गोष्टी लागती कर्णास गोड । तैसें कथाश्रवणीं ज्याचें न पुरे कोड । सर्व टाकोनि जाइजे ॥ ८ ॥ गांवास गेला प्राणनाथ । प्रिया पतिव्रता वाट पहात । तों पत्र आलें अकस्मात । धांवे श्रवण करावया ॥९॥ निर्धनासी सांपडे धन । कीं जन्मांधासी आले नयन । कीं तृषेनें जातां प्राण । जीवन शीतळ मिळालें ॥१०॥ ऐसें ऐकावया कथा पुराण । धांवावें सर्व काम टाकून । चिंता निद्रा दूर करून । श्रवणीं सादर बैसावें ॥ ११ ॥ वक्ता पंडित चातुर्यखाणी । नमावा तो सद्गुरु म्हणोनी । कीं हा शंकरचि मानूनी । धरिजे पूजनीं आदर ॥ १२ ॥ सुरभीच्या स्तनांतूनि अवधारा । सुटती जैशा सुधारसधारा । तैसा वक्ता वदतां शिवचरित्रा । कर्णद्वारें प्राशिजे ॥ १३ ॥ वक्ता श्रेष्ठ मानावा अत्यंत । न पुसावें भलतें पाखंड मत । नसते कुतर्क घेवोनि चित्त । न शिणवावें

Digitization by American Academy of Indic Studies AAIS (USA)

सर्वथा ॥ १४ ॥ न कळे तरी पुसावें आदरें । सांगेल तें श्रवण करावें सादरें । उगेंच छळितां पामरें । तरी ते पिशाच-जन्म पावती ॥ १५ ॥ वक्त्यासी छळितां अवधारा । तरी दोष घडे त्या नरा । पुराणिकावेगळें नमस्कारा । न करावें सभेंत कोणासी ॥ १६ ॥ मध्येंच टाकून कथाश्रवण । उगाच गर्वें जाय उठोन । तरी तो अल्पायुषी जाण । संसारीं आपदा बहु भोगी ॥ १७ ॥ कुटिल खळ पापी धूर्त । तो मुख्य श्रोता न करावा यथार्थ । दुग्ध पितां सर्वांगीं पुष्ट होत । परी नवज्वरिता विषवत तें ॥ १८ ॥ तैसा श्रवणीं बैसोन । कुतर्क घेवोनि करी कथाखंडन । त्याचें व्यर्थ गेलें श्रवण । नरकासी कारण पुढें केलें ॥ १९ ॥ कथेंत न बोलावें इतर । मन करावें एकाग्र । कथेची फलश्रुती साचार । तरीच पावती बैसतां ॥ २० ॥ वस्त्रें अलंकार दक्षिणासहित । वक्ता

पावती बसती ॥ २० ॥ वस्त्र अलंकार दीपनीरांहित ।

Digitization by American Academy of Indic Studies. AAIS(USA)

पूजावा प्रीतीं अत्यंत । धन देतां कोश बहुत । भरे आपुला निर्धारें ॥ २१ ॥ रत्नें देतां बहुत । नेत्र होती प्रकाशवंत । अलंकारें प्रतिष्ठा अत्यंत । श्रोतयांची वाढतसे ॥ २२ ॥ एवं पूजितां षोडशोपचार । तेणें तुष्टमान होय उमावर । जे जे पदार्थ अर्पावे साचार । त्यांचे कोटिगुणें प्राप्त होती ॥ २३ ॥ त्यासी कदा नाहीं दरिद्र । शेवटीं स्वपदा नेईल भालचंद्र । कथेसी येतां पाऊलें टाकी निर्धार । पापसंहार पदोपदीं ॥ २४ ॥ मस्तकीं उष्णीष घालूनि ऐकती । तरीं जन्मांतरीं बाळपक्षी होती। म्हणाल उष्णीष काढितां न ये सभेप्रती । तरी मुख्य पल्लव सोडावा ॥ २५ ॥ जे विडा घेवोनि ऐकती । तरी यमकिंकर त्यांसी जाचिती । नाना यातना भोगविती । मूळ व्यासवचन प्रमाण हें ॥ २६ ॥ एक बैसती उगेच श्रवणीं । निद्रा मोडावी बहुत प्रकारेंकरूनीं । अंतर

Digitization by American Academy of Indic Studies. AAIS(USA)

सद्गुरु देवीं सावें सापी । मन निद्रा कैंची स्पर्शेल ॥ २७ ॥ वरी जीवन काय व्यर्थ लावून । जैसें एकांतीं द्रव्य आपुलें पूर्ण । तेथें घडतां जागरण । निद्रा न ये प्राणियां ॥ २८ ॥ निद्रा लागली दारुण । तरी उभें ठाकावें कर जोडून । निद्रा न ये तो उपाय करून । मुख्य श्रवण करावें ॥ २९ ॥ वक्त्या-हूनि उंच आसन तत्त्वतां । तेथें न बैसावें धरूनि अहंता । हें न मानिती ते काग तत्त्वतां । जगपुरीष भक्षिती ॥ ३० ॥ जे बैसती वीरासन घालून । ते होती वृक्ष अर्जुन । पाय पसरिती त्यांस सूर्यनंदन । शुष्ककाष्ठें झोडी बळें ॥ ३१ ॥ जे सांगतांही न ऐकती । बळेंच जेठा घालूनि बैसती । त्यांसी यमदूत बांधोनि नेती । नेऊन टाकिती नरककुंडीं ॥ ३२ ॥ जो श्रवणीं निजे दाटून । तो उपजे अजगर होऊन । बैसे नमस्कार केलियां-वांचून । वंशवृक्ष होय तो ॥ ३३ ॥ कथेंत बोले भलत्या गोष्टी ।

Digitization by American Academy of Indic Studies (AAIS)(USA)

तो मंडूक होय सदा वटवटी। हर्षे टाळिया न वाजवी हाटी। होय कष्टी संसारीं ॥ ३४ ॥ जे शिवकीर्तन हेळसिती। ते शतजन्मीं सारमेय होती। दुरुत्तरें बोलती निश्चितीं। जन्मा येती सरडाच्या ॥ ३५ ॥ जे श्रवणीं न होती सादर। ते अन्य जन्मीं होती सूकर। जे उच्छेदिती शिवचरित्र। ते वृकयोनी पावती ॥ ३६ ॥ वक्त्यासी देतां आसन। शिवसन्निध बैसे जावोन। वस्त्रें देतां अन्न प्राप्त। होय तयातें ॥ ३७ ॥ करितां कथापुराण श्रवण। भक्ति वैराग्य ये आंगीं पूर्ण। यदर्थीं कथा सुगम जाण। जेणें अनुताप उपजे मनीं ॥ ३८ ॥ दक्षिणेकडे ग्राम एक अमंगळ। त्यांचें नांव मुळींच बाष्कळ। सर्वधर्मविवर्जित केवळ। स्त्री-पुरुष जारकर्मीं ॥ ३९ ॥ धर्म नाहींच अणुमात्र। अनाचारी परम अपवित्र। जप-तप विवर्जित अग्निहोत्र। वेद-शास्त्र कैंचें तेथें ॥ ४० ॥ वेद आणि

Digitization by American Academy of Indian Studies, AAIS (USA)

शास्त्र । हे विप्राचे उभय नेत्र । एक नाहीं तरी सत्वर । एकाक्ष तयासी बोलिजे ॥ ४१ ॥ वेदशास्त्र उभयहीन । तो केवळ अंधचि जाण । असो त्या नगरींचे लोक संपूर्ण । सर्व लक्षणीं अपवित्र ॥ ४२ ॥ तस्कर चाहाड आणि जार । मद्यपी मार्गघ्न दुराचार । मातापितयांचा द्रोह करणार । एवं सर्वदोषयुक्त जे ॥ ४३ ॥ त्या ग्रामींचा एक विप्र । नाम तयाचें विदुर । वेश्येसी रत अहोरात्र । कामकर्दमीं लोळत ॥ ४४ ॥ त्याची स्त्री बहुला नाम । तीही जारिणी अपवित्र परम । एके जारासीं असतां सकाम । भ्रतारें जपोनि धरियेली ॥ ४५ ॥ जार पळाला सत्वर । तीस भ्रतारें दिधला मार । यथेष्ट लत्तामुष्टिप्रहार । देतां बोले काय ते ॥ ४६ ॥ म्हणे तूं झालासी जार । मीही तेंचि करितें निरंतर । मग बोले विप्र विदुर । तुवां द्रव्य अपार मिळविलें ॥४७॥ तें द्रव्य दे मजलागून ।

Digitization by American Academy of Indic Studies, AAIS(USA)

मी दईन वारांगनेसी नेऊन । तो म्हणे मी देऊं कोठून । एकता मारी पुढती तो ॥४८॥ मग तिचे अलंकार हिरोनि घेत । घरची सर्व संपत्ति नेत । ते वारांगनेसी देत । तेही समर्पी जारातें ॥ ४९ ॥ ऐसीं दोघेंही पापें आचरत । तों विदुर विप्र पावला मृत्यु । यमदूतीं नेला मारीत । बहुत जाचिती तयातें ॥५०॥ कुंभीपाकादि परम दुःख । भोगूनियां तो शतमूर्ख । मग विंध्याचळाच्या दरींत देख । भयानक पिशाच जाहला ॥ ५१ ॥ आळेपिळे आंगासी देत । हिंडे क्षुधातृषापीडित । रक्तवर्ण आंग त्याचें समस्त । जेंवी शेंदूर चर्चिला ॥ ५२ ॥ वृक्षासी घेत टांगून । सर्वेंचि हांक देत फिरे वन । रक्तपिती भरोन । सर्वांग त्याचें नासलें ॥ ५३ ॥ कंटकवन परम दुर्धर । न मिळे कदा फलमूलआहार । आपुल्या पापाचे भोग समग्र । भोगी विदुर विप्र तो ॥ ५४ ॥ इकडे बहुला धवरहित । एक

Digitization by American Academy of Indic Studies, AAIS(USA)

होता तियेसी सुत । तो कोणापासोनि झाला त्वरित । तें स्मरण नाहीं तियेसी ॥ ५५ ॥ तंव आलें शिवरात्रिपर्व । गोकर्णयात्रेस चालिले सर्व । नाना वाद्यें वाजती अभिनव । ध्वजा पताका मिरवती ॥ ५६ ॥ शिवनामें गर्जती दास । वारंवार करिती घोष । कैंचा उरेल पापलेश । सर्वदा निर्दोष सर्व जन ॥ ५७ ॥ त्यांच्या संगतीं बहुला निघत । सर्वें घेवोनि धाकटा सुत । गोकर्णक्षेत्र देखिलें पुण्यवंत । झाले पुनीत सर्व जन ॥५८॥ बहुलेनें स्नान करून । घेतलें महाबळेश्वराचें दर्शन । पुराण-श्रवणीं बैसली येऊन । तों निरूपण निघालें ॥ ५९ ॥ जी वनिता जारीण । तीस यमदूत नेती धरोन । लोहपरिघ तप्त करून । स्मरगृहामाजी घालिती ॥६०॥ ऐसें बहुला ऐकोनी । भयभीत झाली तेच क्षणीं । अनुताप अंगीं भरोनी । रडों लागली अट्टाहासें ॥ ६१ ॥ मग पुराणिकासी समस्त । आपुला

Digitization by American Academy of Indic Studies. AAIS(USA)

सांग वृत्तान्त । झाल जे जे पापाचे पर्वत । ते निजमुखें उच्चारी ॥ ६२ ॥ अंतकाळीं यमकिंकर । ताडण करतील मज अपार । ते वेळीं मज कोण सोडविणार । दुःख अपार सोसूं किती ॥ ६३ ॥ स्वामी माझें कांपतें शरीर । काय करूं सांगा विचार । गळां पाश घालूनि यमकिंकर । करिती मार तप्तशस्त्रें ॥ ६४ ॥ नानापरी विटंबिती । असिपत्रवनीं हिंडविती । उफराटें बांधोनि टांगिती । नरककुंडीं अधोमुख ॥ ६५ ॥ ताम्रभूमि तापवून । त्यावरी लोळविती नेऊन । तीक्ष्ण शस्त्रें आणोन । पोटामाजी खोंविती ॥ ६६ ॥ तीक्ष्ण धूम्र करून । वरी टांगिती नेऊन । भूमींत मज रोंवून । तप्तशरें मार करिती । ॥ ६७ ॥ तप्तशूळावरी घालिती । पायीं चंडशिळा बांधिती । महानरकीं बुडविती । सोडवी कोण तेथुनि ॥ ६८ ॥ बहुलेसी गोड न लागे अन्न । दुःखें रडे रात्रंदिन । म्हणे मी कोणास जाऊं

Digitization by American Academy Of Indic Studies, AAIS(USA)

शरण । आश्रय धरु कोणाचा ॥६९॥ कोण्या नरकी पडेन जाऊन ।
मग त्या ब्राह्मणाचे धरी चरण । सद्गुरु मज तारी येथून । आलें
शरण अनन्य मी ॥७०॥ मग गुरु पंचाक्षर मंत्र । सांगे बहुलेप्रती
सत्वर । शिवलीलामृत सुरस फार । श्रवण करवी शिवद्वारीं
॥ ७१ ॥ मग तिणें सर्व ग्रंथ । गुरुमुखें ऐकिले प्रेमयुक्त ।
श्रवण भक्ति अवघ्यांत । श्रेष्ठ ऐसें जाणिजे ॥ ७२ ॥ सत्संगें
होय निःसंग । निःसंगें निर्मोह सहज मग । निर्मोहत्वें
निश्चित उद्वेग । कैंचा मग तयासी ॥ ७३ ॥ बहुला झाली
परम पवित्र । शिवनाम जपे अहोरात्र । दोष न उरे तिळमात्र ।
शुचिर्भूत सर्वदा ॥ ७४ ॥ तव्याचा जाय बुरसा । मग तो
सहजचि होय आरसा । कीं लोह लागतां परिसा । चामीकर
सहजचि ॥ ७५ ॥ कीं अग्नींत काष्ठ पडलें । मग तें सहजचि
अग्निमय झालें । गंगेसी वोहळ मिळाले । गंगाजळ सहजचि

Digitization by American Academy of Indic Studies, AAIS(USA)

॥ ७६ ॥ जप करितां पाप जाय निःशेष । ज्ञानाहूनि ध्यान विशेष । श्रवणाहूनि मननास । सतेजता सहजचि ॥ ७७ ॥ मननाहूनि निजध्यास । त्याहूनि साक्षात्कार समरस । मग तो शिवरूप निर्दोष । संशय नाहीं सर्वथा ॥ ७८ ॥ बहुला निर्दोष होऊन । श्रवणें झाली सर्वपावन । जिव्हेनें करूं लागली शिवकीर्तन । मग कैंचें बंधन तियेसी ॥७९॥ श्रवणें थोर थोर पावन होत । श्रवणें याच जन्मीं मुक्त । नलगे तीर्थाटन श्रम बहुत । श्रवणें सार्थक सर्वही ॥ ८० ॥ ज्यासी न मिळे सत्समागम श्रवण । त्यानें करूं जावें तीर्थाटन । नलगे अष्टांगयोगसाधन । करावें श्रवण अत्यादरें ॥ ८१ ॥ योग याग व्रत साधन । नलगे कांहींच करावें जाण । नवविधा भक्ति पूर्ण । श्रवणेंचि हाता येतसे ॥ ८२ ॥ चारी वर्ण चारी आश्रम । श्रवणेंचि पावन परम । असो बहु-

Digitized by American Academy of Indic Studies, AAIS (USA)

लेपी संवत्सरान्त । सर्वभूमि घोर जाले ॥ ८३ ॥ गुरुची सेवा
अखंड करी । त्यावरी राहिली गोकर्णक्षेत्रीं । जटावल्कलअजि-
नधारी । तीर्थीं करी नित्य स्नान ॥८४॥ सर्वांगीं भस्मलेपन ।
करी पुण्यरुद्राक्षधारण । सर्व आप्त सोडोनियां जाण । गुरुसेवा
केली तिणें ॥ ८५ ॥ नित्य गोकर्णलिंगाचें दर्शन । गोकर्ण-
क्षेत्र पुण्यपावन । तेथींचा महिमा विशेष पूर्ण । तृतीयाध्यायीं
वर्णिला ॥ ८६ ॥ स्वयातिकीर्तिपुष्टिवर्धन । बहुलेनें तिन्ही
देह जाळून । तेंचि भस्म अंगीं चर्चून । झाली पावन शिव-
रूपी ॥ ८७ ॥ शंकरें विमान धाडिलें ते काळीं । बहुला
शिवपदाप्रती नेली । एवढी पापीण उद्धरिली । चतुर्दश लोक
नवल करिती ॥ ८८ ॥ सदाशिवापुढें जाऊन । बहुलेनें केलें
बहुत स्तवन । मग अंबेची स्तुति करितां पावन । झाली
प्रसन्न हिमनगकन्या ॥ ८९ ॥ म्हणे इच्छित वर माग त्वरित ।

Digitization by American Academy of Indic Studies. AAIS(USA)

येरी म्हणे पति पडला अधोगतीत । कोठ आहे नकळे निश्चित । पावन करोनि आणीं येथें ॥९०॥ मग ते त्रिजगज्जननी । अंतरीं पाहे विचारूनी । तो विंध्याचळीं पिशाच होऊनि । रडत हिंडे पापिष्ठ ॥९१॥ मग बहुलेसी म्हणे भवानी । जाई सर्वें तुंबर घेऊनी । पतीस आणी विंध्याद्रीहुनी । श्रवण करवीं शिवकथा ॥ ९२ ॥ मग गेली विंध्याचळा । तंव पिशाच नग्न देखिला । धरोनि वृक्षासी बांधिला । तुंबरें बळेंकरोनियां ॥ ९३ ॥ मग वल्लिका काढून । सप्तस्वर मेळवून । आरंभिलें शिवकीर्तन । ऐकतां पशुपक्षी उद्धरती ॥ ॥ ९४ ॥ शिवकीर्तन-रसराज । तुंबरें मात्रा देतां सतेज । सावध झाला विदुर द्विज । म्हणे मज सोडा आतां ॥ ९५ ॥ मग सोडितांचि धांवोन । धरिले तुंबराचे चरण । म्हणे स्वामी धन्य धन्य केलें पावन पापियातें ॥ ९६ ॥ स्त्रियेसी म्हणे धन्य तूं साचार । केला

Digitization by American Academy of India Studies, AAIS(USA)

माझा आजि उद्धार । मग तुंबरें शिवपंचाक्षर । त्यासी मंत्र उपदेशिला ॥ ९७ ॥ त्याचा करितां जप । तंव विमान आलें सतेजरूप । विदुर झाला दिव्यरूप । स्त्रीसहित विमानीं बैसला ॥ ९८ ॥ आणिलीं शिवापासीं भिरवीत । दोघेंही शिवचरणीं लागत । लवण जळीं विरत । तैसीं मिळत शिवरूपीं ॥ ९९ ॥ जळीं विराली जळगार । नभीं नाद विरे सत्वर । तैसीं बहुला आणि विदुर । शिवस्वरूप जाहलीं ॥ १०० ॥ ज्योति मिळाली कर्पूरीं । गंगा सामावली सागरीं । ब्रह्मस्वरूपीं निर्धारीं । विरालीं ऐक्य होऊनियां ॥ १ ॥ शिवमंत्र शिवकथाश्रवण । शिवदीक्षा रुद्राक्षधारण । भस्मलेपनें उद्धरोन । गेलीं किती संख्या नाहीं ॥ २ ॥ भस्मांतूनि निघाला भस्मासुर । शिवद्रोही परम पामर । त्याचा कैसा केला उद्धार । तें चरित्र सांगा कैसें ॥ ३ ॥ हे शिवपुराणीं कथा सुरस । श्रोतीं ऐकावी सावकाश । कैलासीं

Digitization by American Academy of Indic Studies, AAIS(USA)

असतां महेश । प्रदोषकाळीं एकदां ॥ ४ ॥ भस्म स्वकरीं घेऊन । अंगीं चर्चीं उमारमण । तंव एक खडा लागला तो शिवें जाण । भूमीवरी ठेविला ॥ ५ ॥ नवल शिवाचें चरित्र । तेथेंचि उत्पन्न झाला असुर । नाम ठेविलें भस्मासुर । उमा सदा कर जोडुनी ॥ ६ ॥ म्हणे वृषभध्वजा सदाशिवा । मज कांहीं सांगिजे सेवा । शंभु म्हणे मज नित्य येधवां । चिताभस्म आणोनि देइंजे ॥ ७ ॥ नित्य नूतन आणीं भस्म । हीच सेवा करीं उत्तम । ऐसी आज्ञा होतां परम । भस्मासुर संतोषला ॥ ८ ॥ कर्मभूमीस नित्य येवोन । वसुंधरा शोधी संपूर्ण । जो शिवभक्तपरायण । लिंगार्चन घडलें ज्यासी ॥ ९ ॥ शिवरात्री सोमवार प्रदोष । सदा ऐके शिवकीर्तन सुरस । त्याचेंच भस्म भवानीश । अंगिकारी आदरें ॥ ११० ॥ जे कां भक्त अभेद प्रेमळ । त्यांच्या मुंडांची करी माळ ।

Digitization by American Academy of Indic Studies (AAIS USA)

स्मशानीं वैराग्य पाठे प्रबळ । म्हणोनि दयाळ राहे तेथें ॥ ११ ॥ लोक स्मशानाहूनि घरा येती । वैराग्य जाय विषयीं जडे प्रीती । म्हणोनि उमावल्लभें वस्ती । केली महास्मशानीं ॥ १२ ॥ पंचभूतें तत्त्वांसहित । पिंडब्रह्मांड जाळोनि समस्त । सर्व निरसूनि जें उरत । स्वात्मसुख भस्म तेंचि ॥ १३ ॥ तेंचि ब्रह्मानंदसुख सोज्ज्वळ । तें भस्म चर्ची दयाळ । तो अमूर्तमूर्त कृपाळ । षड्विकाररहित जो ॥ १४ ॥ अस्ति जायते वर्धते विपरिणमते । अपक्षीयते निधन षड्विकार समस्त । शिव परब्रह्म शाश्वत । विकाररहित निर्विकार जो ॥ १५ ॥ जो षड्गुणैश्वर्यसंपन्न । यश श्री कीर्ति विज्ञान । औदार्य वैराग्य संपूर्ण । ऐसें कोठें असेना ॥ १६ ॥ आणिक षट्चिन्हीं मंडित । तीं ऐका सर्वज्ञ पंडित । कर्तृत्व नियंतृत्व भोक्तृत्व । विभुत्व साक्षित्व सर्वज्ञत्व पैं ॥ १७ ॥ या चिन्हीं

Digitization by American Academy of Indic Studies. AAIS(USA)

मंडित शुद्ध । शंकर परिपूर्ण ब्रह्मानंद । मायाचक्रचाळक शुद्ध । विविधभेदरहित जो ॥ १८ ॥ भक्तरक्षणार्थ सगुण । शंभु झाला चैतन्यघन । तेणें भस्मासुर निर्मून । धाडिला भस्म आणावया ॥ १९ ॥ ऐसें नित्य आणितां चिताभस्म । असुर मातला मदें परम । गो-ब्राह्मण देखे मनुष्य उत्तम । म्हणे संहारूनियां टाकूं हे ॥ १२० ॥ हे संहारूनियां सकळ । असुरराज्य करावें सबळ । जाऊनियां निर्जरमंडळ । शक्र कमलोद्भव जिंकावे ॥ २१ ॥ विष्णु आणि धूर्जटी । हेही संहारावे शेवटीं । त्रिभुवन जिंकिल्यापाठीं । मीच इंद्र होईन ॥ २२ ॥ ऐसी मनीं बांधोनि गांठीं । कैलासा गेला तो कपटी । म्हणे ऐकतोसी धूर्जटी । भस्म सृष्टीं न मिळे कोठें ॥ २३ ॥ चार लक्ष मनुष्ययोनी पाहें । नित्य सवालक्ष घडामोड होये । शोधिली सर्व अवनी हे । परी भस्म शुद्ध न मिळेचि ॥२४॥ ऐसी कपटभक्ति

Digitization by American Academy of Indic Studies. AAIS(USA)

दावी परम । म्हणे माझा दलतो नित्य नेम । तुज अर्पावें चित्त भस्म । तरी एक वर्म सुगम असे ॥२५॥ म्हणे हरा पंचवदना । विरूपाक्षा त्रिपुरच्छेदना । उमावल्लभा नागभूषणा । वरप्रदान दे मातें ॥ २६ ॥ मज देई एक वर । ज्याच्या माथां ठेवीन कर । तो भस्म व्हावा निर्धार । कार्य फार साधे येणें ॥ २७ ॥ म्हणोनि लोटांगण घालीत । इतुकें माझें चालवीं व्रत । निष्कपट शिव भोळानाथ । वर द्यावया सिद्ध झाला ॥ २८ ॥ मग बोले हिमनगराजकुमारी । हा नष्ट परम दुराचारी । यासी वर देतां धरित्री । भस्म करील निर्धारें ॥ २९ ॥ महाशब्द करावयाची हौस । तों पातला फाल्गुन मास । आधींच वाटपाड्या चोरास । निरोप दिधला भूभुजें ॥ १३० ॥ आधींच जारकर्मी रत । त्यासी प्रभुत्व दिधलें स्त्रीराज्यांत । कीं मद्यपियासी दावीत । सिंदीवन साक्षेपें

Digitization by American Academy of Indic Studies. AAIS(USA)

॥ ३१ ॥ मर्कटासी मद्यपान । त्यांत झालें वृश्चिकदंशन । त्याहीवरी भूत संचरलें दारुण । मग अन्योन्य वर्ते जेवीं ॥ ३२ ॥ यालागीं हा तामसी असुर । यास न द्यावा कदापि वर । षडास्य गजास्य वीरभद्र । नंदिकेश्वर हेंचि सांगे ॥३३॥ परम भोळा शंकर । म्हणे आमुचें लेंकरूं भस्मासुर । यास द्यावा अगत्य वर । तो अन्यत्र राहाटी न करीच ॥ ३४ ॥ म्हणे बाळका तुज दिधला वर । ऐसें ऐकतांचि असुर । उडे नाचे आनंद थोर । त्रिभुवनामाजी न समाये ॥ ३५ ॥ मृत्युलोकासी आला सत्वर । मग करीत चालिला संहार । संत भक्त गो विप्र । शोधूनि भस्म करीतसे ॥ ३६ ॥ मस्तकीं हस्त ठेवितां तत्काळ । भस्म होय नलगे वेळ । ऋषिचक्र शोधूनि सकळ । भस्म करी एकदांचि ॥ ३७ ॥ छप्पन्न देश शोधीत । चमूसहित भूभुज समस्त । भस्म करी

Digitization by American Academy of Indic Studies - AAIS(USA)

क्षणांत घोर अनर्थ कोटिवला ॥ ३८ ॥ कुटुंबसहित ब्राह्मण । गिरिविवरीं बैसती लपोन । पृथ्वी उद्वस संपूर्ण । बाहेर कोणी न फिरेचि ॥ ३९ ॥ जैसा श्येनपक्षी अकस्मात । पक्षी धरोनि संहारीत । तैसा अंतरिक्ष येवोनि त्वरित । मस्तकीं हस्तस्पर्श करी ॥ १४० ॥ महायोद्धा रणपंडित । समरीं जिंकी कृतांत । परी भस्मासुरापुढें बलहत । कांहींच न चले युक्ति त्या ॥४१॥ जैसा पाखांडी खळ तत्त्वतां । तो नावरे बहुतां पंडितां । तैसी त्या असुरापुढें पाहतां । न चले युक्ति कवणाची ॥४२॥ असुर करितो नित्य संहार । शिवासी न कळे समाचार । भस्म नेऊनि दे सत्वर । महानम्र होय तेथें ॥ ४३ ॥ सर्वेंचि ये मृत्युलोका । मनीं धरिला ऐसा आवांका । त्रिदशांसहित शचीनायका । भस्म करावें यावरी ॥ ४४ ॥ मग कमलोद्भव कमलावर । शेवटीं भस्म करावा गंगाधर । उमा त्रिभुवनांत

Digitization by American Academy of Indic Studies. AAIS(USA)

सुंदर । हिरोनी घ्यावी वृद्धाची ॥ ४५ ॥ पृथ्वी पडली उद्वस । मिळाल्या प्रजा ऋषी आसमास । सर्वांचें भय पावलें मानस । पुरुहूतास शरण आले ॥ ४६ ॥ मग मघवा सकळांसहित । पद्मजाप्रति गाऱ्हाणें सांगत । तो म्हणे क्षीराब्धिजामात । त्यास सांगू चला आतां ॥ ४७ ॥ अक्षज नाम इंद्रियज्ञान । तें ज्यानें केलें आधीं दमन । म्हणोनि अधोक्षज नाम त्यालागून । अतींद्रियद्रष्टा तो ॥ ४८ ॥ ऐसा जो अधोक्षज । जवळी केला वैकुंठराज । गाऱ्हाणें सांगती प्रजा द्विज । भस्मासुराचें समस्त ॥ ४९ ॥ मग समस्तांसहित नारायण । शिवाजवळी सांगे वर्तमान । भस्मासुरें जाळून । भस्म केलें सर्वही ॥ १५० ॥ उरलों आम्ही समस्त । इतुक्यांचाही करील अंत । सदाशिवा तुझाही प्रांत । बरा न दिसे आम्हांतें ॥ ५१ ॥ हैमवती करीं जतन । ऐकोनि हांसला

Digitization by American Academy of Indic Studies. AAIS (USA)

आललोचन । म्हणे भस्मासुराम मग । जवळी आलें सांगी ॥ ५२ ॥ तुम्हीं जावें स्वस्थाना सत्वर । ऐसें बोले जों कर्पूरगौर । तों अकस्मात आला असुर । भस्म घेऊन तेधवां ॥ ५३ ॥ आपुलें गारुहाणें आणिलें येथ । मिळाले ते देखिले समस्त । असुर मान तुकावीत । सरड्याऐसी तयांवरी ॥५४॥ म्हणे जे जे आले येथ । उद्यां भस्म करीन समस्त । मग क्रोधें बोले उमानाथ । भस्मासुरासी तेधवां ॥ ५५ ॥ अरे तूं अधम असुर । केला पृथ्वीचा संहार । तुज आम्हीं दिधला वर । परिणाम त्याचा बरा केला ॥ ५६ ॥ असुर क्रोधें बोले ते समयीं । तुझी सुंदर दारा मज देई । नातरी तव मस्तकीं लवलाहीं । हस्त आतांचि ठेवितों ॥ ५७ ॥ भवानी उठोन गेली सदनांत । असुर ग्रीवा तुकावीत । शिवाच्या माथां ठेवोनि हस्त । तुज नेईन क्षणार्धें ॥ ५८ ॥

Digitization by American Academy of Indic Studies. AAIS(USA)

शिवमस्तकीं ठेवावया कर । वेगें धांविन्नला भस्मासुर । प्रजा आणि ऋषीश्वर । पळूं लागले दशदिशा ॥ ५९ ॥ जो भक्तजनभवभंग । मायालाघवी उमारंग । पळता झाला सवेग । घोरांदर वन घेतलें ॥१६०॥ पाठीं लागला भस्मासुर । म्हणे जोगड्या उभा धरीं धीर । आजि तुझा करीन संहार । रक्षा लावीन अंगासी ॥ ६१ ॥ वेदशास्त्रां न कळे पार । मायाचक्रचाळक अगोचर । त्यास पामर भस्मासुर । धरीन म्हणे निजबळें ॥ ६२ ॥ जो ब्रह्मादिक देवांचें ध्यान । सनकादिकांचें देवतार्चन । त्यासी भस्मासुर आपण । धरीन म्हणे पुरुषार्थें ॥ ६३ ॥ त्यास वाटे धरीन मी आतां । दिसे जवळी परी नाटोपे सर्वथा । ऐसा कोटि वर्षें धांवतां । न लगे हाता सर्वेश्वर ॥ ६४ ॥ उणे पुरे शब्द बोलत । शब्दां नातुडे गिरिजाकांत । तर्क कुतर्क करितां बहुत । हांक फोडितां

Digitization by American Academy of Indic Studies. AAIS (USA)

नाचले ॥ ६५ ॥ वेदशास्त्रांचा वर्क त्यांचेरे । घोकितां सकळ
झाले म्हातारे । सकळ विद्या घेतां एकसरें । मदनांतक नाटोपे
॥ ६६ ॥ जे प्रेमळ शुद्ध भाविक । त्यांचा विकला कैलास-
नायक । उमेसहित त्यांचे घरीं देख । वास करी सर्वदा
॥ ६७ ॥ तप बळ विद्या धन । या बळें धरूं म्हणती ते मूर्ख
पूर्ण । कल्पकोटि जन्ममरण । फिरतां गणित न होय
॥ ६८ ॥ असो अहंकारें भस्मासुर । धांवतां नाटोपे
शंकर । इकडे भवानी इंदिरावर । बंधु आपुला स्तवी तेव्हां
॥ ६९ ॥ म्हणे कमलोद्भवजनका कमलनयना । कमलाभरणा
मुरमर्दना । कमलधारका कमलशयना । कमलाभरणा कमला-
प्रिया ॥१७०॥ जगद्वंद्या जगद्व्यापका । जनजराजन्ममोचका ।
जनार्दना जगरक्षका । जगदुद्धारा जलाब्धिशयना ॥ ७१ ॥
ऐसें ऐकतां माधव । मोहिनीरूप धरूनि अभिनव ।

Digitization by American Academy of Indic Studies. AAIS(USA)

शिवमनरंजन केशव । आडवा आला असुरातें ॥ ७२ ॥ शिव न्यग्रोध होऊनि देख । दुरून पाहता झाला कौतुक । मोहिनी देखतां असुर निःशंक । भुलोनि गेला तेधवां ॥७३॥ विमानी पाहती समस्त देव । म्हणती हें कैंचें रूप अभिनव । अष्टनायिकांचें वैभव । चरणांगुष्ठीं न तुळेचि ॥ ७४ ॥ नृत्य करीत मोहिनी । असुर तन्मय झाला देखोनी । म्हणे ललने तुजवरूनी । कमला अपर्णा ओंवाळिजे ॥ ७५ ॥ तुझें देखतां वदन । वाटे ओंवाळूनि सांडावा प्राण । तुवां नयनकटाक्षबाणें-करून । मनमृग माझा विंधिला ॥ ७६ ॥ तुझें पदकमळ जेथें उमटलें । तेथें सुवास घ्यावया वसंत लोळे । तुवां पसरोनि शृंगारजाळें । आकळिलें चित्तमीना ॥ ७७ ॥ मज माळ घालीं सत्वर । तुझें दास्य करीन निरंतर । मायावेषधारी मुरहर । हास्यवदनें बोलतसे ॥ ७८ ॥ म्हणे मी तुज वरीन त्वरित ।

Digitization by American Academy of Indic Studies. AAIS(USA)

पैल तो न्यग्रोधतरु दिसत । माझें त्यांत आहे आराध्य दैवत । नवस तेथ कला म्या ॥ ७९ ॥ लग्नाआधीं पतीसहित । तेथें करावें गायन नृत्य । परी मी जेथें ठेवीन हस्त । तुवां तेथेंचि ठेवावा ॥ १८० ॥ मी जे दावीन हावभाव । तूंही तैसेच दावीं सर्व । तेथें अणुमात्र उणें पडतां देव । क्षोभेल मग तुजवरी ॥ ८१ ॥ महाखडतर माझें दैवत । सकळ ब्रह्मांड जाळील क्षणांत । असुर तियेसी अवश्य म्हणत । सांगसी तैसा वर्तेन मी ॥ ८२ ॥ ऐसा भुलवून तयासी । आणिला तो वटच्छायेसी । मग नमूनि दैवतासी । आरंभी नृत्य मोहिनी ॥८३॥ मोहिनी नृत्य करीत । अष्टनायिका तटस्थ पाहत । किन्नर गंधर्व तेथ । गायन ऐकतां भुलले ॥ ८४ ॥ देव सर्व षट्पद होऊनी । सुवासा तिच्या वेधूनी । गुप्तरुपें गुंजारव करिती वनीं । परी ते कामिनी कोणा नेणवे ॥ ८५ ॥ तिचें सुस्वर ऐकतां गायन ।

Digitization by American Academy of Indic Studies. AAIS(USA)

विधिकुरंग गेला भुलोनि । कुंभिनी सोडून करावया श्रवण । कद्रुतनय येऊं पाहे ॥ ८६ ॥ मोहिनी जेथें ठेवी हस्त । असुरही तैसेंच करीत । आपुले मस्तकीं ठेवीत । आत्मकर मोहिनी ॥ ८७ ॥ मग असुरेंही आपुले शिरीं हात । ठेवितां भस्म झाला तेथ । मोहिनीरूप त्यागूनि भगवंत । चतुर्भुज जाहला ॥ ८८ ॥ वटरूप सोडोनि देख । प्रकट झाला तेथें मदनांतक । हरिहर भेटले झाले एक । देव वर्षती सुमनमाळा ॥८९॥ मोहिनीरूप जेव्हां धरिलें । पाहोनि शिवाचें वीर्य द्रवलें । भूमीवर पडतां अष्टभाग झालें । अष्टभैरव अवतार ते ॥१९०॥ असित अंगार चंड क्रोध । उन्मत्त कपाल भीषण प्रसिद्ध । संहारभैरव आठवा सुप्रसिद्ध । अंशावतार शिवाचे ॥ ९१ ॥ भस्मासुर वधिला हे मात । प्रकटतां त्रैलोक्य आनंदभरित । हस्त धरोनि रमाउमानाथ । येते झाले कैलासा ॥ ९२ ॥

Digitization by American Academy of Indic Studies (AAIS) (USA)

अंगिरा तत्काल मकरोन । करी हरिहरांचें वंदन । दोनी मूर्ती बैसवून । करी पूजन हैमवती ॥ ९३ ॥ हरिहर नारायण नाग भूषण । शिव सीतावल्लभ नाम सगुण । पंचवदन पन्नगशयन कर्पूरगौर कमलोद्भवपिता ॥ ९४ ॥ पिनाकपाणी पीतांबरधर । नीलकंठ नीरदवर्णशरीर । वृंदारकपति वृंदावनवासी मधुहर । गोवाहन हर गोविंद ॥९५॥ चंद्रशेखर शंखचक्रधर । विश्वनाथ विश्वंभर । कपालनेत्र कमनीयगात्र । लीला विचित्र दोघांची ॥९६॥ मुरहर मायामल्लहर । व्यालभूषण मोहहर्ता श्रीधर । अंधकमर्दन अघबकहर । असुरमर्दन दोघेही ॥९७॥ सिद्धेश्वर सिंधुजावर । निःसंसार निरहंकार । नगतनयावर नंदकिशोर । ईशान ईश्वर इंदिरापती ॥९८॥ क्षीरवर्णतनु क्षीराब्धिशयन एक ब्रह्मादिवंद्य एक ब्रह्मानंद पूर्ण । त्या दोघांसी पूजोन । आनंदमय जगदंबा ॥ ९९ ॥ आतां श्रोते सावधान । पुढें

Digitization by American Academy of Indic Studies. AAIS(USA)

सुरस कथा अमृताहून । वीरभद्रजन्म शिवपार्वतीलग्न । आणि षडाननजन्म असे ॥२००॥ शिवलीलामृत ग्रंथ सिंहस्थ । गौतम स्वर्धुनी भेटों येत । या अध्यायीं कैलास-वैकुंठनाथ । एके ठायीं मिळाले ॥ १ ॥ तरी ह्या सिंहस्थीं भाविक जन । ग्रंथगौतमीं करिती स्नान । अर्थजीवनीं बुडी देवोन । अघमर्षणीं निमग्न जे ॥ २ ॥ श्रीधरस्वामी ब्रह्मानंद । सुखावला तेथेंचि प्रसिद्ध । जेथें नाहीं भेदाभेद । अक्षय अभंग सर्वदा ॥ ३ ॥ शिवलीलामृत ग्रंथ प्रचंड । स्कंदपुराण ब्रह्मोत्तरखंड । परिसोत सज्जन अखंड । द्वादशाध्याय गोड हा ॥ २०४ ॥

॥ श्रीसांबसदाशिवार्पणमस्तु ॥

Digitization by American Academy of Indic Studies, AAIS(USA)

अध्याय तेरावा

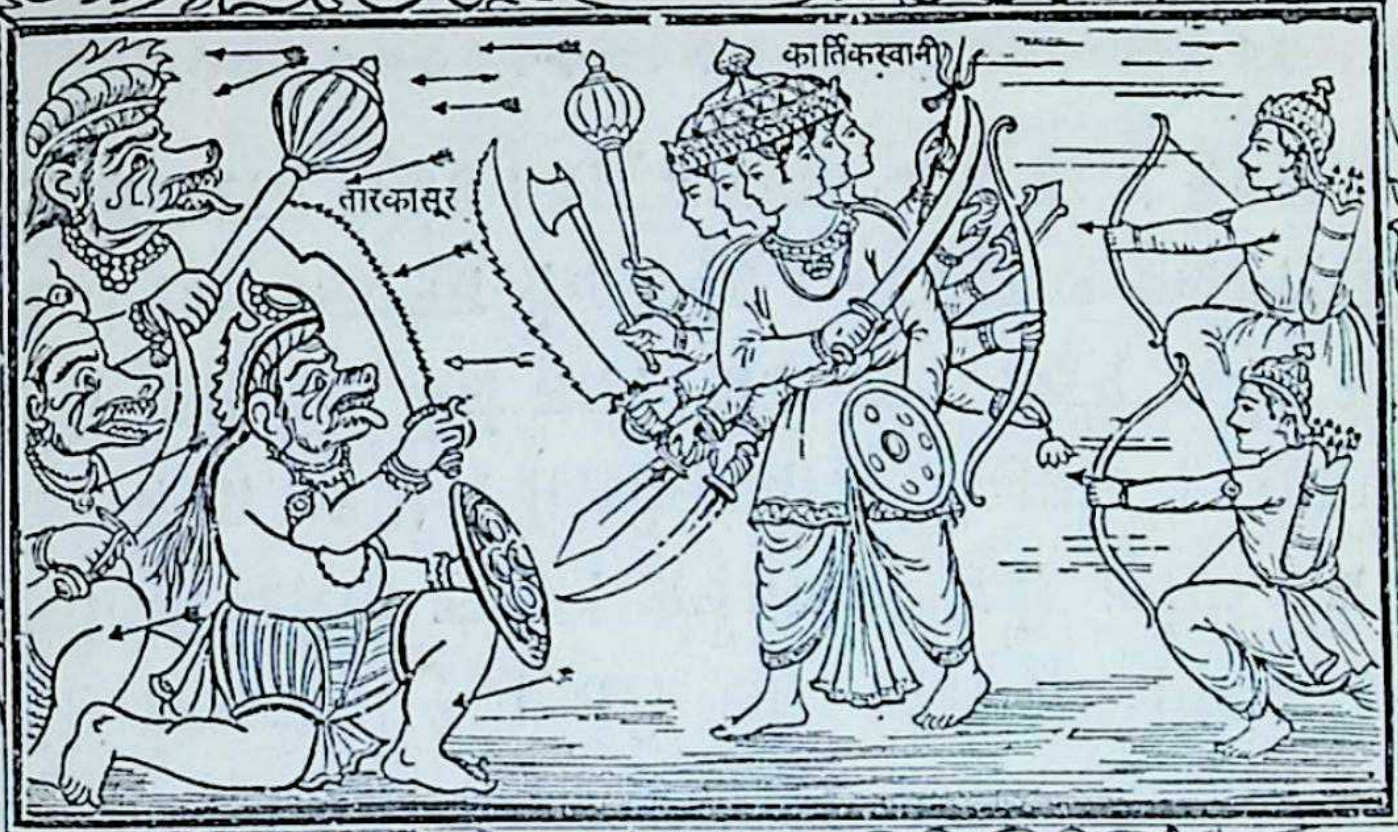

Digitization by American Academy of Indic Studies. AAIS(USA)

श्रीगणेशाय नमः ॥ जो सद्गुरु ब्रह्मानंद । अपर्णाहृदयाब्ज-
मिलिंद । स्मरारि गजास्यजनक प्रसिद्ध । चरणारविंद नमूं
त्यांचे ॥ १ ॥ स्कंदपुराणीं सूत । शौनकादिकांप्रती सांगत ।
त्रेतायुगीं अद्भुत । कथा एक वर्तली ॥ २ ॥ दक्षप्रजापती
पवित्र । आरंभिता झाला महासत्र । निंदोनि स्वामि त्रिनेत्र ।
सर्व निर्जर बोलाविले ॥ ३ ॥ जगदात्मा सदाशिव । जयासी
वंदिती पद्मज रमाधव । आम्नाय आणि वासव । स्तविती
ज्यासी सर्वदा ॥ ४ ॥ शिवमहिमा नेणोनि अद्भुत । दिवस-
निशीं दक्ष निंदीत । नरमुंडमाळा अपवित्र बहुत । गळां
घालीत कैसा हा ॥ ५ ॥ करी ओलें गजचर्म प्रावरण । न
कंटाळे दुर्गंधीनें मन । भिक्षा मागे नरकपाळ घेऊन । बसे
स्मशानीं सर्वदा ॥ ६ ॥ चिताभस्म अंगीं चर्चिलें । विखार
ठायीं ठायीं वेष्टिले । भ्रष्ट तितुकें अंगिकारिलें । सर्वें पाळे

Digitization by American Academy of Indic Studies, AAIS(USA)

भूतांचे ॥ ७ ॥ अभद्र तितकें अंगिकारलें । यासी कोण म्हणतील भलें । ज्यासी जें योग्य नाहीं बोलिलें । तें दिलें येणें सर्वस्वें ॥ ८ ॥ यासी देव म्हणेल कोण । क्रोधें संतप्त अनुदिन । तृतीयनेत्रीं प्रळयाग्न । वाटे त्रिभुन जाळील ॥ ९ ॥ मस्तकीं वाहे सदा पाणी । नाचत जाऊन निजकीर्तनीं । भक्त देखतां नयनीं । बैसे देवोनि अवघेंचि ॥ १० ॥ दैत्यांसी देवोनियां वर । येणेंचि माजविलें अपार । न कळे यासी लहान थोर । वाहन ढोर तयाचें ॥ ११ ॥ शिवनिंदा करावया कारण । एकदां दक्ष गेला कैलासालागून । शिवें नाहीं दिधलें अभ्युत्थान । तेणें दुःखें क्षोभला ॥ १२ ॥ ऐसा दक्ष शिवासी निंदी । यज्ञीं न पूजी विभाग नेदी । पुरली आयुष्याची अवधी । तरीच हे बुद्धि उपजली ॥ १३ ॥ शिवभजन न करी जो पतित । त्यावरी विघ्नें पडती असंख्यात ।

Digitization by American Academy of Indic Studies. AAIS(USA)

याग जप तप दान व्यर्थ । उमानाथ नावडे जया ॥ १४ ॥ जेणें निंदिला शिव दयाळ । परम निर्दय तो दुर्जन खळ । मनुष्यांमाजीं तो चांडाळ । त्याचा विटाळ न व्हावा ॥ १५ ॥ असो दक्षकन्या दाक्षायणी । कैलासीं वाट पाहे भवानी । म्हणे याग मांडिला पितृसदनीं । मज बोलावूं न ये कां ॥ १६ ॥ अपर्णा म्हणे त्रिनेत्रा । मी जाईन पित्याच्या सत्रा । तेणें सर्व कन्या पंचवक्त्रा । सन्मानेंसीं बोलाविल्या ॥ १७ ॥ मज विसरला काय म्हणोन । तरी मी तेथवरी जाईन । यावरी बोले भाललोचन । मृडानीप्रती तेधवां ॥ १८ ॥ म्हणे मृगलोचने ऐक गौरी । पद्मजजनकसहोदरी । लावण्यामृतसरिते अवधारीं । कदाही तेथें न जावें ॥ १९ ॥ तव पिता निंदक कुटिल । मम द्वेषी दुर्जन खल । तूं जातांचि तात्काल । अपमानील शुभानने ॥ २० ॥ ज्याच्या अंतरीं नाहीं प्रीती । त्याचें

Digitization by American Academy of Indic Studies. AAIS (USA)

वदन न पहावें कल्पांतीं । ऐसें त्र्यंबक बोले अंबिकेप्रती । तों नारद तेथें पातला ॥ २१ ॥ म्हणे पितृसदना जावयालागून । न पहावा कदाही मान । मग नंदीवरी आरूढोन । दाक्षायणी चालिली ॥ २२ ॥ सर्वें घेतले भूतगण । मनोवेगें पातली दक्षसदन । तंव मंडप शोभायमान । ऋषीं सुरवरीं भरलासे ॥ २३ ॥ आपुलाल्या पूज्यस्थानीं । देव बैसविले सन्मानेंकरूनी । एक सदाशिव वेगळा करूनी । पूजिले ऋषि सुरवर ॥ २४ ॥ जैसा उडुगणांत मिरवे अत्रिसुत । तैसा दक्ष मध्यें विराजत । शिवद्वेषी परम अभक्त । कुंडीं टाकीत अवदानें ॥ २५ ॥ भवानी जवळी आली ते वेळे । देखोनि सुरवर आनंदले । परी दक्षाचें धुरें डोळे भरले । कन्येकडे न पाहेचि ॥ २६ ॥ नंदीवरूनि उतरोनि । पितयासमीप आली भवानी । दक्ष मुख मुरडोनी । घाली ग्रंथी भ्रूमंडळा ॥ २७ ॥ जगन्माता

Digitization by American Academy of Indic Studies. AAIS(USA)

गुणनिधान । न्याहाळूनि पाहे पितृवदन । म्हणे धुरें भरले नयन । म्हणोनि न पाहे मजकडे ॥ २८ ॥ सकळ भगिनींचा सन्मान बहुत । दाक्षायणी तेव्हां देखत । जननीकडे विलोकीत । तेही न पाहे तियेतें ॥ २९ ॥ मनांत दक्ष भावीत । ईस कोणें बोलाविलें येथ । कन्या आणि जामात । दृष्टीं मज नावडती ॥ ३० ॥ आदिमाया प्रणवरूपिणी । अनंत ब्रह्मांडांची स्वामिनी । तिचा अपमान देखोनी । भ्याले सकळ सुरवर ॥ ३१ ॥ म्हणती दक्ष भुलला यथार्थ । हे ब्रह्मांड जाळील निमिषांत । अपमान देखोनि उमा तेथ । क्रोधें संतप्त जाहली ॥ ३२ ॥ प्रळयवीज पृथ्वीवरी पडत । तैसी उडी घातली कुंडांत । उर्वीमंडळ डळमळत । होय कंपित भोगींद्र ॥ ३३ ॥ वैकुंठ कैलास डळमळी । कमलभवांडीं हांक वाजली । कृतांत कांपे चळचळी । म्हणे बुडाली सृष्टि आतां

Digitization by American Academy of Indic Studies, AAIS(USA)

॥ ३४ ॥ हांक देवोनि शिवगण । गेले शिवापाशीं धांवोन । सांगतां सर्व वर्तमान । जें जें जाहलें दक्षगृहीं ॥ ३५ ॥ ऐकतां क्षोभला उमाकांत । जेवीं महाप्रळयींचा कृतांत । हांक देवोनि अद्भुत । जटा आपटीत आवेशें ॥ ३६ ॥ तों अकस्मात वीरभद्र । प्रकटला तेथें प्रलयरुद्र । वाटे प्रलयाग्नि आणि द्वादश मित्र । एकत्र होवोनि प्रकटले ॥ ३७ ॥ वाटे त्याचिया तेजांत । चंद्र सूर्य बुचकळ्या देत । आकाश असे आसुडत । सडा होत नक्षत्रांचा ॥ ३८ ॥ कुंभिनी बुडाली देख । चतुर्दश लोकीं गाजली हांक । दक्षगृहीं बलाहक । रक्तवर्षाव करीतसे ॥ ३९ ॥ अवचित उकलली क्षिती । दिवसा दिवाभीतें बोभाती । दक्षअंगींची सर्व शक्ती । निघोनि गेली तेधवां ॥ ४० ॥ इकडे वीरभद्र शिवस्तवन । करोनि निघाला क्रोधायमान । एकवीस पद्मे दळ घेऊन । मनोवेगें धांविन्नला

Digitization by American Academy of Indic Studies. AAIS(USA)

॥ ४१ ॥ साठ कोटी गण घेऊन । मागून धांविन्नला अपर्णा-
जीवन । पुढें शिवपुत्र धांवोन । ख्याती केली दक्षयागीं
॥ ४२ ॥ वारणचक्र असंभाव्य । त्यावरी एकला लोटे
कंठीरव । कीं विनायकें घेतली धांव । अपार अही पाहोनी
॥ ४३ ॥ आला देखोनि वीरभद्र । पळों लागले देव समग्र ।
अवदानें सांडोनि सत्वर । ऋत्विज पळाले तेथूनियां ॥ ४४ ॥
आकांतला त्रिलोक । प्रळयकाळींचा पावक । दुमदुमिला ब्रह्मांड-
गोळक । शक्रादि देव कांपती ॥ ४५ ॥ एक मळमूत्र भयें
विसर्जिती । धोत्रें गळालीं नेणती क्षितीं । कुक्कुटरूपें रोहिणी-
पती । पळता झाला तेधवां ॥ ४६ ॥ शिखी होवोनियां
शिखी । पळता झाला एकाएकीं । यम आपुलें स्वरूप झांकी ।
बकवेष घेवोनियां ॥ ४७ ॥ नैर्ऋत्यपति होय काक । शशांक
होय रसनायक । कपोत होवोनियां अर्क । पळता झाला

Digitization by American Academy of Indic Studies. AAIS(USA)

तेधवां ॥ ४८ ॥ कीर होवोनि वृत्रारी । पळतां भय वाटे अंतरीं । नाना पक्षिरूपें झडकरी । नवग्रह पळाले ॥ ४९ ॥ मिंधियावरी वीज पडत । दक्षावरी तेवीं अकस्मात । महावीर शिवसुत वीरभद्र पातला ॥ ५० ॥ षड्बाहु वीर दैदीप्यमान । असिलता खेटक धनुष्य बाण । त्रिशूळ डमरु शोभायमान । सायुध ऐसा प्रकटला ॥ ५१ ॥ पूषाचे पाडिले दांत । भग-देवाचे नेत्र फोडित । खांड मिशा उपडीत । ऋत्विजांच्या तेधवां ॥ ५२ ॥ चरणीं धरुनि आपटिले । बहुतांचे चरण मोडिले । कितीकांचे प्राण गेले । वीरभद्र देखतां ॥ ५३ ॥ मागूनि पातला शंकर । तेणें दक्षपृतना मारिली सत्वर । कुंड-मंडप समग्र । विध्वंसूनि जाळिला ॥५४॥ देखोनियां विरूपाक्ष । भयभीत झाला दक्ष । पद्मज आणि सहस्राक्ष । पूर्वीच तेथूनि पळाले ॥ ५५ ॥ वीरभद्र म्हणे शतमूर्खा दक्षा ।

Digitization by American Academy of Indic Studies (AAIS) (USA)

त्वां निंदिले कसे विरूपाक्षा । मुंज लावीन जासां शिक्षा ।
शिवद्वेषिया पाहें पां ॥ ५६ ॥ विद्युत्प्राय असिलता तीव्र ।
ऊर्ध्वहस्ते महावीर । छेदिता झाला दक्षशिर । प्रळय थोर
जाहला ॥ ५७ ॥ दक्षशिर गगनीं उसळलें । वीरभद्रें पायांतळीं
रगडिलें । मग उमाधवापाशीं ते वेळे । देव पातले चहूंकडोनी
॥ ५८ ॥ सकळ सुरांसहित कमळासन । करीत उमावल्लभाचें
स्तवन । म्हणे वृषभध्वजा कृपा करून । दक्षालागीं ऊठवीं
॥ ५९ ॥ संतोषोनि कर्पूरगौर । म्हणे आणोनि लावा दक्षाचें
शिर । परी तें नेदी वीरभद्र । पायांतळीं रगडिलें ॥ ६० ॥ म्हणे
शिवद्वेषी दुराचार । त्याचा करीन ऐसा संहार । जो शिवनाम
न घे अपवित्र । जिव्हा छेदीन तयाची ॥ ६१ ॥ जो न करी
शिवार्चन । त्याचे हस्तचरण छेदीन । जो न पाहे शिवस्थान ।
त्याचे नयन फोडीन मी ॥ ६२ ॥ विष्णु थोर शिव लहान ।

Digitization by American Academy of Indic Studies. AAIS(USA)

हर विशेष विष्णु सान । ऐसें म्हणे जो खळ दुर्जन । संहारीन तयातें ॥ ६३ ॥ सर्वथा नेदी मी दक्षशिर । काय करितील विधि-हरि-हर । मग मेषशिर सत्वर । दक्षालागीं लाविलें ॥ ६४ ॥ सजीव करोनियां दक्ष । तीर्थाटणा गेला विरूपाक्ष । द्वादश वर्षे निरपेक्ष । सेवीत वनें उपवनें ॥ ६५ ॥ महास्मशान जें आनंदवन । तेथें शंकर राहिला येऊन । मग सहस्र वर्षे संपूर्ण । तपासनीं बैसला ॥६६॥ पुढें हिमाचळाचे उदरीं । अवतरली त्रिपुरसुंदरी । शिवआराधना नित्य करी । हिमाचळीं सर्वदा ॥६७॥ हिमनगाची स्त्री मेनका । तीस पुत्र झाला मैनाक-पर्वत देखा । पार्वती कन्या जगदंबिका । आदिमाया अवतरली ॥ ६८ ॥ ब्रह्मांडमंडपामाझारी । जिची प्रतिमा नाहीं दुसरी । कमलजन्मा वृत्रारी । त्यांसही दुजी करवेना ॥६९॥ तिचें स्वरूप पाहावया । येती सुर भूसुर मिळोनियां । जिचें स्वरूप वर्णावया । सहस्र-

Digitization by American Academy of Indic Studies, Austin (USA)

वदनी शक्ति नव्हे ॥ ७० ॥ मृग मीन कल्हार खंजन । सुरंगी करावे नेत्रांवरुन । अष्टनायिकांचें सौंदर्य पूर्ण । चरणांगुष्ठीं न तुळे जिच्या ॥ ७१ ॥ आकर्ण नेत्र निर्मळ मुखाब्ज । देखोनि लज्जित होय द्विजराज । कंठीरव देखोनि जिचा माज । मुख न दावी मनुष्यां ॥ ७२ ॥ परम सुकुमार घनश्यामवर्णी । ओतिली इंद्रनीळ गाळूनी । दंततेज पडतां मेदिनी । पाषाण महामणी पैं होती ॥ ७३ ॥ आदिमाया प्रणवरूपिणी । ते झाली हिमनगनंदिनी । अनंतशक्तींची स्वामिनी । वेदपुराणीं वंद्य जे ॥ ७४ ॥ कोट्यानुकोटी मीनकेतन । सांडणी करावी नखांवरून । आंगींचा सुवास संपूर्ण । ब्रह्मांड फोडोनि वरी जाय ॥७५॥ ब्रह्मादि देव मुळींहुनी । गर्भीं पाळी बाळें तीन्ही । बोलतां प्रकाश पडे सदनीं । निराळवर्णी कोमलांगी ॥ ७६ ॥ सहज बोलतां क्षितीं । वाटें रत्नराशी विखुरती । पदमुद्रा

Digitization by American Academy of Indic Studies. AAIS(USA)

जेथें उमटती । कमळें उठती दिव्य तेथें ॥ ७७ ॥ त्या सुवासासी वेधोनि वसंत । भोंवता गडबडां लोळत । केवळ कनकलता अद्भुत । कैलासाहूनि उतरली ॥ ७८ ॥ नंदीसहित त्रिपुरारी । येवोनि हिमाचळीं तप करी । शिव-दर्शना झडकरी । हिमनग येता जाहला ॥ ७९ ॥ घालोनियां लोटांगण । करीत जेव्हां बहुत स्तवन । यावरी पार्वती येऊन । करीत भजन शिवाचें ॥ ८० ॥ साठी सहस्र लावण्यखाणी । सर्वें सखिया जैशा पद्मिणी । तयांसहित गजास्यजननी । सेवा करी शिवाची ॥ ८१ ॥ द्वारीं सुरभीपुत्र रक्षण । ध्यानस्थ सदा पंचवदन । लाविले पंचदश लोचन । सदा निमग्न स्वरूपीं ॥ ८२ ॥ तारकासुराचे पुत्र तिघेजण । तारकाक्ष विद्युन्माली कमललोचन । तिंहीं घोर तप आचरोन । उमा-रमण अर्चिला ॥ ८३ ॥ सहस्रदळ कमळेंकरून । त्रिवर्ग

रमण अर्चिला ॥ ८३ ॥ सहस्रदळ कमळेंकरून । त्रिवर्ग

Digitization by American Academy of Indic Studies, AAIS(USA)

पूजिती त्रिनयन । सहस्रांत एक न्यून । कमळ झालें एकदां ॥ ८४ ॥ तिघेही काढूनि नेत्रकमळें । शिवार्चन करिते झाले । मागुती एक न्यून आलें । मग स्वशिरकमळें अर्पिलीं ॥ ८५ ॥ प्रसन्न होवोनि त्रिनेत्र । तिघे उठविले तारकापुत्र । तिघांसी दिधले अपेक्षित वर । झाले अनिवार त्रिभुवनीं ॥ ८६ ॥ तिघांसी चतुर्मुख प्रसन्न होउनी । त्रिपुरें दिधलीं अंतरिक्ष-गमनी । दिव्य सहस्र वर्षें पाहतां शोधोनी । निमिषार्धें एक होती ॥ ८७ ॥ इतुक्यांत जो धनुर्धर । मारील लक्ष्य साधूनि शर । त्रिपुरांसहित संहार । तुमचा करील निर्धारें ॥ ८८ ॥ यावरी त्या तिघां जणीं । त्रिभुव त्रासिलें बळेंकरूनी । देव पळविले स्वस्थानाहूनी । पीडिली धरणी बहु पापें ॥८९॥ मग देव ऋषि सकळ मिळोन । वैकुंठपतीस गेले शरण । गरुडध्वज सर्वांस घेऊन । शिवापाशीं पातला ॥ ९० ॥ करितां

Digitization by American Academy of Indic Studies, AAIS(USA)

अद्भुत स्तवन । परम संतोषला पंचवदन । म्हणे मी झालों प्रसन्न । मागा वरदान अपेक्षित ॥९१॥ म्हणती त्रिपुरें पीडिलें बहुत । देव ऋषि झाले पदच्युत । शिव म्हणे पाहिजे रथ । त्रिपुरमर्दनाकारणें ॥ ९२ ॥ तंव बोलती समस्त । आम्ही सजोनि देतों दिव्यरथ । मग कुंभिनी स्पंदन होत । चक्रें निश्चित शशि-मित्र ॥ ९३ ॥ मंदरगिरी अक्ष होत । स्तंभ झाले चारी पुरुषार्थ । चारी वेद तुरंग बळिवंत । मूर्तिमंत पैं झाले ॥ ९४ ॥ सारथी विधि होत सत्वर । लाविले शास्त्रांचे वाग्दोर । पुराणें तटबंद साचार । उपपुराणें खिळे बहु ॥९५॥ कनकाद्रि धनुष्य थोर । धनुर्ज्या होत भोगींद्र । वैकुंठींचा सुकुमार । झाला शर तेजस्वी ॥ ९६॥ रथीं चढतां उमानाथ । रसातळीं चालिला रथ । कोणासी न उपडे निश्चित । मग नंदी काढीत शृंगानें ॥ ९७ ॥ मग स्यंदनीं एक चरण । दुजा

Digitization by American Academy of Indic Studies. AAIS(USA)

नंदीवरी ठेवून। अपार युद्ध करून। त्रिपुरदळ संहारिलीं ॥९८॥ होतां युद्धाचें घनचक्र। वीरभद्रें संहारिले असुर। परी अमृत-कुंडें समग्र। दैत्यांकडे असती पैं ॥ ९९ ॥ अमृत शिंपितां अमित। सजीव होती सर्वेचि दैत्य। शिवें मेघास्त्र घालूनि समस्त। अमृतकुंडें बुडविलीं ॥ १०० ॥ अंतराळीं त्रिपुरें भ्रमती। लक्ष्य साधी मृडानीपती। दिव्य सहस्र वर्षें झालीं येचि रीतीं। न लवती पातीं कदापि ॥ १ ॥ अंगीं लोटला घर्मपूर। ते हे भीमरथी गंगा थोर। नेत्रींचे जलबिंदु पडतां अपार। रुद्राक्ष तेथें जाहले ॥ २ ॥ दैत्यस्त्रिया पतिव्रता थोर। तेणें असुरांशी जय अपार। मग बौद्धरूपें श्रीकरधर। दैत्य स्त्रियांत प्रवेशला ॥ ३ ॥ वेदबाह्य अपवित्र। प्रकट केलें चार्वाक शास्त्र। पतिव्रताधर्म मोडोनि समग्र। व्यभिचारकर्मे करविलीं ॥ ४ ॥ तेणें दैत्यांस झालें अकल्याण। तंव इकडे शिवें लक्ष्य

Digitization by American Academy of Indic Studies. AAIS(USA)

साधून । धनुष्यीं योजिला विष्णुबाण । पाशुपतास्त्र स्थापुनी ॥ ५ ॥ उगवले सहस्त्र मार्तंड । तैसें अस्त्र चालिलें प्रचंड । कीं उभारिला काळदंड । संहारावया विश्वातें ॥६॥ कीं प्रळयाग्नीची शिखा सबळ । कीं कृतांताची जिव्हा तेजाळ ॥ कीं ते प्रळय-मेघांतील । मुख्य चपळा निवडिली ॥७॥ कीं सप्तकोटिमंत्रतेज पाहीं । एकवटलें त्या अस्त्राठायीं । देव दैत्य भयभीत हृदयीं । म्हणती कल्पांत मांडिला ॥ ८ ॥ न्याससहित जपोनि मंत्र । सोडोनि दिधलें दिव्यास्त्र । नवखंड धरणी आणि अंबर । तडाडलें ते काळीं ॥ ९ ॥ सहस्त्र विजा कडकडती । तैसी धांविन्नली अस्त्रशक्ती । भयें व्यापिला सरितापती । आंग टाकूं पाहती दिग्गज ॥ ११० ॥ देव विमानें पळविती । गिरिकंदरीं असुर दडती । एक मूर्च्छना येवोनि पडती । उठती ना मागुते ॥ ११ ॥ त्या अस्त्रें न लागतां

Digitization by American Academy of Indic Studies, AAIS(USA)

क्षण । त्रिपुरें टाकिलीं जाळून । त्यांत तृतीय नेत्रींचा प्रलयाग्न । साह्य झाला तयातें ॥ १२ ॥ तिन्ही ग्राम सेनेसहित । त्रिपुरें भस्म झालीं तेथ । देव शिवस्तवन करीत । चरण धरीत सप्रेमें ॥ १३ ॥ त्यावरी त्रिपुरपिता तारकासुर । तेणें प्रलय मांडिला थोर । देव पळविले समग्र । चंद्र सूर्य धरूनि नेले ॥ १४ ॥ भागीरथी आदि गंगा पवित्र । धरूनि नेत तारकासुर । देवांगना समग्र । दासी करोनि ठेविल्या ॥ १५ ॥ ब्रह्मा विष्णु शचीवर । करिती एकांतीं विचार । म्हणती शिव-उमा करावीं एकत्र । होईल पुत्र षण्मुख ॥ १६ ॥ त्याचे हस्तें मरेल तारकासुर । मग बोलावूनि पंचशर । म्हणती तुवां जावोनि सत्वर । शिवपार्वती ऐक्य करीं ॥ १७ ॥ हिमाचळीं तप करी व्योमकेश । मन्मथा तूं भुलवीं तयास । मग रतीसहित कुसुमेश । शिवाजवळी पातला ॥ १८ ॥ पार्वतीच्या

Digitization by American Academy of Indic Studies, AAIS(USA)

स्वरूपांत । रती तेव्हां प्रवेशत । वसंत वन समस्त । शृंगारिले तेधवां ॥ १९ ॥ शिवाच्या मानसीं सतेज । प्रवेशला शफरीध्वज । पांखरें करिती बहु गजबज । शिवध्यान विक्षेपिती ॥ १२० ॥ ते पक्षी हांकावया नंदिकेश्वर । गेला होता तेव्हां दूर । तों पार्वती होवोनि कामातुर । पाठीसीं उभी मन्मथाच्या ॥ २१ ॥ शिवें उघडिलें नयन । तों पुढें देखिला मीनकेतन । म्हणे माझ्या तपासी केलें विघ्न । मग भाललोचन उघडिला ॥२२॥ निघाला प्रलयवैश्वानर । भस्म केला कुसुमशर । फाल्गुन पौर्णिमा साचार । काम जाळिला ते दिनीं ॥ २३ ॥ शिवदूत भूतगण । महाशब्दें हांक देऊन । स्मरगृह शब्द उच्चारून । नानापरी उपहासिती ॥ २४ ॥ शिवाची आज्ञा तैंपासून । फाल्गुनमासीं हुताशनी करुन । जो हें व्रत न पाळी पूर्ण । अवदसा जाण त्या बाधी ॥ २५ ॥ ऐसा संहारुनि पंच-

Digitization by American Academy of Indic Studies. AAIS(USA)

शर । विचार करूनि पंचवक्त्र । तत्काळ उठोनि कर्पूरगौर । गेला कैलाससदनासी ॥ २६ ॥ रती शोक करी बहुत । मग समाधान करी निर्जरनाथ । म्हणे कृष्णावतारीं तुझा कांत । रुक्मिणीउदरीं अवतरेल ॥२७॥ कमलासनें कन्येसी भोगितां । कंदर्पास शाप दिधला होता । कीं शिवदृष्टीनें तत्त्वतां । भस्म होशील कामा तूं ॥ २८ ॥ असो इकडे हिमनगकुमारी । शिवप्राप्तीलागीं तप करी । सप्तऋषि प्रार्थिती त्रिपुरारी । वरीं कन्या हिमनगाची ॥ २९ ॥ पार्वती तप करी जे वनीं । शिव तेथें गेला बटुवेष धरोनी । गायनाच्या छंदेकरूनी । पुसे भवानीप्रति तेव्हां ॥ १३० ॥ कासया तप करिसी येथ । येरी म्हणे जो कैलासनाथ । पति व्हावा एतदर्थ । आचरें तप येथें मी ॥ ३१ ॥ बटु बोले ते अवसरीं । तूं तंव हिमनगराज-कुमारी । शंकर केवळ भिकारी । महाक्रोधी

Digitization by American Academy of Indic Studies. Austin, TX

धारण ॥ ३२ ॥ ओलें गजचर्म प्रावरण । शार्दूलचर्म नेसला सर्प भूषण । वसविलें महास्मशान । भूतगण सभोंवते ॥ ३३ ॥ तरी विष्णु विलासी सगुण । त्यासी वरीं तूं ऐक वचन । तुज योग्य पंचवदन । वर नव्हे सर्वथा ॥३४॥ ऐकतां क्षोभली जगन्माता । म्हणे शिवनिंदका होय परता । वदन न दाखवीं मागुता । परम खळा द्वेषिया ॥३५॥ शिवनिंदक जो दुराचार । त्याचा विटाळ न व्हावा साचार । तुज शिक्षा करीन निर्धार । विप्र म्हणोनि राहिलें ॥३६॥ देखोनि दुर्गेचा निर्धार । स्वरूप प्रकट करी कर्पूरगौर । पार्वतीनें करूनि जयजयकार । चरण दृढ धरियेले ॥ ३७ ॥ शिव म्हणे ते समयीं । प्रसन्न झालों माग लवलाहीं । अंबिका म्हणे ठाव देईं । अर्धांगीं तुझ्या जगदात्म्या ॥ ३८ ॥ अवश्य म्हणोनि त्रिपुरारी । कैलासासी गेला ते अवसरीं । पितृसदना झडकरी

Digitization by American Academy of Indic Studies, AAIS(USA)

गेली तेधवां जगदंबा ॥ ३९ ॥ मग सप्तऋषि ते वेळ । शिव हिमाचळा पाठविले । हिमनगें ते आदरें पूजिले । षोडशोपचारेंकरूनियां ॥ १४० ॥ अरुंधतीनें येऊन । भवानी पाहिली अवलोकून । म्हणे शिव आणि भवानी पूर्ण । जोडा होय निर्धारें ॥४१॥ मन्मथ संवत्सर चैत्रमासीं । लग्न नेमिलें शुद्ध अष्टमीसी । निश्चय करूनि सप्तऋषी । स्वस्थानासी पातले ॥ ४२ ॥ कधीं होईल शिव-गौरी लग्न । इच्छिती ब्रह्मेंद्रादि सहस्रनयन । तारकासुराचा तो प्राण । शिवपुत्र घेईल कधीं ॥ ४३ ॥ इकडे नंदीस पाठवूनि ते वेळे । सर्व देव शिवें बोलाविले । घेवोनि त्रिदशांचे पाळे । पाकशासन पातला ॥ ४४ ॥ इंदिरेसहित इंदिरावर । सावित्रीसहित चतुर्वक्त्र । अष्टचायशीं सहस्र ऋषीश्वर । शिष्यांसहित निघाले ॥ ४५ ॥ सिद्ध चारण गुह्यक । पितृगण

Digitization by American Academy of Indic Studies. AAIS(USA)

मरुद्गण वसुअष्टक । एकादशरुद्र द्वादशार्क । यक्षनायक पातला ॥ ४६ ॥ आपुलाल्या वाहनीं बैसोन । लोकपाल निघाले संपूर्ण । नवग्रह अष्टनायिका आदिकरून । किन्नर गंधर्व सर्वही ॥ ४७ ॥ एवं सर्वांसहित शंकर । हिमाचलासी आला सत्वर । नगेंद्र येवोनि समोर । पूजोनि नेत सकळांतें ॥ ४८ ॥ दशसहस्र योजनें मंडप । उभविला ज्याचें तेज अमूप । सुवर्णसदनें देदीप्य । जानवशासी दीधलीं ॥ ४९ ॥ शिवस्वरूप पाहतां समस्त । वऱ्हाडी होत विस्मित । एक म्हणती वृद्ध बहुत । पुराणपुरुष अनादि ॥ १५० ॥ हा आहे केवळ निर्गुण । नवरी स्वरूपें अति सगुण । असो देवकप्रतिष्ठा करून । मूळ आला हिमाद्री ॥ ५१ ॥ आद्यंत अवघें साहित्य । कमलोद्भव स्वयें करीत । नवनिधि अष्ट महासिद्धी रावत । न्यून तेथें नसे कांहीं ॥ ५२ ॥ असो नवरा

महासिद्धी रावत । न्यून तेथें नसे काहीं ॥ ५२ ॥ असो नवरी

Digitization by American Academy of Indic Studies. AAIS(USA)

मिरवीत । नेला आपुल्या मंडपांत । मधुपर्कादि पूजाविधि समस्त । हिमाचल करीतसे ॥५३॥ लग्नघटिका आली जवळी । तंव ते शृंगारसरोवरमराळी । बाहेर आणिली हिमनगबाळी । उभी केली पटाआड ॥५४॥ लग्नघटिका पाहे दिनपती । मंगळाष्टकें म्हणे बृहस्पती । ॐपुण्याहं निश्चितीं । कमलासन म्हणतसे ॥ ५५ ॥ असो यथाविधि संपूर्ण । दोघां झालें पाणिग्रहण । होमासी करिती प्रदक्षिणा । शिव–शक्ति तेधवां ॥ ५६ ॥ इतुकें याज्ञिक झालें सर्वही । परी नोवरी कोणीं देखिली नाहीं । प्रदक्षिणा करितां ते समयीं । पदनख देखिलें विधीनें ॥ ५७ ॥ कामें व्यापिला सूर्यजामात । पटपटां वीर्य-बिंदु पडत । साठी सहस्र वालखिल्य तेथ । जन्मले क्षण न लागतां ॥ ५८ ॥ अन्याय देखोनि थोर । मदनांतक कोपला अनिवार । ब्रह्माचें पांचवें शिर । छेदूनि टाकिलें तेधवां

Digitization by American Academy of Indic Studies, AAIS(USA)

॥५९॥ झाला एकाचि हाहाकार । त्यावरी वैकुंठीचा सुकुमार समाधान करी अपार । चतुर्वक्त्र नाम तैंपासुनी ॥ १६० ॥ असो यथाविधि सोहाळे । चारी दिवस संपूर्ण झाले । सकल देव गौरविले । वस्त्रालंकारीं हिमनगें ॥ ६१ ॥ सर्वे पार्वती घेऊनी । कैलासा आला शूलपाणी । यावरी सर्व देव मिळोनी । प्रार्थिते झाले विश्वनाथा ॥ ६२ ॥ खुंटली विश्वाची उत्पत्ती । मन्मथ उठवीं उमापती । मग तो मीनध्वज पुढती । अनंग करोनि जीवविला ॥ ६३ ॥ अंधकपुत्र तारकासुर । तेणें पळविले देव समग्र । शिवासी होईल कधीं पुत्र । देव समग्र वांछिती ॥ ६४ ॥ चारीं युगेंपर्यंत । शिव उमा एकांतीं रमत । परी नोहे वीर्यपात । नव्हे सुत याकरितां ॥ ६५ ॥ तों तारकासुरें केला आकांत । स्वर्ग जाळिले समस्त । देवललना धरूनि नेत । दासी बहुत पैं केल्या ॥६६॥ देव शिवासी शरण जाती ।

Digitization by American Academy of Indic Studies. AAIS(USA)

तंव तीं दोघें एकांतीं रमती । देव ऋषी बाहेर तिष्ठती । प्रवेश कोणा नव्हेचि ॥ ६७ ॥ मग अग्नि आंत पाठविला । अतीतवेष तेणें धरिला । जो तृतीयनेत्रीं शिवाच्या राहिला । देवीं पाठविला मित्र म्हणोनि ॥ ६८ ॥ हांक फोडोनि भिक्षा मागत । शिव पार्वतीस आज्ञापीत । माझें वीर्य धरोनि अद्भुत । भिक्षा देई अतीतातें ॥ ६९ ॥ मग अमोघ वीर्य धरून । अग्नीस देत अंबिका आणोन । सांडलें जेथें वीर्य जाण । रेतकूप झाला तो ॥१७०॥ तोचि पारा परम चंचळ । न धरवे कोणा हातीं तेजाळ । असो कृशानूनें वीर्य तत्काळ । प्राशन केलें तेधवां ॥ ७१ ॥ अग्नि झाला गरोदर । परम लज्जित हिंडे कांतार । तों साही कृत्तिका परम सुंदर । ऋषिपत्न्या देखिल्या ॥ ७२ ॥ त्या गंगेंत स्नान करूनी । तापत बैसल्या साही जणी । तंव अग्नीनें गर्भ काढूनी । पोटांत

Digitization by American Academy of Indic Studies. AAIS(USA)

घातला साहींच्या ॥ ७३ ॥ साही जणी झाल्या गर्भिणी । परम आश्चर्य करिती मनीं । मग लज्जेनें गर्भ काढुनी । साही जणींनीं त्यागिला ॥ ७४ ॥ साहींचें रक्त एक झालें । दिव्य शरीर तत्काळ घडलें । सहा मुखें हस्त शोभले । द्वादश सरळ तेजस्वी ॥ ७५ ॥ कार्तिकमासीं कृत्तिकायोगीं । कुमार जन्मला महायोगी । मयूरवाहन भस्म अंगीं । उपासीत शिवातें ॥ ७६ ॥ शिवें निजपुत्र जाणोनी । नेवोनि लाविला अर्पणास्तनीं । सप्त वर्षें मृडानी । लालन पालन करी त्याचें ॥७७॥ देवांसी सांगे वैश्वानर । शिवासी झाला स्कंद पुत्र । ऐकतां देव समग्र । तारकावरी चालिले ॥ ७८ ॥ सेना जयाची बाहात्तर अक्षौहिणी । त्याचें नगर वेढिती सुधापानी । पृतनेसहित तेच क्षणीं । तारकासुर बाहेर निघे ॥ ७९ ॥ इंद्रें स्वामीकार्तिकापासीं जाऊन । सेनापतित्व दिधलें संपूर्ण । दिव्य रथीं

Digitization by American Academy of Indic Studies. AAIS(USA)

बैसवून । अभिषेकिला कुमार ॥ १८० ॥ इकडे तारकासुर सुधापानी । युद्ध करिती झोटधरणी । देव त्रासिले दैत्यांनीं । आले पळोनि कुमाराकडे ॥ ८१ ॥ स्कंदापुढें कर जोडून । देव करिती अपार स्तवन । रक्षीं तारकासुरापासून । शिवनंदन तोषला ॥ ८२ ॥ देवांचा वृत्तांत जाणोनि सकळ । कुमारें धरिलें रुप विशाळ । तो तारकासुर धांविन्नला प्रबळ । शिव-कुमार लक्षूनी ॥ ८३ ॥ तेहतीस कोटी सुरवर । उभे स्वामीचे पाठीं भार । तारकाअंगीं बळ अपार । दशसहस्र कुंजरांचें ॥ ८४ ॥ तारकासुर अनिवार । वर्षे सायकांचे संभार । स्वामीचे पाठीसीं सुर । लपती सत्वर जाऊनि ॥ ८५ ॥ लक्षूनियां पाक-शासन । तारकें शक्ति दिधली सोडून । प्रळयचपळेस मागें टाकून । मनोवेगें चालिली ॥ ८६ ॥ भयभीत शक्र होऊन । करी हरिस्मरण कर जोडोन । म्हणे हे इंदिरामानसरंजन ।

Digitization by American Academy of Indic Studies. AAIS (USA)

निवारीं ऐसोनि शक्ति हे ॥ ८७ ॥ ब्रह्मानंदा विश्वव्यापक । दशावतारचरित्र चालका । मधु-मुर-नरकांतका । निवारीं प्रळय-शक्ति हे ॥ ८८ ॥ वैकुंठींहूनि योगमाया । हरीनें धाडिली लवलाह्या । तिणें ते शक्ति परतुनियां । एकीकडे पाडिली ॥ ८९ ॥ यावरी तारकें बाणांचे पूर । स्वामीवरी सोडिले अपार । मुख पसरोनि शिवकुमार । तितुके गिळिता जाहला ॥ १९० ॥ नाना शस्त्रें अस्त्रशक्ती । तारकें सोडिल्या अनिवार-गती । तितुक्या गिळिल्या सहजस्थितीं । शास्त्रसंख्यावदनानें ॥९१॥ कल्पांतरुद्रासमान । भयानक दिसे मयूरवाहन । तारकें ब्रह्मास्त्र दिधलें सोडून । तेंही गिळी अवलीळें ॥ ९२ ॥ जितुके शस्त्रमंत्र निर्वाण । तितुके प्रेरीतसे चहूंकडून । प्रळयकाळासम शिवनंदन । गिळी क्षण न लागतां ॥ ९३ ॥ मग निःशस्त्र

Digitization by American Academy of Indic Studies. AAIS(USA)

तारकासुर। स्यंदनाहूनि उतरला सत्वर। स्वामीवरी धांवे अनिवार। सौदामिनीसारिखा ॥९४॥ ऐसें देखोनि षडानन। कृतांताऐसी हांक देऊन। रथाखालीं उतरून। मल्लयुद्ध आरंभिलें ॥९५॥ सप्तदिनपर्यंत। युद्ध झालें परम अद्भुत। तारकासुर अत्यंत। जर्जर केला आपटोनी ॥ ९६ ॥ पायीं धरोनि अवलीला। चक्राकार भोवंडिला। मग धरणीवरी आपटिला। चूर्ण झाला मृद्घटवत ॥ ९७ ॥ निघोनि गेला प्राण। दुदुंभी वाजवी शचीरमण। पुष्पें वर्षिती सुरगण। कर जोडोनि स्तुती करिती ॥९८॥ मारिला जेव्हां तारकासुर। तेव्हां सात वर्षांचा शिवकुमार। मग सेनापतित्व समग्र। इंद्रें त्यासी दीधलें ॥९९॥ तारकासुराचें नगर। इंद्रें लुटिलें समग्र। देवस्त्रिया सोडविल्या सत्वर। सर्व देव मुक्त झाले ॥२००॥ लागला तेव्हां जयवाद्यांचा

Digitization by American Academy of Indic Studies. AAIS(USA)

घोष। कुमार गेला वाराणसीस। नमूनि शिवमृडानीस। सुख अपार दीधलें ॥१॥ मग झालें मौंजीबंधन। सर्व तीर्थें करी षडानन। मग कपाटीं बैसला जाऊन। अनुष्ठान करी सुखें ॥२॥ षडाननास भवानी म्हणत। ब्रह्मचर्य केलें आजपर्यंत। आतां स्त्री करूनि यथार्थ। गृहस्थाश्रम करीं कीं ॥ ३ ॥ षडानन म्हणे अंबेप्रती। सांग स्त्रिया कैशा असती। म्यां देखिल्या नाहीं निश्चितीं। कैसी आकृति सांगें मज ॥ ४ ॥ अपर्णा म्हणे सुकुमारा। मजसारिख्या स्त्रिया सर्वत्रा। ऐकतां हांसें आलें कुमारा। काय उत्तरा बोलत ॥ ५ ॥ तुजसारिख्या स्त्रिया जरी। तुजसमान मज निर्धारीं। तुझ्या वचनासी मातुश्री। अंतर पडों नेदीं मी ॥ ६ ॥ ऐसें कुमार बोलोन। महाकपाटांत जाय पळोन। मग ते जगन्माता आपण। धरूं धांविन्नली

Digitization by American Academy of Indic Studies. AAIS(USA)

तयातें ॥७॥ नाटोपे कुमार ते क्षणीं । अंबा दुःखें पडे धरणीं । जे त्रिभुवनपतीची राणी । वेदपुराणीं वंद्य जे ॥ ८ ॥ अरे तूं कुमारा दावीं वदना । आला माझ्या स्तनासी पान्हा । कोणासी पाजू षडानना । निजवदना दाखवीं ॥ ९ ॥ घेई तुझें दूध लोणी । म्हणोनि कुमार वमी ते क्षणीं । बोले तेव्हां शापवाणी । क्रोधेंकरूनि कुमार तो ॥२१०॥ माझे दर्शना जी स्त्री येईल । ती सप्तजन्म विधवा होईल । स्वामिदर्शना पुरुष येईल । कार्तिकमासीं कृत्तिकायोगीं ॥ ११ ॥ तो सप्तजन्म सभाग्य । होईल धनाढ्य वेदपारंग । अनामिक हो अथवा मातंग । दर्शनें लाभ समानचि ॥ १२ ॥ स्वामीस ऋषि विनविती समस्त । भवानी तुजलागीं तळमळत । भेटोनि येई त्वरित । वाराणसीस जाऊनी ॥ १३ ॥ मग स्वामिनी आनंदवना

Digitization by American Academy of Indic Studies. AAIS(USA)

जाऊनी । आनंदविली शिव भवानी । उभयतांचें समाधान करोनी । मागुती गेला पूर्वस्थळा ॥ १४ ॥ स्कंदपुराणीं कथा सूत । शौनकादिकांप्रती सांगत । ऐकतां विघ्नें समस्त । क्षणमात्रें दग्ध होती ॥ १५ ॥ अपर्णाहृदयाब्जमिलिंदा । श्रीधरवरदा ब्रह्मानंदा । पूर्णब्रह्मा अनादिसिद्धा आनंदकंदा जगद्गुरु ॥ १६ ॥ शिवलीलामृत ग्रंथ प्रचंड । स्कंदपुराण ब्रह्मोत्तरखंड । परिसोत सज्जन अखंड । त्रयोदशाध्याय गोड हा ॥ २१७ ॥

॥ श्रीसांबसदाशिवार्पणमस्तु ॥ शुभं भवतु ॥

Digitization by American Academy of Indic Studies. AAIS(USA)

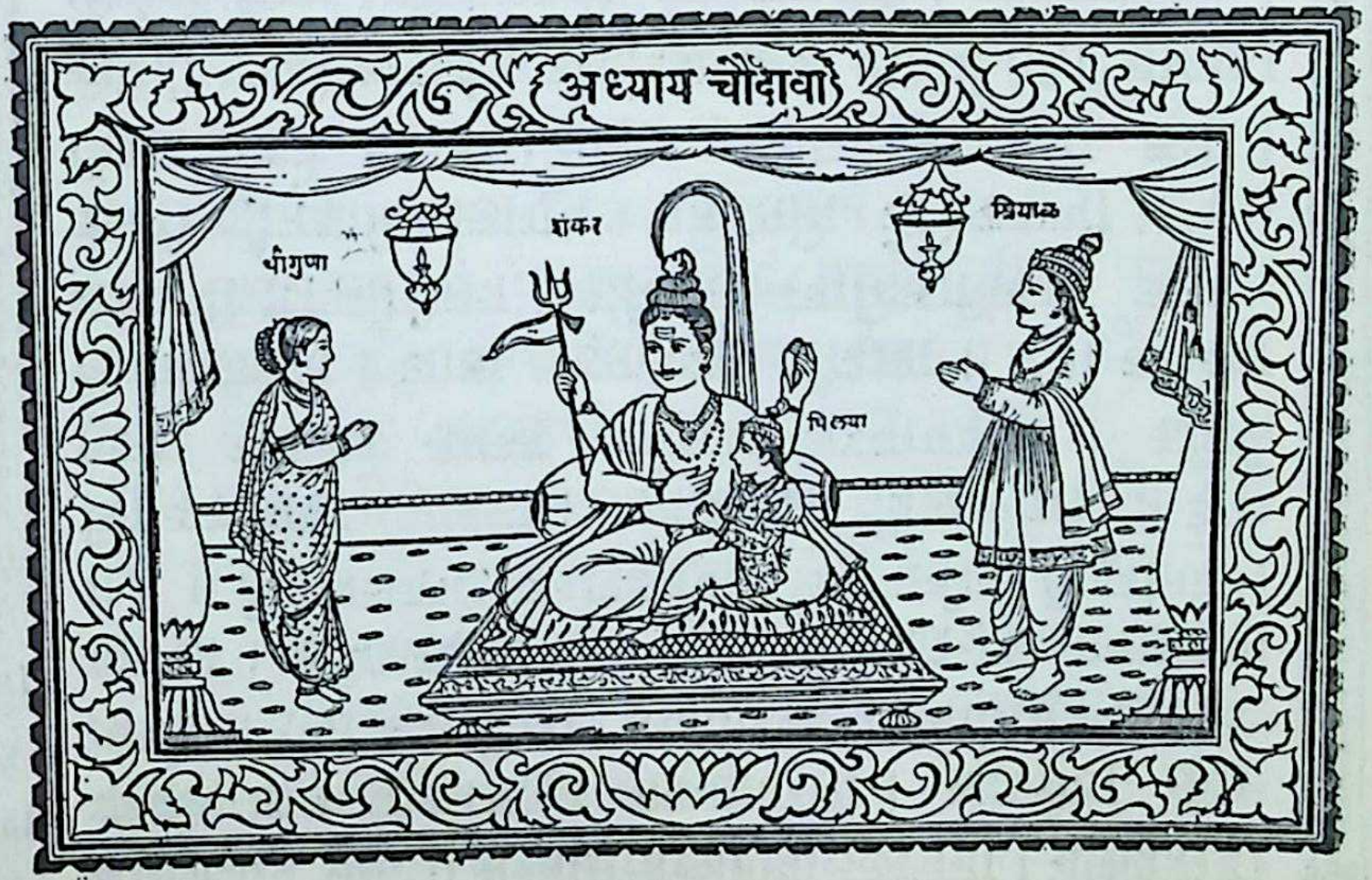

Digitization by American Academy of Indic Studies. AAIS(USA)

श्रीगणेशाय नमः ॥ भस्मासुरहरणा भालोचना । भार्गववरदा भस्मलेपना । भक्तवत्सला भवभयहरणा । भेदातीता भूताधिपते ॥ १ ॥ भवानीवरा भक्ततारका । भोगिभूषणा भूतपालका । भाविकरक्षका भवभयहारका । भक्तरक्षका भवशोषणा ॥ २ ॥ त्रितापशमना त्रिदोषहारका । त्रिगुणातीता त्रिपुरांतका । त्रिभुवनजनका त्र्यंबका । त्रयीरक्षका त्रिकांडवेद्या ॥ ३ ॥ तुझ्या कृपाबळें समस्त । त्रयोदश अध्यायपर्यंत । कथिलें शिवलीलामृत । आतां कळसाध्याय चौदावा ॥ ४ ॥ तेराव्या अध्यायीं शिवगौरीलग्न । सांगितलें स्वामिकार्तिकाचें जनन । यावरी शौनकादिकांलागून । सूत सांगे नैमिषारण्यीं ॥ ५ ॥ सिंहावलोकनें तत्त्वतां । परिसा गजास्य-षडास्यांची कथा । दोघेही धाकुटे असतां । जगदंबा खेळवी प्रीतीनें ॥६॥ गजतुंडा ओसंगा घेऊन । विश्वजननी देत स्तनपान । शुंडादंडेंकरून ।

Digitization by American Academy of Indic Studies. AAIS(USA)

दुग्ध ओढीत गजास्य ॥ ७ ॥ अंबेच्या पृष्ठीवरी प्रीती । शुंडा फिरवीत गणपती । शुंडेंत पय सांठवूनि षण्मुखाप्रती । बोलतसे तेधवां ॥ ८ ॥ म्हणे हें घेई कां अमृत । ब्रह्मादिकां जें अप्राप्त । स्कंद बोले क्रोधयुक्त । उच्छिष्ट तुझे न घें मी ॥ ९ ॥ षडानन म्हणे चराचरजननी । लंबनासिक मजलागुनी । उच्छिष्ट दुग्ध देतो पाहें लोचनीं । सांग मृडानी कांहीं यातें ॥ १० ॥ शुंडेस धरूनियां खालें । पाडूं काय ये वेळे । माते याचें नासिक विशाळ आगळें । कां हो ऐसें केलें तुवां ॥ ११ ॥ इंद्र चंद्र मित्र निर्जर । मूर्ति प्रसवलीस मनोहर । परी हा लंबनासिक कर्ण थोर । दंत एक बाहेर दिसतसे ॥ १२ ॥ ऐसा कां प्रसवलीस बाळ । ऐकतां हांसे पयःफेनधवल । धराधरेंद्रनंदीनी वेल्हाळ । तिसीही हास्य नाटोपे ॥ १३ ॥ स्कंद म्हणे जननी पाहीं । यास उत्तरीं मज स्तनपान देई ।

Digitization by American Academy of Indic Studies, AAIS(USA)

मग जगदंबेनें लवलाही । विघ्नेशा खाली बसविलें ॥ १४ ॥ षण्मुख आडवा घेवोनी । स्तन जों घाली त्याच्या वदनीं । पांचही मुखें आक्रंदोनी । रडों लागलीं तेधवां ॥ १५ ॥ तें देखोनि गणनाथ । पोट धरोनि गदगदां हांसत । म्हणे अंबे तुझा हा कैसा सुत । हांक फोडीत आक्रोशें ॥ १६ ॥ एक स्तन घातला यांचे वदनीं । आणीक पांच आणिसी कोठून । ऐसें ऐकतां पिनाकपाणी । काय हांसोनि बोलत ॥ १७ ॥ काय म्हणतो गजवदन । ऐसा कां प्रसवलीस नंदन । यावरी अपर्णा सुहास्यवदन । प्रतिउत्तर देतसे ॥ १८ ॥ म्हणे हा तुम्हांसारिखा झाला नंदन । तुम्ही पंचमुख हा षण्मुख पूर्ण । ऐकतां हांसला त्रिनयन । पुत्र पाहोन सुखावे ॥ १९ ॥ यावरी षण्मुख आणि गणपती । लीलाकौतुकें दोघे क्रीडती । विनोदें कलह करिती । अंतरीं प्रीति अखंड ॥ २० ॥ दोघेही रडतां

Digitization by American Academy of Indic Studies. AAIS(USA)

ऐकोनी । धांवोनि आली जगत्त्रयजनी । वक्रतुंडासी हृदयीं धरोनी । म्हणे बाळा काय झालें ॥ २१ ॥ तंव तो म्हणे स्कंदें येवोन । अंबे धरिले माझे कर्ण । बोलिला एक कठिण वचन । तुझे नयन सान कांरे ॥ २२ ॥ जगदंबा मग हांसोन । अग्निसंभूताप्रती बोले वचन । गजाननासी कठिण भाषण । ऐसें कैसें बोलिलासी ॥ २३ ॥ स्कंद म्हणे तर्जनी उचलोन । येणें मोजिले माझे द्वादश नयन । यावरी हैमवती हांसोन । एकदंताप्रती बोलत ॥ २४ ॥ म्हणे हें तुवां अनुचित केलें । कुमाराचे नयन कां मोजिले । यावरी नागानन बोले । ऐक माते अन्याय याचा ॥ २५ ॥ माझी शुंडा लंबायमान । येणें मोजिली चवंगे घालून । अन्याय हा थोर त्रिभुवनाहून । करीं ताडण अंबे यासी ॥ २६ ॥ यावरी स्वामी कार्तिक बोलत । अंबे येणें माझे मोजिले हस्त । यावरी करिमुख बोलत ।

Digitization by American Academy of Indic Studies. AAIS(USA)

मैलाकमिसी ऐक मां ॥ २७ ॥ याचा अन्याय एक सांगेन । ऐकतां तूं यासी करिसील ताडण । नगात्मजा आणि त्रिलोचन । सावधान होऊन ऐकती ॥ ॥ २८ ॥ इभमुख म्हणे भेडसावून । मज बोलिला हा न साहवे वचन । तुझें पोट कां थोर पूर्ण । मोदक बहू भक्षिले ॥ २९ ॥ ऐसें ऐकतां मृडानी । दोघांसी हृदयीं धरी प्रीतीकरूनी । दोघांसी प्रिय वस्तु देऊनी । समजाविलें तेधवां ॥ ३० ॥ यावरी मदनांतक पाहे । सिंहासनीं बैसला आनंदमय । जगदंबा मुखाकडे पाहे । हास्यवदन करूनियां ॥३१॥ यावरी विरूपाक्ष बोलत । कां हो हास्य आलें अकस्मात । यावरी त्रैलोक्यमाता म्हणत । नवल एक दिसतसे ॥३२॥ तुमच्या जटामुकुटांत । ललनाकृति काय दिसत । तुमची करणी अद्भुत । पद्मज-बिडौजां समजेना ॥ ३३ ॥ कैलासपति म्हणे इभगमने । हरिमध्ये मृगशावकनयने । मस्तकीं

Digitization by American Academy of Indic Studies. AAIS(USA)

जळ धरिलें वनानने । बिंबाधरे पिकस्वरे ॥ ३४ ॥ यावरी चातुर्यसरोवरमराळी । हेरंबजननी म्हणे कपाळमौळी । जळांतरीं स्त्रीचें वदन ये वेळीं । दिसतें मज भालनेत्रा ॥ ३५ ॥ यावरी बोले कैलासराज । विद्रुमाधरे मुख नव्हे तें वारिज । शोभायमान सतेज । टवटवीत दिसतसे ॥ ३६ ॥ यावरी सजलजलदवर्णा । स्कंदमाता म्हणे पंचदशनयना । नीलकेश व्याघ्रचर्मवसना । कृष्णवर्ण दिसताती ॥३७॥ यावरी बोले पंचवदन कमळीं मिलिंद घे सुगंध बैसोन । नसतेंच पुससी छंद घेवोन । रमारमणसहोदरी ॥३८॥ यावरी बोले भुजंगत्रिवेणी । कमळास भोंवया कां खट्वांगपाणीं । तुमच्या मायेची विचित्र करणी । आम्नायश्रुती नेणती ॥ ३९ ॥ यावरी बोले हिमनगजामात । भ्रुकुट्या नव्हे पाहे त्वरित । सलिललहरी तळपत । दृष्टी तरळली तुझी कां हो ॥४०॥ यावरी सकळ प्रमदांची स्वामिनी बोले ।

Digitized by Sarayu Trust. Foundation & American Academy of Indic Studies, AAIS (USA)

कुंडकंठी कमंडलुस्तनी । म्हणे कैलास नेत्र त्रिनयनी । कां हो दिसती आकर्ण ते ॥४१॥ यावरी शफरीध्वजदहन बोलत । कमळाभोंवतें नीर बहुत । नेत्र नव्हेत मीन तळपते । हंसगमने निरखीं बरें ॥४२॥ जे अनंतगुणपरिपूर्ण वेल्हाळ । त्रिपुरहरसुंदरी बोले प्रेमळ । म्हणे राजीवा स्तनयुगुळ । कमंडलूऐसे दिसती कां ॥ ४३ ॥ यावरी बोले त्रिशूळपाणी । ऐकें वसुधाधरनंदिनी । ते स्तन नव्हेती दोन्ही । विलोकूनि पाहें बरें ॥ ४४ ॥ गंगाऽहदाचे दोन्ही तीरीं । चक्रवाकें बैसलीं साजिरीं । दुर्गा म्हणे मदनारी । बहुत साहित्य पुरवीतसां ॥ ४५ ॥ एकाचें अनेक करुन । दाखविलें हें त्रिभुवन । तुमचे मौनेंच धरावे चरण । बोलतां अप्रमाण न म्हणावें ॥ ४६ ॥ मग मांडूनियां सारीपाट । खेळती दाक्षायणी-नीळकंठ । ज्यांचे खेळ ऐकतां वरिष्ठ । भक्त होती त्रिजगीं ॥ ४७ ॥ दोघें खेळतां

Digitization by American Academy of Indic Studies. AAIS(USA)

आनंदघन । तों आला कमलोद्भवनंदन । ब्रह्मवीणा वाजवून । करी स्तवन अपार ॥ ४८ ॥ मग क्षण एक स्वस्थ होऊनी । खेळ विलोकी नारदमुनी । म्हणे पण केल्यावांचुनी । रंग न ये खेळातें ॥ ४९ ॥ दोघांसी मानलें तें बहुत । मग पण करूनियां खेळत । जिंकील त्यासी एक वस्त । आपुली द्यावी निर्धार हा ॥ ५० ॥ तों प्रथम डाव तेच क्षणीं । जिंकिती झाली मेनकानंदिनी । व्याघ्रांबर घेतलें हिरोनी । नारदमुनि हांसतसे ॥ ५१ ॥ दुजाही डाव जिंकितां भवानी । घेतलें गजचर्म हिरोनी । एकामागें एक तेच क्षणीं । दहाही आयुधें घेतलीं ॥ ५२ ॥ जो तो डाव जिंकी भवानी । सर्वभूषणें घेतलीं हिरोनी । शेवटीं कौपीनही सांडोनी । शंकर झाला दिगंबर ॥ ५३ ॥ सुरभीपुत्र जिंकिला । तोही देवीनें आपुला केला । नारद गदगदां हांसिन्नला । काय बोलिला

Digitization by American Academy of Vedic Studies (AAVS) (USA)

शिवासी ॥ ५४ ॥ [illegible] स्त्रीनें जिंकिलें [illegible] । गेला
तुझा महिमा पूर्ण । सृष्टि अवघी मायाधीन । तूं निर्गुण
निर्विकार ॥ ५५ ॥ चराचर आहे मायाधीन । तुज इणें दिधलें
सगुणपण । येरवीं तूं अव्यक्त पूर्ण । तुज कोण पुसत होतें
॥ ५६ ॥ एवं तूं मायाधीन झालासी पूर्ण । आतां भक्तांसी
कैसें दाविसी वदन । ऐसें ऐकतां भाललोचन । गेला रुसून घोर
वना ॥५७॥ इतुकें कृत्य करून । गेला तेथून ब्रह्मनंदन । शंकरें
सर्व संग टाकून । निरंजनीं वास केला ॥ ५८ ॥ शोधितां न
पडे कोणासी ठायीं । योगी ध्याती सर्वदा हृदयीं । न कळे
मूळाग्र कोठें कांहीं । जाति कुळ नसेचि ॥ ५९ ॥ नामरूप-
गुणातीत । गोत्रवर्णआश्रमविरहित । चहूं देहांसीं अतीत । कोणा
अंत न कळेचि ॥ ६० ॥ असो जगदंबा सख्या घेवोनियां ।
बनासी चालिली शोधावया । गिरिकंदरीं मठ गुहा शोधूनियां ।

Digitization by American Academy of Indic Studies. AAIS(USA)

भागली बहुत जगदंबा ॥ ६१ ॥ सर्वही तीर्थें शोधिलीं सवेग । बहुतांसी पुसिला त्याचा मार्ग । जो शोधितां अष्टांगयोग । योगियां ठायीं पडेना ॥ ६२ ॥ पंचाग्निसाधन धूम्रपान । जटाधारी नग्न मौन । एकीं सदा झांकिले नयन । एक गगन विलोकिती ॥ ६३ ॥ एक उभेचि निरंतर । घेती वायूचा आहार । त्यांसही पुसतां श्रीशंकर । कोठें आहे न बोलती ॥ ६४ ॥ एक करिती सदा यज्ञ । एक करिती हिंसा बलिदान । परी तेही धुरें डोळे भरून । कष्टी होती सर्वदा ॥ ६५ ॥ एक चौसष्ट कळा दाविती । एक चौदा विद्या मिरविती । एक वाद-विवाद निगुती । करितां बहुत भागले ॥ ६६ ॥ एक सांगती पुराण । एक नाचती उड्या घेऊन । लोकांस सांगती उपदेश-ज्ञान । परी उमारमण दुरावला ॥ ६७ ॥ एक नाशिती कुश मृत्तिका उदक । म्हणती आम्ही इतुकेनि पावन देख । त्यांसही

Digitization by American Academy of Indic Studies. AAIS(USA)

समता कैलासनायक । न पडे ठायीं तत्त्वतां ॥ ६८ ॥ जे आदीमाया विश्वजननी । अनंतशक्तिची स्वामिनी । ते श्रमली नाना साधनीं । इतरांची कहाणी काय तेथें ॥ ६९ ॥ ठायीं पडावया शिवस्वरूप । क्षीराब्धिजापती करी तप । मघवा द्रुहिण करिती साक्षेप । निशिदिनीं याचलागीं ॥ ७० ॥ ऋग्वेद स्थापित कर्म । यजुर्वेद बोले ज्ञान निःसीम । उपासनामार्ग उत्तम । अथर्वण स्थापीतसे ॥ ७१ ॥ सामवेद सांगे गायन । न्यायशास्त्रीं भेद गहन । म्हणती ईश्वर समर्थ जीव सान । त्याचें पद न पावती ते ॥ ७२ ॥ मीमांसक स्थापिती कर्ममार्ग । सांख्य प्रकृति-पुरुषविभाग । पातंजली सांगती योग । शब्दविभाग व्याकरणी ॥ ७३ ॥ सर्व निरसूनि उरलें उत्तम । वेदांती म्हणती तेंचि ब्रह्म । तो शिव ब्रह्मानंद परम । वेदशास्त्रां अगम्य जो ॥ ७४ ॥ त्या शिवाचें नाम घेवोनी ।

Digitization by American Academy of Indic Studies. AAIS(USA)

जगदंबा वाहे घोर वनीं । सकळ अभिमान टाकूनी । वल्लभा मी शरण तूतें ॥ ७५ ॥ सकल तत्त्वें शोधितां साचार । शेवटीं होय साक्षात्कार । तैसा हिमाचळीं त्रिपुरहर । विलोकिला जगदंबेनें ॥ ७६ ॥ तो स्वात्मसुखीं झाला तल्लीन । झांकिले असती पंचदश नयन । देवीं म्हणे श्वशुरगृहीं येऊन । रहिवास केला असे ॥ ७७ ॥ अपर्णा मनीं विचारी । याच रुपें जवळी जाऊं जरी । तरी मजवरी ये अवसरीं । क्रोधायमान होईल ॥ ७८ ॥ मग भिल्लीचा वेष धरून । मयूरपिच्छांचें केलें वसन । अनुपम वेष धरून । मुरहरभगिनी चालिली ॥ ७९ ॥ अनंत कमळभवांडमाळा । त्रिभुवनसुंदरी गुंफी हेळा । तिनें स्मरहर मोहिला । नृत्यगायनेंकरूनियां ॥ ८० ॥ अनंत शक्ती भोंवत्या विराजती । विमानीं अष्टनायिका तन्मय होती । किन्नर गंधर्व आश्चर्य करिती । गायनरीती ऐकूनियां ॥ ८१ ॥

Digitization by American Academy of Indic Studies. AAIS(USA)

पुसतां कैलासनायक । न पडे ठायीं तत्त्वतां ॥ ६८ ॥ जे आदीमाया विश्वजननी । अनंतशक्तिची स्वामिनी । ते श्रमली नाना साधनीं । इतरांची कहाणी काय तेथें ॥ ६९ ॥ ठायीं पडावया शिवस्वरूप । क्षीराब्धिजापती करी तप । मघवा द्रुहिण करिती साक्षेप । निशिदिनीं याचलागीं ॥ ७० ॥ ऋग्वेद स्थापित कर्म । यजुर्वेद बोले ज्ञान निःसीम । उपासनामार्ग उत्तम । अथर्वण स्थापीतसे ॥ ७१ ॥ सामवेद सांगे गायन । न्यायशास्त्रीं भेद गहन । म्हणती ईश्वर समर्थ जीव सान । त्याचें पद न पावती ते ॥ ७२ ॥ मीमांसक स्थापिती कर्ममार्ग । सांख्य प्रकृति-पुरुषविभाग । पातंजली सांगती योग । शब्दविभाग व्याकरणी ॥ ७३ ॥ सर्व निरसूनि उरलें उत्तम । वेदांती म्हणती तेंचि ब्रह्म । तो शिव ब्रह्मानंद परम । वेदशास्त्रां अगम्य जो ॥ ७४ ॥ त्या शिवाचें नाम घेवोनी ।

Digitization by American Academy of Indic Studies. AAIS(USA)

जगदंबा वाहे घोर वनीं । सकळ अभिमान टाकूनी । वल्लभा मी शरण तूतें ॥ ७५ ॥ सकल तत्त्वें शोधितां साचार । शेवटीं होय साक्षात्कार । तैसा हिमाचळीं त्रिपुरहर । विलोकिला जगदंबेनें ॥ ७६ ॥ तो स्वात्मसुखीं झाला तल्लीन । झांकिले असती पंचदश नयन । देवीं म्हणे श्वशुरगृहीं येऊन । रहिवास केला असे ॥ ७७ ॥ अपर्णा मनीं विचारी । याच रुपें जवळी जाऊं जरी । तरी मजवरी ये अवसरीं । क्रोधायमान होईल ॥ ७८ ॥ मग भिल्लीचा वेष धरून । मयूरपिच्छांचें केलें वसन । अनुपम वेष धरून । मुरहरभगिनी चालिली ॥ ७९ ॥ अनंत कमळभवांडमाळा । त्रिभुवनसुंदरी गुंफी हेळा । तिनें स्मरहर मोहिला । नृत्यगायनेंकरूनियां ॥ ८० ॥ अनंत शक्ती भोंवत्या विराजती । विमानीं अष्टनायिका तन्मय होती । किन्नर गंधर्व आश्चर्य करिती । गायनरीती ऐकूनियां ॥ ८१ ॥

वैरभाव वनचरें विसरती । आहार त्याजिला तन्मय होती ।
Digitization by American Academy of Indic Studies. AAIS(USA)
नद्यांचे जलप्रवाह खुंटती । पक्षी विसरती देहभाव ॥ ८२ ॥
निश्चळ झाला पवन । विधुकुरंग गेला वेधोन । कुंभिनीभार
सांडून । फणिपति वरी येऊं पाहे ॥ ८३ ॥ आंगींचा सुटला
दिव्य आमोद । देव पाहती होवोनि षट्पद । नृत्य करितां
भाव विविध । दावी नाना प्रकारींचे ॥ ८४ ॥ शितलत्व
दाहकत्व सांडोन । वाटे तांटंक झाले विधु-चंडकिरण । देवल-
लना म्हणती ओंवाळून । इजवरून जावें समस्तीं ॥ ८५ ॥
आदिजननीचें अपार लाघव । नेणती शक्रादि कमलोद्भव ।
दिव्य हिरेखाणींचें वैभव । दंततेजें झांकिले ॥ ८६ ॥ दंतपं-
क्तींचा झळकतां रंग । खडे ते हिरे होती सुरंग । तनूचा
सुगंध अभंग । नभ भेदुनी वरी जाय ॥ ८७ ॥ पदमुद्रा जेथें
उमटत । सुवास कमळें तेथें उगवत । जेथींच्या परागास वेधो-

Digitization by American Academy of Indic Studies. AAIS(USA)

नि वसंत । प्रदक्षिणा करी प्रीतीनें ॥ ८८ ॥ अनंतविद्युल्लताक-
ल्लोळ । तैसें स्वरूपतेज निर्मळ । नेत्र उघडोनि जाश्वनीळ ।
पाहता झाला तेधवां ॥ ८९ ॥ पायीं पैंजण नूपुरें रुणझुणती
त्यांत क्षुद्रघंटा रसाळ गर्जती । करींचीं कंकणें झणत्कारती ।
नृत्यगतीसरसींच ॥ ९० ॥ भ्रूलताचाप चढवूनी । कामशत्रु
विंधिला नयनकटाक्षबाणीं । मनकुरंग पाडिला धरणीं ।
सुरवरां करणी न कळेचि ॥ ९१ ॥ दिव्य स्वरूप विलोकितां
पूर्ण । पंचबाणें व्यापिला पंचवदन । तप ध्यान विसरून ।
वृत्तांत पुसे तियेतें ॥ ९२ ॥ म्हणे तूं नारी कोठली कोण ।
कामानळ शांतवीं वर्षोनि घन । तुझें स्वरूपलावण्य ।
त्रिभुवनीं ऐसें दुजें नाहीं ॥ ९३ ॥ तुझा वदनइंदु विलोकून ।
चकोर झाले नयन । आतां वरीं मजलागून । तुजआधिन मी
झालों ॥ ९४ ॥ यावरी बोले भिल्लिणी । उमेऐसी ललना

Digitization by Sarayu Trust and eGangotri. Contributed by Sarayu Trust. Funding by Google.org (USA)

टाकुनी । कां बैसलासी घोर वनीं । कैलासभुवन त्यजोनियां ॥ ९५ ॥ मी तों परनारी निश्चित । न वरीं न घडे कदा सुरत । तुवां मन जिंकिलें नाहीं यथार्थ । तरी तपस्वी कैसा तूं ॥ ९६ ॥ यावरी बोले पिनाकपाणी । मी दुर्गेवरी आलों रुसोनी । तिचें मुख न पाहें परतोनी । नांव स्वप्नीं न घेंचि ॥९७॥ यावरी भिल्लिणी बोलत । पति माझा रागिष्ट अत्यंत । हें त्रिभुवन जाळील क्षणांत । अणुमात्र गोष्ट कळतांचि ॥ ९८ ॥ यावरी बोले जगन्नाथ । ती बहुकाळाची कठिण अत्यंत । दक्षयागीं उडी घालीत । क्रोध अद्भुत तियेचा ॥ ९९ ॥ पुढें गेली पर्वताचे पोटीं । मागुती तिसी वरीं मी धूर्जटी । परी ती कौटाळीण मोठी । अतिकपटी मी जाणें । ॥ १०० ॥ भिल्लीण म्हणे ऐकिलें कानीं । तूं कपटी आहेस तिजहुनी । शिरीं ठेविली स्वर्धुनी । भोळी भवानी अत्यंत ॥ १ ॥ दुर्गेऐसी

Digitization by American Academy of Indic Studies. AAIS(USA)

पट्टराणी । टाकूनि कां हिंडसी वनीं । परललना देखोनि नयनीं । गळां येवोनि पडों पाहसी ॥ २ ॥ मागुती बोले कैलासनाथ । क्षणांत सृष्टी घडामोड करीत । शुंभ-निशुंभादि दैत्य । युद्ध करूनि मर्दिले तिणें ॥ ३ ॥ ती जरी येथें आली धांवोन । उदंड प्रार्थना केली पूर्ण । तरी मी नव जाय परतोन । कैलासासी निश्चयें ॥ ४ ॥ तिसीं मी न करीं संभाषण । तूंचि वरीं मी झालों तुजआधीन । जिकडे नेसील तिकडे येईन । वचनाधीन तुझ्या मी ॥ ५ ॥ यावरी बोले गोरटी । भवानी बैसली तुझ्या पाठीं । दोन वेळां वरिला धूर्जटी । तिची गति हे केली ॥ ६ ॥ मग माझा पाड काय तुज । केव्हां टाकोनि जाशील न कळे मज । द्यूतीं पण खेळतां सहज । तुझें त्वांचि हारविलें ॥ ७ ॥ न बोलेचि मदनदहन । भिल्लिणी मागुती करी नृत्यगायन । मग उठिला पंचदशनयन ।

Digitization by American Academy of Indic Studies. AAIS(USA)

जिसी आलिंगन द्यावया ॥ ८ ॥ अंबा चालिली सत्वर । दीर्घशब्दें बोले त्रिपुरहर । मुखशशी दावीं सुंदर । भाक घेई पें माझी ॥ ९ ॥ तूं मज माळ घालीं येऊन । मी न जाय तुज टाकून । मग जगदंबा बोले हांसोन । यावें भुवना माझिया ॥ ११० ॥ मग तुमची होईन कामिनी । अवश्य बोले खट्वांगपाणी । मदनांतक वेधोनी । कैलासासी नेला तेधवां ॥ ११ ॥ सिंहासनीं बैसवून । षोडशोपचारें केलें पूजन । देवीनें दृढ धरिले चरण । कंठीं माळ घातली ॥ १२ ॥ देवी आपुलें स्वरूप प्रकट करी । तटस्थ पाहे त्रिपुरारी । मग हांसती परस्परीं । एकमेकां पाहोनी ॥ १३ ॥ शिव म्हणे धन्य भवानी । त्वांचि आणिलें मज समजावोनी । सूत शौनकादिकांलागोनी । कथा सांगे विचित्र ॥ १४ ॥ करीं वीणा घेवोनि ब्रह्मसुत । शिवाजवळी आला अकस्मात । म्हणे हे

Digitization by American Academy of Indic Studies. AAIS(USA)

विश्वंभर विश्वनाथ । तुझे भक्त देखिले बहु ॥ १५ ॥ परी कांतिनगरीं श्रियाळ । धीर गंभीर उदार सुशीळ । कीर्तीनें भरलें दिग्मंडळ । सात्त्विक केवळ क्षमावंत ॥ १६ ॥ तेणें घातलें अन्नसत्र । झालीं वर्षें दहासहस्र । इच्छाभोजन दान पवित्र । अतीतांप्रती देतसे ॥ १७ ॥ अवनीवरी जे अगम्य वस्त । भोजनीं मागीतली अकस्मात । ती प्रयत्नें आणोनि पुरवीत । शिवभक्त थोर तो ॥ १८ ॥ ऐसें नारद सांगतां वर्तमान । त्याच्या गृहाप्रती पंचवदन । कुश्चळ अतीतवेष धरून । येता झाला ते समयीं ॥ १९ ॥ आंगणीं उभा ठाकला येऊन । परम कोपी जेवीं दावाग्न । दुष्टवचन बोले कठीण । रूपही संपूर्ण कुश्चळचि ॥ १२० ॥ म्हणे मज देई इच्छाभोजन । नातरी जातों सत्त्व घेवोन । श्रियाळ चांगुणा येवोन । पाय धरिती सद्भावें ॥ २१ ॥ आणोनि बैसविला आसनीं । त्याचीं

Digitization by Ameriksa Academy of Indian Studies, AIAS (USA)

क्रोधानें सोयुनी । पोडशोपचारें पूजा करोनी । कर जोडोनि ठाकती पुढें ॥ २२ ॥ मागा स्वामी इच्छाभोजन । येरू म्हणे नरमांस देईं आणोन । तूं चोर आणिसी धरून । त्याचें मांस न घें मी ॥ २३ ॥ धरूनि माझा उद्देश । विकत आणिसील मनुष्य । तें न घें मी निःशेष । सत्य सत्य त्रिवाचा ॥ २४ ॥ चांगुणा म्हणे कर जोडून । मी आपुलें मांस देतें करीं भोजन । श्रियाळ म्हणे मानेल पूर्ण । माझें मांस देतों मी ॥ २५ ॥ येरू म्हणे तुम्ही पवित्र तत्त्वतां । परी सर्व याचकांचे माता पिता । तुम्हां दोघांसी भक्षितां । अन्नसत्र खंडेल ॥ २६ ॥ तरी तुमचा एकुलता एक स्नेहाळ । पांच वर्षांचा चिलया बाळ । बत्तीस-लक्षणी वेल्हाळ । तो मज देईं भोजना ॥ २७ ॥ ऐसें ऐकतां वचन । मायामोहजाळ दूर करून । म्हणती अवश्य जा घेवोन । मग सदाशिव बोलत ॥ २८ ॥ मी काय आहें वृक व्याघ्र रीस ।

Digitization by American Academy of Indic Studies. AAIS(USA)

भक्षूं तव पुत्राचें मांस । उबग न मानूनिविशेष । पचवूनि घालीं मज आतां ॥ २९ ॥ मायामोह धरून । कोणी कराल जरी रुदन । तरी मी जाईन उठोन । सत्त्व घेवोन तूमचें ॥ १३० ॥ अवश्य म्हणोनि पतिव्रता । उभी ठाकोनि बाहे निजसुता । म्हणे बाळा चिलया गुणवंता । खेळावया कोठें गेलासी ॥३१॥ तुजलागीं खोळंबला अतीत । बाळा माझ्या येई धांवत । ऐसें ऐकतां अकस्मात । बाळ आला धांवोनी ॥ ३२ ॥ अतीतासी करूनि नमन । मातापितयांचे धरी चरण । माता म्हणे तुझें पिशितदान । अतीत मागतो राजसा ॥ ३३ ॥ बाळ बोले स्नेहेंकरून । हा देह म्यां केला शिवार्पण । अतीत होतां तृप्त पूर्ण । उमारमण संतोषेल ॥ ३४ ॥ ऐसें ऐकतां झडकरी । बाळ घेतला कडियेवरी । पाकशाळेभीतरीं । घेवोनि गेली वधावया ॥३५॥ चिलयासी चुंबन देऊन । हृदयीं धरिला प्रीतीकरून ।

Digitization by American Academy of Indic Studies. AAIS (USA)

बाळ म्हणे पुत्रती येईल । तुझ्या उदरा जननीये ॥ ३६ ॥ मायाजाळ सर्व सोडून । मन केलें वज्राहूनि कठिण । चिलयाचें शिर छेदून । काढिलें मांस आंगींचें ॥ ३७ ॥ आपणांसी पुत्र नाहीं म्हणोनियां । शिरकमळ ठेविलें पहावया । शरीराचा पाक करूनियां । उठवी भोजना अतीतातें ॥ ३८ ॥ अतींद्रियद्रष्टा श्रीशंकर । अनंतब्रह्मांडींचा समाचार । सर्व ठावुकें सूत्रधार । कळलें शिर ठेविलें तें ॥ ३९ ॥ उठोनि चालिला तात्काळ । धांवती चांगुणा श्रियाळ । येरू म्हणे कळलें सकळ । शिरकमळ ठेविलें ॥१४०॥ सर्व गात्रांत शिर प्रधान । तेंचि कैसें ठेविलें वंचून । तंव तीं दोघें धरिती चरण तेंही पचवूनि घालितों ॥ ४१ ॥ क्षोभ न धरावा अंतरीं । नेणतपणें चुकलों जरी । तरी सर्वज्ञा तूं क्षमा करीं । सत्त्व आमुचें राखावें ॥ ४२ ॥ मग बैसला आसनीं येऊन । म्हणे शिर येई बाहेर घेऊन ।

Digitization by American Academy of Indic Studies. AAIS(USA)

उखळांत घालून कंडण । मजदेखतां करीं आतां ॥ ४३ ॥ अश्रु आलिया तुझ्या नयनीं । कीं कष्टीं झालिया अंतःकरणीं । तरी पुत्र गेला सत्त्वास हानी । करून जाईन तुमच्या ॥ ४४ ॥ अवश्य म्हणे नृपललना । शिर आणोनि करी कंडणा । सत्त्व पाहे कैलासराणा । अंतरीं सद्गद होऊनी ॥ ४५ ॥ निजसत्त्वाचें उखळ । धरिलें धैर्याचें करीं मुसळ । कांडीत बैसली वेल्हाळ । निर्धार अचळ धरूनियां ॥ ४६ ॥ अतीत म्हणे परम मंगळ । गीत गाय रसिक सुढाळ । खंती करितां पयःफेनधवल । दुरावेल जाण पां ॥ ४७ ॥ ते सद्भावसरोवरविलासिनी । कोमलहृदय नृपकामिनी । कीं निश्चळ गंगा भरूनी । जात मर्यादा धरूनियां ॥ ४८ ॥ तिचें पाहतां निजवदन । काळवंडला रोहिणीरमण । मृगशावाक्षी गुणनिधान । उपमा नाहीं स्वरूपातें ॥ ४९ ॥ म्हणे कोमळांगा बाळा सुकुमारा । सुलक्षणा

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

सुकीला नृपकिशोरा । सुहास्यवक्त्रा राजीवनेत्रा । येवोनि उदरा धन्य केलें ॥ १५० ॥ तूं सुकुमार गुणवंता । माझे निष्ठुर घाव लागती माथां । तुजवीण परदेशीं आतां । दुबळी भणंग झालें मी ॥ ५१ ॥ कुचकमंडलीं अतिसुंदरा । कंचुकीबाहेर फुटल्या दुग्धधारा । कीं भूलिंगासी एकसरा । गळत्या लाविल्या तियेनें ॥ ५२ ॥ म्हणे अतीत जेवोनि अवधारीं । जाऊं दे राजद्वाराबाहेरी । देह त्यागीन ये अवसरीं । यावरी धीर न धरवे पैं ॥ ५३ ॥ कैलासपंथ लक्षून । सखया एकला जातोसी मज टाकून । तुझे संगती मी येईन । उभा राहें क्षणभरी ॥ ५४ ॥ तूं मोक्षद्वीपाचें केणें भरून । जासी कैलासराजपेठ लक्षून । तुझे संगतीं मी उद्धरेन । मज टाकूनि जाऊं नको ॥ ५५ ॥ उदकावीण जैसा मीन । तैसी मी तान्हया तुजवीण । माझें हृदय निर्दय कठिण ।

Digitization by American Academy of Indic Studies. AAIS(USA)

लोकांत वदन केवीं दावूं ॥ ५६ ॥ तुझी माउली मी म्हणतां लाज वाटे रे गुणवंता । तुवां आपुली सार्थकता । करूनि गेलासी शिवपदा ॥ ५७ ॥ हें त्रिभुवन शोधितां सकळ । तुजऐसा न दिसे बाळ । मग तें पचवूनि तात्काळ । उठा म्हणे अतीतातें ॥ ५८ ॥ अतीत म्हणे अवनीपती । उठा तुम्ही यजमान माझे पंक्ती । ऐसें ऐकतां श्रियाळनृपती । झाला चित्तीं संकोचित ॥ ५९ ॥ चांगुणा म्हणे नृपनाथा । सत्त्व राखावें सत्वर आतां । विन्मुख जाऊं न द्यावें अतीता । मनीं चिंता न धरावी ॥१६०॥ नवमास वाहिला म्यां उदरांत । तुम्हांस जड नव्हे चौप्रहरांत । पोटींचा पोटीं घालितां सुत । चिंता काय नृपश्रेष्ठा ॥६१॥ राव बैसला पंक्तीसी । ताट वाढोनि आणिलें वेगेंसीं । अतीत म्हणे चांगुणेसी । तूंही येई सवेग ॥६२॥ अवश्य म्हणोनि झडकरी । येवोनि बैसली नृपसुंदरी ।

Digitization by American Academy of Indic Studies. AAIS (USA)

मानसी अतीत म्हणे तुमच्या मंदिरीं । अन्न न घ्यावें सर्वथा ॥ ६३ ॥ निपुत्रिकाचें न पहावें वदन । मग तेथें कोण घेईल अन्न । दीपेंवीण शून्य सदन । पुत्रावीण तेवीं तुम्ही ॥ ६४ ॥ नासिकेवांचोनि वदन । कीं वृक्ष जैसा फळावीण । कीं बुबुळां-वीण जैसे नयन । शून्य सदन तुमचें तेवीं ॥ ६५ ॥ तंव तीं दोघें बोलती सद्गदित । एक होता तो अर्पिला सुत । चांगुणा म्हणे गेलें सत्त्व । अतीत विन्मुख जाईल आतां ॥६६॥ एक बाळ तो दिधला भोजनासी । आतां महाराजा सत्त्व किती पाहसी । ऐसें बोलतां चांगुणेसी । अद्भुत गर्हिवर दाटला ॥ ६७ ॥ म्हणे सत्त्वही बुडालें सकळ । वृथा गेलें माझें बाळ । मग कंठ मोकळा करूनि ते स्नेहाळ । हांक फोडी चांगुणा ॥ ६८ ॥ नयनीं चालिल्या प्रेमाश्रुधारा । म्हणे अहा शिव कर्पूरगौरा । दीर्घस्वरें बाहे उमावरा । पाव सत्त्वरीं या आकांतीं

Digitization by American Academy of Indic Studies. AAIS(USA)

॥ ६९ ॥ अहा झाले वंशखंडन । न देखों पुढती पुत्रवदन । ऐसें ऐकतां अतीताचे नयन । स्रवों लागले प्रेमभरें ॥ १७० ॥ बाहेर फुटली मात । वळसा थोर होत नगरांत । लोक दुःखें वक्षःस्थळ पिटीत । राजकिशोर आठवूनी ॥ ७१ ॥ विमानीं दाटले सुरवर । म्हणती धन्य पतिव्रता सत्त्वधीर । ईस प्रसन्न होवोनि श्रीशंकर । काय देईल तें न कळेचि ॥ ७२ ॥ अतीत म्हणे चांगुणेसी । जें प्रिय असेल तुझे मानसीं । तें मजसीं माग सद्गुणराशी । यावरी सती काय बोले ॥७३॥ मज निपुत्रिक म्हणतील लोक । धुवोनि काढीं कलंक । ऐसें ऐकतां कैलासनायक । बोलावीं म्हणे पुत्रासी ॥ ७४ ॥ सत्य मानूनि अतीतवचना । दीर्घ हांका फोडीत चांगुणा । म्हणे चिलया गुणनिधाना । येई स्नेहाळा धांवोनि ॥ ७५ ॥ अतीत तुजवीण न घे ग्रास । कोठें गुंतलासी खेळावयास । माझें तान्हें तूं पाडस । सत्त्व राखें

Digitization by American Academy of Indic Studies. AAIS(USA)

सेवोनियां ॥ ७६ ॥ तूंन वेसी जरी धावान । तरी माझा जाऊ पाहे प्राण । दशदिशा विलोकून । चांगुणा पाहे तेधवां ॥ ७७ ॥ मागुती हांक फोडी वेल्हाळ । तों जैसें उगवे मित्रमंडळ । तैसा धांवतचि आला बाळ । पाहे श्रियाळ स्नेहभरें ॥ ७८ ॥ अतीत-स्वरूप टाकून । शिव प्रकटला निजरूप पूर्ण । दशहस्त पंच-वदन । दीनोद्धारण जगद्गुरू ॥ ७९ ॥ चिलया शिवें हृदयीं धरिला । निजअंकावरी बैसविला । श्रियाळ चांगुणा ते वेळां । पायांवरी लोळती ॥ १८० ॥ सुरवर सुमनें वर्षती अपार । दुंदुभीनादें कोंदलें अंबर । आनंदमय झालें नगर धांवती लोक पाहावया ॥ ८१ ॥ शिवें आणविलें दिव्य विमान । श्रियाळ चांगुणा दिव्यरूप होऊन । चिलयासी सिंहासनीं स्थापून छत्र धरिलें तयावरी ॥ ८२ ॥ सचिवांस निरवोनि राज्यभार । विमानीं बैसलीं सत्वर । निजपदीं जगदुद्धार । श्रीशंकर

Digitization by American Academy of Indic Studies. AAIS(USA)

स्थापी तयां ॥ ८३ ॥ कांतिनगरीं सौख्य अगाध । त्रिभुवनीं न माये आनंद । श्रीधरस्वामी तो ब्रह्मानंद । अभंग न विटे कालत्रयीं ॥ ८४ ॥ शिवलीलामृत ग्रंथ । झाला चतुर्दश अध्यायपर्यंत । चौदा भुवनांचें सार यथार्थ । चौदा अध्याय निर्मिले ॥ ८५ ॥ कीं चौदा विद्यांचें सार । कीं चौदा गांठींचा अनंत परिकर । कीं चौदा पदें निरंतर । गयावर्जन घडे हें ॥ ८६ ॥ कीं चतुर्दश रत्नांचा प्रकाश । येथेंचि झाला एकरस । कीं चौदा चक्रें निःशेष । प्रिय चौदाही लोकांतें ॥ ८७ ॥ कीं चौदा कांडें वेद । कीं चौदा कोहळीं द्रव्य प्रसिद्ध । कीं चौदा कोठड्या शुद्ध । शिवमंदिर निर्मिलें ॥८८॥ श्रवण पठण लेखन । निदिध्यास अनुमोदन । परम प्रीतीं करितां ग्रंथरक्षण । फळ समान सर्वांसी ॥८९॥ इतुक्यांसही शिव होऊनि माउली । करील निजांगाची साउली । आयुरा-

Digitized by American Academy of Indic Studies, AAIS(USA)

होय ऐश्वर्य सकळी । ग्रंथश्रवणें प्राप्त होय ॥ ९० ॥ आधि व्याधि जाय निरसोन । वंध्याही पावे पुत्रसंतान । ग्रामा गेला बहुत दिन । पिता बंधु भेटेल ॥ ९१ ॥ घरीं संपत्ति दाटे बहुत । ऋणमोचन होय त्वरित । शत्रुक्षय यथार्थ । दक्षिणा-मुखें वाचितां ॥ ९२ ॥ शत आवर्तनें करितां भक्तियुक्त । पोटीं होय शिवभक्त सुत । ज्याच्या घरीं असेल हा ग्रंथ । पिशाच भूत न रिघे तेथें ॥ ९३ ॥ त्रिमास करितां नित्य आवर्तन । सर्व संकटें जाती निरसोन । भावें प्रचीत पाहावी वाचोन । नाहीं कारण अभाविकांचें ॥ ९४ ॥ सोमवारी ग्रंथपूजन । अथवा प्रदोषकाळ शिवरात्रि लक्षून । शुचिर्भूत होवोनि करावें शयन । स्वप्नीं प्रकटोनि शिव सांगे ॥ ९५ ॥ जें जें पडेल संकट । तें तें निवारील नीळकंठ । चौदा अध्यायांचें फळ वरिष्ठ । वेगळालें लिहिलें असे ॥ ९६ ॥ प्रथमाध्यायीं मंगला-

Digitization by American Academy of Indic Studies. AAIS(USA)

चरण । दाशार्हरायाचें आख्यान । कलावतीनें पति उद्धरिला पूर्ण । हेंचि कथन निर्धारें ॥ ९७ ॥ द्वितीयाध्यायीं निरूपण । शिवरात्रि कर्मविपाककथन । तिसऱ्यांत गौतमें कथा सांगोन । कल्पाषपाद उद्धरिला ॥ ९८ ॥ चौथ्यांत महाकाळलिंगार्चन । गोपबाळ गेला उद्धरून । पांचव्यांत उमेनें पुत्र पाळून । राज्यीं स्थापिला शिवप्रसादें ॥ ९९ ॥ सहावा अध्याय अतिरसिक । सीमंतिनीआख्यान पुण्यकारक । सातवा आठवा सुरस कौतुक । भद्रायुरायाचें कथन पैं ॥२००॥ नवमांत वामदेवाचें आख्यान सुरस । दुर्जय राजा झाला राक्षस । जन्मदुःखें कथिलीं बहुवस । अतिसुरस अध्याय तो ॥ १ ॥ दहाव्यांत शारदा-आख्यान । अकराव्यांत रुद्राक्षमहिमा पूर्ण । महानंदा गेली उद्धरोन । भद्रसेनराव तरला ॥ २ ॥ बाराव्यांत विदुर-बहुला-उद्धार । विष्णूनें मर्दिला भस्मासुर । तेराव्या अध्यायांत

Digitization by American Academy of Indic Studies. AAIS(USA)

समय । शिवगौरीविवाह पैं ॥ ३ ॥ चौदाव्यांत । शिव अपर्णा-
विनोद । गौरी भिल्लिणी झाली प्रसिद्ध । पुढें श्रियाळचरित्र
अगाध । चौदावा अध्याय संपूर्ण हा ॥४॥ श्रीधरस्वामी ब्रह्मा-
नंद । आनंदसांप्रदाय परम अगाध । क्षीरसागरीं गोविंद । आधीं
उपदेशी कमलोद्भवा ॥५॥ तेथूनि अत्रिऋषी प्रसिद्ध । पुढें पूर्ण-
ब्रह्म दत्तात्रेय अगाध । त्यापासूनि सदानंद । रामानंद यती
तेथोनि ॥६॥ तेथोनि अमलानंद गंभीर । मग ब्रह्मानंद उदार ।
त्यावरी कल्याणीं राहाणार । सहजानंद यतींद्र पैं ॥७॥ तेथोनि
पूर्णानंद यती शुद्ध । त्यापासाव पितामह दत्तानंद । पिता
तोचि सद्गुरु प्रसिद्ध । ब्रह्मानंद यतींद्र जो ॥ ८ ॥ पंढरीहूनि
चारी योजनें दूरी । नैऋत्यकोणीं नाझरें नगरी । तेथील
देशलेखक निर्धारीं । पूर्वाश्रमीं ब्रह्मानंद ॥ ९ ॥ पुढें पंढरीसी
येऊन । केलें तेथें संन्यासग्रहण । तेथेंचि समाधिस्थ होऊन ।

Digitization by American Academy of Indic Studies. AAIS(USA)

अक्षय वस्ती केली पैं ॥ २१० ॥ तो ब्रह्मानंद माझा पिता । सावित्री नामें माझी माता । वंदूनि त्या उभयतां । शिवलीला-मृतग्रंथ संपविला ॥ ११ ॥ शके सोळाशें चाळीस । विलंबी-नाम संवत्सरास । शुद्धपौर्णिमा फाल्गुन मास । रविवारीं ग्रंथ संपविला ॥ १२ ॥ ब्रह्मकमंडलूच्या तीरीं । द्वादशमती नाम नगरी । आद्यंत ग्रंथ निर्धारीं । तेथेंचि झाला जाणिजे ॥१३॥ शिवलीलामृतग्रंथ आद्यंत । चतुर्दश अध्यायपर्यंत । जयजय शंकर उमानाथ । तुजप्रीत्यर्थ हो कां सदा ॥ १४ ॥ अपर्णाजीवना कर्पूरगौरा । ब्रह्मानंदा जगदुद्धारा । श्रीधरहृदयाब्जभ्रमरा । अक्षय अभंग दयानिधे ॥१५॥ शिवलीलामृतग्रंथ प्रचंड । स्कंदपुराण ब्रह्मोत्तरखंड । सदा परिसोत सज्जन अखंड । चतुर्दशाध्याय गोड हा ॥ २१६ ॥ ओंव्या एकंदर संख्या ॥ २४५३ ॥

॥ श्रीसांबसदाशिवार्पणमस्तु शुभं भवतु ॥

Digitization by American Academy of Indic Studies. AAIS(USA)

अध्याय पंधरावा

Digitization by American Academy of Indic Studies. AAIS(USA)

श्रीगणेशाय नमः ॥ जयजय श्रीगंगाधरा । त्रिशूळपाणी पंचवक्त्रा । अर्धनारीनटेश्वरा । श्रीशंकरा नीलकंठा ॥ १ ॥ भस्मोद्धूलना त्रिनयना । कर्पूरगौरा नागभूषणा । गजास्यजनका गौरीरमणा । भक्तवत्सला दयानिधे ॥ २ ॥ तू आदिमध्यांतरहित । अज अव्यय मायातीत । विश्वव्यापक विश्वनाथ । विश्वंभर जगद्गुरो ॥ ३ ॥ तूं नामगुणातीत असून । स्वेच्छें मायेसी आश्रयून । नानारूप नानाभिधान । क्रीडार्थ होसी सर्वेशा ॥ ४ ॥ सत्त्व रज तम हे गुणत्रय । तूंचि नटलासी निःसंशय । स्थिर-चरात्मक भूतमय । त्वद्रूपचि आहे बा ॥५॥ तूं ब्रह्मांडा आदिकारण । विश्वसूत्र तव आधीन । जैसें हाल-

---

प्रस्तुत पंधरावा अध्याय श्रीशिवलीलामृकार श्रीधरस्वामीकृत नाहीं. त्यांतील वर्णनही पुराणबाह्य आहे. म्हणून भक्तिपूर्वक श्रीशिवलीलामृतपारायण करतांना पारायणामध्यें वरील फक्त १४ अध्यायांचाच समावेश करणें योग्य होईल.

Digitization by American Academy in Indian Studies (AAIS (USA)

विधी एकचि करून । तैसें संपूर्ण नाचत ॥ ६ ॥ तुझिया रूपे-
वांचुनी । कांहींच नोहे जीवांचेनी । ऐसें जाणोनि अंतःकरणीं ।
तुज शरण रिघती जे ॥ ७ ॥ तयां भक्तांसी तूं शंकर । पूर्णकाम
करोनि साचार । भवाब्धीतूनि नेऊनि पार । स्वपदीं स्थिर
स्थापिसी ॥ ८ ॥ ऐसा तुझा अद्भुत महिमा । नकळे त्याची
कवणा सीमा । म्हणोनि केवळ परब्रह्मा । शरण आलों असें पां
॥ ९ ॥ तरी दयाब्धे मज पामरा । न्यावें भवाब्धिपैलपारा ।
तुजवांचुनी कोण दातारा । अनाथासी उद्धरील ॥ १० ॥ असो
आतां बहु विनवणी । आधीं पुरवीं मनाची धणी । त्वद्रुग
प्राकृत वाणी । कीजे ऐसी असे जी ॥ ११ ॥ तुझिया कृपें
शिवलीलामृत । चौदा अध्याय वर्णिले यथार्थ । वेदव्यासें
स्कंदपुराणांत ब्रह्मोत्तरखंडीं कथिलें जें ॥ १२ ॥ परी माझ्या
मनाची तृप्ती । जाहली नाहीं वा पशुपती । म्हणोनि आणिक

Digitization by American Academy of Indic Studies. AAIS(USA)

हृदयीं स्फूर्ती । देऊनि कथा वर्णवीं पां ॥ १३ ॥ तूं शंकर होतां प्रसन्न । हाता येतें सर्व त्रिभुवन । महाराज तूं भक्तां-लागून । वरप्रदानें तोषविसी ॥ १४ ॥ तुज श्रीशंकरासमान । वरदाना शक्त नसे कोण । तुझें देखोनि उदारपण । ब्रह्मा विष्णुही लाजती ॥ १५ ॥ काय वर्णावी उदारता । प्रत्यक्ष आपुली सुंदर कांता । देऊनियां रावणभक्ता । आत्मलिंग वोपिलेंसी ॥ १६ ॥ तेवींच दैत्येंद्र त्रिपुर तारक आणि भस्मा-सुर इत्यादि । स्वभक्तांलागीं अपार । अनिवार वर दिल्हेसी ॥ १७ ॥ तूं अत्यंत भोळा भगवान । कपटेंही करितां तव सेवन । देऊनि इच्छित वरदान । आनंदविसी सेवकां ॥ १८ ॥ असो ऐका श्रोते सर्व । ऐसा करितां म्यां शिवस्तव । हृदयीं प्रकटोनि दयार्णव । स्फूर्ति देत उत्तम ॥ १९ ॥ अरे ह्या कलियुगामा-झारी । पाखंडी मातोनि पृथ्वीवरी । श्रुति स्मृति पुराणोक्त

Digitization by American Academy of Indic Studies. AAIS(USA)

सार्थी । कर्मे सुटविते जाहले ॥ २० ॥ जैमत तें आगळें । सर्व भूमंडळीं पसरलें । तेणेंयोगें वर्ण सगळे । भुलोनि गेले साचार ॥ २१ ॥ तें देखोनि म्यां सत्वर । तन्मतखंडनालागीं भूवर । शंकरनामें अति सुंदर । जो अवतार धरियेला ॥२२॥ तें माझें अद्भुत चरित्र । आधुनिकांसी न कळे पवित्र । तरी तूं प्राकृत भाषें विचित्र । वर्णन करीं श्रीधरा ॥ २३ ॥ ऐसी शिवें केली प्रेरणा । म्हणोनि पुराणार्थविवरणा । एकीकडे ठेवूनि जाणा । जगद्गुरुचरित्र वर्णितों ॥ २४ ॥ तरी सर्व तुम्ही श्रोते संत । सावध रहा हो श्रवणार्थ । जगद्गुरुकथा ऐकतां समस्त । पापपर्वत भंगती ॥ २५ ॥ कल्पारंभीं कमळासनें । परब्रह्माच्या आज्ञेनें । जी महदादिकांच्या योगानें । ही सर्व सृष्टी रचियेली ॥ २६ ॥ इयेच्या कल्याणालागून । सर्वमार्गदर्शक पूर्ण । ऋग्युजुः-साम-अथर्वण । हे चार वेद

Digitization by American Academy of Indic Studies. AAIS(USA)

जाहले ॥२७॥ परी त्या वेदांचे अर्थराशी। स्पष्ट न होत सर्वांसी । म्हणोनि परमात्म्याच्या मानसीं। कृपासमुद्र उचंबळला ॥२८॥ मग तो स्पष्ट व्हावयालागुनी । पाणिन्यादि रूपें अवतरोनी । व्याकरणादि षट्शास्त्रें झणीं । करिता जाहला परमात्मा ॥२९॥ आणि मन्वादिक स्मृती । करिता झाला तो विंशती । तदभ्यासें सर्व जगतीं । श्रुत्यर्थ जाणूं लागले ॥ ३० ॥ पुढें कलियुग होतां प्राप्त । भूमंडळीं मानव समस्त । अल्पायु मंदमती अत्यंत । ऐसे जाण होतील ॥ ३१ ॥ आणि श्रुति स्मृति शास्त्रें केवळ । गगनापरी अत्यंत विशाळ । म्हणोनि त्यांचा मानवां सकळ । अभ्यास नोहे कदापि ॥ ३२ ॥ तेणें ते सर्व अति अज्ञानी । आणि सन्मार्गभ्रष्ट होऊनी । जन्ममरणादि तीव्र दुःखांनी । तडफडतील निश्चयें ॥ ३३ ॥ ऐसें पूर्वीं नारायणें । जाणुनी मग दयार्द्रपणें । कलिजनांच्या उद्धाराका-

Digitization by American Academy of Indic Studies. AAIS(USA)

रणें । व्यासावतार धारियेला ॥ ३४ ॥ आणि त्या व्यासलें
चांग । चारी वेदांचे करूनि विभाग । वेदार्थदर्शक ऐसें सवेग ।
महाभारत रचियेलें ॥ ३५ ॥ आणि विष्णु शिव नारद पद्म ।
मार्कंडेय भागवत ब्राह्म । अग्नि भविष्य वराह कूर्म । मत्स्य
लिंग ब्रह्मवैवर्त ॥ ३६ ॥ स्कंद वामन आणि गरुड । तेवींच
अठरावें ब्रह्मांड । ऐसीं अष्टादश पुराणें प्रचंड । लोकोद्धारार्थ
रचियेलीं ॥ ३७ ॥ मग मेदिनीं एकैक ब्राह्मण । व्यासकृत
विभागांतून । यथामती एकैक भागांलागून । अभ्यासूं लागले
आनंदें ॥ ३८ ॥ आणि इतिहास पुराणें ऐकून । सन्मार्गें चालूं
लागले संपूर्ण । परी पुढें कलीच्या योगेंकरून । संकट
दारुण पातलें ॥ ३९ ॥ वेदशास्त्र पुराणें निंदूनी । तयांचा
दूराचि त्याग करूनि । पाखंड बौद्धमतें निशिदिनीं ।
वर्तूं लागले सकाळिक ॥ ४० ॥ ब्राह्मण क्षत्रिय वैश्य

Digitization by American Academy of Indic Studies. AAIS(USA)

शूद्र । लोम विलोम आणि संकर । ह्या सर्व जातींचे नारी नर । अधर्मे वर्तूं लागले ॥४१॥ सकळ मेदिनीवरुती । बौद्ध-धर्म पसरला अती । देव ग्रामदेवतांप्रती । भ्रमूं लागले जैन-शास्त्रें ॥ ४२ ॥ वेदशास्त्रें पुराणें समस्त । अनुदिनीं चालली लोपत । श्रुति-स्मृति-पुराणोक्त पंथ । बहुतेक पैं लोपले ॥ ४३ ॥ अहो श्रोते तुम्ही कराल प्रश्न । ऐसें व्हावया काय कारण । तरी मंडनमिश्र नामेंकरून । एक जैन उद्भवला ॥ ४४ ॥ तो केवळ बुद्धीचा सागर । देव गुरूपरी वक्ता चतुर जयाच्या विद्येची साचार । शुकही सरी न पावे ॥ ४५ ॥ तेणें स्वयें अति दारुण । करूनियां पैं अनुष्ठान । सरस्वती आणि कृशान । प्रसन्न करून घेतलीं ॥ ४६ ॥ अग्नीमाजीं हवन करूनी । कल्पिलें काढी कुंडांतुनी । याचकजनाची इच्छा झणीं । तृप्त करी सर्वदा ॥ ४७ ॥ जैसा पूर्वीं रावणसुत । महा-

Digitization by American Academy of Indic Studies. AAIS(USA)

पराक्रमी इंद्रजित । हवन करोनि अश्वांसहित । रथ काढिता जाहला ॥ ४८ ॥ तैसा तो मंडनमिश्र अय्या । अग्नींत हवन करूनियां । त्यांतूनि पीतांबरादिक वस्तुचया । काढीतसे यथेच्छ ॥ ४९ ॥ विद्या पाहतां अति प्रबळ । हुंकारें सूर्यासी उभा करील । अत्यद्भुत सामर्थ्य केवळ । सांगत वाचे न वदवे ॥ ५० ॥ शास्त्री पुराणिक पंडित । अय्याचा मानिती धाक बहुत । वादविवाद करितां समस्त । खंडित होत तत्क्षणीं ॥ ५१ ॥ स्वयें नवीं शास्त्रें करूनी । पंडितां जिंकी तयांचेनी । कोणी न टिकती सभास्थानीं । मुखा गवसणी घालीत ॥ ५२ ॥ मोठे मोठे पंडित सगळे । वादविवाद करितां थकले । सकळ सृष्टीतें जिंकिलें । आपुल्या शास्त्रीं अय्यानें ॥ ५३ ॥ श्रुतिस्मृत्युक्त सद्धर्ममार्ग । अधर्म ऐसें दावूनि सवेग । आपुलीं शास्त्रें सर्वत्र सांग । स्थापना केली

Digitization by American Academy of Indic Studies. AAIS(USA)

दुष्टानें ॥ ५४ ॥ आणि चारी वर्ण अठरा याती । यांच्या मती भ्रष्टवूनि अती । ग्रामदैवतें आपुल्या हातीं । आपुल्या शास्त्रें स्थापिलीं ॥ ५५ ॥ पूर्वशास्त्रें पडलीं एकीकडे । जैनें स्वशास्त्र केलें उघडें । तया अय्याच्या सामर्थ्यापुढें । चकित झाले सर्वही ॥ ५६ ॥ आणि आमुचा धर्म नाहीं उत्तम । जैनधर्म हा बहु सुगम । ऐसें म्हणोनि सर्व जन परम । अंतरीं खिन्न जाहले ॥ ५७ ॥ मग वेदशास्त्रें पुराणें सोज्ज्वळ । यांसी टाकूनि तत्काळ । चारी वर्ण अठरा याती सकळ । चालवूं लागले जैनधर्म ॥ ५८ ॥ अहो त्या मंडनमिश्रालागून । असे सरस्वती सुप्रसन्न । म्हणोनि त्याच्या जिव्हाग्रीं बैसोन । बोलिल्या वचना सत्य करी ॥ ५९ ॥ आणि सदा होऊन अंकित । तया अय्याच्या घरीं रावत । मद्यपान करूनि सतत । अनाचार वाढवी तो ॥ ६० ॥ नित्य प्रातःकाळीं

Digitization by American Academy of Indic Studies. AAIS(USA)

उठोन । मद्याचा एक घट मांडून । तेथें सरस्वतीची पूजा करून । नैवेद्य अर्पी मद्याचा ॥६१॥ ऐसा तो अय्या त्रिकाल जाणा । सरस्वतीच्या करूनि पूजना । प्रसाद म्हणोनि मद्यपाना । करीतसे यथेष्ट ॥ ६२ ॥ नाहीं आचार ना विचार । कर्मभ्रष्ट पाखंडी थोर । आपुला शास्त्रधर्म साचार । सर्व स्थळीं स्थापीतसे ॥ ६३ ॥ सर्व जनांसी शिष्य करून । स्वयें तयांचा गुरु होऊन । श्रुतिस्मृत्युक्त धर्म संपूर्ण । आचरों नेदी कवणासी ॥ ६४ ऐसा अनर्थ करितां फार । भूमीसी होऊनि अति भार । रात्रंदिवस ती अनिवार । दुःखाश्रु टाकूं लागली ॥ ६५ ॥ देव ब्राह्मण साधुसंत । दुःखें पोळती अहोरात । कांहीं काळें हें वृत्त समस्त । श्रुत जाहलें शंकरासी ॥ ६६ ॥ तेव्हां तो शंकर पिनाकपाणी । अत्यंत कोपाविष्ट होऊनी । म्हणे सर्व कर्ममार्ग बुडवुनी । वर्तती कीं

Digitization by American Academy of Indic Studies. AAIS(USA)

जैनधर्में ॥ ६७ ॥ सकळही भूमंडळावर । जैनधर्माचा झाला कीं प्रसार । तरी आतां मी अवतरोनि शंकर । जैनधर्मा उच्छेदितों ॥६८॥ ऐसें कोपें बोलोनि शिव । जो अनाथनाथ कृपार्णव । पुराणपुरुष महादेव । भाललोचन जगदात्मा ॥६९॥ जो अनंतब्रह्मांडनायक । भस्मासुरवरदायक । त्रिशूळपाणी मदनांतक । चंद्रशेखर उमापती ॥ ७० ॥ तेणें तात्काळ मेदिनीवर । उत्तरदेशीं निर्मळ क्षेत्र । तेथें विप्रकुळामाजीं सत्वर । घेतला अवतार नररुपें ॥७१॥ तेव्हां समुद्रवसनेला-गून । परमानंद झाला सुपूर्ण । दशदिशांतरें प्रसन्न । देव संपूर्ण हर्षले ॥ ७२ ॥ मंद सुगंध शीतळ । वाहूं लागला तो अनिळ । वापी कूप नद्यांचें जळ । झालें निर्मळ तत्क्षणीं ॥ ७३ ॥ ऐसीं शुभ चिन्हें अपार । होऊं लागलीं पृथ्वीवर मुनि जाणूनि समाचार । निर्मळ क्षेत्रीं पातले ॥ ७४ ॥ आणि

Digitization by American Academy of Indian Studies, AAIS (USA)

ऐसें तत्क्षणीं । नाम ठेविते जाहले ॥ ७५ ॥ आतां ह्या नामासी काय कारण । तरी 'शं' म्हणजे सुकल्याण । 'कृञ्' धातूचा अर्थ करण । आणि 'आचार्य' म्हणजे सद्गुरु ॥७६॥ ऐसा हा तीन शब्दांचा अर्थ । आणि हा सदुपदेशें यथार्थ । सर्व लोकांचें कल्याण सतत । करणार असे निश्चयें ॥ ७७ ॥ अथवा संकर छेदावया । अवतरला असे म्हणोनियां । शंकराचार्य ऐसें तया । नाम ठेविते जाहले ॥ ७८ ॥ असो ऐसा तो कर्पूरगौर । वैदीकमार्ग स्थापावया सत्वर 'शंकराचार्य' नामें भूवर । निर्मळक्षेत्रीं अवतरला ॥ ७९ ॥ पुढें झालें उपनयन । सकळ विद्या अभ्यासून । अल्पवयांतचि संन्यासग्रहण । करिता झाला मातृआज्ञें ॥ ८० ॥ मग सर्वें घेऊनि शिष्यमंडळी । तीर्थयात्रार्थ भूमंडळीं । फिरतां जैनमताची आगळी ।

Digitization by American Academy of Indic Studies. AAIS(USA)

प्रवृत्ति देखिली सर्वत्र ॥ ८१ ॥ देशोदेशींचे निखिलजन । शंकराचार्यांचा करीत अपमान । सकळ जनांचें लागलें ध्यान । जैनशास्त्राकडे पां ॥ ८२ ॥ असो ऐसें फिरतां मेदिनीसी आचार्य पातले कोल्हापुरासी । मग शिष्यांसहित एके दिवसीं । ग्रामांत चालिले भिक्षार्थ ॥ ८३ ॥ घरोघरीं भिक्षा याचीत । येऊनि कासारांच्या आळींत । तयांजवळी भिक्षा मागत । तों हांसूं लागले जैन ते ॥ ८४ ॥ आणि म्हणती भिक्षा कैंची येथ । कांचरस आहे कढईत । पाहिजे तरी हा समस्त । भिक्षेलागीं समर्पितों ॥ ८५ ॥ तैं स्वामी म्हणती कासारांप्रती । तुमची आहे जैन याती । तरी अन्य भिक्षा न घेऊं निश्चिती । कांचरसचि आम्हां द्या ॥ ८६ ॥ ऐसें तयांप्रती सांगुनी । स्वामी म्हणती शिष्यांलागुनी । तुम्ही स्वहस्तांच्या ओंजळी करूनी । कांचरस प्राशिजे ॥ ८७ ॥ ऐसें

Digitization by American Academy of Indic Studies. AAIS(USA)

स्वामीचें ऐकूनि वचन । भिवोनि सकळ शिष्यजन । म्हणती वांचलों तरी यासमान । बहुत गुरु संपादूं ॥ ८८ ॥ हा प्रत्यक्ष तप्त कांचरस । स्पर्शतां मृत्यु येईल आम्हांस । ज्याचें त्याणेंचि घ्यावें विष । आम्हां न लगे सेवा ही ॥ ८९ ॥ ऐसें बोलून शिष्यजन । पळूं लागले सर्व तेथून । मग स्वामी स्वयें ओंजळ करून । म्हणती ओता कांचरस ॥ ९० ॥ अहो पूर्वीं समुद्र-मंथनकाळीं । कालकूटविष ज्वाळामाळी । प्रकटला येऊनि तयाजवळी । स्वयें प्राशिता झाला जो ॥ ९१ ॥ तोचि तो शंकराचार्य भगवान । तयासी काय कांचरस कठिण । कल्पांतींच्या कृशानूलागून । गिळील जाण क्षणार्धें ॥ ९२ ॥ असो मग ते दुष्ट कासार । तो तप्त कांचरस प्रखर । आचार्यांच्या ओंजळीं सत्वर । ओतिते झाले भिक्षेसी ॥ ९३ ॥ जया रसाचा बिंदु तत्त्वतां भूमीवरी पडला असतां । जळोनि जाईल भूमि

Digitization by American Academy of Indic Studies. AAIS(USA)

समस्ता । ऐसा तप्त अत्यंत ॥९४॥ परी तो जगद्गुरु भगवान । अति शीतळ मधुर जीवन । प्यावें तैसें त्या रसा तत्क्षण । प्राशिता झाला साचार ॥ ९५ ॥ ऐसें तयाचें पाहूनि साहस । कासारांचें दचकलें मानस । म्हणती हा पैं पुराणपुरुष । धर्म-स्थापनार्थ अवतरला ॥ ९६ ॥ अहो पहातां ज्या रसाप्रती । आमुचे नेत्र गरगरां फिरती । तो रस प्याला स्वयें निगुती । धन्य मूर्ति शंकराचार्य ॥ ९७ ॥ ऐसें सर्व कासारीं बोलून । घट्ट धरिले स्वामींचे चरण । मग शंकराचार्य तेथून । जैन-ग्रामासी पातले ॥ ९८ ॥ आणि स्वकीय शिष्यमुखेंसीं । निरो-पिलें मंडनमिश्रासी । कीं तुम्हीं भेटूनि आम्हांसी । शास्त्रवि-वाद कीजिये ॥ ९९ ॥ वादीं स्वमतशास्त्रवैभवें । आम्हांलागीं त्वां जिंकावें । अथवा आम्हीं पराभवावें । सद्धर्मशास्त्रें तुम्हांसी ॥१००॥ ऐसा शंकराचार्यांचा निरोप । ऐकूनि तो महागर्द-

Digitization by American Academy of Indic Studies, AAIS(USA)

रूप । मंडनमिश्र आकळें अमूप । बोलता शास्त्र अतिमाती ॥ १ ॥ अरे आजपर्यंत बहु पंडित । वादार्थ आले मी मी म्हणत । परी ते म्यां जिंकिले समस्त । आमुच्या जैनशास्त्रेंसीं ॥ २ ॥ आतां हा येऊनि संन्यासी । सांगोन पाठवितो आम्हांसी । तरी मी आजी जिंकीन यासी । सरस्वतीचे प्रसादें ॥३॥ ऐसें गर्वें बोलत वचन । सरस्वतीचें करूनि ध्यान । तो मंडन मिश्र जगद्गुरूंलागून । जाऊनि भेटला तात्काळ ॥४॥ ते दोघेही तेजस्वी महापुरुष । केवळ जैसे चंद्र-चंडांश । दोघांचेही पराक्रम विशेष । समसमान निर्धारें ॥ ५ ॥ दोघेही बोलती एकमेकांसीं । सभा करावी आजिचे दिवसीं । वेदशास्त्राची स्वमुखेंसीं । चर्चा व्हावी सविस्तर ॥ ६ ॥ पूर्वपक्ष उत्तरपक्ष करोन । अर्थ विवरावा संपूर्ण । ज्यासी अर्थ न होय पूर्ण । तयाचें शास्त्र मिथ्या पैं ॥ ७ ॥ आणि जो पराजय पावेल ।

Digitization by American Academy of Indic Studies. AAIS(USA)

तद्धर्म विध्वंसूनि सकळ । ग्रंथही तयाचे तात्काळ । बुडवूनियां टाकावे ॥ ८ ॥ ऐसे दोघेही प्रतिज्ञा बोलुनी । बैसले मध्यें पडदा लावुनी । सर्व जातींचे लोक तत्क्षणीं । समेलागुनी पातले ॥ ९ ॥ तों मंडनमिश्रें पडद्याआंत । शंकराचार्यांसी नकळत । मद्यघट ठेवूनि तयांत । सरस्वती स्थापूनि पूजिली ॥ ११० ॥ तैं त्या मद्याच्या घटांतूनी । सरस्वती बोले अग्यालागुनी । आतां मी शंकराचर्यांसी झणीं । शास्त्रमतें विध्वंसितें ॥ ११ ॥ तूं माझ्या मागें बैसून । चमत्कार पाहें संपूर्ण । मी तुज आहें सुप्रसन्न । वचन सत्य करीन तुझें ॥१२॥ ऐसिये प्रकारें सुंदर । सरस्वतीचा ऐकूनि वर । तो महापंडित मंडनमिश्र । समाधान पावला ॥ १३ ॥ मग पडद्याआंतून । शंकराचार्यांसी बोले वचन । कोणता वेद आरंभून । अर्थ करूं सांग पां ॥ १४ ॥ तैं शंकराचार्य बोलत । चारी वेद

Digitization by American Academy of Indic Studies (AAIS)

करीं समाप्त । जें जें मी पुसेन यथार्थ । तें तें मजसी सांगावें ॥ १५ ॥ ठायीं ठायींचे अर्थ पुसेन । त्यांचें करावें समाधान । न सांगता पदवीपासून । भ्रष्ट करीन क्षणमात्रें ॥ १६ ॥ मग त्याच आचार्यभाषिता । मान्य करूनि तो तत्त्वतां । सरस्वतीसी म्हणे हे माता । बोलें आतां सत्वरी ॥ १७ ॥ तैं श्रीशंकराचार्यांप्रती । बोलूं लागली सरस्वती । परी शंकराचार्याच्या चित्तीं । जैन बोलतो ऐसेंच ॥ १८ ॥ म्हणोनि आचार्य बोलले । अग्या ऋग्वेद आरंभीं ये वेळे । तंव सरस्वतीनें मुख काढिलें । घटांतूनि बाहेरी ॥ १९ ॥ प्रथम ऋग्वेद ऋचांसहित । सरस्वती चालली बोलत । ठायीं ठायीं आचार्य पुसत । अर्थकूटें तेधवां ॥ १२० ॥ परी ज्याच्या मुखापासून । चारी वेद झाले उत्पन्न । त्या ब्रह्मयाचें तें कन्यारत्न । न अडखळे कोठेंचि ॥ २१ ॥ शंकराचार्य जें जें पुसत । त्याचें तत्क्षणीं ती उत्तर देत । असो

Digitization by American Academy of Indic Studies. AAIS(USA)

ऐसा ऋग्वेद समस्त । समाप्त जाणा जाहला ॥ २२ ॥ परी सरस्वती म्हणते वेद । हा आचार्यीं नेणोनि भेद । आतां बोलें रे यजुर्वेद । ऐसें अय्यासी सांगीतलें ॥ २३ ॥ तें स्वामींचें ऐकूनि भाषित । सरस्वती पडद्याआंत । यजुर्वेदालागीं त्वरित । आरंभिती जाहली ॥ २४ ॥ अस्खलित शब्द उमटती । शंकराचार्य अर्थ पुसती । परी कुशलत्वें ती सरस्वती । करी समाधान तत्काळ ॥ २५ ॥ आचार्यांचा न चाले उपाय । कोठेंच न होय पाडाव । मग अंतरीं एक उपाय । ऐसा त्यांनीं योजिला ॥ २६ ॥ पूर्वीं ऋग्वेद जाहला । आतां यजुर्वेद असे चालला । तरी यासी ऋग्वेदांतील भला । पुनरपि प्रश्न कीजिये ॥ २७ ॥ ऐसा करूनियां निश्चय । अय्यासी बोलती आचार्य । अरे तूं सांप्रत निःसंशय । यजुर्वेद बोलतोसी ॥ २८ ॥ परी ऋग्वेदामाजी देख । शंका राहिली असे एक ।

Digitization by American Academy of Indic Studies. AAIS(USA)

ती ऋचा बोलूनि सम्यक । अर्थ सांगें पुनरपि ॥ २९ ॥ ऐशा स्वामींच्या प्रश्नाला । ऐकून स्तब्धली ब्रह्मबाळा । पूर्वीं ऋग्वेद सर्व म्हणितला । परी तिसी त्याचा आठव नसे ॥ १३० ॥ अहो सरस्वतीचा ऐसा मार्ग । कीं वेद शास्त्र पुराणें सांग । आरंभापासोनि स्पष्ट सवेग । संपूर्णही म्हणे पां ॥ ३१ ॥ परी पुढें पुढें म्हणत असतां । मध्येंच पुशिलें पूर्वोक्त अर्था । तरी तियेसी पूर्वोक्त सर्वथा । स्मरत नसे कांहींच ॥३२॥ म्हणोनि अंतरीं गडबडोन । स्तब्ध होतसे तत्क्षण । हें तियेचें वर्म कठिण । ठावुकें नसे कोणासी ॥ ३३ ॥ परी शंकराचार्य चतुर । अंतरीं करीत विचार । ऐसे वेद सार्थ साचार । ब्रह्मांडीं कोण बोलणार ॥ ३४ ॥ ब्रह्मा आणि सरस्वती । हीं मात्र बोलतील निश्चिती । या दोघांवांचूनि जगतीं । नसे कोणी समर्थ ॥ ३५ ॥ ह्या अय्याच्या बापाचेनें । ऐसें नोहे

Digitization by American Academy of Indic Studies. AAIS(USA)

वेद बोलणें । मग ह्या क्षुल्लक पामराचेनें । कोठोनियां बोलवेल ॥ ३६ ॥ तरी तेथें कांहीं तरी । कपट आहे निर्धारीं । ऐसें जाणोनयां अंतरीं । अय्यालागीं बोलत ॥ ३७ ॥ अरे आतां उगा राहिलासी । मम प्रश्नासी कां नोत्तरिसी । तों तो अय्या गडबडोन मानसीं । म्हणे अनर्थ ओढवला ॥ ३८ ॥ दोन चार वेळां स्वामींनीं । प्रश्निलें असे अय्यालागुनी । परी तो अत्यंत भय पावोनी । कांहींच वाणी बोलेना ॥ ३९ ॥ मग शंकराचार्य उठोन । पाहती पडदा उघडोन । तों तेथें मद्यघटांतून । मुख बाहेर आलें असे ॥ १४० ॥ तें पाहतां ही सरस्वती होय । ऐसा अंतरीं करूनि निश्चय । तैं जगद्गुरु शंकराचार्य । कोपें संतप्त जाहले ॥ ४१ ॥ मग सकळ पडदे फाडून । शिरीं घातला दंड दारुण । तेणें तो मद्यघट फुटोन । चूर्ण तत्क्षण जाहला ॥ ४२ ॥ आणि म्हणती हे दुरा-

Digitization by American Academy of Indic Studies. AAIS(USA)

चारिणी । जैनालागीं प्रसन्न होऊनी । वेदशास्त्रचर्चा रात्रंदिनीं । चांडाळिणी करितसे ॥ ४३ ॥ तुझें न पहावें जारिणी मुख । ज्याच्या पोटीं जन्मलीस देख । त्या ब्रह्मयासीच तूं निःशंक । अंगभोग देसी निर्लज्जे ॥ ४४ ॥ ऐसी तूं महापापिणी । ह्या जैनासी वश होऊनी । जैनशास्त्रें स्थापावयालागुनी । सर्वदा रत झालीस ॥ ४५ ॥ ह्या दुष्ट पाखांडमतासी । आश्रय देऊनि अहर्निशीं । अठरा याती चार वर्णासी । एकंकार केलास ॥ ४६ ॥ जैनी झाले लोक समग्र । हा तूंचि केलासी वर्णसंकर वेद शास्त्रें पुराणें परिकर । एकीकडे राहिलीं ॥ ४७ ॥ या जैनाचीं शास्त्रें संपूर्ण । तुवां त्यांचा धरोनि अभिमान । जैन-मत प्रकटवून । लोकां पाखंडीं घातलेंस ॥ ४८ ॥ तुझ्या आश्रयें ह्या दुष्टें स्वमतें । पृथ्वीवरील ग्रामदैवतें । स्थापू-नियां स्वकीय हस्तें । भ्रष्ट केलीं सर्वही ॥ ४९ ॥ ऐसा

Digitization by American Academy of Indic Studies. AAIS(USA)

तुझ्यायोगें सगळा । अत्यानर्थ वोढवला । तो म्यां कैलासीं ऐकियला । म्हणोनि घेतला अवतार ॥ १५० ॥ तूं अनाचार केलासी अत्यंत । तरी सदा राहें नीचमुखात । अंत्यजादिकांच्या गृहीं सतत । वास होवो मम शापें ॥५१॥ ऐसे रीती सरस्वतीप्रती । शंकरस्वामी शाप देती । मग ती कोपोनि सरस्वती । स्वामींप्रती बोलत ॥५२॥ तूं तों धर्म स्थापावयासी । साक्षात् शंकर अवतरलासी । तरी तुझा देह कीकटदेशीं । पडेल जाण मद्वचनें ॥५३॥ ऐसें स्वामींसी शापून । सरस्वती गुप्त झाली तत्क्षण । मग स्वामींचे धरूनि चरण । मंडनमिश्र लोळत ॥५४॥ परी शंकराचार्यीं तत्क्षणीं । जैनशास्त्रांच्या मोटा बांधुनी । अति अगाध समुद्रजीवनीं । नेऊनियां बुडविल्या ॥ ५५ ॥ त्यांतूनि एक अमरकोश । सर्वोपयोगी असे विशेष । म्हणोनि त्या मात्र ग्रंथास । शंकराचार्यीं रक्षिलें ॥ ५६ ॥

Digitization by American Academy of Indic Studies(AAIS)(USA)

असो ऐसें जैनशास्त्रांसी । विध्वंसनियां [illegible] ।
जवळ पाचारूनि जनांसी । स्वामी तयांसीं बोलत ॥ ५७ ॥
अहो हीं ग्रामदैवतें समस्त । आहेत खरीं जैनस्थापित । परी
त्यांतें तुम्हीं सतत । भजत जावें स्वधर्में ॥ ५८ ॥ जैनें
स्थापिलीं म्हणोनी । संशय कांहीं न धरावा मनीं । आपुला
धर्म आपणालागुनी । देवापाशीं काय असे ॥ ५९ ॥ ऐसें
स्वामी सकळ लोकां । सांगती तेव्हां अय्या देखा । स्वामी-
चरणीं स्वकीय मस्तका । ठेवूनियां विनवीत ॥ १६० ॥
म्हणे स्वामी जैनमत संपूर्ण । तुम्ही टाकिलें उच्छेदून । परी
कृपें जैनाचें अभिधान । किंचित् तरी रक्षावें ॥ ६१ ॥ ऐसी
ऐकतां दीनवाणी । कृपा उपजोनि स्वामींच्या मनीं । ग्रामदैव-
तांच्या सन्निधानीं । जैनाचा धोंडा स्थापिला ॥ ६२ ॥
जेथें जेथें ग्रामदैवत । तेथें जैनाचा धोंडा वसत । ग्रामदेवतां-

Digitization by American Academy of Indic Studies. AAIS(USA)

संगें त्याप्रत । प्रतिदिनीं पूजिती ॥ ६३ ॥ असो मग स्वामी तेजोराशी । आज्ञापिती सकळ जनांसी । कीं आपुल्या जातिधर्मेंसीं । पूर्वींप्रमाणें वर्तावें ॥ ६४ ॥ जरी अधर्में वर्ताल कोणी । तरी दंडीन ऐसें बोलुनी । वेदशास्त्र पुराणें तत्क्षणीं । प्रकट केलीं साचार ॥ ६५ ॥ मग सकळही ब्राह्मण । करूं लागले वेदशास्त्राध्ययन । आणि अन्य जनही संपूर्ण । वर्तूं लागले स्वधर्में ॥ ६६ ॥ ऐसें शंकराचार्यें दयाळें । आपुल्या उत्तम बुद्धिबळें । जैनाचें पाखंडमत आगळें । विध्वंसिलें सर्वही ॥ ६७ ॥ श्रुतिस्मृत्युक्त धर्म परिकर । सर्वत्र स्थापिला पृथ्वीवर । तेवींच अद्वैताचा साचार । मार्ग सर्वांसी दाविला ॥ ६८ ॥ एवं महाराज शंकर । भक्तवत्सल कर्पूरगौर । अवतरोनियां भूमिवर । भूभार हरिता जाहला ॥ ६९ ॥ अहो शंकराची लीला अगाध । जो भक्तवत्सल स्वानंदकंद । सेवकां

Digitization by American Academy of Indian Studies, AAIS(USA)

तारूनियां विशद । शिवकवची नेतसे ॥ १७० ॥ काय वर्णावें त्याचें चरित । जे दीन अनाथ सद्भक्त । शिव पंचाक्षरी षडक्षरी जपत । तयां तारीत प्रसादें ॥ ७१ ॥ दाशार्ह राव आणि कलावती । बहुला विदुर पापमती । तींही शिवपंचाक्षरें निगुती । अक्षय गती पावलीं ॥ ७२ ॥ शबर केवळ निषाद । शिवकृपें तरला हें प्रसिद्ध । भस्म होऊनियां तद्भार्या शुद्ध । पुनरपि देहें प्रकटली ॥ ७३ ॥ श्रीशिवयोगियानें । सुमतिभद्रायूकारणें । शिवकवचाच्या उपदेशानें । पावन केलें साचार ॥ ७४ ॥ मैत्रेयीच्या उपदेशेंकरूनीं । शिवव्रत आचरतां सीमंतिनी । यमुनेंत पति बुडाला असोनी । आला वांचोनी शिवकृपें ॥७५॥ पराशर ऋषीनें आपण । रुद्राभिषेकेंकरून । राजपुत्राचा मृत्यु टाळून । तयासी राज्यीं स्थापिलें ॥ ७६ ॥ ऐसे शिवकवच रुद्र । षडक्षरी पंचाक्षरी इत्यादी मंत्र । सर्वोद्धारक आहेत

Digitization by American Academy of Indic Studies. AAIS(USA)

पवित्र । परी अभक्तां काय ते ॥ ७७ ॥ जरी गर्गमुनीसारिखे सद्गुरु । दाशार्हरायापरी शिष्य थोरू । भाविक असतील तरी उद्धारू । होईल जाण निश्चयें ॥ ७८ ॥ जरी भद्रायूसम शिष्यजन । शिवयोगियापरी गुरु सुजाण । तरी प्रत्यक्ष शिव प्रकटोन । नेईल शिष्या कैलासीं ॥ ७९ ॥ कलियुगामाजीं गुरु महंत । एक अडक्यासी तीन मिळत । परी सद्गुरूसम अत्यद्भुत । सामर्थ्य तेथें कैंचें पां ॥ १८० ॥ द्रव्याची इच्छा धरूनि मनीं । केवळ शिष्यजनांसी भोंदुनी । मंत्रतंत्र फुंकोनि कानीं । व्यर्थ साधना लाविती ॥ ८१ ॥ शिष्यही अभाविक दुर्जन । गुरूचें पहाती सदा न्यून । म्हणोनि दोघां नरक दारुण । प्राप्त होय शेवटीं ॥ ८२ ॥ आतांचे गुरुशिष्य सकळिक । केवळ द्रव्याचे गिऱ्हाईक । दाशार्हादिकांपरी तों एक । शिष्य न दिसे कलियुगीं ॥ ८३ ॥ सद्गुरु तों शिष्यांच्या धना । नरका-

Digitization by American Academy of Indic Studies. AAIS(USA)

समान मानिती जाणा । सच्छिष्यही तनु-मन-धना । अर्पितात गुरुपायीं ॥८४॥ म्हणोनि तरले ते दाशार्हादिक । नातरी तेच मंत्र सकळिक । परी हे आतांचे जन मूर्ख । द्रव्यलोभें भुलले पैं ॥ ८५ ॥ अहो कृतयुगामाजी पाहतां । अस्थिगत प्राण होता । जेव्हां अस्थी पडती सर्वथा । तेव्हां प्राण जातसे ॥ ८६ ॥ म्हणोनि तोंपर्यंत साधन । करीत बैसती आरण्यीं जाऊन । त्रेतायुगीं ते चर्मगत प्राण । चर्म झडतां मृत्यु होय ॥ ८७ ॥ द्वापारीं प्राण नाडीगत । नाडी सुकती तों वांचत । ऐसें पूर्वीं आयुष्य बहुत । होतें सकळ मानवां ॥ ८८ ॥ आणि लक्ष अयुत सहस्र वर्षें । ऐसीं तेव्हां होतीं आयुष्यें । म्हणोनि सकळ बहुत वर्षें । अनुष्ठानें आचरत ॥ ८९ ॥ आणि ऐसें तप करीत । कीं जेणें अंगीं वारुळें वाढत । मग प्रसन्न होऊनि भगवंत । आपुल्या नेत पदासी ॥ १९० ॥ आतां तो अन्नमय

Digitization by American Academy of Indic Studies. AAIS(USA)

प्राण । अन्नाविण सत्वर मरण । आणि आयुष्य तेंही अपूर्ण । नोहे साधन कांहींच ॥ ९१ ॥ देहाचा नाहीं भरंवसा । कोण दिवस येईल कैसा । म्हणोनि साक्षात् जगदीशा । अंतरीं दया उद्भवली ॥ ९२ ॥ आणि औट घटिकांत पूर्ण । परमेश्वरप्राप्ती होऊन । मोक्षासी जावें उद्धरोन । ऐसा मार्ग काढिला ॥ ९३ ॥ तो मार्ग म्हणाल कवण । तरी सद्गुरूसी जावें शरण । यावीण मोक्षलाभालागून । इतर साधन नसेचि ॥ ९४ ॥ आतां सद्गुरु तो कैसा असावा । सदा आनंद तन्मनीं वसावा । वामदेव गर्ग शुक किंवा । पराशरापरी साचा ॥ ९५ ॥ शिष्यही असावे भाविक । गुरूचि मानावा ईश्वर एक । ऐसें घडतां हे सकळिक । जन तरतील कलियुगीं ॥ ९६ ॥ श्रीधर म्हणे श्रोतयांसी । ज्या मंत्रीं तरले महाऋषी । तेचि हे मंत्र तुम्हांसी । प्रकाशित केले पां ॥ ९७ ॥ ज्या मंत्रें भद्रायु तरला । जेणें

Digitized by Ameridan Academy of Indic Studies. AAIS (USA)

दाखविलाव उद्धरला । आणि जो मंत्र सुवाचि रावीला ।
शिवयोगियें दिधला असे ॥ ९८ ॥ ज्या मंत्रें बहुला उद्धरली ।
विदुर पावला शिवपदकमळीं । आणि अतारासहित तरली ।
सीमंतिनी ज्या मंत्रें ॥ ९९ ॥ तेचि षडक्षर पंचाक्षरी रुद्र ।
मृत्युंजय शिवकवच पवित्र । इत्यादि सकळही मंत्र । या
ग्रंथांत कथियेले ॥ २०० ॥ परी श्रोते तुम्ही म्हणाल जरी
तेचि मंत्र असतां निर्धारीं । तिंहीं सांप्रत पूर्वीच्या परी । कां
न उद्धरती जन हे ॥ १ ॥ तरी जपकर्त्याचें मन । शुद्ध
असेल तरी तत्क्षण । पूर्वींप्रमाणें तयासी गुण । येईल जाण
निश्चयें ॥ २ ॥ यालागीं विशुद्ध भावेंसीं । जपावें या शिव-
मंत्रांसीं । आणि सर्वांनींही अहर्निशीं । शिवलीमृतासी ।
ऐकिजे ॥३॥ आपुल्या प्रपंचालागुनी । सावध जैसे निशिदिनीं ।
तैसे जरी शिवस्मरणीं । तरी मग उणें कायसें ॥ ४ ॥

Digitization by American Academy of Indic Studies. AAIS(USA)

कलियुगींच्या जनाकारणें । शंकराचार्य ह्या अभिधानें । अवतार घेऊनियां शिवानें । जैनमत बुडविलें ॥५॥ ऐसा सद्धर्मप्रतिपालक । जो शंभु अपर्णानायक । तयाचें स्मरण करितां सकळिक । भवभय निरसे पैं ॥६॥ आपुल्या कार्यात रात्रंदिन । गुंतले असती जे कां जन । ते अभागी आयुष्य सरोन । पावती निधन अकस्मात ॥ ७ ॥ जे कित्येक प्रपंचीं गुंतले । शिवध्यान करूं विसरले । जन्मासी आले तैसेचि गेले । ते जन्मले मेले सारखेच ॥ ८ ॥ जे जन्मोनि कांहीं करीत नाहीं । ते शेवटीं जावोनि यमाचे गेहीं । तेथें पडोनि नरकडोहीं । अनेक भोग भोगिती ॥ ९ ॥ आणि पुनरपि नाना योनींत । जन्मोनि अनंत दुःखें भोगीत । एवं संसृतीच्या आवर्तात । बुचकळत सर्वदा ॥२१०॥ म्हणोनि सांगतों सर्वांलागुन । शिवचरणीं भाव धरोन । करितां शिव-लीलामृतपान । जन्म-मरण खंडेल ॥ ११ ॥ शिवस्मरणकर्त्या

Digitization by American Academy of Indic Studies. AAIS(USA)

जनासी । शिव नेती मोक्षपदासी । ब्राह्मणादि सर्व जातीसी । शिवस्मरण तारक ॥ १२ ॥ परी ब्राह्मण आपुल्या कर्मांत । बैसती बहुत ग्रंथ घोकीत । आणि प्रपंचीं होऊनि रत शिवस्मरण विसरले ॥ १३ ॥ आणि क्षत्रिय ते संपूर्ण । नाना शस्त्रें सांभाळून । सदा युद्ध इच्छिती म्हणोन । शिवस्मरण विसरले ॥ १४ ॥ वैश्य ते आपुल्या व्यवहारेंसीं । द्रव्याची दुणाई इच्छूनि मानसीं । तागडी धरिती अहर्निशीं । शिवस्मरण मग कैंचें ॥ १५ ॥ कुणब्यासी नाहीं घरदार । नित्य नूतन संसार । भूमिसेवा करिती निरंतर । मग शिवस्मरण कैंचें तयां ॥ १६ ॥ सोनार सुतार कासार । करीत आपुले व्यवहार । प्रपंची गुंतले निरंतर । मग शिवस्मरण कोठूनी ॥१७॥ ऐशा सकळही याती । आपापल्या व्यवहारीं गुंतती । जन्ममरणांच्या आवृत्ती । न सुटती साचार

Digitization by American Academy of Indic Studies. AAIS(USA)

॥१८॥ पुनः पुनः जन्ममरण । योन्यायशीं लक्ष योनी भोगणें । परी तयांच्या परिहाराकारणें । शिवनामामृत समर्थ ॥१९॥ यालागीं शिवलीलामृत ग्रंथ । पापीजनोद्धारक निश्चित । यातें जे श्रवण पठण करीत । ते जन होत शिवरूपी ॥२२०॥ एक मंडळामाझारी । म्हणजे बेचाळीस दिनाभीतरीं । सदा शिवमूर्ति ध्याऊनि अंतरीं । सात आवर्तनें करिती जे ॥२१॥ तयां श्रीगौरीरमण । प्रत्यक्ष देऊनियां दर्शन । सकळ कामना करितो पूर्ण । ऐसा महिमा ग्रंथाचा ॥ २२ ॥ श्रावणमासीं सोमवारीं । एकएक आवर्तन जो करी । श्रीशंकर तयाचे घरीं । वास करितो सर्वदा ॥ २३ ॥ श्रीशंकर झालिया प्रसन्न । जगीं तयासी काय न्यून । जैसी कामधेनू मिळतां संपूर्ण । मनोरथ पूर्ण होतात ॥२४॥ जरी पाहिजे शंभूची कृपा । तरी हा आहे मार्ग सोपा । करीत पंचाक्षरादि मंत्रजपा । शिवलीलामृत

Digitization by American Academy of Indic Studies. AAIS(USA)

वाचावें ॥२५॥ शनिप्रदोषा शिवरात्रिदिनां। तो आवर्तन करितां तत्क्षणीं। सर्व बंधमुक्त होऊनी। इच्छिला पदार्थ लाधतो ॥२६॥ आतां शंकेल श्रोत्यांचें मन। श्रीशिवमंत्राच्या जपेंकरून। जैसीं दाशार्हाच्या अंगांतून। पापें निघालीं काकरूपें ॥ २७ ॥ तेवीं पंचाक्षरीमंत्राचा जप। आम्ही करीत असतां अमूप। काकरूपें आमुचें पाप। गेलें कां न दिसे पैं ॥ २८ ॥ तरी श्रोतेजन हो ऐका। ऐसी अंतरीं न धरा शंका। स्कंदपुराणीं व्यासें जें कां। लिहिलें तेंचि हें कथिलेंसे ॥ २९ यालागीं ॥ हें असत्य म्हणतां। जिव्हेसी कीटक पडतील तत्त्वतां। दाशार्हापरी भावें वर्ततां। पापें भस्म होतील ॥२३०॥ चौदा अध्यायांभीतरीं। जे मंत्र कथिले ऋषीश्वरीं। तेंहीं निष्पाप होऊनि सत्वरी। बहुत जन उद्धरले ॥ ३१ ॥ शिवकवचें भद्रायुबाळ। शिवमंत्रें शारदा निर्मळ। राजपुत्राचा आलेला काळ। रुद्रावर्तनें

Digitization by American Academy of Indic Studies. AAIS(USA)

परतला ॥ ३२ ॥ शबरस्त्री भस्म झाली । परी ती नैवेद्यार्पणाच्या वेळीं । अन्नपात्र घेऊनि पतीजवळी । उभी राहिली पूर्ववत ॥ ३३ ॥ वहुला ती केवळ पातकी । पश्चातापें गेली स्वर्गलोकीं । विदुरभ्रतार होता नरकीं । तोही तेथें आणविला ॥ ३४ ॥ वामदेवें ब्रह्मराक्षसास । गौतमें कल्माषपादरायास । श्रीशिवें श्रियाळ–चांगुणेस । आणि चिलयास उद्धरिलें ॥३५॥ दाशार्हराव आणि कलावती । शिवमंत्रें पावली मुक्ती । व्याध तरला अरण्यपंथीं । कीर्तनश्रवणमात्रेंच ॥ ३६ ॥ गोरक्षक बाळ अज्ञान । तोही तरला शिवमंत्रेंकरून । मंत्रांत मंत्र श्रेष्ठ हे दोन । पंचाक्षरी आणि षडाक्षरी ॥ ३७ ॥ शिवकवच महामंत्रासहित । मृत्युंजय भस्ममंत्र विख्यात । रुद्रावर्तन चिताभस्मपूत । आणि शिवदर्शन उत्तम ॥ ३८ ॥ ह्यांचीं माहात्म्यें संपूर्ण । चवदा अध्यायांत वर्णून । ह्या पंधराव्या अध्यायीं आख्यान ।

Digitized by Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha American Academy of Indic Studies (AAIS) (USA)

जगद्गुरुचें कथिलें ॥३९॥ स्कंदाप्रती शंकर सांगत । ते हा मंत्रासी मुखें बोलत । तयां मी प्रत्यक्ष उमानाथ । दर्शन देतों प्रीतीनें ॥२४०॥ जो शिवलीलेसी पठण करी । तयासी प्रसन्न गिरिकुमारी । आणि मीही तयासी अहोरात्रीं । न विसंबें निश्चयें ॥४१॥ ऐसें श्रीगिरिजानाथ । कथिते जाहले स्कंदाप्रत । म्हणोनि मीही तैसेंचि येथ । वर्णियेलें असे पां ॥ ४२ ॥ मी आपल्या पदरींचें कांहीं । उगाच वर्णन केलें नाहीं । श्रोतेजनीं हृदयाठायीं । विकल्प कांहीं न धरावा ॥ ४३ ॥ शिवलीलेचे चवदा अध्याय । हा पंधरावा कोठील काय । ऐसा मनीं विकल्प होय । तरी सांगतों ऐकिजे ॥ ४४ ॥ ज्या शिवें भक्त तारिले अपार । आणि ज्याचा शिवलीलामृत ग्रंथ पवित्र । त्यानेंच ह्या कलियुगीं अवतार । धर्मस्थापनार्थ घेतला ॥ ४५ ॥ शिवमहिमा अगाध । सकळही कीजे प्रसिद्ध । म्हणोनि पंधरावा अध्याय

Digitization by American Academy of Indic Studies. AAIS(USA)

शुद्ध । शिवाज्ञेनें वर्णिला ॥ ४६ ॥ पूर्वयुगीं जी लीला वर्तली । ती चवदा अध्यायीं वर्णिली । कलियुगीं श्रीचंद्रमौळी । शंकराचार्य अवतरले ॥४७॥ तेंचि सविस्तर कथन । या पंधराव्यांत केलें पूर्ण । श्रोतीं श्रवणार्थ रात्रंदिन । सादर असावें साचार ॥४८॥ हे पंधरा अध्याय संपूर्ण । नित्य करावे श्रवण पठण । अथवा सात पारायणें । अत्यादरें करावीं ॥४९॥ मद्य मांस भक्षून । न करावें ग्रंथपठण । कीं स्नान केल्यावांचून । पारायण न करावें ॥ २५० ॥ रजस्वलेच्या श्रवणीं । न पडावा हा मंत्रशिरोमणी । कीं अभक्ष्यभक्ष्य भक्षूनी । शिवों नये या ग्रंथा ॥ ५१ ॥ आणि जो दुष्ट दुर्जन । अविश्वासू निंदक महान । तयाच्या श्रवणीं जाण । न घालावा सर्वथा ॥ ५२ ॥ रजस्वला स्त्रियांसमान दुर्जन-निंदकांचे मन । केवळ अशुद्ध असतें म्हणोन । ग्रंथश्रवणा योग्य नव्हे ॥ ५३ ॥ ह्या ग्रंथाच्या पठणेंकरून

Digitization by American Academy of Indic Studies - AAIS(USA)

इच्छिले सर्व प्राप्त होऊन । गडांतरें रोग मृत्यु पाप क्रूर । दरिद्र संकटें निरसती ॥ ५४ ॥ अष्टकुष्ठादि रोग निरसती । शृंखळादि बंधनें तुटती । आयुष्यवर्धन धनसंतती । अखंडित होय पां ॥ ५५ ॥ आणि तुष्टि पुष्टि सायुज्यसदन । पठणमात्रें लाधतें पूर्ण । याच्या नित्यपारायणासमान । पुण्य नाही दूसरें ॥ ५६ ॥ पंधरा अध्याय ग्रंथ सकळ । जरी नित्य नेमें न वाचवेल । तरी बेचाळीस ओंव्या सोज्ज्वळ । भक्तिभावें वाचाव्या ॥५७॥ नित्य प्रभातीं स्नान करून । बेचाळीस ओंव्या वाचितां पूर्ण । सर्व शिवलीलामृत पठण । केल्याचें पुण्य येईल ॥५८॥ शिवलीलामृत ग्रंथ विशेष । पंधरा अध्याय बहुत सुरस । त्यांतील निवडोनि सारांश । बेचाळीस ओंव्या काढिल्या ॥५९॥ आतां बेचाळीस ओंव्या कोणत्या । तरी सांगतो ऐकाव्या त्या । श्रवणमात्रें सकळ श्रोत्यां । स्वर्गप्राप्ती निश्चयें ॥ २६० ॥

Digitization by American Academy of Indic Studies, AAIS(USA)

(नित्यपाठाच्या बेचाळीस ओव्या प्रारंभ)

ॐ नमोजी शिवा अपरिमिता । आदि अनादि मायातीता ।
पूर्ण ब्रह्मानंद शाश्वता । हेरंबताता जगद्गुरु ॥ ६१ ॥ ज्योतिर्मय-
स्वरूपा पुराणपुरुषा । अनादिसिद्धा आनंदवनविलासा ।
मायाचक्रचाळका अविनाशा । अनंतवेषा जगत्पते ॥ ६२ ॥
जयजय विरूपाक्षा पंचवदना । कर्माध्यक्षा शुद्धचैतन्या ।
मनोजदमना मनमोहना । कर्ममोचका विश्वंभरा ॥ ६३ ॥
जेथें सर्वदा शिवस्मरण । तेथें भुक्ति मुक्ति आनंद कल्याण ।
नाना संकटें विघ्नें दारुण । न बाधती कालत्रयीं ॥ ६४ ॥
संकेतें अथवा हास्येंकरून । भलत्या मिषें घडो शिवस्मरण ।
न कळतां परिस लोहालागुन । झगटतां सुवर्ण करीतसे ॥ ६५ ॥
न कळत प्राशितां अमृत । अमर काया होत यथार्थ । औषध

Digitization by American Academy of Indic Studies. AAIS(USA)

नेणतां भक्षीत । परी रोग हरे तत्काळ ॥ ६६ ॥ जयजय मंगलधामा । निजजनतारक आत्मारामा । चराचरफलांकित कल्पद्रुमा । नामा अनामा अतीता ॥ ६७ ॥ हिमाचलसुता-मनरंजना । स्कंदजनका शफरीध्वजदहना । ब्रह्मानंदा भाललोचना । भवभंजना महेश्वरा ॥ ६८ ॥ हे शिवा वामदेवा अघोरा । तत्पुरुषा ईशाना ईश्वरा । अर्धनारीनटेश्वरा । गिरिजारंगा गिरीशा ॥ ६९ ॥ धराधरेंद्रमानससरोवरीं । तूं शुद्ध मराळ क्रीडसी निर्धारीं । तव अपार गुणांसी परोपरी । सर्वदा वर्णिती आम्नाय ॥ ७० ॥ न कळे तुझें आदिमध्या-वसान । आपणचि सर्वकर्ता कारण । कोठें प्रकटसी याचें अनु-मान । ठायीं न पडे ब्रह्मादिकां ॥ ७१ ॥ जाणोनि भक्तांचें मानस । तेथेंचि प्रकटसी जगन्निवास । सर्वकाळ भक्तकार्यास ।

Digitization by American Academy of Indic Studies. AAIS(USA)

स्वांग उडी घालिसी ॥ ७२ ॥ सदाशिव हीं अक्षरें चारी। सदा उच्चारी ज्याची वैखरी। तो परम पावन संसारीं। होऊनि तारी इतरांतें ॥ ७३ ॥ बहुत शास्त्रवक्ते नर। प्रायश्चित्तांचे करितां विचार। परी शिवनाम एक पवित्र। सर्व प्रायश्चित्तां आगळें ॥ ७४ ॥ नामाचा महिमा अद्भुत। त्यावरी प्रदोषव्रत आचरत। त्यांसी सर्व सिद्धि प्राप्त होत। सत्य सत्य त्रिवाचा ॥ ७५ ॥ जयजयाजी पंचवदना। महापापद्रुमनिकृंतना। मदमत्सरकाननदहना। निरंजना भवहारका ॥७६॥ हिमाद्रि-जामाता गंगाधरा। सुहास्यवदना कर्पूरगौरा। पद्मनाभमन-रंजना त्रिनेत्रा। त्रिदोषशमना त्रिभुवनेशा ॥ ७७ ॥ नीलग्रीवा अहिभूषणा। नंदीवहना अंधकमर्दना। दक्षप्रजापतिमखभंजना। दानवदमना दयानिधे ॥७८॥ जय जय किशोरचंद्रशेखरा।

Digitization by American Academy of Indic Studies. AAIS(USA)

उर्वीधरेंद्रनंदिनीवरा । त्रिपुरमर्दना कैलासविहारा । तुझ्या लीला विचित्र ॥ ७९ ॥ कोटिभानुतेजा अपरिमिता । विश्व-व्यापका विश्वनाथा । समाधिप्रिया भूतादिनाथा । मूर्तामूर्ता त्रयीमूर्ते । २८०॥ परमानंदा परमपवित्रा । परात्परा पंचदश-नेत्रा । पशुपते पयःफेनगात्रा । परममंगला परब्रह्मा ॥ ८१ ॥ जय जय श्रीब्रह्मानंदमूर्ती । तूं वंद्य भोळा चक्रवर्ती । शिवयो-गीरूपें भद्रायूप्रती । अगाध नीति कथिलीस ॥ ८२ ॥ जयजय भस्मोद्धूलितांगा । योगिध्येया भक्तभवभंगा । सकळजन आरा-ध्यलिंगा । नेई वेगीं तुजपाशीं ॥ ८३ ॥ जेथें नाहीं शिवाचें नाम । तो धिक् ग्राम धिक् आश्रम । धिक् गृह पुर उत्तम । आणि दानधर्मा धिक्कार ॥ ८४ ॥ जेथें शिवनामाचा उच्चार । तेथें कैंचा जन्ममृत्यु संसार । ज्यांसी शिवशिव छंद निरंतर ।

Digitization by American Academy of Indic Studies, AAIS(USA)

त्याहीं जिंकिलें काळकाळा ॥ ८५ ॥ जयाचीं शिवनामीं भक्ती । तयाचीं पापें सर्व जळती । आणि चुके पुनरावृत्ती । तो केवळ शिवरूप ॥ ८६ । जैसें प्राणियांचें चित्त । विषयीं गुंते अहोरात । तैसें शिवनामीं जरी लागत । तरी मग बंधन कैंचें ॥ ८७ ॥ कामगजविदारक पंचानना । क्रोधजलदप्रभंजना । लोभांधकारचंडकिरणा । धर्मवर्धना दशभुजा ॥ ८८ ॥ मत्सरविपिनकृशाना । दंभनगभेदका सहस्रनयना । लोभमहासागरशोषणा । अगस्त्यमहामुनिवर्या ॥८९॥ आनंदकैलासविहारा । निगमागमवंद्या दीनोद्धारा । रुंडमालांकितशरीरा । ब्रह्मानंदा दयानिधे ॥ २९० ॥ धन्य धन्य तेचि जन । जे शिवभजनीं परायण । सदाशिवलीलामृत पठण । किंवा श्रवण करिती पैं ॥९१॥ सूत सांगे शौनकादिकांप्रती । जे भस्म रुद्राक्ष धारण करिती ।

Digitization by American Academy of Indic Studies, AAIS(USA)

त्यांच्या पुण्यासी नाहीं गणती। त्रिजगतीं धन्य ते ॥ ९२ ॥ जे करिती रुद्राक्ष धारण। त्यांसी वंदिती शक्र द्रुहिण। केवळ तयांचें घेतां दर्शन। तरती जन तत्काळ ॥ ९३ ॥ ब्राह्मणादि चार वर्ण। ब्रह्मचर्यादि आश्रमी संपूर्ण। स्त्री बाल वृद्ध आणि तरुण। यांहीं शिवकीर्तन करावें ॥ ९४ ॥ शिवकीर्तन नावडे अणुमात्र। ते अत्यंत जाणूनि अपवित्र। लेइले नाना वस्त्रालंकार। तरी ते केवळ प्रेतचि ॥ ९५ ॥ जरी भक्षिती मिष्टान्न। तरी ते केवळ पशूसमान। मयूरांगींचे व्यर्थ नयन। तैसे नेत्र तयांचे ॥ ९६ ॥ शिव शिव म्हणतां वाचे। मूळ न राहे पापाचें। ऐसें माहात्म्य शंकराचें। निगमागम वर्णिती ॥ ९७ ॥ जो जगदात्मा सदाशिव। ज्यासी वंदिती कमलोद्भव। गजास्य इंद्र माधव। आणि नारदादि योगींद्र ॥ ९८ ॥ जो जगद्गुरु ब्रह्मानंद। अपर्णाहृदयाब्जमिलिंद। शुद्ध चैतन्य जगदादिकंद।

Digitization by American Academy of Indic Studies. AAIS(USA)

विश्वंभर दयाब्धी ॥ ९९ ॥ जो पंचमुख पंचदशनयन । भार्गववरद भक्तजीवन । अघोर भस्मासुरमर्दन । भेदातीत भूतपती ॥३००॥ तो तूं स्वजनभद्रकारका । संकटीं रक्षिसी भोळे भाविकां । ऐसी कीर्ति अलोलिका । गाजतसे ब्रह्मांडीं ॥ १ ॥ म्हणोनि भावें तुजलागून । शरण रिघालों असें मी दीन । तरी या संकटांतून । काढूनि पूर्ण संरक्षीं ॥ २ ॥

(नित्यपाठाच्या बेचाळीस ओंव्या समाप्त)

ब्रह्मानंद म्हणे श्रीधर । ह्या बेचाळीस ओंव्या समग्र । शिवलीलामृताचें होय सार । श्रोतीं निरंतर परिसाव्या ॥ ३ ॥ सकळ शिवलीलामृताचें । आणि ह्या बेचाळीस ओंव्यांचें । श्रवण पठण केल्याचें । फळ असे समान ॥४॥ जेवीं इक्षुरस गाळुनी । शर्करा काढिजे त्यांतुनी । तेवींच हें शिवलीलेंतुनी । सार काढिलें सज्जनार्थ ॥ ५ ॥ कोणी व्यवहारीं गुंतत । म्हणोनि

Digitization by American Academy of Indic Studies. AAIS(USA)

वाचवेना सर्व ग्रंथ । कित्येक ते आळस करीत । ग्रंथ विस्तृत म्हणोनियां ॥ ६ ॥ हें जाणोनियां अंतरांत । शंकरआज्ञें नित्यपठनार्थ । श्रीशिवलीलेच्या सारभूत । ऐशा ह्या ओंव्या रचियेल्या ॥ ७ ॥ भोळा चक्रवर्ती उदार । भक्तवत्सल कर्पूर-गौर । तारावया जन समग्र । नाना उपाय करीतसे ॥ ८ ॥ तो दीनजनांचा कनवाळू । नाना रीतीं करीत सांभाळू । परी हे दुर्जन कृतघ्न केवळ । मुखें नामही न घेती पां ॥ ९ ॥ शिवनाम मुखीं असावें म्हणोन । साधुसंत करिती यत्न । परी हे सर्व अतिमूर्ख जन । प्रपंचीं गुंतोन पडताती ॥ ३१० ॥ तरणिउदयापासून । अस्तमानापर्यंत अनुदिन । निंदावाद मुखांतून । परी शिवनाम न येचि ॥ ११ ॥ यालागीं सज्जना-लागुनी । विनवितों उभय हस्त जोडूनी । शिवलीलामृतपठणें-करूनी । मोक्ष जोडूनि घेइंजे ॥ १२ ॥ नित्य समस्त नोहे

Digitization by American Academy of Indic Studies. AAIS(USA)

पठण । तरी बेचाळीस ओंव्या संपूर्ण । वाचितां शुद्ध भावें-
करून । मनोरथ पूर्ण होतील ॥ १३ ॥ पंचाक्षरी षडक्षरी
मृत्युंजय । इत्यादि मंत्र जपतां दिव्य । काशीविश्वेश्वराचें
दर्शन भव्य । घेतलें ऐसें होतसे ॥ १४ ॥ श्रीविश्वे-
श्वराच्या मुखांतील । हे मंत्र आहेत सकळ । म्हणोनि तो जाश्व-
नीळ । प्रत्यक्ष होय जपकर्त्या ॥ १५ ॥ आतां शेवटीं मी
श्रीधर । श्रोतयांप्रती जोडुनी कर । विनंती करितों ही सादर ।
अंतरामाजी ठेवावी ॥ १६ ॥ पंचाक्षरी षडक्षरी रुद्र । शिवक-
वच मृत्युंजयादि मंत्र । शिवलीलामृतामाजी पवित्र । आहेत
जाणा निर्धारें ॥ १७ ॥ यालागीं हा उत्तम ग्रंथ । कदापि न
द्यावा दुर्जनाप्रत । तथापि देणार तरी निश्चित । इतुकें गुह्य
राखावें ॥ १८ ॥ हा पंधरावा अध्याय संपूर्ण । आणि मंत्र न
द्यावे निंदकालागून । एवढें श्रीधर हस्त जोडून । श्रोतयांप्रती

Digitization by American Academy of Indic Studies, AAIS(USA)

मागत ॥१९॥ हा शिवलीलामृत ग्रंथ । श्रीमत्स्कंदपुराणांतर्गत । ब्रह्मोत्तरखंडींचा अर्थ । असे यथार्थ सर्वही ॥ ३२० ॥ स्कंदपुराणीं व्यासनारायणें । जैसें कथिलें संस्कृत भाषेनें । आणि नैमिषारण्यीं सूतानें । जैसें ऋषींसी कथिलें पैं ॥ २१ ॥ तैसें हें प्राकृत भाषेंत समस्त । पंधरा अध्याय शिवलीलामृत । रचिलें येणें श्रीविश्वनाथ । असो प्रीत सर्वदा ॥ २२ ॥ जैसें शंकरें कर्णीं कथिलें । तैसें पत्रीं असे लिहिलें । न्यूनाधिक यद्यपि जाहलें । तरी दोष नसे मजवरी ॥ २३ ॥ जय जय शिवा कर्पूरगौरा । ब्रह्मानंदा जगदुद्धारा । श्रीधरहृयारविंदभ्रमरा । अक्षय अभंगा दयानिधे ॥ २४ ॥ शिवलीलामृत ग्रंथ प्रचंड । रसभरित जेवीं इक्षुदंड । संत सज्जन परिसोत अखंड । पंचदशाध्याय गोड हा ॥ ३२५ ॥

Digitization by American Academy of Indic Studies. AAIS(USA)

शिवलीलामृतसार (अभंग छंद)

दाशार्हाची जडे प्रीति । नेम सांगे त्याची सती ॥
स्पर्श करी जळे अंग । तेव्हां सोडी तिचा संग ॥
कलावती म्हणे भूपा । शिवमंत्र जपीं सोपा ॥
नाम घेतां दोष जळे । काकरूपें पाप पळे ॥ १ ॥
पूजनाचा करी त्याग । त्याच दोषें झाला मृग ॥
भजनासी रंभा त्यागी । कामें हिरण्यासी भोगी ॥
दर्शनासी रंभा त्यागी । शिवशापें झाली मृगी ॥
मृग करी जलपान । दुष्ट व्याध ओढी बाण ॥
मनीं नसे जरी भाव । मुखीं म्हणे सदाशिव ॥
मनीं भाव नसे जरी । वेल पडे शिवावरी ॥
मिषें घडे उपोषण । आलें शिवाचें विमान ॥
शिवरात्रिव्रत घडे । मिषें त्याचें पाप झडे ॥ २ ॥

Digitization by American Academy of Indic Studies, AAIS(USA)

शिव पूजा दशानन । त्यासी देई आत्मधन ॥
लिंग रावणानें नेलें । विप्राहातीं त्यानें दिलें ॥
गाई राखी विष्णु देव । त्याचा कुणा नसे ठाव ॥
मूत्र लागे रावणासी । हांक मारी देव त्यासी ॥
लिंग ठेवी गजानन । दैत्य धांवे धरी कान ॥
गाय गुप्त झाली जेथें । भद्रकाळी वसे तेथें ॥
मित्रासह वना गेला । राक्षसाचा वध केला ॥
बंधु त्याचा वैर धरी । गुप्तरूपें राहे घरीं ॥
पितृतिथी सूपशास्त्री । नरमांस वाढी पात्रीं ॥
कोपें गुरु शापी त्याला । राक्षसाच्या योनीं गेला ॥
वनीं मारी विप्र खाई । ब्रह्महत्या जडे पायीं ॥
शाप सरे, घरीं येई । भूत त्याचेमागें जाई ॥
तीर्थ केलें तप केलें । भूत त्याचें नाहीं गेलें ॥

Digitization by American Academy of Indic Studies. AAIS(USA)

मार्ग पुसे गौतमासी । गोकर्णाचा सांगे त्यासी ॥
तेथें पूजी भूप भोला । भूत गेलें मुक्त झाला ॥३॥
शिवभक्त चंद्रसेन । दिव्य मणी त्याचें धन ॥
शत्रु मागे त्यासी मणीं। तोचि दंग तुझे गुणीं ॥
गोपबाळ पूजा पाही । मृत्तिकाच तुला वाही ॥
तुझे रंगीं झाला दंग । माय करी पूजाभंग ॥
बाळ रडे कष्टी झाला । शंभू तयापुढें आला ॥
शिवभक्ता कैंची भीती। शत्रु त्याचे मित्र होती ॥
देह पडे शिवापुढें। कैलासींचा मार्ग चढे ॥
विमर्शन कुमुद्वती । दोघें शिवापाशीं जाती ॥ ४ ॥
पूजा सोडी सत्यरथ । तेणें दोषें झाला मृत ॥
वनी मरे त्याची पत्नी । शत्रु राज्य घे हिरोनी ॥
धर्मगुप्त वनीं पडे । उमा त्यासी घेई कडे ॥

Digitization by American Academy of Indic Studies - AAIS (USA)

धन मिळे नदीतीरी । अंशुमती तया घरी ॥
तिचा पुत्र शुचिव्रत। गुरू सांगे शिवव्रत ॥
शिवव्रतें आलें बळ । त्याचा शत्रु काढी पळ ॥ ५ ॥
सीमंतिनी महासती। चित्रांगद तिचा पती ॥
खेळूं गेला यमुनेंत । नौका बुडाली पाण्यांत ॥
देई दान म्हणे नागा। पृथ्वीवरी जाऊं दे मा ॥
नागें दिलें त्यासी बळ। येतां शत्रु काढी पळ ॥
तिनें केलें शिवव्रत । पति भेटला त्वरित ॥
राज्य करी बहु दिन । शिवपदीं होय लीन ॥ ६ ॥
महासती सीमंतिनी । बोल तिचा खरा जनीं ॥
राजा करी तिची थट्टा । त्यासी लागे आतां बट्टा ॥
नारीवेष सोमवंत । घरी गेला गुणवंत ॥

Digitization by American Academy of Indic Studies. AAIS(USA)

भावें पूजी जोडप्यासी । तेंच गुण आले त्यांसी ॥
हात टेंकी भूपा देवी । बोल तिचा खरा ठेवी ॥
विप्र रते पिंगलेशीं । शिवें दिली मुक्ति त्यांसी ॥
सुमतीच्या पोटीं आला । राजा भद्रायु तो झाला ॥
फोड होती त्यासी नाना । आक्रंदूनी रडे वना ॥
वज्रबाहू सोडी बाला । पद्माकर कामीं आला ॥
शिवयोगी भेटी आला । आत्मधन देई त्याला ॥ ७ ॥
सीमंतिनी प्रसवली । कीर्तिमाली जन्मा आली ॥
पिंगलेची होय भेटी । तीच आली तिचे पोटीं ॥
भद्रायूची राणी झाली । भक्तिसुधारस प्याली ॥
बंदी नेला वज्रबाहू । सुत आला बळ वाहू ॥
पिता सोडी राज्य, करी । शिवव्रत फळ धरी ॥

Digitization by American Academy of Indic Studies, AAIS (USA)

धन मिळे नदीतीरी । अशुमती तया घरी ॥
तिचा पुत्र शुचिव्रत । गुरू सांगे शिवव्रत ॥
शिवव्रतें आलें बळ । त्याचा शत्रु काढी पळ ॥ ५ ॥
सीमंतिनी महासती । चित्रांगद तिचा पती ॥
खेळूं गेला यमुनेंत । नौका बुडाली पाण्यांत ॥
देई दान म्हणे नागा । पृथ्वीवरी जाऊं दे जा ॥
नागें दिलें त्यासी बळ । येतां शत्रु काढी पळ ॥
तिनें केलें शिवव्रत । पति भेटला त्वरित ॥
राज्य करी बहु दिन । शिवपदीं होय लीन ॥ ६ ॥
महासती सीमंतिनी । बोल तिचा खरा जनीं ॥
राजा करी तिची थट्टा । त्यासी लागे आतां बट्टा ॥
नारीवेष सोमवंत । घरी गेला गुणवंत ॥

Digitization by American Academy of Indic Studies. AAIS(USA)

भावें पूजी जोडप्यासी । तेंच गुण आले त्यांसी ॥
हात टेंकी भूपा देवी । बोल तिचा खरा ठेवी ॥
विप्र रते पिंगलेशीं । शिवें दिली मुक्ति त्यांसी ॥
सुमतीच्या पोटीं आला । राजा भद्रायु तो झाला ॥
फोड होती त्यासी नाना । आक्रंदूनी रडे वना ॥
वज्रबाहू सोडी बाला । पद्माकर कामीं आला ॥
शिवयोगी भेटी आला । आत्मधन देई त्याला ॥ ७ ॥
सीमंतिनी प्रसवली । कीर्तिमाली जन्मा आली ॥
पिंगलेची होय भेटी । तीच आली तिचे पोटीं ॥
भद्रायूची राणी झाली । भक्तिसुधारस प्याली ॥
बंदी नेला वज्रबाहू । सुत आला बळ बाहू ॥
पिता सोडी राज्य, करी । शिवव्रत फळ धरी ॥

Digitization by American Academy of Indic Studies. AAIS(USA)

वनीं नेलीं राजाराणी । सत्त्व पाहे शूलपाणी ॥
व्याघ्र तोचि विप्र झाला । नारीदेह त्याने नेला ॥
विप्रदोषी होती कष्ट । नृप घेई अग्निकाष्ठ ॥
देव झाला तया तुष्ट । पाप झालें त्याचें नष्ट ॥
त्याची राणी त्यास दिली । शिवभक्ति फळा आली ॥८॥
पाप बहु दुर्जयाचें । योनीं जाय राक्षसाचे ॥
वामदेवभेटी त्याला । भस्म लागे मुक्त झाला ॥
सिंहकेत नेम सांगे । चिताभस्म करी अंगें ॥
सती शबराची आली । शिवापुढें उभी ठेली ॥
सिंहकेत मुक्त झाला । तोही शिवापाशीं गेला ॥९॥
पति मरे शारदेचा । वर असे नैध्रुवाचा ॥
पूजी उमा-महेशांसी । देवी उभी तयापाशीं ॥

Digitization by American Academy of Indic Studies. AAIS(USA)

स्वप्नीं देई पति भोग । हाचि असे तुझा योग ॥
तिज पुत्र देई देवी । जीभ झडे दोष ठेवी ॥ १० ॥
महानंदा करी नेम । शिवावरी तिचें प्रेम ॥
भस्म कुक्कुट–मर्कटासी । कंठीं घाली रुद्राक्षासी ॥
घर तिचें अग्निमय । शिवलींग झालें भय ॥
चिता पेटे उडी घाली । शिव प्रकटुनी झेली ॥
मर्कटासी जन्म आला । नृपकुळीं सुत झाला ॥
राजपुत्र नेई काळ । शिवदूत सोडी बाळ ॥ ११ ॥
मना जाय गोकर्णासी । मुक्ति मिळे बहुलेसी ॥
नाम गाईलें तुंबरें । पति बहुलेचा तरे ॥
दानवाचे कपटी मन ॥ शिवापाशीं मागे दान ।
माजे ऐसा भस्मासुर । जग झालें चिंतातुर ॥

Digitization by American Academy of Indian Studies. AAIS (USA)

हात ठेवी जन गळे । शंभू तोही पुढें पळे ॥
हातीं येतां ऐसा वर । मागें धांवे भस्मासुर ॥
तेथें देखे स्त्री सुंदर । दैत्य नाचे जैसा खर ॥
विष्णु ठेवी शिरीं कर । भस्म झाला भस्मासुर ॥
रूप पाही मन चळे । वीर्य शंकराचें गळे ॥
अवतार भैरवाचे । आठ झाले शंकराचे ॥ १२ ॥
उडी घाली माय कुंडीं । दक्षा लागे मेषमुंडीं ॥
उमा माया उपेक्षिली । शिक्षा तुवां त्यासी दिली ॥
भवानीचा मानभंग । करी दक्षयज्ञभंग ॥
वीरभद्र पाठविला । दक्षमद जिरवीला ॥
भवानीसीं लावी लग्न । भक्तकाजीं सदा मग्न ॥
भवानीचे पाही पाद । शिव करी शिरच्छेद ॥

Digitization by American Academy of Indic Studies. AAIS(USA)

ब्रह्मा वीर्य गाळी जेथें । बालखिल्य होय तेथें ॥
अग्नि प्राशी शिवरेत । त्यासी होई दिव्य सुत ॥
दैत्य मारी गाजे रण । युद्ध करी षडानन ॥
शंभु मारी त्रिपुरासी । सुत मारी तारकासी ॥
लग्न करीं म्हणे माय । माता गमे करूं काय ॥
ओकी तेथें दूध लोणीं । स्त्रियां दिली शापवाणी ॥१३॥
सारीपाट खेळे शिव । गौरीसवें गेला डाव ॥
देव झाला दिगंबर । तप करी सर्वेश्वर ॥
भिल्ली झाली पुन्हां आणी । कैलासासी शूलपाणी ॥
भक्ति महा चांगुणेची । तैसी असे श्रियाळाची ॥
चिलया बाळ तयां पुत्र । चालविलें अन्नसत्र ॥
सत्त्व पहावया आला । रोगीरूप धरी भोला ॥

Digitization by American Academy of Indic Studies. AAIS (USA)

शिजवूनि घाली बाळ । ऐसी पुरवी भाषी आळ ॥
सत्त्व राखी बाळ मारी । जिता करी त्रिपुरारी ॥
भक्त गाती शिवलीला । शंभु तारी त्यांसी भोला ॥१४॥

रामचंद्र कठाळे

कलीयुगीं बौद्ध जैन । झाले वेदधर्महीन ॥
त्यांसी जिंकावें वादांत । मत स्थापावें अद्वैत ॥
म्हणोनियां अवतार । धरी आचार्य शंकर ॥
वाद मंडनमिश्रासीं । करुनी विडंबिलें त्यासी ॥
श्रुतिधर्माचा उद्धार । केला वाङ्मयसंसार ॥
मठस्थापना करून । यति पावला निर्वाण ॥१५॥

ज. र. आजगांवकर.

Digitization by American Academy of Indic Studies. AAIS(USA)

॥ शिवस्तुति ॥

श्रीगणेशाय नमः ॥ कैलासराणा शिव चंद्रमौळी । फणींद्र माथां मुकुटीं झळाळी ॥ कारुण्यसिंधू भवदुःखहारी । तुजवीण शंभो मज कोण तारी ॥ १ ॥ रवींदु दावानल पूर्ण भाळीं । स्वतेज नेत्रीं तिमिरौघ जाळी ॥ ब्रह्मांडधीशा मदनांतकारी । तुज० ॥२॥ जटा विभूती उटि चंदनाची । कपालमाला प्रित गौतमीची ॥ पंचानना विश्वनिवांतकारी । तुज० ॥ ३॥ वैराग्ययोगी शिव शूळपाणी । सदा समाधी निजबोधवाणी ॥ उमानिवासा त्रिपुरांतकारी । तुज० ॥ ४॥ उदार मेरू पति शैलजेचा । श्रीविश्वनाथ म्हणती सुरांचा ॥ दयानिधी जो गजचर्मधारी ॥ तुज० ॥ ५॥ ब्रह्मादि वंदी अमरादिनाथ । भुजंगमाला धरि सोमकांत ॥ गंगा शिरीं दोष महा विदारी । तुज० ॥ ६॥ कर्पूरगौरी गिरिजा विराजे । हळाहळें कंठ निळाचि साजे ॥ दारिद्र्यदुःखें स्मरणें निवारी । तुज० ॥ ७॥ स्मशानक्रीडा करितां सुखावे । तो देवचूडामणि कोण आहे ॥ उदासमूर्ती जटाभस्मधारी ।

Digitization by American Academy of Indic Studies (AAIS) (USA)

तुज० ॥ ८ ॥ भूतादिनाथ अरि अंतकाचा । तो स्वामि [illegible]
ध्वज शांभवाचा ॥ राजा महेश बहुवाहुधारी । तुज० ॥ ९ ॥ नंदी
हराचा हर नंदिकेश । श्रीविश्वनाथ म्हणती सुरेश ॥ सदाशिव
व्यापक तापहारी । तुज० ॥ १० ॥ भयानक भीम विकाळ नग्न ।
लीलाविनोदें करि काम भग्न ॥ तो रुद्र विश्वंभर दक्ष मारी ।
तुज० ॥ ११ ॥ इच्छा हराची जग हें विशाळ । पाळी रची तो
करि ब्रह्मगोळ ॥ उमापती भैरव विघ्नहारी । तुज० ॥ १२ ॥
भागीरथीतीर सदा पवित्र । जेथें असे तारक ब्रह्ममंत्र ॥ विश्वेश
विश्वंभर त्रिनेत्रधारी । तुज० ॥ १३ ॥ प्रयाग वेणी सकळा
हराच्या । पदारविंदीं वहाती हरीच्या ॥ मंदाकिनी मंगल मोक्षकारी ।
तुज० ॥ १४ ॥ कीर्ती हराची स्तुति बोलवेना । कैवल्यदाता
मनुजां कळेना ॥ एकाग्रनाथ विष अंगिकारी । तुज० ॥ १५ ॥
सर्वांतरीं व्यापक जो नियंता । तो प्राणलिंगाजवळी महंता ॥ अंकीं
उमा ते गिरिरूपधारी । तुज० ॥ १६ ॥ सदा तपस्वी असे
कामधेनू । सदा सतेज शशि कोटिभानू ॥ गौरीपती जो सदा

Digitization by American Academy of Indic Studies. AAIS(USA)

भस्मधारी । तुज० ॥१७॥ कपूरगौरी स्मरल्या विसांवा । चिंता हरी जो भजकां सदैवा ॥ अंतीं स्वहीत सुचना विचारी । तुज० ॥१८॥ विरामकाळीं विकळ शरीर । उदास चित्तीं न धरीच धीर ॥ चिंतामणी चिंतनें चित्तहारी । तुज० ॥ १९ ॥ सुखावसानें सकळें सुखाचीं । दुःखावसानें टळती जगाचीं ॥ देहावसानें धरणी थरारी । तुज० ॥ २० ॥ अनुहातशद्ब गगनीं न माय । त्याचेनि नादें भव शून्य होय ॥ कथा निजांगें करुणा कुमारी । तुज० ॥ २१ ॥ शांति स्वलीला वदनीं विलासे । ब्रह्मांडगोळीं असुनी न दीसे ॥ भिल्ली भवानी शिव ब्रह्मचारी । तुज० ॥ २२ ॥ पीतांबरें मंडित नाभि ज्याची । शोभा जडीत वरि किंकिणीची ॥ श्रीदेवदत्त दुरितांतकारी । तुज० ॥ २३ ॥ जिवाशिवांची जडली समाधी । विटला प्रपंच तुटली उपाधी ॥ शुद्धस्वरें गर्जति वेद चारी । तुज० ॥ २४ ॥ निधानकुंभ भरला अभंग । पहा निजांगें शिव ज्योतिर्लिंग ॥ गंभीर धीर सुर चक्रधारी । तुज० ॥२५॥ मंदार बिल्वें बकुलें सुवासी । माला पवित्र वहा शंकरासी ॥ काशीपुरीं भैरव

Digitization by American Academy of Indic Studies, AAIS(USA)

विश्व तारी। तुज० ॥२६॥ जाईजुई चंपक पुष्पजाती। शोभे गळां मालतिमाळ हातीं॥ प्रतापसूर्य शरचापधारी। तुज० ॥ २७ ॥ अलक्ष्यमुद्रा श्रवणीं प्रकाशे। संपूर्ण शोभा वदनीं विकासे॥ नेई सुपंथें भवपैलतीरीं। तुज० ॥ २८ ॥ नागेशनामा सकळां जिव्हाळा। मना जपें रे शिवमंत्रमाळा॥ पंचाक्षरी ध्यान गुहा-विहारी। तुज० ॥ २९ ॥ एकांतिं ये रे गुरुराजस्वामी। चैतन्य-रूपीं शिव सौख्यनामीं। शिणलों दयाळा बहुसाल भारी। तुजवीण शंभो मज कोण तारी॥ ३० ॥

शास्त्राभ्यास नको श्रुती पढुं नको तीर्थासि जाऊं नको।
योगाभ्यास नको व्रतें मख नको तीर्वें तपें तीं नको।
काळाचें भय मानसीं धरूं नको दुष्टासि शंकूं नको।
ज्याचीया स्मरणें पतीत तरती तो शंभु सोडूं नको ॥ ३१ ॥

॥ श्रीसांबसदाशिवार्पणमस्तु ॥ शुभं भवतु ॥

Digitization by American Academy of Indic Studies. AAIS(USA)

श्री शिव रक्षा

श्रीगणेशाय नमः। श्रीसांबसदाशिवाय नमः। अस्य श्रीशिवरक्षास्तोत्रमंत्रस्य। याज्ञवल्क्य ऋषिः। श्रीसदाशिवो देवता। अनुष्टुप् छंदः। श्रीसदाशिवप्रीत्यर्थे शिवरक्षास्तोत्रजपे विनियोगः। चरितं देवदेवस्य महादेवस्य पावनम्। अपारं परमोदारं चतुर्वर्गस्य साधनम् ॥ १ ॥ गौरीविनायकोपेतं पंचवक्त्र त्रिनेत्रकम्। शिवं ध्यात्वा दशभुजं शिवरक्षां पठेन्नरः ॥ २ ॥ गंगाधरः शिरः पातु भालमर्धेन्दुशेखरः। नयने मदनध्वंसी कर्णौ सर्पविभूषणः ॥ ३ ॥ घ्राणं पातु पुरारातिर्मुखं पातु जगत्पतिः। जिह्वां वागीश्वरः पातु कंधरं शितिकंधरः ॥ ४ ॥ श्रीकंठः पातु मे कंठं स्कंधौ विश्वधुरंधरः। भुजौ भूभारसंहर्ता करौ पातु पिनाकधृक् ॥ ५ ॥ हृदयं शंकरः पातु जठरं गिरिजापतिः।

Digitization by Ameridan Academy of Indian Studies. AAIS USA

नाभिं मृत्युंजयः पातु कटी व्याघ्रनिवासः ॥ ६ ॥ गुह्यं पातु दीनार्त शरणागतवत्सलः । ऊरू महेश्वरः पातु जानुनी जगदीश्वरः ॥ ७ ॥ जंघे पातु जगत्कर्ता गुल्फौ पातु गणाधिपः । चरणौ करुणासिंधुः सर्वांगानि सदाशिवः ॥ ८ ॥ एतां शिवबलोपेतां रक्षां यः सुकृती पठेत् । स भुक्त्वा सकलान् कामान् शिवसायुज्यमाप्नुयात् ॥ ९ ॥ ग्रहभूतपिशाचाद्यास्त्रैलोक्ये विचरन्ति ये । दूरादाशु पलायन्ते शिवनामाभिरक्षणात् ॥ १० ॥ अभयंकरनामेदं कवचं पार्वतीपतेः । भक्त्या बिभर्ति यः कंठे तस्य वश्यं जगत्त्रयम् ॥ ११ ॥ इमां नारायणः स्वप्न शिवरक्षां यथाऽऽदिशत् । प्रातरुत्थाय योगीन्द्रो याज्ञवल्क्यस्तथाऽलिखत् ॥ १२ ॥ इति श्रीयाज्ञवल्क्यप्रोक्तं श्रीशिवरक्षास्तोत्रं संपूर्णम् ।

Digitization by American Academy of Indic Studies. AAIS(USA)

श्रीशिवषडक्षरस्तोत्रम्

ॐकारं बिन्दुसंयुक्तं नित्यं ध्यायन्ति योगिनः । कामदं मोक्षदं चैव ॐकाराय नमो नमः ॥ १ ॥ नमन्ति ऋषयो देवा नमन्त्यप्सरसां गणाः । नरा नमन्ति देवेशं नकाराय नमो नमः ॥ २ ॥ महादेवं महात्मानं महाध्यानपरायणम् । महापापहरं देवं मकाराय नमो नमः ॥३॥ शिवं शांतं जगन्नाथं लोकानुग्रह-कारकम् । शिवमेकपदं नित्यं शिकाराय नमो नमः ॥ ४ ॥ वाहनं वृषभो यस्य वासुकिः कंठभूषणम् । वामे शक्तिधरं देवं वाकाराय नमो नमः ॥ ५ ॥ यत्र यत्र स्थितो देवः सर्वव्यापी महेश्वरः । यो गुरुः सर्वदेवानां यकराय नमो नमः ॥ ६ ॥ षडक्षरमिदं स्तोत्रं यः पठेच्छिवसन्निधौ । शिवलोकमवाप्नोति शिवेन सह मोदते ॥ ७ ॥

इति श्रीरुद्रयामले उमामहेश्वरसंवादे शिवषडक्षरस्तोत्रं संपूर्णम् ।

Digitization by American Academy of Indic Studies. AAIS(USA)

द्वादशज्योतिर्लिङ्गानि

[सोमनाथ, मल्लिकार्जुन, महाकाल, अमलेश्वर वैजनाथ, भीमाशंकर, रामेश्वर, नागेश, विश्वेश्वर, त्र्यंबकेश्वर, केदारेश्वर, व घृष्णेश्वर या शिवाच्या बारा ज्योतिर्लिंगांचें जो सकाळ सायंकाळ स्मरण करतो, त्याचें सात जन्मांचें पातक नाहींसें होतें.]

सौराष्ट्रे सोमनाथं च श्रीशैले मल्लिकार्जुनम् । उज्जयिन्यां महाकालमोंकारममलेश्वरम् ॥१॥ परल्यां वैजनाथं च डाकिन्यां भीमशंकरम् । सेतुबन्धे तु रामेशं नागेशं दारुकावने ॥ २ ॥ वाराणस्यां तु विश्वेशं त्र्यम्बकं गौतमीतटे । हिमालये तु केदारं घृसृणेशं शिवालये ॥ ३ ॥ एतानि ज्योतिर्लिङ्गानि सायं प्रातः पठेन्नरः । सप्तजन्मकृतं पापं स्मरणेन विनश्यति ॥ ४ ॥

इति द्वादशज्योतिर्लिङ्गानि ।

Digitization by American Academy of Indic Studies. AAIS(USA)

श्रीशिवरात्री

माघ कृष्ण चतुर्दशी मध्यरात्रीच्या वेळीं असेल,त्या दिवशीं शिवरात्रिनिमित्तक शिवपूजा विशेष प्रकारें करावी. त्या दिवशीं संपूर्ण उपवास करावा. शिवपूजेच्या वेळीं म्हणावयाचा ध्यानमंत्र असा—

ध्यायेन्नित्यं महेशं रजतगिरिनिभं चारुचन्द्रावतंसं
रत्नाकल्पोज्ज्वलाङ्गं परशुमृगवराभीतिहस्तं प्रसन्नम् ।
पद्मासीनं समन्तात्स्तुतममरगणैर्व्याघ्रकृत्तिंवसानं
विश्वाद्यं विश्ववन्द्यं निखिलभयहरं पञ्चवक्त्रं त्रिनेत्रम् ॥

या दिवशीं रात्रीं प्रत्येक प्रहराच्या वेळीं आणि निशीथकाळीं (मध्यरात्रकालीं) अशाही यथाशक्ति शिवपूजा करावयाच्या असतात. त्यांत पहिल्या प्रहरांत " श्रीशिवाय नमः " असा नामोच्चार करावा. दुसऱ्या प्रहरांत " श्रीशंकराय नमः " असें म्हणावें. नीशीथकालीं "श्रीसांबसदाशिवाय नमः" असें म्हणावें. तिसऱ्या प्रहरांत " श्रीमहेश्वराय नमः " असें म्हणावें. आणि चौथ्या प्रहरांत " श्रीरुद्राय नमः " असा नामोच्चार करून उपचार समर्पण करावे.

Digitization by American Academy of Indic Studies. AAIS(USA)

श्रीशिवशंभोची आरती

शंभो शिवहर गौरी स्मरहर जय शंभो—ध्रु०
शंभो सांबसदाशिव शशिशेखर शंभो–हरहर शिवशंभो–
शंभो ओंकाराव्यय सिद्धेश्वर शंभो
शंभो त्रिशूल-डमरू-पन्नग-धर शंभो
शंभो भस्मोद्धूलन गिरिजाप्रिय शंभो
शंभो हिमनग गंगा गौरीपति–शंभो–१

Digitization by American Academy of Indic Studies. AAIS(USA)

आरती

लवथवती विक्राळा ब्रह्मांडीं माळा । विषें कंठ काळा त्रिनेत्रीं ज्वाळा ॥ लावण्यसुंदर मस्तकीं बाळा । तेथुनियां जळ निर्मळ वाहे झुळझूळां ॥ ध्रु० ॥ जय देव जय देव जय श्रीशंकरा । आरती ओवाळूं तुज कर्पूरगौरा ॥ १ ॥ कर्पूरगौरा भोळा नयनीं विशाळा । अर्धांगी पार्वती सुमनांच्या माळा ॥ विभुतीचें उधळण शिति-कंठ नीळा । ऐसा शंकर शोभे उमा वेल्हाळा ॥ जय० ॥ २ ॥ देवीं दैत्यीं सागरमंथन पैं केलें । त्यामाजीं अवचित हालाहल सांपडलें ॥ तें त्वां असुरपणें प्राशन केलें । नीलकंठ नाम प्रसिद्ध झालें ॥ जय० ॥ ३ ॥ व्याघ्रांबरफणिवरधर सुंदर मदनारी । पंचानन मनमोहन मुनिजनसुखकारी ॥ शतकोटीचें बीज वाचे उच्चारी । रघुकुलतिलक रामदासा अंतरीं ॥ जय देव जय देव० ॥ ४ ॥

* * * * * * * *

Digitization by American Academy of Indic Studies, AAIS(USA)

मुद्रक : पुरुषोत्तम अच्युत गुर्जर, मुंबई वैभव प्रेस
४१७/४२१ सरदार वल्लभभाई पटेल रोड, गिरगांव, मुंबई ४

सातवी आवृत्ति

॥ श्री शिव लीलामृत ॥

[redacted]

मूल्य ३॥ रुपये : रेशमी ३ रुपये

प्रकाशक : ग. का. रायकर, जयहिंद प्रकाशन,
१० ए झावबाची वाडी, ठाकुरद्वार, मुंबई नं. २
[नवी आवृत्ति : जून १९६९]

१ जून १९६९

Digitization by American Academy of Indic Studies. AAIS(USA)

Digitization by American Academy of Indic Studies. AAIS(USA)

नित्योपयोगी धार्मिक प्रकाशने

श्री शिव स्तुति

तिरंगी मुखपृष्ठ : मूल्य १५ पैसे

श्रीगणपत्यथर्वशीर्ष	३० पैसे
शुभं करोती कल्याणम्	२५ पैसे
श्री शिवमहिम्नस्तोत्रम्	१५ पैसे
पाळणेसंग्रह	४० पैसे
मंगलाष्टकें	२५ पैसे
श्रीनामदेवाचें लग्न	१५ पैसे
कहाण्या संग्रह	९० पैसे
वटसावित्री	१०० पैसे

मुंबई हिंद प्रिंटिंग वर्क्स : मुंबई ४